

Regeringens proposition 1991/92: 96

om vissa jordbrukspolitiska frågor, m. m.

Prop.
1991/92: 96

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 5 mars 1992 för de åtgärder och de ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

Bengt Westerberg

Karl Erik Olsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag om stöd till jordbruket och viss livsmedelsindustri i norra Sverige för budgetåret 1992/93. Stödnivån för jordbruket i norra Sverige höjs med i genomsnitt 15 %.

Vidare föreslås ändringar i prisstödet till rennäringen.

I propositionen läggs också fram förslag rörande statistiken inom livsmedelssektorn.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 5 mars 1992

Närvarande: statsrådet B. Westerberg, ordförande, och statsråden Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Davidson, Könberg, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Olsson

Proposition om vissa jordbrukspolitiska frågor, m. m.

1 Inledning

1.1 Utredningar m. m.

Riksdagen gav våren 1991 regeringen till känna att en förutsättningslös översyn av stödet till jordbruket i norra Sverige borde göras (prop. 1990/91:99, JoU27, rskr. 276). Regeringen tillsatte därför genom beslut den 27 juni 1991 en parlamentariskt sammansatt arbetsgrupp¹ för att utreda stödet.

Uppdraget specificerades i en bilaga till beslutet. Enligt uppdraget skall arbetet bedrivas i två etapper dels kortsiktigt med förslag till hantering av stödet under budgetåret 1992/93 fram till ett svenskt inträde i EG, dels långsiktigt med hänsyn till ett resultat i GATT-förhandlingarna och ett svenskt EG-medlemskap. Den parlamentariska arbetsgruppen lade i november 1991 fram ett delbetänkande (Ds 1991:80) Jordbruket i norra Sverige. Förutom frågor rörande jordbruket till norra Sverige har gruppen också lämnat förslag avseende prisstödet till rennäringen och högstprissättningen på mjölk.

I arbetsgruppens uppgifter, som behandlas i denna proposition, ingick i den första etappen att ge förslag till hur stödet bör utformas och beräknas mot bakgrund av en helhetsbild av de faktorer som avgör företagets framtid och fortbestånd i norra Sverige. En sådan helhetssyn inbegriper andra åtgärder än prisstöd m. m. till jordbruket som vidtas för att utveckla jordbruk och näringsliv i glesbygden. Jordbrukets betydelse för landsbygden skulle analyseras liksom livsmedelsindustrins betydelse för jordbrukets lönsamhet. Gruppen skulle vidare föreslå förändringar i nuvarande beräkningsmodell för stödet med anledning av bl. a. de ändrade beräkningsgrunderna till följd av 1990 års livsmedelspolitiska beslut.

Till protokollet i detta ärende bör fogas kapitel 9 i delbetänkandet,

¹ Ekonom Sture Åström, ordförande, direktör Bo Genfors, lantbrukare Jan Grimlund, lantbrukare Lennart Lindström samt riksdagsledamöterna Per-Ola Eriksson, Jan Fransson, Bengt Rosén, Åke Selberg och Annika Åhnberg, ledamöter. Departementsråd Yvonne Gustafsson deltog vid arbetsgruppens sammanträden för finansdepartementets räkning.

Överväganden och förslag, som *bilaga 1*, en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 2* samt en skrivelse från statens jordbruksverk med beräkningar av stödbehovet som *bilaga 3*.

Norrmejerier och LRF:s Norrlandsgrupp har kommit in med skrivelser om vassleförordningens avskaffande. Länsstyrelsen i Kopparbergs län har i en skrivelse tagit upp mjölkproduktionens framtid m. m. Landsbygdsföretagens utvecklingscentrum i Värmland har inkommit med en skrivelse angående förslag om projekt med syfte att utveckla försäljning av matpotatis. Statens jordbruksverk har överlämnat en skrivelse av Tomas och Mikael Hugosson angående stödet till smågrisproduktionen.

Våren 1990 tillkallades en särskild utredare² med uppgift att utreda statistikbehovet inom livsmedelssektorn. Utredningen skulle göras mot bakgrund av det reformarbete som pågår såväl nationellt som internationellt samt med anledning av reformer inom angränsande politikområden som påverkar livsmedelssektorn.

Utredaren överlämnade hösten 1990 ett delbetänkande (SOU 1990:99) Statistikbehovet inom livsmedelssektorn – vissa förslag till förändringar på kort sikt. Hösten 1991 överlämnade utredaren sitt slutbetänkande (SOU 1991:99) Statistiken inom livsmedelssektorn – förslag till förändringar. Till protokollet i detta ärende bör fogas dels sammanfattningen i slutbetänkandet som *bilaga 4*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 5*.

1.2 Uruguayrundan i GATT

Den s. k. Uruguayrundan i GATT står nu förhoppningsvis inför en snar lösning. Ett totalförslag presenterades i december 1991 och siktet är inställt på att parterna utifrån förslaget skall komma överens under våren 1992. Förslaget innebär på jordbruksområdet en neddragning av internstödet med 20 %, att allt gränsskydd görs om till tullar och sänks med i genomsnitt 36 % samt att exportsubventionerna skall minskas med 36 % i monetära termer och med 24 % kvantitetsmässigt. Samtliga neddragningar avser perioden 1993–1999. Dessutom innehåller paketet vissa åtaganden om marknadstillträde. GATT-förhandlingarna påverkar den svenska livsmedelspolitiken på en rad områden.

Riksdagen beslutade i juni 1991 om en sänkning av gränsskyddet på jordbruksprodukter med i genomsnitt 10 %. Mot bakgrund av den starka kritik som riktats mot beslutet gav regeringen den 24 oktober 1991 statens jordbruksverk i uppdrag att utreda vilka importförändringar som gränsskyddssänkningen medfört och hur denna sänkning påverkat eller kan komma att påverka producentpriserna i jordbruket.

Jordbruksverket påpekar i sin utredning, som lämnades till regeringen den 2 december 1991, att det är svårt att efter så kort tid bedöma konsekvenserna av gränsskyddssänkningen, eftersom denna genomfördes samtidigt som avregleringen inleddes. Vidare konstaterar verket att gräns-

² Direktör Kristina Granlund.

skyddssänkningen inte hindrat avräkningspriserna att stiga vid den förbättrade balans mellan produktion och konsumtion som uppnåtts för animalieprodukter under år 1991. För vegetabilieprodukter har gränsskyddssänkningen i de flesta fall inte påverkat avräkningspriserna. Det kvarvarande överskottet på spannmål innebär att det fortfarande är en skillnad mellan gränsskyddat pris och marknadspris. Verket konstaterar att det är för tidigt att bedöma de långsiktiga effekterna av gränsskyddssänkningen, men eftersom gränsskyddets nivå ger en övre gräns för vilket pris som kan tas ut på den svenska marknaden, kommer det lägre gränsskyddet – under förutsättning av stigande kostnader – på sikt att återverka på marknadspriserna och därmed också på avräkningspriserna.

Jag är inte beredd att nu föreslå några förändringar av gränsskyddets nivå. Ett avtal inom ramen för GATT:s Uruguayrunda kommer troligen att leda till en successiv sänkning av gränsskyddet.

En utgångspunkt för de pågående GATT-förhandlingarna är att exportstöd hör till de stödformer som har de mest handelssnedvridande effekterna och som därför måste reduceras.

I samband med det livsmedelspolitiska beslutet (prop. 1989/90:146, JoU25. rskr. 327) underströk jordbruksutskottet att den grundläggande principen om ömsesidighet som utskottet understrukt vad gällde gränsskyddets nivå m. m. även skulle gälla i fråga om exportsubventioner. Utskottet var dock inte berett att föreslå någon avvikelse från den förhandlingslinje som Sverige intagit i GATT. En förutsättning för detta ställningstagande var enligt utskottet att de fortsatta förhandlingarna blir framgångsrika vad gäller avskaffandet av handelssnedvridande stöd. Riksdagens beslut fattades i ett läge då de pågående GATT-förhandlingarna beräknades bli klara i december 1990. Ytterligare en anledning till att frågan om exportsubventioner på nytt bör prövas – om GATT-förhandlingarna inte leder till ett avskaffande – är anpassningen till EG och dess jordbrukspolitik. Denna aspekt av frågan skall i första hand behandlas av den kommission (Jo 1991:07) som regeringen nyligen tillsatt och som har i uppdrag att förbereda en avstämning av de omställningsbeslut som omfattas av 1990 års livsmedelspolitiska beslut. Kommissionen skall i sitt arbete beakta effekter och faktorer som inte var kända eller förutsedda vid tidpunkten för beslutet, i första hand konsekvenserna av en anslutning till EG.

Riksdagen beslutade våren 1989 att 1 170 milj.kr. skulle tillföras jordbruket under regleringsåret 1989/90 som kompensation för kostnadsökningar m. m. Till följd av en överenskommelse i GATT i april 1989, som bl. a. innebar att stödpriserna till jordbruket inte skulle höjas fram till dess att förhandlingarna avslutats, beslutades att jordbrukets ersättning i huvudsak skulle lämnas genom ett bidrag per djur av olika slag eller per hektar av olika grödor. För regleringsåret 1990/91 beslutade riksdagen att höja beloppet med sammanlagt 1 330 milj.kr. till 2 500 milj.kr. Av dessa medel har jordbruket – med stöd av tidigare beslut – tillförts 56,5 milj.kr. genom höjda priser. Det totala kompensationsbeloppet i form av direktbidrag uppgick alltså till 2 443,5 milj.kr. under budgetåret 1990/91. Innevarande budgetår har riksdagen beslutat om en besparing av beloppet med

50 milj.kr. Resterande belopp, 2 393,5 milj.kr., har använts på följande sätt: 1 478,5 milj.kr. har betalats ut i form av djurbidrag eller använts för kollektiva åtgärder inom animalie- och matpotatisproduktionen, 755 milj.kr. har använts för att amortera den räntefria rörliga kredit som ställts till förfogande för att täcka kostnaderna för 1990 års spannmålsexport. Vidare har 100 milj.kr. använts för att utöka ramen för anläggningsstödet och 60 milj.kr. har förts till skördeskadefonden.

I årets budgetproposition (prop. 1991/92: 100 bil. 10) har jag anmält att direktbidragen, som ett led i det nödvändiga besparingsarbetet, bör reduceras med 175 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Ett ställningstagande till hur kompensationsbeloppet för budgetåret 1992/93 skall utbetalas får anstå till dess förhandlingarna i GATT är avslutade. Överväganden bör då också göras med beaktande av att anpassningen till EG av svenskt jordbruk och svens. k. jordbrukspolitik inte får försvåras.

2 Omställningen inom jordbruket

2.1 Åkermarken

I riksdagens beslut om en ny livsmedelspolitik framhölls den stora enigheten om det nödvändiga i en successiv avreglering och en övergång till ett mer marknadsinriktat system. Utgångspunkten för livsmedelspolitiken bör vara att produktionen i princip skall vara underkastad samma villkor som andra näringar. Övergången till ett mer marknadsinriktat system skulle enligt riksdagen ske under socialt acceptabla former. Den hittillsvarande utvecklingen efter avregleringen den 1 juli 1991 har överlag varit positiv. Konsumenterna kunde under år 1991 uppleva att priserna på livsmedel i genomsnitt förblev oförändrade medan konsumentpriserna totalt sett ökade med 8.1%. Samtidigt kunde producenterna i vissa fall notera stigande avräkningspriser. Den marknadsbalans som var ett av den livsmedelspolitiska reformens syften har uppnåtts inom mejeri- och animalieområdet. Även inom vegetabilieområdet har utvecklingen gått mot en bättre marknadsanpassning.

Innebörden av riksdagens livsmedelspolitiska beslut år 1990 är i fråga om spannmålsproduktionen framför allt att den interna marknadsregleringen för spannmål avskaffas den 1 juli 1991 och att inlösesystemet för spannmål avvecklas stegvis för att vara helt avvecklat den 1 juli 1994. Vidare utbetalas under en övergångsperiod arealbaserat inkomststöd till jordbrukarna medan särskilda åtgärder vidtas för att stimulera en varaktig omställning av åkermarken till annan produktion än livsmedel. Omställningsprogrammet syftar till att underlätta omställningen till balans mellan produktion och konsumtion av spannmål.

Anslutningen till omställningsstödet har under det första året varit större än vad som ursprungligen beräknades och omfattar nu ca 350 000 ha. Omställningsarealen finns främst i slättbygderna i mellersta Sverige. Ansökningarna om anläggningsstöd, vilket lämnas för anläggning av lövskog, energiskog och våtmarker, omfattar ca 62 000 ha. Intresset för anläggningsstöd har varit störst i södra Sverige.

Trots denna anslutning till omställningsprogrammet ger den nuvarande produktionen ett årligt överskott av spannmål som vid normal skörd uppgår till drygt 1 milj. ton. Världsmarknadspriserna på spannmål är fortfarande låga och medför betydande exportkostnader. Om det även fortsättningsvis kommer att produceras överskott av spannmål i denna storleksordning, kommer detta att leda till sjunkande priser för producenterna. Det är således angeläget att omställningen fullföljs.

Sedan det livsmedelspolitiska beslutet fattades har Sverige ansökt om medlemskap i EG. Regeringen har publicerat en s. k. grönbok där en första kartläggning av konsekvenserna av ett medlemskap inom resp. område redovisas. Av denna studie framgår att EG:s stöd till jordbruket i dag ligger på en lägre nivå än det svenska. En anpassning till stödnivån är därför nödvändig, vilket förutsätter förändringar av den svenska jordbruksproduktionen i olika avseenden.

På jordbrukets område kompliceras bedömningarna av behovet av förändringar av att EG nu behandlar ett förslag till genomgripande reform av den gemensamma jordbrukspolitik (CAP). Förslaget innebär bl. a. ökad inriktning på direktstöd till jordbrukarna, lägre stödpriser, produktionsbegränsningar och ökad miljöhänsyn.

Det är ännu för tidigt att göra några närmare bedömningar av vilka förändringar som kan komma att vidtas i fråga om EG:s framtida jordbrukspolitik. Vissa delar av den nuvarande politiken kommer dock med all sannolikhet att även framdeles ingå i CAP, t. ex. marknadsregleringen på spannmålsområdet med inlösesystem för spannmål och exportstöd.

En särskild kommission har tillsatts för att förbereda avstämningen av det livsmedelspolitiska beslutet år 1990, i första hand med hänsyn till konsekvenserna av en anslutning till EG. Kommissionen skall löpande redovisa resultatet av sitt arbete och ge förslag till förändringar.

Regeringens ambition är att Sverige snarast möjligt blir fullvärdig medlem av EG. Detta kommer sannolikt att innebära att svenskt jordbruk vid tiden för omställningsperiodens slut står inför att anpassa sig till de förhållanden och regler som gäller inom EG. Då EG för närvarande är inne i en reformprocess är det i dag för tidigt att mer exakt bedöma vilka förändringar som kan bli resultatet av reformarbetet.

Det finns alltså anledning till försiktighet i fråga om att i dag fatta beslut om större principiella förändringar av den svenska jordbrukspolitik och omställningsprogrammet. Med hänsyn till dels att spannmålssektorn fortfarande befinner sig i obalans, dels den osäkerhet som jordbrukarna känner beträffande omställningen finner jag det naturligt att omställningskommissionen behandlar denna fråga med förtur. För att intentionerna i 1990 års beslut skall nås bör en utgångspunkt därvid vara att jordbrukarnas omställning ökar så att marknadsbalans på spannmålsområdet så snart som möjligt uppnås. En ytterligare utgångspunkt bör vara att omställningen inte medför att svenska jordbruk, som har förutsättningar att vara konkurrenskraftiga i EG, slås ut.

Frågor av denna karaktär är som jag tidigare nämnt för närvarande föremål för diskussion inom EG, bl. a. i samband med den reformering av jordbrukspolitik som är aktuell.

Det är enligt min mening glädjande att de miljömässiga aspekterna på jordbruket uppmärksammas i allt högre omfattning i vår omvärld. I det beslut om reform av livsmedelspolitiken som fattades år 1990 var miljöhänsynen av avgörande betydelse för reformens utformning, bl. a. vad gäller behovet av ett mindre kemikalieberoende jordbruk. Jag ser det därför som naturligt att omställningskommissionen i sitt arbete, mot bakgrund av utvecklingen inom EG, beaktar behovet av mer principiella förändringar i omställningsbesluten också vad gäller åtgärder för alternativ odling.

2.2 Exportbidrag för kött

Mitt förslag: De medel som riksdagen anvisat för att finansiera export av kött under budgetåren 1991/92 – 1993/94, högst 200, 150 resp. 100 milj.kr., får vid behov överföras mellan budgetåren för att medge en större flexibilitet.

Skälen för mitt förslag: Det livsmedelspolitiska beslutet från år 1990 innebär bl. a. att ett temporärt system för köttexport införts den 1 juli 1991. Budgetåren 1991/92 – 1993/94 skall anvisas högst 200, 150 resp. 100 milj.kr. för ändamålet.

Att medlen är låsta mellan budgetåren innebär att systemet är oflexibelt och kan ge upphov till transaktioner som snarare är budgettekniskt motiverade än affärsmässiga. Jag föreslår därför att de redan anvisade medlen får användas på ett något flexiblare sätt. I likhet med vad som gäller för de medel, 360 milj.kr., riksdagen anvisat bl. a. för att stimulera utslaktning av mjölkkor samt för att förhindra utslaktningens pristryckande effekt på nötköttsmarknaden, bör de anvisade medlen få överföras mellan budgetåren under den aktuella perioden. Förslaget innebär således ingen förändring av medelsbehovet.

3 Stödet till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige

3.1 Allmänna utgångspunkter

Enligt det livsmedelspolitiska beslutet år 1990 skall den nya livsmedelspolitiken bidra till regional utjämning av sysselsättning och välfärd. Genom en i landet väl differentierad jordbruksproduktion bidrar jordbruket till möjligheten att bevara en varierad och levande landsbygd (prop. 1989/90: 146 s. 91, JoU25, rskr. 327).

Jordbruket i norra Sverige har stor betydelse från många utgångspunkter utöver den primära betydelsen i form av produktion av livsmedel. Jordbruket bidrar till att behålla och skapa sysselsättning, boende och samhällsstruktur. Det har också en avgörande betydelse för att bevara landskaps-

bilden med därtill hörande kultur- och naturvärden. Jordbruket har vidare betydelse för att upprätthålla en livsmedelsberedskap och minskar sårbarheten vid kriser, katastrofer och krig.

Förutsättningarna för jordbruksproduktion är sämre i norra Sverige än i resten av landet. Kort växtperiod, låg medeltemperatur och långa stallperioder ger högre produktionskostnader. Norra Sverige har emellertid också konkurrensfördelar vad gäller produktion med ekologisk inriktning. Klimatet som å ena sidan utgör en begränsning i växtodlingen bidrar å andra sidan till att risken för angrepp av sjukdomar och parasiter är mindre. Detta leder i sin tur till ett minskat behov av bekämpningsmedel. Det finns således vissa miljöfördelar med det nuvarande traditionella jordbruket i norra Sverige samtidigt som steget över till ekologisk produktion är kortare än i resten av landet.

Med hänsyn till jordbrukets betydelse i norra Sverige och de begränsningar för jordbruksproduktion som klimatet medför lämnas sedan länge statligt stöd till jordbruket där. Riksdagen beslutade i samband med det livsmedelspolitiska beslutet att jordbruket i norra Sverige även fortsättningsvis skall stödjas genom prisstöd och stöd till kombinationsverksamheter. Det särskilda åtgärdsprogrammet förlängdes i två år. Medel för att stödja jordbruksföretag med kombinationsverksamhet tillfördes anslaget för regionala utvecklingsinsatser med 100 milj.kr. per år.

Enligt min mening bör, på de skäl som tidigare redovisats, de mål för jordbruket i norra Sverige som lades fast i det livsmedelspolitiska beslutet gälla tills vidare. Jordbruket där är motiverat både av regionala skäl och av de andra skäl som jag nämnt i det föregående.

Det livsmedelspolitiska beslutet innebär vidare att lönsamheten i jordbruket i norra Sverige inte skall tillåtas sjunka nämnvärt till följd av den interna avregleringen från den lönsamhetsnivå som rådde då beslutet fattades. Riksdagen var inte då beredd att lägga fast att 1984 års jordbruksproduktion skulle återställas, men beslutet innebär att norra Sverige i princip undantas från produktionsanpassningar till följd av reformen.

Riksdagen har senare påpekat att jordbruket i norra Sverige till stor del består av glesbygdsföretag och att det i dag saknas en helhetssyn som beaktar alla de faktorer — ekonomiska och sociala — som avgör dessa företags framtid och fortbestånd. Riksdagen framhöll också att stödet till jordbruket i norra Sverige bör utformas i överensstämmelse med andra åtgärder som vidtas för att utveckla jordbruket och andra delar av näringslivet i syfte att uppnå bästa samlade effekt av stödet (prop. 1990/91: 99, JoU27, rskr. 276).

Stödet till jordbruket i norra Sverige har varit föremål för en översyn genomförd av en parlamentariskt sammansatt arbetsgrupp. Tillsättandet av arbetsgruppen skedde mot bakgrund av riksdagens ställningstagande, men också i syfte att utreda den beräkningsmodell som används för att bestämma stödets storlek. Arbetsgruppen skulle också ge förslag till stödets utformning på kort sikt. Arbetsgruppens förslag har presenterats i ett delbetänkande. Översynen skulle i en andra etapp också beröra stödet i ett längre perspektiv med beaktande av internationella aspekter som ett kommande GATT-avtal och ett svenskt inträde i EG. Det fortsatta utrednings-

arbetet med tyngdpunkten på de internationella aspekterna kommer att övertas av den tidigare nämnda omställningskommissionen.

I det följande föreslår jag en uppräknig av stödnivån med 15 % som ett genomsnitt för alla produkter (avsnitt 3.3). Uppräkningen är baserad på jordbruksverkets modellberäkningar avseende lönsamheten. Højningen utgör kompensation för de lönsamhetsförsämringar som skett mellan budgetåret 1989/90 och år 1991. I denna kompensation har hänsyn tagits till att avskaffandet av tvåprissystemet den 1 juli 1989 påverkade lönsamheten negativt. Lönsamhetsnivån uttryckt som täckningsgrad har därför för budgetåret 1989/90 justerats till den nivå som hade förelegat om tvåprissystemet inte hade slopats. Enligt mitt förslag slopas vidare stödet till transporter från livsmedelsindustrin till butik, det s. k. uttransportstödet, samtidigt som högstprissättningen på konsumtionsmjölk avskaffas i hela landet. Jag föreslår i övrigt inte några större principiella förändringar i utformningen av nuvarande stöd. Såväl stödformer som områdesindelning bör enligt min mening behållas oförändrade tills vidare.

Internationella aspekter

Den nuvarande beslutssituationen präglas av en stor osäkerhet som en följd av den internationella utvecklingen. Såväl ett GATT-avtal som utformningen av EG:s jordbruks- och regionalpolitik kommer att ha avgörande betydelse för framtiden för det svenska stödet till jordbruket i norra Sverige.

Sverige har tillsammans med de nordiska länderna i GATT-förhandlingarna tidigare drivit förslaget att regionalt jordbruksstöd i form av prisstöd skall tillåtas utan krav på neddragningar. Norden har emellertid fått överge den linjen. Enligt det förslag som GATT-sekretariatet lade fram i slutet av år 1991 kan regionalstöd undantas från neddragningar under vissa villkor. Enligt detta förslag till avtalstext synes prisstöd inte vara möjligt att undanta från neddragningar. Stöd kopplat till produktionsfaktorer, såsom djur- eller arealbidrag, skulle däremot under vissa villkor kunna uppfylla kraven. Sådana villkor skulle kunna vara att stödet skall trappas ned när det lämnas till djur utöver ett visst antal och att stödet skall baseras på ett historiskt djurantal. Ett GATT-avtal kan följaktligen innebära att nuvarande stödsystem måste överges till förmån för ett system med djur- och/eller arealbidrag.

Vad gäller det regionala jordbruksstödet inom EG kan det konstateras att det föreligger stora skillnader jämfört med det svenska systemet. Regionalpolitiskt motiverat stöd till jordbruksföretag lämnas inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP) och finansieras delvis genom EG:s jordbruksfond och delvis av medlemslandet självt. Regionalstöd lämnas inom speciella s. k. målområden, där målområde 5 avser jordbruk och landsbygdsutveckling. Stöd inom målområde 5a lämnas bl. a. i form av djur-, areal- och investeringsbidrag i bergsområden och områden med sämre naturgivna förutsättningar (s. k. less favoured areas). Stöd för landsbygdsutveckling lämnas inom ramen för målområde 5b till exempelvis turistnäring, marknadsföring och investeringar i infrastruktur. EG:s regio-

nalpolitik och målen för den håller för närvarande på att omarbetas med en trolig inriktning mot ökad betoning på kombinationsverksamhet och insatser på miljöområdet men med mindre betoning på jordbruket.

En harmonisering med EG:s stöd skulle för norra Sveriges del innebära att nuvarande stöd i form av pristillägg får ändras till direktbidrag, men framför allt att stödnivån skulle sänkas drastiskt – enligt arbetsgruppens uppskattningar till ca 25 % av dagens nivå. Arbetsgruppen har också studerat EG-kommissionens bedömningar av nationella stödsatser som kan tillåtas inom ramen för CAP. Arbetsgruppen anser att en komplettering av CAP-stöden med nationella stöd enligt denna modell för att uppnå en högre stödnivå inte kan anses vara framkomlig. Gruppen föreslår i stället att frågan löses genom ett undantag från den gemensamma jordbrukspolitiken genom att ett särskilt protokoll fogas till avtalet. På så sätt skulle den svenska stödnivån kunna upprätthållas med hjälp av nationella stöd.

Arbetsgruppen har således redan i den första etappen av arbetet analyserat och tagit ställning till en rad frågor med internationell anknytning. Jag har inte för avsikt att nu ta ställning till hur Sverige bör lösa dessa frågor. I dag existerar ännu inget GATT-avtal och EG har ännu inte fattat beslut om en ny jordbrukspolitik. Jag bedömer i likhet med jordbruksverket och flera andra remissinstanser att den internationella utvecklingen bör avvaktas innan större principiella förändringar av stödet genomförs. Resultatet av GATT-förhandlingarna i ett avtal under våren 1992, bedömer jag liksom jordbruksverket det som sannolikt att inga förändringar av stödets utformning kommer att krävas före den 1 juli 1993. På så sätt ges ytterligare tid att analysera såväl internationella aspekter som konsekvenserna av en övergång till direktbidrag med därtill hörande tekniska problem. Den nyligen tillsatta omställningskommissionen har fått i uppdrag att närmare utreda dessa frågor.

Strukturutvecklingen

Sett över en tioårsperiod, åren 1980–1990, skiljer sig inte strukturutvecklingen för jordbruket i norra Sverige markant från resten av landet. Åkermarksarealen har minskat med ca 3 % i hela landet. Utvecklingen har varit likartad i norra Sverige. Antalet mjölkkor minskade något mer än i resten av landet – 18 % jämfört med 12 %. Företagsstrukturen skiljer sig däremot från genomsnittet för landet. Mer än hälften av företagen är s. k. småbruk. Endast ca en femtedel av företagen i riksområde 3, som omfattar produktionsområdena övre och nedre Norrland enligt klassificeringen i lantbruksregistret, är heltidsföretag. Riksområde 3 omfattar större delen av, men inte hela, stödområdet för jordbruket. Den dominerande driftsinriktningen bland de större jordbruken är mjölkproduktion.

Stödområdets andel av landets mjölkproduktion uppgår till drygt 20 %. Mjölkinvägningen i stödområdet har sjunkit sedan den 1 januari 1990, men utvecklingen skiljer sig inte stort från resten av landet. Invägningen i stödområdet för juni 1991 var ca 9 % lägre än för samma månad år 1990, jämfört med 8 % för hela riket. Avräkningspriset på mjölk sjönk inom

stödområdet med 8 % mellan januari 1990 och juli 1991, men även här har utvecklingen i stort sett följt landet i övrigt. Antalet inseminationer har däremot minskat något mer i stödområdet än riksgenomsnittet på 7,5 %.

3.2 Stödformer

Mitt förslag: Nuvarande konstruktion för stödet till jordbruket i norra Sverige med en fördelning på pristillägg och djurbidrag behålls tills vidare. Även områdesindelningen för jordbruket behålls oförändrad.

Arbetsgruppens förslag: Gruppen föreslår, mot bakgrund av bl. a. det förväntade GATT-avtalet och medlemskap i EG, att

1. beslut fattas nu om en övergång till ett samlat djurbidrag inför budgetåret 1992/93,
2. åtgärdsprogrammet förlängs inom ramen för det totala stödet och att det på sikt byggs ut,
3. ett särskilt stöd i form av djurbidrag för extensiv köttproduktion inrättas för bevarande av värdefullt kulturlandskap i stödområdet samt
4. inga förändringar av områdesindelningen på kort sikt görs.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser avstyrker en omedelbar övergång till ett stödsystem med ett renodlat djurbidrag och föreslår att den internationella utvecklingen avvaktas. Alla som berört frågan om åtgärdsprogrammet tillstyrker en förlängning av detsamma. Flera remissinstanser är positiva till att utöka stödsatserna för hävd av åkermark i stödområdet, men flertalet av dessa instanser anser inte att ännu ett stöd bör införas för detta ändamål.

Skälen för mitt förslag:

Stödformerna

Största delen av det stöd som i dag lämnas till jordbruket i norra Sverige utgörs av pristillägg för kött och mjölk samt djurbidrag. Pristillägg lämnas i form av ett påslag per kg mjölk levererad till mejeri resp. per kg veterinärbesiktigat kött av nötkreatur, kalv, får, lamm och svin. Djurbidraget är en årlig ersättning per djur. Anledningen till uppdelningen i två olika stödformer är att höjningarna av stödet sedan år 1989 skett som djurbidrag med hänsyn till den då träffade överenskommelsen inom ramen för GATT, som bl. a. innebar att prisstödet till jordbruket inte skulle höjas under förhandlingarnas gång. Stöd lämnas vidare till smågrisproduktion med ett bidrag per modersugga och år och till äggproduktion med ett bidrag per insatt höna. Potatisodling stöds genom ett bidrag per hektar och år. Stöd lämnas också till getskötsel i form av ett bidrag per mjölkproducerande get och år.

Stödområdet för jordbruksprodukter utgörs av Norrlandslänen, Kopparbergs och Värmlands län samt delar av Älvsborgs och Örebro län.

Stödområdet är i sin tur uppdelat i fem delområden efter vilka stödet är differentierat. Stödet till potatisodling och getskötsel följer annorlunda områdesindelningar.

Arbetsgruppens förslag innebär en övergång till ett renodlat djurbidrag med undantag för arealbidraget för potatis. Gruppen motiverar sitt ställningstagande dels med en rad inhemska motiv, dels med hänvisning till att ett GATT-avtal med största sannolikhet inte kommer att tillåta pristillägg. Stödformen stämmer också bättre överens med de stödformer som finns inom EG. De inhemska motiv för en övergång till djurbidrag som gruppen hänvisar till är bl. a. att stödet går direkt till brukaren i stället för genom förädlingsindustrin, att stödnivån blir tydligare, att intensiteten i produktionen sänks och att en positiv miljöeffekt därvid erhålls. Incitament finns dock, enligt gruppen, fortfarande för effektivisering av produktionen.

För egen del är jag för närvarande inte beredd att ta ställning till förslaget om övergång till ett enhetligt djurbidrag. Det finns såväl nackdelar som fördelar med ett djurrelaterat stöd. Varken strukturella eller administrativa konsekvenser av en övergång till ett renodlat djurbidrag har närmare utretts av arbetsgruppen. Jag bedömer i likhet med arbetsgruppen det som sannolikt att ett GATT-avtal inte kommer att tillåta att stöd kopplade till pris eller producerad kvantitet undantas från neddragningar. Jag anser emellertid, i likhet med flertalet remissinstanser, att det slutliga resultatet av GATT-förhandlingarna bör avvaktas innan beslut om det framtida stödets utformning fattas. Inte förrän en slutlig avtalstext föreligger går det att med säkerhet avgöra vilka alternativ som står till buds. Inte heller förrän då framgår vilka tekniska lösningar för utbetalning av djurbidrag som blir möjliga. Mot bakgrund av mina bedömningar är således en övergång från dagens blandade system till ett renodlat djurbidrag inte utesluten. Beslutet behöver dock inte fattas nu. Jag vill heller inte utesluta en lösning som inbegriper även andra stödformer, t. ex. arealbidrag. Vidare bör konsekvenserna av en övergång till stöd relaterade till produktionsmedel utredas ytterligare.

Frågorna bör vidare närmare belysas i perspektivet av ett EG-medlemskap. Omställningskommissionen har fått i uppdrag att göra en sådan analys.

Arbetsgruppen föreslår att ett särskilt djurrelaterat stöd för hävd av åker- och betesmark införs i stödområdet. Detta stöd skall enligt gruppen inte ersätta utan komplettera det riksomfattande stödet för landskapsvård. Jag anser det inte vara lämpligt att nu införa ett nytt stöd med landskapsvårdande syfte. I dag finns både det s. k. NOLA-stödet och det nyss nämnda landskapsvårdsstödet för dylika ändamål. I och med att produktionsanpassningar till följd av reformen i princip skall ske utanför stödområdet, torde prisstödet till jordbruket i norra Sverige i kombination med bl. a. dessa stöd vara fullt tillräckligt för att förhindra större nedläggningar av åker- och betesmark.

Åtgärdsprogrammet

Åtgärdsprogrammet för jordbruket i norra Sverige infördes år 1987 som ett treårigt program. Riksdagen beslutade år 1990 att förlänga det i ytterligare två år mot bakgrund av de goda resultaten. Programmet har nu snart pågått under en femårsperiod och medelsanvändningen har uppgått till totalt 345 milj.kr. Syftet har varit att förbättra förutsättningarna för det norrländska jordbruket, främst genom tillkomst och utveckling av s. k. kombinationsföretag. Åtgärderna har varit inriktade på utvecklingsprojekt, utbildning och rådgivning, forskning och försök samt investeringsbidrag till enskilda företag. Programmet har omfattat de sju nordligaste länen och medlen har kanaliserats genom lantbruksnämnderna (efter den 1 juli 1991 länsstyrelserna). Åtgärdsprogrammet har mottagits positivt ute i länen och erfarenheterna har varit goda. Investeringsbidraget har visat sig vara kostnadseffektivt i den meningen att ett relativt stort antal sysselsättningstillfällen har tryggats eller skapats till en förhållandevis låg kostnad. Det är emellertid ännu för tidigt att avgöra om sysselsättningseffekterna kan anses vara långsiktiga.

Med hänsyn till de positiva effekter som åtgärdsprogrammet åstadkommit när det gäller att stimulera kombinationsverksamheter och att skapa sysselsättningstillfällen är det viktigt att stöd även framdeles kan avsättas för denna typ av verksamhet. Jag vill därför i detta sammanhang erinra om de medel som tillförs anslaget för regionala utvecklingsinsatser, det s. k. glesbygdstödet, fr. o. m. budgetåret 1990/91. Beloppet uppgår till 100 milj.kr. Under en övergångsperiod tas dock 28 milj.kr. av detta belopp i anspråk för stöd till sockerbruken på Öland och Gotland m. m.

Syftet med denna förstärkning är att stödja jordbruksföretag med kombinationsverksamheter. Jordbruksutskottet anförde i ett yttrande till arbetsmarknadsutskottet att det läste stor vikt vid att medlen användes för att stärka jordbruksnäringen och till verksamheter som drivs i kombination med jordbruksföretag (1989/90; AU13). Till detta anslöt sig arbetsmarknadsutskottet. Anslaget är, till skillnad mot åtgärdsprogrammet, inte tidsbegränsat. Det bör således finnas goda möjligheter att även efter det att åtgärdsprogrammet upphör finansiera verksamheter av denna typ.

Områdesindelningen

I arbetsgruppens långsiktiga uppgifter ingick att i samband med översynen av konsekvenserna av ett medlemskap i EG se över områdesindelningen för stödet till jordbruket i norra Sverige. Arbetsgruppen har heller inte föreslagit några förändringar av områdesindelningen på kort sikt. Min bedömning överensstämmer med gruppens. Enligt min mening bör inga förändringar av stödområdet göras nu. Ställningstagande till förändringar av stödområdet bör anstå till dess det klarlagts vilka förändringar av stödet som kan behöva vidtas med anledning av ett EG-medlemskap.

Mitt förslag: Beräkningsmodellen för stödet till jordbruket i norra Sverige används oförändrad för stödberäkningarna för budgetåret 1992/93. Budgetåret 1989/90 används som basår för mätning av förändringar av lönsamheten. Stödnivån för jordbruket i norra Sverige höjs med i genomsnitt 15 % budgetåret 1992/93, vilket beräknas ge en total kostnad för stödet på 889 milj.kr. Höjningen utbetalas som djurbidrag.

Arbetsgruppens förslag: Arbetsgruppen har utgått från en fortsatt användning av den traditionella beräkningsmodellen för stödet. Gruppen har vidare utgått från budgetåret 1989/90 som basår för beräkning av den lönsamhet som bör utgöra referens vid bestämningen av stödnivån. Arbetsgruppen har avstått från att ta ställning till nivån på den faktiska kompensationen, men har presenterat en schabloniserad beräkning under ett visst antagande om förändrad lönsamhet mellan budgetåret 1989/90 och år 1991. Dessa beräkningar tyder på en ökad medelsbelastning på ca 300 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Inom den totala ramen bör enligt gruppen även övriga föreslagna åtgärder finansieras, t. ex. åtgärdsprogrammet och ett nytt landskapsvårdsstöd för stödområdet.

Remissinstanserna: Några remissinstanser berör problemen med beräkningsmodellen. De anser att modellen bör omarbetas för att komma till rätta med de problem som finns och för att modellen skall uppfylla sitt syfte. LRF tillstyrker förslaget om att budgetåret 1989/90 används som basår för beräkningar av lönsamheten.

Skälen för mitt förslag: I arbetsgruppens uppdrag ingick att se över den beräkningsmodell som används för att beräkna stödet till jordbruket i norra Sverige. Motiven för översynen angavs vara de ändrade beräkningsgrunderna för stödet till följd av det livsmedelspolitiska beslutet, den eftersläpning som förelegat i beräkningarna och nödvändigheten av att särskilja reformens effekter på lönsamheten från andra effekter. Ett underlag som beskriver lönsamhetsutvecklingen för jordbruksföretagen som helhet skulle också utvecklas enligt riksdagens beslut.

Nuvarande beräkningsmodell utarbetades med syfte att uppskatta merkostnader för produktion av jordbruksprodukter i stödområdet jämfört med ett område i mellersta Sverige. Stödnivån har hittills baserats på de beräknade merkostnaderna. Kopplingen till Mellansverige har emellertid upphört i och med avregleringen och det är i stället lönsamheten i stödområdet vid tiden för beslutet som skall utgöra utgångspunkt vid stödberäkningarna. Lönsamhetsnivån uttrycks i modellen som en täckningsgrad, som visar i hur stor utsträckning faktisk ersättning till arbete och kapital täcker en kalkylerad kostnad för arbete och kapital. Modellen är uppbyggd kring s.k. typföretag och bygger således inte på insamlade data från verkliga företag. Modellen kan heller inte användas för att urskilja vilka lönsamhetsförsämringar som är en följd av avregleringen och vilka förändringar som beror på andra faktorer.

Syftet med modellen har följaktligen ändrats från att uppskatta merkostnader till att mäta lönsamheten. En framtida modell bör därför bättre än den nuvarande uppfylla det nya syftet. Ett annat problem är att nuvarande modell tar hänsyn endast till lönsamhetsutvecklingen i jordbruket. Detta stämmer inte med den helhetssyn på företaget som riksdagen uttalat sig för.

Trots de brister som modellen uppvisar föreslår jag att den får vara vägledande för beräkning av stödet budgetåret 1992/93, eftersom det för närvarande inte finns något lämpligt alternativ. Jag har emellertid för avsikt att låta se över modellen och beräkningsunderlaget eller, om det anses nödvändigt, se till att en ny modell utarbetas som bättre svarar mot de nuvarande behoven.

Stödet till mjölkproducenter omräknat till djurbidrag uppgår i dag till mellan ca 2 000 och 10 000 kr. per ko och år beroende på vilket stödområde som avses. För ungnöt varierar beloppen mellan ca 190 och 1 300 kr. per djur, för lamm mellan ca 35 och 230 kr. per djur och för svin mellan ca 50 och 185 kr. per djur.

Enligt det livsmedelspolitiska beslutet skall som nämnts lönsamheten i det norrländska jordbruket inte tillåtas sjunka nämnvärt till följd av den interna avregleringen från nivån då beslutet fattades. Vad gäller basåret för lönsamhetsmätningen anser jag liksom arbetsgruppen att budgetåret 1989/90 bör väljas. Skälen till det är dels att mätperioden bör ligga före riksdagsbeslutet, dels att perioden bör omfatta ett helt produktionsår.

Statens jordbruksverk har redovisat vilka förändringar av stödnivån som behöver göras om arbetsgruppens förslag tillämpas.

Jordbruksverkets beräkningar, som är baserade på beräkningsmodellen, visar på ett ökat stödbehov som skulle föranleda att stödet till jordbruket i norra Sverige höjs med 15 % som ett genomsnitt för alla produkter för budgetåret 1992/93. Kostnadsökningen beräknas uppgå till 92 milj.kr. och den totala medelsbelastningen till 889 milj.kr. för samma period under antagande att produktionen minskar med 5 % under budgetåret 1992/93. Verkets beräkningar är ett mått på den lönsamhetsförsämring som skett mellan budgetåret 1989/90 och år 1991 och visar således på en mindre lönsamhetsförsämring än arbetsgruppens schabloniserade beräkningar. För mjölk är täckningsgraden för budgetåret 1989/90 uppjusterad utöver den faktiska nivån med hänsyn till effekterna av avskaffandet av tvåpris-systemet. Detta ger en kostnadseffekt på 65 milj.kr. Tvåprissystemet avskaffades den 1 juli 1989, vilket hade en negativ inverkan på lönsamheten. Riksdagen beslutade år 1990 att mjölkproducenterna inom stödområdet skulle kompenseras för denna lönsamhetsförsämring.

Stödet till mjölk-, kött- och fläskproduktionen höjs enligt de modellberäkningar som jordbruksverket utfört. Stödet till smågrisproduktionen förblir oförändrat med anledning av att lönsamheten ökat kraftigt mellan budgetåret 1989/90 och år 1991.

I dag lämnas stöd för högst 60 suggor per företag och år. Denna gräns bör höjas till 120 suggor fr. o. m. den 1 juli 1992.

Stödet till äggproduktionen höjs till 13:45 kr. per höna i område 1–2 och till 4:90 kr. i område 3–4. Höjningen är en framskrivning med skillnaden mellan utvecklingen av produktionsmedelsindex (PM-index)

och utvecklingen av producentpriset. Stödet till getskötsel höjs från 700 till 750 kr. per mjölkande get och år i hela stödområdet. Stödbehovet är framräknat med hjälp av PM-index. Arealbidraget för potatisodling behålls oförändrat med hänsyn till att priserna stigit snabbare än kostnaderna.

Höjningen av stödet bör utbetalas som djurbidrag med utgångspunkt i djurantalet år 1992. Jordbruksverket bör ges i uppdrag att ge förslag till fördelning mellan produktslag samt belopp per djur i de olika stödområdena efter samråd med näringen.

Arbetsgruppen föreslår att om det krävs en finansiering av höjningen bör den finansieras genom en höjning av någon av de kvarvarande regleringsavgifterna.

En finansiering genom höjning av kvarvarande avgifter i regleringsekonomin skulle innebära en ändring av 1990 års livsmedelspolitiska beslut, vilket klart anger till vilka ändamål dessa avgifter skall användas. Riksdagens beslut om en ny livsmedelspolitik utgör ett helhetsbeslut där utgifter och inkomster för hela reformen noga prövats. Arbetsgruppens förslag utgör därför inget alternativ till finansiering över statsbudgeten.

3.4 Stödet till livsmedelsindustrin budgetåret 1992/93

Mitt förslag: Livsmedelsindustrin i stödområdet tillförs 66 milj.kr. under budgetåret 1992/93. Inga förändringar i konstruktion och beräkningssätt vidtas nu. Det s. k. uttransportstödet avskaffas den 1 juli 1992.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt.

Remissinstanserna: De remissinstanser som berört frågan är positiva till att slopa uttransportstödet under förutsättning att högstprissättningen på mjölk slopas. Flera instanser betonar vikten av att konkurrensen fungerar för att prisseffekten inte skall bli för stor.

Skälen för mitt förslag: Livsmedelsindustrin i norra Sverige stöds i dag genom ett s. k. kostnadstillägg för merkostnader som uppkommer vid transporter från leverantör till industri, s. k. intranporter, och för transporter till butik, s. k. uttransporter. Stöd lämnas till mejerier, slakterier och äggpackerier inom stödområdet för jordbruket. Därutöver lämnas sanitets-tillägg till slakterier för merkostnader vid sanitetsslakt.

Jag anser i likhet med arbetsgruppen att den analys av mejeriföreningarnas betalningsförmåga som arbetsgruppen lät göra inte kan föranleda någon radikal förändring av nuvarande kostnadstillägg. Däremot anser jag, liksom arbetsgruppen och de remissinstanser som yttrat sig i frågan, att stödet för uttransporter bör upphöra. Anledningen är att stödet inte kan anses vara konkurrensneutralt och med hänsyn till marknadssituationen är det mycket svårt att på ett lämpligt sätt beräkna stödet. Förslaget förutsätter ett avskaffande av högstprissättningen på mjölk. Jag återkommer i det följande till denna fråga (avsnitt 4).

Norrmejerier och LRF:s Norrlandsgrupp har i skrivelser begärt att merkostnader för avyttrande av vassle betraktas som transportkostnader och att stöd härför bör lämnas. Statens jordbruksverk har yttrat sig i frågan. I likhet med verket anser jag att någon särskild åtgärd inte bör vidtas med anledning av skrivelserna.

Jag föreslår att livsmedelsindustrin inom stödområdet skall tillföras ett belopp på 66 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Detta innebär en besparing på 10 milj.kr. jämfört med innevarande budgetår. Inom ramen på 66 milj.kr. bör högst 42 milj.kr. avsättas för mejerier, 22 milj.kr. för slakterier och 2 milj.kr. för äggpackerier.

4 Utjämningsystemet för mejeriprodukter

Mitt förslag: Det förenklade systemet för lönsamhetsutjämning mellan mejeriprodukter som infördes den 1 juli 1991 skall trappas ned stegvis och vara helt avvecklat den 1 juli 1995. Takten i nedtrappningen, liksom gränsskyddsjusteringar med anledning av avtrappningen, skall beslutas av regeringen. Den interna avregleringen fullföljs genom att högstpriset på konsumtionsmjölk avskaffas den 1 juli 1992.

Arbetsgruppens förslag: Arbetsgruppen framhåller att gruppens förslag att slopa uttransportstödet också kräver att högstpriset på konsumtionsmjölk slopas. Gruppen har inte behandlat frågan om utjämningsystemets avtrappning.

Remissinstanserna: De remissinstanser som behandlar frågan om borttagande av högstpriset på konsumtionsmjölk stöder i princip förslaget att det tas bort. Näringsfrihetsombudsmannen (NO) och statens jordbruksverk anser att regleringen bör avskaffas i hela landet, inte bara inom stödområdet. Konsumentberedningen anser dock att frågan bör bli föremål för särskilda överväganden, i vilka konsumentintresset måste beaktas. Statens pris- och konkurrensverk (SPK) anser att marknadskrafterna skall få verka så ostört som möjligt och regleringar skall minimeras. SPK anser därför att det kan vara lämpligt att se över högstprisregleringen.

Skälen för mitt förslag: I enlighet med 1990 års livsmedelspolitiska beslut (prop. 1989/90: 146, JoU25. rskr. 327) har ett förenklat system för lönsamhetsutjämning mellan mejeriprodukter införts den 1 juli 1991. Systemet, som i korthet innebär att mejerierna betalar en avgift på den grädd och konsumtionsmjölk de producerar samtidigt som de får ett bidrag för varje kilo invägd mjölk, skall trappas ned med 50 % den 1 juli 1994 och avskaffas helt den 1 juli 1995. Orsaken till att lönsamhetsutjämningen mellan mejeriprodukter inte avskaffades helt den 1 juli 1991 var att såväl producenter som konsumenter skulle ha en möjlighet att anpassa sig till de nya förutsättningarna. Eftersom hela nedtrappningen av det förenklade utjämningsystemet sker under ett år (den 1 juli 1994–den 1 juli 1995) blir

anpassningsperioden ändå relativt kort och de marknadsmässiga anpassningsmöjligheterna blir svåra att ta till vara. Jag föreslår därför att det förenklade utjämningsystemet – som riksdagen beslutat – skall nedtrappas stegvis fram till den 1 juli 1995, men att regeringen ges bemyndigande att besluta om i vilken takt nedtrappningen skall ske.

I dag gäller som villkor för att mejerierna skall erhålla utjämningsbidrag att de vid försäljning av konsumtionsmjölk inte överskrider det s.k. högsta priset som har till uppgift att garantera att priserna på konsumtionsmjölk begränsas. Orsaken till denna form av reglering är att den inhemska konkurrensen inom mejerisektorn varit begränsad samtidigt som importkonkurrensen varit bristfällig för konsumtionsmjölk.

Utredningen har föreslagit att den övre prisgränsen för konsumtionsmjölk skall avskaffas för att mejeriföretagen inom stödområdet skall få möjlighet att kompensera sig för sina uttransportkostnader genom att ta ut ett högre pris av butikerna. Enligt utredningen bör den skärpta konkurrenslagstiftningen inom livsmedelsområdet medföra att riskerna med att slopa den övre prisgränsen på konsumtionsmjölk begränsas ur ett konsumentperspektiv. NO anser att en större prisörlighet kan vara en förutsättning för att en fungerande konkurrens på marknaden för konsumtionsmjölk skall kunna uppkomma, men invänder att den skärpta konkurrenslagstiftningen knappast kan motverka prisstegringar om den övre prisgränsen slopas. NO påpekar dock att det finns andra faktorer som kan hålla igen prisökningarna. Om aktörer i områden där konkurrensen är bristfällig sätter priser som inte är prestationsmotiverade kan dessutom denna prissättning angripas såsom prisdiskriminering med stöd av konkurrenslagen.

Jag delar arbetsgruppens och flertalet remissinstansers uppfattning att högsta priset för konsumtionsmjölk kan slopas. Enligt min uppfattning bör inte en så pass marknadsstörande reglering behållas om det inte är absolut nödvändigt. Det som talar för att den interna avregleringen inom denna sektor nu bör fullföljas är i första hand den nya konkurrenslagstiftningen inom livsmedelssektorn som innebär förbättrade möjligheter för de konkurrensvårdande myndigheterna att ingripa vid bristande konkurrens. Dessutom kommer sannolikt importkonkurrensen att öka i och med närmandet till EG. Som statens jordbruksverk påpekar kommer gränsskyddet också att finnas kvar som ett medel att styra den inhemska prisnivån. Gränsskyddsnivån på konsumtionsmjölk skall beräknas enligt samma principer som gäller för övriga prisreglerade produkter, dvs. som skillnaden mellan referenspriset och världsmarknadspriset. Eftersom såväl den inhemska konkurrensen som importkonkurrensen med största sannolikhet kommer att få ännu större betydelse utanför stödområdet än inom, kan den övre prisgränsen avskaffas i hela landet. Jag vill emellertid understryka vikten av att effekterna av slopandet av den övre prisgränsen följs ur ett konsumentperspektiv. En skärpt bevakning av konkurrensförhållandena inom mejeriområdet kan därför vara motiverad. Såväl konsumentberedningen som SPK har – som en del av de uppföljningsuppdrag de fått med anledning av den livsmedelspolitiska reformen – i uppdrag att följa och rapportera prisförändringar på livsmedel. Det innebär att vi har goda

5 Statistiken inom livsmedelssektorn

5.1 Allmänna utgångspunkter

Våren 1990 tillkallades en särskild utredare med uppgift att utreda statistikbehovet inom livsmedelssektorn. Utredningen skulle göras i första hand mot bakgrund av det livsmedelspolitiska beslutet våren 1990. En reformering av livsmedelspolitiken i riktning mot ökad marknadsorientering leder enligt direktiven till ett förändrat statistikbehov. I direktiven till utredningen konstateras att statistikproduktionen inom livsmedelssektorn är mycket omfattande. Utredaren skulle därför ompröva nuvarande statistikproduktion och undersöka möjligheterna till omprioriteringar och begränsningar av den totala statistikproduktionen.

Utredaren skulle dels undersöka statistikbehovet under den s. k. omställningsperioden, då statistik krävs för en uppföljning av den livsmedelspolitiska reformen, dels statistikbehovet på längre sikt efter omställningsperioden, dvs. efter mitten av 1990-talet.

I direktiven konstateras vidare att utvecklingen har gått mot en mer samlad livsmedelspolitik som innefattar alla led i livsmedelskedjan samt kvalitets-, kost- och hälsofrågor. Utredaren skulle mot bakgrund av detta ta ställning till om statistiken är väl avvägd mellan olika delområden och överväga förändringar i riktning mot en mer samlad statistikproduktion för hela livsmedelssektorn. Utredaren skulle också undersöka om statistikproduktionen med avseende på konsumentmålet inom ramen för den nya livsmedelspolitiken kan förbättras.

Sedan utredaren tillkallades har Sverige lämnat in en ansökan om medlemskap i EG. EG:s nuvarande jordbrukspolitik skiljer sig från inriktningen av den svenska livsmedelspolitiken som riksdagen beslutade om våren 1990. Inom EG pågår dock diskussioner om en reformering av jordbrukspolitik. Det går i dagsläget inte att uttala sig om vad som kommer att bli resultatet av denna reformering. Olika stödformer kommer sannolikt att finnas kvar med en betoning på direktstöd. Härvid spelar också en uppgörelse i GATT en roll för utformningen av politiken.

Vid ett svenskt medlemskap kommer Sverige att delta i EG:s jordbrukspolitik. De krav på statistik som EG ställer dels för att kunna analysera utvecklingen inom sektorn och därmed stödbehoven, dels för att kunna administrera regleringssystemet, bör Sverige givetvis uppfylla som medlem.

I det följande redovisar jag min bedömning av vilken inriktning statistiken inom livsmedelssektorn bör ha i framtiden. Min bedömning är mot bakgrund av vad jag nyss anfört påverkad av den osäkerhet som råder kring vilka krav på statistik som kommer att ställas på Sverige vid ett medlemskap. Samtidigt har jag sett det som önskvärt dels att ompröva och begränsa vår nuvarande jordbruksstatistik i ljuset av den livsmedelspoliti-

ska reformen, dels att förbättra statistiken avseende de senare leden i livsmedelskedjan.

Efter en genomgång av de olika statistikområdena tar jag upp de anslagsmässiga konsekvenserna av den inriktning som jag förordar.

5.2 Jordbruksstatistik

Strukturstatistik/registeruppgifter

Min bedömning: Lantbruksregistret bör behållas med nuvarande uppläggning år 1992, därefter bör neddragningar motsvarande 3 milj.kr. göras. En viss ändrad uppgiftsinsamling bör genomföras samt snabbstatistik tas fram för att kunna följa upp effekterna av omställningen. Den framtida strukturstatistiken och behovet av registeruppgifter bör utredas vidare med utgångspunkt i ett svenskt EG-medlemskap i mitten av 1990-talet.

Utredarens förslag: Utredaren föreslår att lantbruksregistret behålls med nuvarande uppläggning även under år 1993.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser vill ha kvar lantbruksregistret i nuvarande omfattning tills vidare eller till mitten av 1990-talet. Några av dessa kan dock acceptera att den nuvarande arealgränsen för uppgiftsskyldighet höjs. Statens jordbruksverk och konjunkturinstitutet tillstyrker utredarens förslag. LRF anser att en EG-anpassning av statistiken bör påbörjas snarast. Statens naturvårdsverk och riksantikvarieämbetet anser att några förändringar i strukturstatistiken inte bör göras under omställningsperioden. Båda betonar också vikten av uppgifter på församlingsnivå.

Skälen för min bedömning: Nuvarande strukturstatistik baseras på lantbruksregistret (LBR). LBR är resultatet av en totalundersökning som omfattar samtliga jordbruksföretag med mer än 2 ha. Även vissa större animalieproducenter och trädgårdsföretag med mindre än 2 ha ingår. Uppgiftsinsamling för LBR genomförs årligen och avser huvudsakligen förhållandena en viss dag i juni. Uppgifter samlas in över bl. a. grödfördelning och antal djur av olika slag. Undersökningen kostar ca 15 milj.kr. per år.

Omfattningen av LBR styrs både av statistiska och administrativa behov, t.ex. bidragsutbetalningar. Utredaren har undersökt alternativa metoder att ta fram strukturstatistik, t.ex. årlig uppgiftsinsamling till LBR fast med begränsningar avseende populationen, årlig uppgiftsinsamling till LBR baserad på ett urval eller intermittenta totalundersökningar.

Ser man bara till det statistiska behovet av strukturuppgifter skulle neddragningar enligt några av de av utredaren skisserade alternativen kunna accepteras. Skall strukturuppgifterna emellertid läggas till grund för olika bidragsutbetalningar till enskilda jordbrukare finns behov av årliga registeruppgifter motsvarande det LBR vi har i dag.

Mot bakgrund av den osäkerhet som råder kring vilka krav som bl. a. ett framtida EG-medlemskap ställer i fråga om strukturuppgifter för admini-

strativa ändamål anser jag det motiverat att inte göra alltför omfattande förändringar i uppläggningsen av LBR. Det är viktigt att vi behåller kompetensen inom området och att vi har administrativ beredskap för nya stödformer.

Samtidigt är nuvarande LBR resurskrävande. Ser man enbart till de statistiska behoven utifrån de krav som EG ställer i dag avseende strukturstatistik tyder de beräkningar som utredaren gjort på att kostnaderna för LBR bör kunna begränsas från nuvarande 15 milj.kr. till ca 10 milj.kr. Enligt min uppfattning bör LBR behållas med nuvarande uppläggningsen år 1992. Fr. o. m. uppgiftsinsamlingen avseende år 1993 bör förändringar genomföras utifrån de alternativ som utredaren redovisat. Dessa förändringar bör leda till kostnadsminskningar motsvarande 3 milj.kr. Det ankommer på statistiska centralbyrån (SCB) att i samråd med huvudanvändarna av strukturstatistiken genomföra dessa förändringar. De miljöönsvariga myndigheternas behov av strukturstatistik skall härvid uppmärksammas.

De framtida formerna för den svenska strukturstatistiken och behovet av registeruppgifter bör utredas vidare med utgångspunkt i ett svenskt EG-medlemskap i mitten av 1990-talet och de förändringar av EG:s jordbrukspolitik som kan komma att genomföras. Data för statistiska och administrativa behov bör härvid särskiljas.

För att anpassa LBR till de krav på statistik som uppföljningen av den livsmedelspolitiska reformen ställer bör uppgifter samlas in över omställda arealer och användningen av omställda arealer fr. o. m. 1992 års LBR. Vidare bör snabbstatistik över grödfördelning, omställningsåtgärder och antal husdjur tas fram redan vid månadskiftet augusti-september det aktuella undersökningsåret. Då kan denna information fångas upp i myndigheternas uppföljningsrapportering i oktober. Enligt uppgifter från SCB har ca 95 % av LBR-blanketterna kommit in andra veckan i augusti.

Skördeuppskattningar

Min bedömning: Nuvarande metod för att bedöma skördens storlek, s. k. objektiv skördeuppskattning, bör behållas oförändrad år 1992. Fr. o. m. 1993 års objektiva skördeuppskattning bör neddragningar motsvarande 7 milj.kr. göras. En metod som bygger på uppgifter från jordbrukarna själva bör utvecklas för att ersätta nuvarande objektiva skördeuppskattning. Härvid skulle kostnaderna för skördestatistiken uppskattningsvis kunna minskas från nuvarande 20 milj.kr. till 2 milj.kr.

Utredarens förslag: Överensstämmer i stort med min bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser är positiva till att pröva en billigare metod för skördeuppskattningar. De anser emellertid att utredaren varit för optimistisk när det gäller möjligheterna att ersätta den nuvarande metoden redan år 1994 med en metod som bygger på uppgifter

från jordbrukarna själva. Av de länsstyrelser som beretts tillfälle att yttra sig anser flertalet att nuvarande metod bör vara kvar oförändrad. Naturvårdsverket och SCB pekar på att de undersökningar om bekämpnings- och gödselmedelsanvändningen som i dag är knutna till de objektiva skördeuppskattningarna blir dyrare att genomföra om ändringar görs i nuvarande metod.

Skälen för min bedömning: Objektiv skördeuppskattning är en urvalsundersökning med huvudsyfte att bestämma skördarnas storlek för slättervall, spannmål och potatis. Till undersökningen har under senare år knutits även vissa intermittenta undersökningar eller tillfälliga undersökningar. Undersökningen har byggts upp under en lång följd av år och kännetecknas av hög precision. Undersökningen genomförs på så sätt att olika provtytor väljs ut och skördas under växtodlingssäsongen. Speciellt för undersökningen anställd personal ombesörjer detta arbete. Arbetet leds av s.k. provyteledare som är tjänstemän på länsstyrelsernas lantbruksenheter. Undersökningen genomförs varje år och kostar ca 20 milj.kr. per år.

Utredaren har undersökt alternativa metoder att ta fram skördestatistik och försökt bedöma hur väl dessa metoder täcker olika behov. Den metod som utredaren funnit mest intressant, som används bl.a. i Danmark, bygger på uppgifter från jordbrukarna själva. Enligt utredaren torde det vara möjligt att ersätta de objektiva skördeuppskattningarna med en sådan metod redan år 1994. Kostnaden för denna alternativa metod har av utredaren uppskattats till ca 2 milj.kr.

Enligt min bedömning är nuvarande objektiva skördeuppskattningar alltför resurskrävande. I likhet med utredaren ser jag det som både angeläget och möjligt att ersätta den nuvarande metoden med en mindre resurskrävande. SCB bör i samråd med huvudanvändarna för skördestatistiken så snart som möjligt utveckla en metod att ta fram skördeuppgifter som bygger på uppgifter från jordbrukarna själva. Den metod som tillämpas i Danmark bör därvid användas som modell. Erfarenheter bör också kunna fås av den förstudie som genomförs innevarande budgetår och som bekostas av livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden.

Jag anser att det i dagsläget är svårt att ta ställning till när de objektiva skördeuppskattningarna kan ersättas med den "danska metoden". Under perioden fram tills dess bör SCB utifrån de alternativ till neddragningar som utredaren redovisat och i samråd med användarna genomföra neddragningar av de objektiva skördeuppskattningarna fr. o. m. 1993 års skördeuppskattning. Neddragningarna bör leda till kostnadsminskningar motsvarande 7 milj.kr.

De miljöundersökningar som under senare år har knutits till de objektiva skördeuppskattningarna återkommer jag till i det följande.

Min bedömning: Begränsningar bör göras i deklarationsundersökningen (DU) och jordbruksekonomiska undersökningen (JEU). Studier bör påbörjas över vilken typ av ekonomisk undersökning som motsvarar EG:s framtida krav. Genom fördjupat samarbete mellan berörda myndigheter och fristående statistikproducenter bör möjligheterna prövas att ta fram snabbstatistik. Speciella samkörningar mellan lantbruksregistret och inkomst- och förmögenhetsundersökningen bör göras för att kunna följa jordbrukarhushållens inkomstsammansättning under omställningsperioden.

Utredarens förslag: Överensstämmer med min bedömning.

Remissinstanserna: Jordbruksverket tillstyrker utredarens förslag men pekar på att användbarheten blir sämre. LRF anser att fördjupade studier för EG-anpassning bör påbörjas snarast. Konsumentberedningen anser att deklarationsundersökningen bör läggas ner och att frigjorda resurser bör satsas på den jordbruksekonomiska undersökningen. SCB och konjunkturinstitutet pekar på deklarationsundersökningens betydelse för sektorkalkyler. Båda ser dock möjligheter till neddragning men anser att deklarationsundersökningen bör genomföras oförändrad i alla fall avseende inkomståret 1992. SCB menar vidare att begränsningar i såväl deklarationsundersökningen som den jordbruksekonomiska undersökningen försämrar möjligheterna till uppföljning av den livsmedelspolitiska reformen.

Skälen för min bedömning: Deklarationsundersökningen för jordbrukare baseras på ett slumpmässigt urval av jordbrukare från lantbruksregistret. Primäruppgifter hämtas in från jordbrukarnas självdeklarationer. Underlaget innehåller uppgifter om olika utgifts- och inkomstposter för ingående jordbruksföretag samt även inkomster från annan verksamhet än jordbruk. Skattereformen innebär emellertid att uppgiftsunderlaget från deklarationsblanketterna blir sämre. DU kostar ca 4.6 milj.kr. per år.

Den jordbruksekonomiska undersökningen redovisar inkomst- och lönsamhetsförhållandena för ett mindre urval av företag. Bakgrundsmaterialet utgörs i huvudsak av bokföringsuppgifter. JEU kostar ca 4.8 milj.kr. per år.

Jag vill i det här sammanhanget också nämna den statistik som tas fram av jordbrukets organisationer själva. LRF Konsult gör t.ex. varje år kalkylsammansättningar som baserar sig på uppgifter från företagets datakundregister. Statistiken bygger på bokföringsuppgifter och syftar till att informera kunderna om den allmänna lönsamhetsutvecklingen i jordbruket för olika kundkategorier. Resultaten redovisas och publiceras förhållandevis snabbt. Uppgifter avseende inkomståret 1991 finns tillgängliga redan i början av år 1992.

Enligt min uppfattning är det angeläget att ha tillgång till tillförlitlig ekonomisk statistik för att följa upp den livsmedelspolitiska reformens effekter. Vidare är det angeläget att den svenska ekonomiska statistiken är anpassad till EG:s krav vid ett medlemskap. Under årens lopp har emel-

lertid kritik riktats mot våra nuvarande undersökningars tillförlitlighet och därmed användbarhet. Dessutom är eftersläpningen tidsmässigt inte tillfredsställande. Huvudresultaten för 1990 års ekonomiska förhållanden finns t. ex. tillgängliga först i början av år 1992. Till följd av skattereformen blir dessutom uppgiftsunderlaget från DU sämre än hittills.

Det råder i dagsläget oklarheter om vilka konkreta krav EG kommer att ställa i fråga om ekonomisk statistik i samband med en reformering av EG:s jordbrukspolitik. Med de regler som nu gäller är det dock klart att någon form av större bokföringsundersökning kommer att krävas.

Att helt upphöra med nuvarande undersökningar anser jag inte vara lämpligt dels på grund av kraven på uppföljning av den livsmedelspolitiska reformens effekter, dels på grund av vikten av att behålla kompetensen fram till dess att det står klart vilka krav som kommer att ställas på den svenska lantbruksekonomiska statistiken vid ett EG-medlemskap. Utredaren pekar visserligen på ett alternativ som innebär att man slopar nuvarande undersökningar och förlitar sig på den statistik som tas fram av fristående statistikproducenter för de relativt få år som omställningen omspannar. En sådan lösning innebär dock enligt utredningen att ett betydligt sämre analysmaterial skulle finnas tillgängligt än tidigare. Samtidigt skulle möjligheterna att smidigt bygga upp en EG-anpassad bokföringsundersökning försämrats.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört bör DU tills vidare utföras i samma omfattning som nu när det gäller stödområdena i norra Sverige. Vad gäller övriga landet bör resultat tas fram i DU fr. o. m. inkomståret 1992 för i stort sett de företagsgrupper som nu ingår i JEU.

Vad gäller JEU bör fr. o. m. inkomståret 1992 vissa förenklingar göras så till vida att arbetskraftsdelen i undersökningen tas bort och uppgiftsinsamlingen begränsas i vissa avseenden.

För att få fram snabbstatistik bör, som utredaren föreslagit, ett fördjupat samarbete mellan berörda myndigheter och fristående statistikproducenter etableras.

För att studera jordbrukarhushållens inkomstsammansättningar under omställningsperioden bör inkomst- och förmögenhetsundersökningen (IoF) genomföras i samma omfattning som tidigare vad avser jordbrukardelen. Som en konsekvens av skattereformen blir det svårare att särskilja jordbrukare från andra företagare. Speciella samkörningar mellan IoF och LBR blir därmed nödvändiga.

För att möta kommande EG-krav bör fördjupade studier påbörjas över vilka krav som kommer att ställas på den svenska lantbruksekonomiska statistiken vid ett medlemskap.

Min bedömning:

- Den särskilda sysselsättningsstudie som nu genomförs avseende 1990 års förhållanden bör följas upp med en liknande studie i slutet av omställningsperioden. Arbetskraftsundersökningen som är planerad år 1993 bör därmed inte genomföras.
- Undersökningarna över gödsel- och bekämpningsmedelsanvändningen bör tills vidare knytas till de objektiva skördeuppskattningarna. När nuvarande metod för skördeuppskattningar upphör bör särskilda miljöundersökningar göras.
- Drivmedelsundersökningen bör göras intermittent vart femte år.
- Jordbruksfastigheternas prisutveckling bör följas.

Utredarens förslag: Överensstämmer i stort med min bedömning.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrat sig i dessa frågor tillstyrker flertalet utredarens förslag. Vad gäller den särskilda sysselsättningsstudien anser jordbruksverket och konsumentberedningen att ett slutgiltigt ställningstagande till en uppföljning kan tas först när 1990 års studie har utvärderats. SCB och naturvårdsverket påpekar att undersökningarna om bekämpnings- och gödselmedelsanvändningen blir dyrare om de objektiva skördeuppskattningarna upphör eller förändras.

Skälen för min bedömning: Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden gav våren 1991 SCB i uppdrag att genomföra en särskild sysselsättningsstudie grundad på uppgifterna från 1990 års lantbruksregister. Syftet med studien är att studera jordbrukarhushållens arbetsinsatser i och utanför jordbruket. Speciellt skall uppgifter samlas in över vilka typer av företagsverksamhet som kan förekomma vid sidan av jordbruket. Enligt min uppfattning är detta område viktigt att belysa mot bakgrund av den livsmedelspolitiska reformen. Jag föreslår därför att en motsvarande studie görs avseende 1993 års förhållanden. Mitt förslag förutsätter givetvis att den nyligen genomförda studien visar sig ge statistiskt tillförlitliga resultat. På kort sikt finns det enligt min bedömning inte behov av någon ytterligare arbetskraftsundersökning. Den särskilda arbetskraftsundersökningen, JAK, som är planerad för år 1993 bör därmed inte genomföras. Vid ett EG-medlemskap kan särskilt anpassade sysselsättningsundersökningar bli aktuella. Utredaren bedömer att dessa bör kunna ske i samband med uppgiftsinsamling till strukturstatistiken. Jag har tidigare föreslagit att strukturstatistiken ses över mot bakgrund av ett EG-medlemskap. I det sammanhanget bör också behovet av sysselsättningsstatistik uppmärksammas.

Som jag tidigare nämnt knyts för närvarande undersökningar om bekämpnings- och gödselmedelsanvändningen till de objektiva skördeuppskattningarna. Enligt min mening bör nuvarande objektiva skördeuppskattning kunna ersättas med en metod som bygger på att uppgifter samlas in från jordbrukarna själva. En övergång till annan metod för skördeuppskattning får givetvis inte innebära att miljöstatistiken försämrats. Under-

sökningarna om bekämpnings- och gödselmedelsanvändningen bör tills vidare knytas till de objektiva skördeuppskattningarna. När denna metod för skördeuppskattning upphör bör särskilda miljöundersökningar göras. Undersökningarna bör därvid tills vidare fram till mitten av 1990-talet göras vartannat år. därefter kan de göras glesare.

Uppgifter om drivmedelsförbrukningen behövs bl. a. för beredskapsplanläggningen och som underlag för energibalanser. Det är dock möjligt att uppskatta drivmedelsförbrukningen med hjälp av normtal och arealuppgifter från lantbruksregistret. Drivmedelsundersökningen, som baseras på uppgifter från jordbrukarna själva, bör därför göras vart femte år med nästa undersökning år 1995.

Till följd av ändringarna i jordförvärvslagen kommer det underlag som hittills legat till grund för statistiken över prisutvecklingen på jordbruksfastigheter att försämrats avsevärt. Den livsmedelspolitiska reformen kan komma att påverka jordbruksfastighetspriserna framöver. Jag ser det därför som angeläget att tills vidare ha tillgång till sådana uppgifter. Medel för att ta fram dessa uppgifter bör därför tillföras jordbruksverket.

Statistik rörande trädgårdsnäringen

Min bedömning: Strukturuppgifter avseende trädgårdsnäringen bör tills vidare liksom hittills knytas till lantbruksregistret. Trädgårdsräkningen avseende kalenderåret 1993 bör genomföras som plane-rats. Studier om vilka krav ett svenskt EG-medlemskap ställer bör påbörjas.

Utredarens förslag: Överensstämmer med min bedömning.

Remissinstanserna: Av de som yttrat sig tillstyrker i stort sett samtliga utredarens förslag. Enligt Trädgårdsnäringens riksförbund (TRF) har dock utredningen behandlat behovet av basstatistik inom trädgårdsnäringen mycket ytligt. Det föreligger enligt TRF ett stort behov av förändring och utvidgning av den svenska trädgårdsstatistiken om Sverige skall bli EG-medlem. Denna förändring och utvidgning bör enligt TRF påbörjas snart.

Skälen för min bedömning: Nuvarande uppgiftsinsamling över strukturförhållandena inom trädgårdsnäringen sker i första hand genom uppgiftsinsamling till lantbruksregistret. Uppgiftsinsamlingen för trädgårdsföretag avser endast arealuppgifter. För att få fram volymuppgifter genomförs därför speciella undersökningar vart tredje år (s. k. trädgårdsräkningar och trädgårdsinventeringar). Dessa undersökningar är totalundersökningar och utgår från de registeruppgifter som finns för trädgårdsföretagen i lantbruksregistret. Strukturuppgifter avseende trädgårdsnäringen bör enligt min mening tills vidare liksom hittills knytas till lantbruksregistret.

Den svenska trädgårdsnäringen är till skillnad från trädgårdsnäringen inom EG oreglerad. Statistiken avseende trädgårdsföretag inom EG är därmed också mer omfattande. Regeringen har bemyndigat mig att tillkalla

en särskild utredare med uppgift att utreda den svenska trädgårdsnärings utvecklingsmöjligheter (dir. 1992:23). Utredningen skall göras mot bakgrund av riksdagens beslut hösten 1991 med anledning av motioner om trädgårdsnärings (1991/92: JoU6. rskr. 40). Utgångspunkten för utredarens arbete bör vara den inriktning av näringspolitiken som lagts fast av riksdagen (prop. 1991/92: 38. FiU10. rskr. 108). Det innebär att politiken inriktas på att genom generella åtgärder, t.ex. skattesänkningar, skapa goda förutsättningar för företagandet i Sverige och att konkurrenssnedvridande och selektiva företagsstöd avvecklas. Utifrån detta bör skapas förutsättningar för en trädgårdsnäring i Sverige som vid inträdet i EG är stark och konkurrenskraftig. Utredaren skall bl.a. belysa behovet av eventuellt strukturanpassning och strukturrationalisering vid ett svenskt EG-medlemskap. Jag utgår härvid från att EG:s krav på statistik över trädgårdsföretagen klarnar till följd av utredningens arbete så att en anpassning av den svenska statistiken kan ske vid ett medlemskap.

5.3 Statistik över livsmedelsindustrin, livsmedelshandeln och konsumtionen

Min bedömning:

- Prisutvecklingen i livsmedelspartihandeln bör följas.
- Årliga internationella prisjämförelser bör göras med utgångspunkt i de köpkraftspariteter som tas fram inom OECD.
- En särskild undersökning avseende livsmedelsdetailjhandeln bör genomföras.
- Undersökningen om hushållens livsmedelsutgifter och kostvanor bör göras lättare än för närvarande.
- Frågor om brister i statistiken rörande livsmedelsindustrin bör lösas inom livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden.

Utredarens förslag: Överensstämmer i stort med min bedömning. Utredaren anser att SCB bör tillföras de medel för metodutveckling vid beräkning av konsumentprisindex som verket hemställt om i sin anslagsframställning. Utredaren föreslår att en undersökning om hushållens livsmedelsutgifter görs år 1993.

Remissinstanserna: Samtliga som yttrat sig över förslagen tillstyrker dessa och flera understryker att det är viktigt att statistiken rörande de senare leden i livsmedelskedjan förbättras. Statens pris- och konkurrensverk (SPK) är dock tveksamt till om det är meningsfullt att i en undersökning om livsmedelshandeln försöka särskilja livsmedelshandel från annan dagligvaruhandel. Jordbruksverket anser att det är svårt att ta ställning till en förnyad undersökning om hushållens livsmedelsutgifter och kostvanor på grund av att resultaten från 1989 års undersökning ännu inte finns tillgängliga i sin helhet. Livsmedelsverket, konsumentberedningen och SCB anser att de 6 milj.kr. som utredaren föreslår för en sådan undersökning inte är tillräckliga.

Skälen för min bedömning: Statistiken rörande livsmedelsindustrin, livsmedelshandeln och konsumtionen är av något annorlunda karaktär än den som rör jordbruket. När det gäller jordbruksstatistik finns flera statistikprodukter som syfter till att enbart belysa jordbruket ur en eller annan synvinkel. Denna statistik har till stor del tillkommit som ett resultat av krav på underlag till följd av den förda jordbrukspolitiken. När det gäller statistik över de senare leden i livsmedelskedjan finns det däremot ingen särskild officiell statistik, om man bortser från branschens egen statistikproduktion, som enbart syftar till att belysa livsmedelsindustrin eller livsmedelshandeln. Uppgifter över dessa led erhålls i stället från större statistikprodukter såsom finans-, industri- och konsumentprisstatistiken. I dessa statistikprodukter ingår t. ex. uppgifter om livsmedelsindustrin, livsmedelshandeln och matprisutvecklingen som en del. Av nämnda förhållanden följer att större förändringar avseende enbart livsmedelssektorn inte går att genomföra utan att de skulle få konsekvenser för uppgiftsinsamling, resultat m. m. för t. ex. hela industri- och finansstatistiken. De förbättringar som jag i det följande förordar är emellertid såväl möjliga som angelägna att genomföra.

Jordbruks- eller livsmedelspolitiken innefattar så mycket mer än endast primärproduktionen. För att de av riksdagen beslutade målen för livsmedelspolitiken skall kunna förverkligas är det nödvändigt med t. ex. väl fungerande marknader också i leden efter primärproduktionen. Det är givetvis också viktigt att kunna följa upp effekterna av ändrad politik och olika åtgärder i dessa led samt inte minst effekterna för hushållen. Jag ser det därför som angeläget att viss ny statistik tas fram i det här avseendet.

Prisstatistik

Matprisernas utveckling är ständigt aktuell i debatten. Ett av syftena med den livsmedelspolitiska reformen är att få till stånd en dämpad prisutveckling på mat och att denna positiva effekt skall komma konsumenterna till del. SPK rapporterar därför i enlighet med särskilda uppdrag regelbundet utvecklingen till regeringen. För närvarande mäts prisutvecklingen i samtliga led i livsmedelskedjan utom i partihandelsledet (grossistledet). Mätningar i detta led har inte gjorts sedan mitten av 1970-talet. Mot bakgrund av den betydelse som partihandeln har för det slutgiltiga konsumentpriset bör prismätningar göras också av livsmedlen i partihandelsledet. Jag anser det härvid vara viktigt att en noggrann samordning görs mellan partihandelsmätningarna och KPI-mätningarna avseende livsmedel så att dessa mätningar blir jämförbara. Jag har i denna fråga samrått med chefen för finansdepartementet.

Att kunna göra internationella prisjämförelser är också av intresse. De flesta länder har ett någorlunda väl uppbyggt system för att följa konsumentprisutvecklingen. Att jämföra prisutvecklingen i olika länder kan därmed göras förhållandevis enkelt även om viss försiktighet måste iakttas vid tolkningen av resultaten. Definitioner och mätmetoder varierar starkt mellan olika länder. Att jämföra prisnivåer mellan olika länder är betydligt svårare. I matprisdebatten återges olika uppfattningar om prisförhållan-

dena i olika länder. Att göra internationella prisnivåjämförelser som är statistiskt invändningsfria är också förknippat med höga kostnader.

Beräkningar av s. k. köpkraftspariteter har t. o. m. år 1990 genomförts med i stort sett fem års mellanrum som ett led i FN:s International Comparison Project. OECD:s sekretariat ansvarar för beräkningarna för de OECD-länder som inte ingår i EG. En köpkraftsparitet mellan två valutor är lika med kvoten mellan de belopp i resp. lands valuta som behövs för att kunna köpa samma mängd varor och tjänster i de båda länderna. Relationen köpkraftsparitet/växelkurs ger uttryck för ett lands dyrhet i förhållande till ett annat. SCB:s kostnad för att delta i projektet uppgår till ca 1 milj.kr. och avser till större delen kostnader för att planera, genomföra och bearbeta prisundersökningarna. Redan 1986 års livsmedelsutredning (LMU) konstaterade i sitt betänkande (SOU 1987: 44) Livsmedelspriser och livsmedelskvalitet att metoder med köpkraftspariteter tycks ha stor kapacitet bl. a. vad gäller jämförande analyser av prisnivå och prisutvecklingen i olika länder.

Min uppfattning är att det skulle vara av stort intresse att få tillgång till årliga internationella prisnivåjämförelser. Köpkraftspariteter tycks härvid vara den såväl tillförlitligaste som billigaste metoden att åstadkomma detta. SCB bör därför varje år beräkna och sammanställa prisnivåindex avseende livsmedel för OECD-länderna. Beräkningarna skall härvid ske utifrån det underlag som olika länder lämnar in inom ramen för det internationella projektet. Mitt förslag förutsätter givetvis att inga hinder reses från de internationella organisationerna eller från övriga länder som deltar i undersökningen.

Statistik över livsmedelsdetaljhandeln

Utredaren konstaterar att det i dagsläget saknas en väl avgränsad officiell statistik över livsmedelshandeln. Utredaren pekar på flera brister. Ett problem är enligt utredaren att Konsumentkooperationen (KF) inte omfattas av gruppen livsmedelsdetaljhandel i finansstatistiken. Ett annat problem är enligt utredaren att livsmedelshandeln är integrerad med annan dagligvaruhandel där livsmedel ingår som en del. Enligt utredaren uppvisar den officiella statistiken också brister när det gäller att belysa lönsamhets- och produktivitetsutvecklingen samt kostnadsstrukturen.

Enligt min uppfattning är det angeläget med en tillförlitlig statistik över livsmedelsdetaljhandeln. Förhållandena i livsmedelsdetaljhandeln spelar stor roll för hur väl konsumenternas önskemål om priser, sortiment, avstånd, service osv. uppfylls. Kritik mot den officiella statistiken över livsmedelsdetaljhandeln har också uppmärksammats i tidigare utredningar. Såväl 1983 års livsmedelskommitté (SOU 1984: 86) Jordbruks- och livsmedelspolitik som den tidigare nämnda LMU pekade på att brister i statistiken försvårade analyserna. Mot bakgrund härav anser jag att en särskild undersökning riktad till livsmedelsdetaljhandeln bör genomföras budgetåret 1992/93. Efter utvärdering bör ställning tas till om undersökningen i framtiden skall göras regelbundet. I livsmedelsekonomiska samarbetsnämndens styrelse finns flertalet myndigheter inom livsmedelspoliti-

kens område representerade samt representanter för livsmedelsindustrin, livsmedelshandeln och LRF. Den närmare uppläggningsen av undersökningen bör därför diskuteras i nämnden.

Konsumtionsstatistik

I målet för livsmedelspolitiken anges bl. a. att konsumenternas val skall styra produktionen. Vidare anges att livsmedlen skall uppfylla livsmedelslagstiftningens hygien- och redlighetskrav samt att den förda politiken bör bidra till en väl sammansatt kost och därmed leda till en bättre folkhälsa.

Livsmedelspolitikens regleringar har ibland inneburit, och innebär ibland även i dag, motsättningar där kost- och hälsointresset stått i konflikt med andra målsättningar. Detta är t. ex. fallet inom mejeriregleringen där priset på mejeriprodukter med högre fetthalt kan hållas nere genom att högre pris tas ut för magrare varor. Genom det livsmedelspolitiska beslutet kommer sådana konflikter att minska, vilket är positivt ur ett folkhälso-perspektiv.

Att det råder ett nära samband mellan kostvanor och hälsa är oomtvisat. Samhället försöker därför på olika sett påverka befolkningens kostvanor i positiv riktning. Inom livsmedelsverkets ansvarsområde ligger t. ex. att genom olika åtgärder försöka få befolkningen att äta sundare. Sedan år 1986 har verket ett särskilt handlingsprogram för arbetet med kost och hälsa. Verkets resurser inom detta område har under budgetåren 1990/91 och 1991/92 förstärkts med särskilda medel för att aktivare kunna arbeta med dessa frågor. Livsmedelsverket har också fått i uppdrag att följa och utvärdera den livsmedelspolitiska reformens effekter avseende den uppsatta målsättningen att uppnå en bättre folkhälsa.

År 1989 genomförde SCB, i vissa delar i samarbete med livsmedelsverket, en undersökning om hushållens livsmedelsutgifter och kostvanor (HULK). Undersökningen är den första i sitt slag och omfattar 3 000 hushåll. Resultaten från undersökningen skall belysa skillnader i livsmedelskonsumtion och kostvanor mellan olika regioner, mellan olika typer av hushåll och mellan hushåll med olika bärkraft samt olika grupper av individer. Genom att mängderna av olika livsmedel bokförs kommer även näringsinnehållet att beräknas. Resultaten skall vidare användas för att beskriva kostvanorna i olika grupper av befolkningen och sätta dessa i relation till aktuella kost- och näringsrekommendationer. Undersökningen är planerad att göras vart tionde år. Undersökningen år 1989 kostade 6–7 milj.kr.

Mot bakgrund av den målsättning som finns såväl inom livsmedelspolitikens område som inom andra politikområden avseende kost och hälsa bör, enligt min uppfattning, en utförligare undersökning av hushållens livsmedelsutgifter och kostvanor göras oftare än vart tionde år. Såväl den livsmedelspolitiska reformen som ett EG-medlemskap kommer sannolikt att påverka konsumtionsmönster och kostvanor i de svenska hushållen. Den årliga konsumtionsstatistiken, som bl. a. används i nationalräkenskaperna, är ett alltför trubbigt instrument för att kunna användas för analyser över faktiska konsumtionsmönster och förändringar. Utifrån denna stati-

stik går det inte heller att säga något om skillnader mellan olika grupper, regioner osv.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört är min bedömning att en undersökning om hushållens livsmedelsutgifter och kostvanor bör göras vart femte år med början år 1994. Jag anser det vara angeläget att en noggrann utvärdering görs av 1989 års undersökning samt att de framtida undersökningarnas uppläggning m. m. diskuteras med berörda myndigheter inom livsmedelspolitikens område.

Statistik över livsmedelsindustrin

Utredaren pekar på olika brister i statistiken över livsmedelsindustrin, t. ex. utgör nuvarande metod att klassificera branscher ett problem vid analys av enskilda branscher. Vidare saknas vissa uppgifter över råvaruförbrukningen för senare år. Andra brister är bl. a. att resultaten från industristatistiken redovisas med eftersläpning.

I likhet med utredaren är min bedömning att de problem som påtalas inte är av den karaktären att de föranleder särskilda eller kompletterande undersökningar. När olika användare uppmärksammar problem bör dessa i stället i möjligaste mån lösas genom nära kontakter mellan SCB och berörda myndigheter. Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden kan härvid vara ett lämpligt organ att ta upp sådana frågor. Utredaren pekar på att samarbetsnämnden har vissa ekonomiska resurser att stödja projekt inom området.

5.4 En samlad statistikproduktion för hela livsmedelssektorn

Min bedömning: SCB:s arbete med att utarbeta ett livsmedelsstatistiskt program bör fullföljas.

Utredarens förslag: Överensstämmer med min bedömning.

Remissinstanserna: Av de som yttrat sig tillstyrker samtliga förslaget.

Skälen för min bedömning: Som jag tidigare pekat på har utvecklingen gått mot en mer samlad livsmedelspolitik som förutom jordbruksledet också innefattar de senare leden i livsmedelskedjan, kvalitetsfrågor och kost- och hälsoaspekter. Inom främst SCB, men även inom andra myndigheter, tas statistik fram som i sin helhet eller till vissa delar belyser något förhållande eller led i livsmedelskedjan. Inom SCB bidrar olika avdelningar till att belysa sektorn. Jag anser det vara önskvärt att livsmedelsstatistiken presenteras på ett mer samlat och ändamålsenligt sätt. Inom SCB har ett arbete med att utveckla ett livsmedelsstatistiskt program påbörjats. Enligt min mening är det angeläget att arbetet med programmet fullföljs. För att programmet skall få den användning som förväntas anser jag det viktigt att SCB fortlöpande håller kontakt med användarna och stämmer av programmets utformning och statistikens tillgänglighet.

Enligt direktiven skulle utredaren göra en bedömning av vem som i framtiden bör producera och/eller bekosta den efterfrågade statistiken inom livsmedelssektorn. Enligt direktiven skulle härvid samråd ske med utredningen om den statliga statistikens styrning, finansiering och samordning m. m. (dir.1990:68). I direktiven till den sistnämnda utredningen framhålls bl. a. att översynen bör leda till att användarna får ett större inflytande över statistikens inriktning och innehåll. Vidare framhålls att utredningen skall belysa för- och nackdelar med ökad frihet för statistik användarna vad gäller produktion och köp av statistiktjänster. Utredaren skall överlämna sitt förslag senast den 30 april 1992.

Efter remissbehandling avser regeringen lägga fram en proposition under hösten 1992.

Mot bakgrund av det nyss nämnda har utredaren avstått från att lämna något slutgiltigt förslag om vem som skall producera och bekosta samt vem som skall ha beställaransvaret av statistiken inom livsmedelsområdet. Utredaren har emellertid redovisat två tänkbara alternativ till hur ett ökat inflytande för användarna skulle kunna åstadkommas.

Det ena alternativet innebär att jordbruksverket som huvudanvändare av i första hand jordbruksstatistiken också ges beställaransvaret för denna statistik. Ett nära samarbete med övriga myndigheter och organisationer på livsmedelsområdet kan ske inom ramen för livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden, där synpunkter kan inhämtas. Medel för statistik skulle i detta alternativ anvisas till jordbruksverket under ett särskilt anslag.

Det andra alternativet innebär att livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden som samordnande myndighet på området också ges beställaransvaret för den statliga statistiken på det livsmedelspolitiska området. Medel anvisas i detta fall till nämnden.

Den ordning som slutligen väljs på livsmedelsområdet bör enligt utredaren överensstämma med de mer generella förslag som läggs fram av utredningen om den statliga statistikens styrning, finansiering och samordning.

Som jag nämnde återkommer regeringen till denna fråga i en särskild proposition till hösten.

5.6 Ekonomiska resurser

Statistiken inom livsmedelssektorn finansieras både från anslag under nionde och sjunde huvudtiteln (jordbruks- resp. finansdepartementet). Under jordbruksdepartementets huvudtitel bekostas i sin tur statistiken från tre olika anslag (A 3, B 10 och H 8). I första hand finansieras de större och årliga statistikprodukterna från dessa anslag, t.ex. objektiva skördeuppskattningarna, lantbruksregistret och jordbruksekonomiska undersökningen. Vissa kostnader för lantbruksregistret finansieras dock under

sjunde huvudtiteln. Intermittenta undersökningar, fiske- och skogsstatistik samt vissa gemensamma kostnader för jordbruksstatistiken och övrig statistik inom SCB finansieras från sjunde huvudtiteln.

I årets budgetproposition (prop. 1991/92:100 bil. 8) har chefen för finansdepartementet beräknat kostnaderna för statistik inom jordbrukets område till totalt 57 876 000 kr. budgetåret 1992/93. De ändringar som jag har föreslagit i det föregående innebär avseende budgetåret 1992/93 omprioriteringar inom denna ram.

De bedömningar jag gjort i det föregående innebär neddragningar i deklarationsundersökningen (– 2,2 milj.kr.) och den jordbruksekonomiska undersökningen (– 0,8 milj.kr.) samt att drivmedelsundersökningen och arbetskraftsundersökningen (JAK) inte görs budgetåret 1992/93 (sammanslagt – 1 milj.kr.). Dessa neddragningar avser undersökningar som finansieras under sjunde huvudtiteln (anslaget E 8. Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser) utom vad avser jordbruksekonomiska undersökningen som betalas från anslaget A 3. Utredningar m. m., nionde huvudtiteln.

Mina bedömningar innebär vidare årliga prisnivåjämförelser (+ 150 000 kr.), prismätningar i livsmedelspartihandeln (+ 500 000 kr.), enkätundersökning om livsmedelsdetaljhandeln (+ 500 000 kr.), samkörning mellan lantbruksregistret och inkomst- och förmögenhetsundersökningen (+ 300 000 kr.), snabbstatistik avseende lantbruksregistret (+ 300 000 kr.), prisstatistik över jordbruksfastigheter (+ 850 000 kr.) samt fullföljandet av ett livsmedelsstatistiskt program (+ 800 000 kr.). Dessa undersökningar/mätningar är ny statistik utom vad avser det livsmedelsstatistiska programmet. Samtliga utom det livsmedelsstatistiska programmet föreslås finansieras från sjunde huvudtiteln, anslaget E 8. Det livsmedelsstatistiska programmet föreslås finansieras från nionde huvudtiteln, anslaget A 3. Utredningar m. m.

Jag har vidare föreslagit neddragningar dels i uppgiftsinsamlingen till LBR fr. o. m. år 1993, dels avseende de objektiva skördeuppskattningarna fr. o. m. 1993 års skördeuppskattning. Dessa neddragningar innebär kostnadsminskningar med ca 10 milj.kr. budgetåret 1993/94.

I budgetpropositionen (1991/92:100 bil. 10) har anslaget H 8. Livsmedelsstatistik förts upp med oförändrat belopp i avvaktan på föreliggande proposition. I det följande tar jag upp konsekvenserna för detta anslag.

Den tidigare nämnda propositionen om den statliga statistikens styrning, finansiering m. m., som regeringen har för avsikt att förelägga riksdagen till hösten, kan komma att ändra konstruktionen av anslagen för finansieringen av statistiken inom jordbrukets område.

6.1 Pristillägg på renkött

Mitt förslag: Användningen av de medel som anvisas för pristöd till rennäringen beslutas av statens jordbruksverk efter överläggningar med företrädare för rennäringen. Medlen kan få användas även för exempelvis marknadsföringsåtgärder.

Pristödet till rennäringen frikopplas från stödet till jordbruket i norra Sverige. Pristöd för budgetåret 1992/93 lämnas med 379 kr. per ren.

Arbetsgruppens för översyn av stödet till jordbruket i norra Sverige förslag: Överensstämmer med mitt.

Statens jordbruksverks förslag: Pristödet till rennäringen bör räknas upp på motsvarande sätt som pristödet till jordbruket i norra Sverige.

Skälen för mitt förslag: Jag har i budgetpropositionen år 1992 under nionde huvudtitelns anslag Främjande av rennäringen uttalat att vissa problem uppkommit med avsättningen av renköttet. Åtgärder för ökad avsättning av renkött bör därför prioriteras vid fördelning av det nämnda anslaget. Svenska samernas riksförbund (SSR) har nyligen inrättat Branschrådet för renkött, där företrädare för rennäringen liksom företag verkssamma med slakt, förädling och försäljning av renkött har inbjudits att ingå. Branschrådet skall verka för att samordna marknadsinsatser med särskild tyngdpunkt på konsumentmarknaden. Rådet avses få särskilda ekonomiska medel för att kunna genomföra dessa insatser. Företag skall kunna söka bidrag från rådet för sälj- och marknadsföringsinsatser med ett belopp motsvarande det företaget självt ställer upp med.

SSR har i sitt remissyttrande över betänkandet (Ds 1991: 80) Jordbruket i norra Sverige föreslagit att medel från anslaget för pristöd till rennäringen bör få disponeras även för marknadsfrämjande åtgärder.

Statens livsmedelsverk har i en skrivelse den 13 januari 1992 tagit upp frågan om besiktning av renkött. Riksdagen har fattat beslut om förstärkt livsmedelskontroll (prop. 1988/89: 68, JoU 14, rskr. 263). Syftet med beslutet är att en effektiv och likformig köttkontroll skall upprätthållas i hela landet. Besiktning vid köttbesiktningsbyrå kommer därför att upphöra vid utgången av juni 1993.

Enligt livsmedelsverket utgör den nuvarande utformningen av pristödet ett väsentligt hinder för övergången till kontrollslakt. Pristödet är lika stort oavsett om besiktningen sker vid en köttbesiktningsbyrå eller hos ett kontrollslakteri. Eftersom slakten vid ett kontrollslakteri är mer kostnadskrävande än vid byråbesiktningen, har enligt verket byråbesiktningen ökat väsentligt på kontrollslaktens bekostnad. Detta försvårar nödvändiga investeringar i och ombyggnader av kontrollslakterier. Livsmedelsverket föreslår därför att pristödet för ren som besiktas vid köttbesiktningsbyrå från slaktsäsongen 1992/93 sänks till 25 % av pristödet för ren slaktad vid kontrollslakteri.

SSR anser i ett yttrande över förslaget att det saknas anledning att differentiera prisstödet för den enda slaktsäsong som återstår innan byråbesiktningen helt upphör. Förbundet föreslår i stället att livsmedelsverket bör undersöka möjligheterna att förändra kostnaderna för byråbesiktning för att uppnå paritet med dem som gäller för kontrollslakt. Förbundet anser vidare att det tidigare gällande förbudet mot att saluhålla byråbesiktat kött utanför den kommun där köttet besiktats bör återinföras.

För egen del anser jag att det är angeläget att effektiva marknadsåtgärder kan vidtas och att slakten sker på ett sådant sätt att renkött av bästa kvalitet erhålls. De medel som anvisas över anslaget Prisstöd till rennärningen bör kunna användas även för dessa ändamål. Användningen av det prisstöd som utgår för varje slaktad ren bör därför beslutas efter årliga överläggningar mellan staten och företrädare för rennäringens utövarna. I likhet med vad som gäller för anslaget Främjande av rennärningen bör staten företrädas av statens jordbruksverk och rennärningen av SSR. Genom överläggningarna kan överenskommas exempelvis att viss del av beslutat prisstöd per ren används för marknadsföringsåtgärder eller att differentierat prisstöd utgår beroende på hur besiktningen av renköttet skett. Därigenom kan såväl SSR:s som livsmedelsverkets önskemål om en förändrad användning av prisstödet tillgodoseas. Jag vill i sammanhanget även nämna ett förslag av Rennäringskommittén i betänkandet (SOU 1983:67) Rennärningens ekonomi. Kommittén föreslog att ett högre prisstöd skulle lämnas för slakt av djur med slaktvikter under 30 kg. En sådan differentiering av prisstödet skulle stimulera till ett bättre avelsurval genom att tyngre djur får vara kvar i större utsträckning. Även en sådan differentiering bör kunna övervägas vid de föreslagna överläggningarna.

Jordbruksverket har den 22 oktober 1991 utfärdat direktiv för en projektgrupp som skall göra en redovisning av de olika stödformer som finns för rennärningen. Projektgruppen avser att i första hand följa utvecklingen av stödet till jordbruket i norra Sverige och mot bakgrund därav komma med förslag om utformningen av prisstödet till rennärningen. Jag förutsätter att projektgruppen bedriver sitt arbete så, att överväganden om användningen av prisstödet för budgetåret 1992/93 är färdiga när de nyss nämnda överläggningarna påbörjas.

Riksdagen har vid flera tillfällen uttalat att prisstödet till rennärningen årligen skall justeras i enlighet med de principer som fastställts för stödet till jordbruket i norra Sverige (senast 1990/91: JoU22, rskr. 202). I betänkandet (Ds 1991:80) Jordbruket i norra Sverige föreslås att stödet till rennärningen bör frikopplas från övrigt stöd till jordbruket i norra Sverige. Den tekniska utformningen av uppräkningsreglerna bör lösas genom den översyn av prisstödet som pågår inom jordbruksverket. De remissinstanser som har yttrat sig över förslaget har inte haft något att erinra. Den uppräkningsregleringen av stödet till jordbruket i norra Sverige som jag tidigare föreslagit är huvudsakligen betingad av att lönsamheten inte skall sjunka till följd av den interna avregleringen. Denna reglering inverkar inte på rennärningens produktionsförhållanden. Jag delar därför uppfattningen att justeringen av prisstödet till rennärningen inte skall ske enligt de principer som gäller för stödet till jordbruket i norra Sverige. Det bör vara en

angelägen uppgift för jordbruksverkets projektgrupp att överväga utformningen av uppräkningsregler för stödet.

Prop. 1991/92:96

För nästa budgetår bör prisstödet utgå med 379 kr. per ren. Jag beräknar de sammanlagda kostnaderna för prisstödet till 38 milj.kr.

6.2 Ersättning för viltskador

Min bedömning: Det nuvarande systemet för ersättning av rovdjursrivna renar bör behållas tills vidare.

Statens naturvårdsverks förslag innebär i korthet att ersättning för rovdjursrivna renar i fortsättningen baseras på antalet rovdjur och föryngringen av rovdjur i en sameby. För inventering av rovdjuren anställs rovviltskonsulenter.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat.

Skälen för min bedömning: Mot bakgrund av de invändningar som framkommit vid remissbehandlingen av naturvårdsverkets förslag till nytt ersättningssystem för rovdjursdödade renar anser jag att förslaget inte kan läggas till grund för ett ändrat ersättningssystem. Frågan om att införa ett nytt system för ersättning av rovdjursrivna renar behöver övervägas ytterligare. Det nuvarande ersättningssystemet bör därför behållas tills vidare. Jag anser dock att naturvårdsverkets förslag till kontrollmöjligheter bör genomföras redan nu. Förslaget innebär att anmälan om en funnen rovdjursdödad ren skall göras till länsstyrelsen per telefon senast dagen efter fyndet. Skriftlig ansökan om ersättning skall ha kommit in senast en vecka efter det att renen har återfunnits. Detta gör det möjligt för länsstyrelsen att kontrollera riktigheten av en ansökan om ersättning.

7 Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att godkänna vad jag förordat i fråga om

1. dispositionen av medel för att finansiera export av kött under budgetåren 1991/92 – 1993/94 (avsnitt 2.2),
2. stödformer för jordbruket i norra Sverige (avsnitt 3.2),
3. stödnivån till jordbruket i norra Sverige (avsnitt 3.3),
4. stödet till livsmedelsindustrin i norra Sverige (avsnitt 3.4),
5. utjämningsystemet för mejeriprodukter (avsnitt 4),
6. prisstödet till rennäringen (avsnitt 6.1).

Vidare hemställer jag att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om statistiken på livsmedelsområdet (avsnitt 5) och om ersättning för viltskador (avsnitt 6.2).

I prop. 1991/92:100 bil. 10 har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för nästa budgetår beräkna till Stöd till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige ett förslagsanslag på 873 000 000 kr., till Prisstöd till rennäringen och Ersättningar för viltskador m.m. förslagsanslag på 33 000 000 kr., resp. 12 320 000 kr. och till Livsmedelsstatistik ett förslagsanslag på 13 229 000 kr. Jag tar nu upp anslagsfrågorna närmare mot bakgrund av vad jag anfört i det föregående.

NIONDE HUVUDTITELN

B. Jordbruk och trädgårdsnäring

B 8. Stöd till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige

1990/91	Utgift	1 648 226 470
1991/92	Anslag	873 000 000
1992/93	Förslag	955 000 000

¹ Anslaget Prisstöd till jordbruket i norra Sverige.

Statens jordbruksverk disponerar anslaget för främst pristilllägg enligt förordningen (1985:672) om stöd till jordbruk och livsmedelsindustri i norra Sverige samt enligt förordningen (1989:896) om bidrag till vissa jordbruksföretag.

Jag har i avsnitt 3 behandlat det stöd som bör ges till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige fr. o. m. den 1 juli 1992. Medelsbehovet under anslaget beräknas därmed uppgå till 955 000 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 955 000 000 kr.

E. Rennäring m. m.

E 2. Prisstöd till rennäringen

Utgift	1990/91	21 543 033
Anslag	1991/92	33 000 000
Förslag	1992/93	38 000 000

Anslaget används för pristilllägg på renkött. Bestämmelser om pristödet finns i förordningen (1986:255) om pristilllägg på renkött. Enligt riksdagens beslut skall reella överläggningar föras mellan staten och företrädare för rennäringen om nivån på pristödet (1989/90:JoU14, rskr. 194). Pristillägget utgår innevarande budgetår med 364 kr. för varje slaktad ren som godkänts vid köttbesiktning.

Jag har i det föregående lämnat förslag till utformningen av pristödet

till rennäringen. Kostnaderna för nästa budgetår beräknar jag till 38 milj.kr. Prop. 1991/92:96

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Prisstöd till rennäringen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 38 000 000kr.

E 3. Ersättningar för viltskador m. m.

Utgift	1990/91	26 814 404
Anslag	1991/92	12 320 000
Förslag	1992/93	12 320 000

Från anslaget utbetalas ersättning för förluster som uppkommer till följd av angrepp av vissa rovdjur på renar, får och andra tamdjur. Bestämmelser om ersättning finns i förordningen (1976:430) om ersättning vid vissa skador av rovdjur. Från anslaget utgår vidare viss ersättning enligt förordningen (1980:400) om ersättning vid vissa viltskador, m. m. Dessutom bekostas från anslaget vissa åtgärder för att förebygga skador av vilt m. m.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättningar för viltskador m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 12 320 000kr.

H. Livsmedel

H 8. Livsmedelsstatistik

1990/91	Utgift	—
1991/92	Anslag	13 627 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	13 228 547
1992/93	Förslag	13 966 000

Anslaget används för att bekosta statistik inom jordbruks- och livsmedelsområdet.

Statistiska centralbyrån

Statistiska centralbyrån har i anslagsframställningen för budgetåret 1992/93 beräknat kostnaderna för jordbruksstatistik till 52 737 000 kr., varav 37 485 000 kr. föreslås finansieras från anslag under nionde huvudtiteln och 15 252 000 kr. från anslag under sjunde huvudtiteln.

Föredragandens överväganden

Kostnaderna för livsmedelsstatistik under detta anslag har jag beräknat till sammanlagt 13 966 000 kr. Jag har härvid beräknat 250 000 kr. för anpassningsåtgärder/utvecklingsarbete inför ett EG-medlemskap. Kostnader för lantbruksregistret motsvarande 600 000 kr. skall vidare finansieras från anslaget E 8. Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser under sjunde huvudtiteln.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Livsmedelsstatistik* för budgetåret 1992/93 anvisa ett för-
slagsanslag på 13 966 000 kr.

Prop. 1991/92: 96

Ärendet bör behandlas under innevarande riksmöte

9 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för de åtgärder och de ändamål som han har hemställt om.

9 Överväganden och förslag

9.1 Bakgrund

9.1.1 Den allmänna politiken

Det särskilda pristillägget för norra Sverige har nu existerat i 20 år (och för mjölk ännu längre). Under denna period har utvecklingen, särskilt i glesbygd, fortsatt att präglas av nedläggning och en alltmer ogynnsam åldersstruktur. Genom nedläggning och utglesning av jordbruksföretag på transportlinjerna har kostnaderna för produktionen ökat samtidigt som den sociala situationen försämrats för geografiskt isolerade producenter. I de bättre jordbruksbygderna inom stödområdet, koncentrerade till kustområdet, älvdalar och området kring Storsjön, har storleksrationaliseringen gått snabbare än i södra delen av Sverige. Detta har till del varit en önskad effekt av den offentliga politiken och till del en konsekvens av att stödet knutits till producerad kvantitet (prisstöd).

Den ovan skisserade utvecklingen har ägt rum under såväl 1980-talet som 1990-talets första år, vilket vi belyst i avsnitt 3, trots en omfattande uppräknings av pristillägget. I 1985 års livsmedelspolitiska beslut lades ett produktionsmål för norra Sverige fast. Produktionen skulle inte tillåtas minska ytterligare inom stödområdet. I realiteten har emellertid produktionsutvecklingen i norra Sverige följt utvecklingen i övriga delar av landet.

Det finns en rad orsaker till de problem som karaktäriserar jordbruket i norra Sverige. De låga världsmarknadspriserna på flertalet jordbruksprodukter har medverkat till att pressa lönsamheten för jordbrukare i samtliga europeiska länder. Detta medför särskilt negativa effekter för områden med sämre förutsättningar för jordbruksproduktion. Möjligheten till kompensation har också varit begränsad.

De problem vi belyst ovan återfinns också inom den europeiska gemenskapen och dess perifera och handikappade jordbruksområden. EG-kommissionen har utvecklat en analys kring detta i den skrivelse om landsbygdsutveckling och landsbygdspolitik som vi har redovisat i avsnitt 8.¹

Vid sidan av den internationella utvecklingen har strukturomvandlingen inom jordbruket i norra Sverige varit ett resultat av en offentlig investeringspolitik (KR/SR-jordbruken) och förhållandet att vi sökt lösa samtliga problem, såväl glesbygdens problem som problemen i de mer gynnade produktionsområdena i norra Sverige, i huvudsak med hjälp av ett enda medel, pristillägget till jordbruket i norra Sverige. De offentliga åtgärderna för att upprätthålla ett jordbruk i norra Sverige har – liksom

¹ The future of rural society, COM (88) 501 Final. Motsvarande diskussion kring effekterna av de senaste årens prisutveckling och jordbruket i de marginella områdena finns också redovisat i kommissionens skrivelse till ministerrådet angående reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken, COM (91) 258 Final.

för södra Sverige – koncentrerats till prisstödet. Det särskilda pristillägget i norra Sverige har lagts som en kompensationsbetalning ovanpå det allmänna prisstödet, vilket fram till den 1 juli 1991 har upprätthållits genom ett gränsskydd och en intern marknadsreglering. Övriga åtgärder, som t. ex. investeringsstöd och åtgärdsprogram, har spelat en underordnad roll sett i relation till prisstödet.

Prisstödets effekter har analyserats i samband med den livsmedelspolitiska reformen. Den hitillsvarande formen för stöd i norra Sverige har medfört att produktionen lokaliserats till de områden där förutsättningarna för jordbruksproduktion är bäst. Stödformen har således medverkat till en utglesning av jordbruket i övriga delar av stödområdet. Betalningen efter producerad kvantitet har också inneburit att bönderna har utnyttjat de mest intensiva produktionsmetoderna med negativa effekter för miljön.

Utvecklingen inom jordbruket i norra Sverige har också präglats av det gynnsamma arbetsmarknadsläget i dessa områden under nästan hela 1980-talet. Arbetslöshetstalen, även i inlandet, har under denna period legat på nivåer som mätt med efterkrigstidens måttstock måste anses exceptionellt låga. Jord- och skogsbruk har fått ökad konkurrens från andra verksamheter. Detta har naturligtvis haft en påtaglig effekt när det gäller framför allt nyrekrytering av jordbrukare. Den nuvarande lågkonjunkturen kan innebära förändringar i detta avseende, vilket ånyo ger det mindre konjunktorkänsliga jordbruket en särställning för att bevara sysselsättningen i dessa områden.

9.1.2 Produktionens inriktning

I avsnitt 5 diskuteras de konkurrens fördelar som kan finnas inom stödområdet. Dessa rör bland andra det mindre behovet av att utnyttja kemikalier, de goda naturliga förutsättningarna för vallodling och de goda förutsättningarna för att producera vissa energigrödor (energigräs).

Konsumenternas ökade intresse för kvalitets- och hälsoaspekter, de relativt goda erfarenheter som finns från s. k. ekologisk produktion och erfarenheterna från utsädesodling av framför allt potatis talar för att jordbruket i dessa områden mer konsekvent bör inriktas mot sådan produktion.

En sådan omläggning vilar i allt väsentligt på insatser från primärproducenter (omställning av produktion) och förädlingsindustri (produktutveckling och marknadsföring). När det gäller de offentliga insatserna bör dessa utformas så att de medverkar till en sådan omställning.

Man bör bättre utnyttja de konkurrens fördelar som finns i norra Sverige. Därför finns det starka skäl som talar för en tyngdpunktsförskjutning i stödssystemet från prisstöd till ett mer företagsspecifikt direkt stöd. Detta gäller framför allt inför det ökade behovet att upphandla kollektiva tjänster från jordbruket (öppet landskap m. m.).

9.1.3 Företagsstruktur

Pristillägget kan i alla avseenden fungera som avsett, om de företag som finns inom stödområdet i huvudsak har samma struktur som det s.k. typföretaget. Detta är ett heltidsföretag med 21 kor och en möjlighet att själv odla fodersäd till en tredjedel av behovet. Företag av denna typ står för större delen av produktionen men utgör emellertid en minoritet bland företagen inom stödområdet.

Flertalet företag är s.k. småbruk för vilka angränsande verksamheter och den s.k. informella ekonomin (bl. a. jakt och fiske) spelar en mycket stor roll för företagets överlevnad. Totalt fanns år 1990 i riksområde 3 17 745 företag med mer än 2 ha åker, varav drygt hälften hade ett arbetsbehov om högst 800 standardtimmar. Drygt 1 000 företag hade minst 25 kor. SCB har på uppdrag av arbetsgruppen analyserat deklara-tionsundersökningen för att belysa bl. a. skogsbrukets betydelse som inkomstkälla. Analysen förstärker ytterligare bilden av en företagsstruktur med ett jordbruk i norra Sverige som i betydande utsträckning också är förankrat i skogsbruket. Detta gäller särskilt för deltidjordbruket. Analysen visar också att skogsbruket, för heltidsföretagen, spelar en viktig men inte dominerande roll för företagets överlevnad.

Merparten av produktionen i norra Sverige kommer även i framtiden att produceras vid företag belägna i de områden som har de bästa förutsätt-ningarna i form av jordmån, klimat och avstånd till förädlingsindustri och konsument. Dessa företag, för vilka jordbruksproduktion utgör en stor del av verksamheten, har en stor betydelse för att förse förädlingsindustrin med råvara. Dessa företag har därför en speciell betydelse när det gäller sysselsättningen inom förädlingsindustrin och de kris-, försvars- och bered-skapspolitiska aspekter som kan läggas på en vidareförädling av mjölkrå-vara som har stor regional spridning.

9.1.4 Hushållets inkomster

De undersökningar som genomförts av jordbrukarhushållens inkomster – företag med mer än 2 ha åker – visar att ett genomsnittligt hushåll i riksområde 3 får en begränsad andel av sina inkomster från eget jord- och skogsbruk (ca 20%). Detta är en spegling av den splittrade företagsstruktur som nämnts ovan. I glesbygdens småbruksföretag är det angränsande verksamheter, inte minst om en av hushållets medlemmar kan få syssel-sättning inom utbildning, vård och omsorg, som har en mycket viktig roll för företagets överlevnad. För dessa hushåll har en uppräknig av norr-landsstödet en mycket marginell betydelse. Om t. ex. hushållets inkomster till 20 % härrör från eget jord- och skogsbruk och skogsbruket bidrar med 50 % av denna nettoinkomst kommer en 20 %-ig höjning av pristillägget endast att medverka till att höja hushållsinkomsterna med högst någon enstaka procent.

Detta betyder i sin tur att pristillägget, för att få avsedd effekt i dessa områden och för dessa hushåll, måste läggas på en mycket hög nivå vilket i sin tur ger en alltför hög stödnivå i de mer gynnade områdena med

9.1.5 De arcella näringarnas betydelse

Vi har redan upplevt och ser framför oss en utveckling mot en fortsatt diversifiering av lantbrukarhushållets inkomstkällor. Detta sammanhänger med ett förändrat sysselsättningsmönster, vilket bland annat är en direkt följd av den offentliga sektorns utbyggnad (vård och omsorg) och en minskad prioritet åt ren jordbruksproduktion. Den fortsatta utvecklingen under 1990-talet kommer att följa i dessa spår. Vi kan se framför oss en ännu tydligare uppdelning mellan deltidföretag i glesbygd och heltidsföretag inom stödområdet.

Den höga medelåldern bland brukarna och den mycket begränsade nyrekryteringen i glesbygden kommer, allt annat oförändrat, under 1990-talet, att innebära en omfattande nedläggning av jordbruksföretag i dessa områden. Ett alternativ till detta scenario är att ge extensiv produktion och produktion av kollektiva varor (öppet kulturlandskap) en större roll vid utformningen av stödet. En sådan förskjutning motiveras av jordbrukets betydelse för boendet. Det öppna kulturlandskapet är i många fall väsentligt för fortsatt boende och turism.

I glesbygd ger jordbruket, genom att det upprätthåller det öppna kulturlandskapet, värden för såväl turism och boende som när det gäller den biologiska mångfalden. Genom att åker-, hag- och betesmarker hålls öppna får landskapet en mer varierad karaktär vilket underlättar boendet. Skogs- och jordbruksföretaget har en maskinell utrustning och ett kunnande som gör det lämpat att utföra en rad olika tjänster när det gäller naturvård och underhållsarbete som en förutsättning för turism och rekreation.

Ur perspektivet av vår försvarsberedskap är det också av stor betydelse att territoriet är bebott. De arcella näringarna skapar en närvaro i ett stort geografiskt område.

Det är viktigt att väga kostnaderna att producera dessa kollektiva varor och de värden som är förbundna med en större biologisk mångfald genom att upprätthålla skogs- och jordbruksföretag, mot de kostnader som uppstår om verksamheten skall utföras på annat sätt. Mycket talar för att ett företag med förankring i jord- och skogsbruket ger den såväl samhällsekonomiska som statsfinansiellt mest fördelaktiga lösningen. En av orsakerna till detta är att jordbruket, till skillnad från om verksamheten bedrivs i t.ex. kommunal regi eller genom ett direkt bidrag till boende, medför intäkter vid försäljning av produktion på marknaden. Den del av arbetsinsatsen som täcks av dessa intäkter behöver inte betalas med offentliga medel. Denna slutsats gäller endast i de fall som verksamheten i jordbruket ger upphov till ett positivt förädlingsvärde. Betalning för kollektiva varor – som bevarande av en öppen naturbetesmark – innebär dock en möjlighet att lämna den produktionsinriktning som ger ett negativt förädlingsvärde.

9.1.6 Förädlingsindustrin

Förädlingsindustrin har i norra Sverige, liksom i övriga delar av Sverige, koncentrerat produktionen till ett fåtal produktionsplatser i varje län. Denna strukturomvandling underlättades genom att företagen i det gamla regleringssystemet kompenseras för transportkostnader som ligger ovanför genomsnittet (merkostnader). Kompensationen har utgått för såväl in- som uttransportkostnader.

Pristillägget har betalats ut vid leverans till förädlingsled. Därmed har det också kommit att "flyta samman" med det avräkningspris som industrin haft möjlighet att betala till producenten. Utbetalningssättet har uppenbara administrativa fördelar men kan samtidigt bidra till att dölja ineffektivitet och bristande konkurrensförmåga inom industrin. Det kan därför finnas motiv att även av dessa skäl genomföra en övergång från pristillägg, knutet till avräkningspriset, till mer direkta stöd.

Utvecklingen på såväl den europeiska som den svenska livsmedelsmarknaden går mot en ökad betydelse för regionala varumärken och produktion som riktas mot speciella grupper och hushåll. Detta kräver ett differentierat utbud och en marknadsföring som har regional förankring. Möjligheten att utveckla en sådan produktion och marknadsföring kommer till stor del att bero på om industrin i norra Sverige kan finna lämpliga samverkansformer såsom sälj- och marknadsföringsbolag för regionens produkter samt en gemensam utveckling för varumärken och produkter.

En viktig fråga för mejeriindustrin är att uppnå en bättre balans mellan invägning och produktionskapacitet. Detta måste ske samtidigt som småskalig förädling kan komma att spela en större roll även inom detta område. Den offentliga politikens syfte är inte att upprätthålla en historiskt given industristruktur utan måste, med hänsyn bland annat till de arbetstillfällen som skapas, befrämja ett dynamiskt samspel mellan nyföretagande och den traditionella företagsstrukturen.

9.2 Mål och medel

9.2.1 Riksdagsbesluten åren 1990 och 1991

Enligt det livsmedelspolitiska beslutet år 1990 skall livsmedelspolitiken bidra till en regional utjämning av sysselsättning och välfärd. Den interna avregleringen kan dock leda till att priserna faller på vissa jordbruksprodukter. Därmed kommer också lönsamheten att falla. Detta kan få särskilt negativa effekter för jordbruket i norra Sverige. För att undvika att lönsamhetsförsämringar, till följd av reformen, får en negativ inverkan på möjligheten att uppfylla det regionala målet skall sådana försämringar kompenseras genom det särskilda stödet till jordbruket i norra Sverige. Detta innebär också att den nödvändiga produktionsanpassningen – anpassning av utbud till efterfrågan – bör ske utanför stödområdet.

Som motiv att stödja jordbruket anges behovet av boende i norra Sveriges glesbygd, effekter för sysselsättningen, värdet av ett öppet och varierat kulturlandskap för turism och boende samt vikten av att upprätthålla en god livsmedelsberedskap.

Målet för det särskilda pristillägget till norra Sverige är att kompensera för sämre produktionsvillkor och för lönsamhetsförsämringar till följd av den livsmedelspolitiska reformen.

I beslutet om uppräknigen av stödet inför budgetåret 1991/92² nämns speciellt att man bör betrakta företaget i dess helhet. Det innebär att man även skall ta hänsyn till effekterna på hushållets ekonomi av utvecklingen inom skogsbruk och andra angränsande näringar/sysselsättning. Glesbygdstödet och stöd till landskapsvårdande åtgärder är exempel på offentliga åtgärder vilka syftar till att förbättra ekonomin för landsbygdsföretaget utanför den traditionella verksamheten i jordbruket.

9.2.2 Arbetsgruppens ställningstagande

Arbetsgruppen framhåller att en rad av de motiv som förs fram för att bibehålla ett särskilt stöd till jordbruket i norra Sverige i huvudsak även bör gälla i fortsättningen. Förberedelser för medlemskap i den europeiska gemenskapen innebär dock att ytterligare vikt bör läggas vid de areella näringarnas betydelse för turism, boende, sysselsättning, miljö och landskapsvård i dessa landsdelar.

Inom EGs gemensamma jordbruks- och regionalpolitik läggs också en stor vikt vid att utveckla landsbygdsföretag i de ur produktionssynpunkt handikappade områdena (less favoured areas, rural areas). Tyngdpunkten läggs vid att utveckla verksamheter utanför det traditionella jordbruket. Till dessa räknas även övergång till ekologisk odling och andra mer extensiva brukningsformer. En harmonisering med EGs syn på dessa frågor kommer också att kräva en ytterligare betoning i Sverige av kombinationsverksamheter m. m.

Inom den gemensamma jordbrukspolitiken har självförsörjningsmålet lyfts till EG-nivå. Medlemsländerna skall var för sig producera de produkter som de har de bästa förutsättningarna att producera. Därmed uppnås en självförsörjning på gemenskapsnivå. Detta betyder att Sverige inte kan behålla ett självförsörjningsmål – som utgjort en hörnpelare i efterkrigstidens jordbrukspolitik – efter en anslutning till den gemensamma marknaden. Detta innebär naturligtvis en central förändring av motivet för att bedriva jordbruksproduktion i norra Sverige.³

Arbetsgruppen kan alltså konstatera att såväl nationella skäl som Sveriges inträde i EG ger anledning att dels ompröva de motiv och dels de medel som hittills dominerat när det gäller den offentliga politiken inom detta område. Därmed är det en central fråga om jordbruksproduktion är ett mål i sig eller om den i huvudsak är ett medel för att uppnå andra samhällsmål.

Traditionellt har jordbruksproduktionen inom hela stödområdet setts genom den roll som spelats av livsmedelsberedskapen, som ett mål i sig. 1987 års försvarsbeslut, den livsmedelspolitiska reformen och slutligen ett svenskt medlemskap i EG kommer att innebära att livsmedelsberedskapen

² Prop. 1990/91: 99, JoU27, rskr. 276.

³ Behandlingen av tidigare medlemmar visar också att det finns begränsade möjligheter att återropa t. ex. avstånd för att motivera självförsörjning i en viss region.

som motiv att bedriva jordbruksproduktion får en helt underordnad betydelse.⁴

Jordbruksproduktionen får istället en avgörande eller viktig roll när det gäller att uppfylla andra mål. Det gäller bevarandet av ett öppet och varierat kulturlandskap, biologisk mångfald, skapa förutsättningar för turism och sysselsättning samt boende. Av detta synsätt följer en ändrad inriktning när det gäller de medel som bör utnyttjas för att uppnå de politiska målen.

När det gäller heltidsföretagen – i närhet till förädlingsindustri och konsumenter – kommer fortfarande avräkningspriset på marknaden att spela den avgörande rollen för företagets lönsamhet. Detta pris bestäms till stor del genom nivån på vårt gränsskydd och om det råder balans mellan utbud och efterfrågan inom landet. De priser som bönderna får på marknaden spelar en avgörande roll för deras företagarinkomster. Det särskilda norrlandsstödet kan endast ses som ett viktigt komplement i detta sammanhang. Genom att uppträda som en effektiv producent kan företagen öka den ekonomiska ersättning som uppnås på marknaden. Marknadpriserna har därmed en styrande effekt på företagens beteende. Denna roll bör och kan inte spelas av det särskilda stödet till norra Sverige, vilket traditionellt endast skall skapa lika villkor för producenter i norr och i söder. Därmed är det också av mindre betydelse om stödet till jordbruket i norra Sverige utgår i form av pristillägg eller i form av djurbidrag. Till denna fråga återkommer arbetsgruppen i det följande.

Flertalet företag i norra Sverige är landsbygdsföretag där inkomsterna från jordbruket har en viktig men underordnad roll sett i relation till hela verksamheten. Skogsbruket är traditionellt den dominerade inkomstkällan vid sidan av jordbruket. I ett historiskt perspektiv har inlandets småbrukare också spelat en roll som arbetskraft i samband med utbyggnad av infrastruktur och vattenkraft. För dessa företag spelar andra åtgärder som stöd till investeringar i kombinationsverksamhet, rådgivning när det gäller småskalig förädling och tillhandahållande av kollektiv tjänsteproduktion en större roll än för heltidsföretaget. Detta bör också avspeglas när det gäller avvägningen mellan olika medel som skall understödja ett fortsatt jordbruk i dessa områden.

Det är också viktigt att inta en mer offensiv attityd och på sikt sträva efter en ökad lönsamhet för jordbruket i norra Sverige och därmed också ett minskat behov av direkt kompensation i syfte att stödja produktionen. Framtida åtgärder bör därför ha sin tyngdpunkt i att medverka till en sådan utveckling. FoU, investeringsstöd och utvecklingsprojekt bör inriktas mot att bättre än idag utnyttja de fördelar som finns i dessa områden. Den mindre belastningen vad gäller skadeinsekter och det större antalet soltimmar under växtperioden innebär t.ex. stora fördelar i en anpassning av jordbruket mot ekologisk produktion.

Det är dock viktigt att understryka att den offentliga politiken varken kan eller bör garantera att lönsamheten höjs. En sådan utveckling kan endast komma tillstånd genom ett fruktbart samspel mellan privata och

⁴ Se avsnitt 8.3.

offentliga aktörer. Primärproducenter och förädlingsindustri måste ta sitt ansvar genom att utnyttja de möjligheter som skapas av marknaden och de offentliga åtgärderna. De offentliga åtgärderna måste ges en sådan utformning att de bidrar till en bättre överensstämmelse mellan mål och medel och därmed kan underlätta för jordbruket att på bästa sätt utnyttja de förutsättningar som gäller inom stödområdet på den framtida europeiska marknaden.

En betoning av den långsiktiga lönsamheten, landsbygdsföretaget i dess helhet och en anknötning till utvecklingen inom CAP⁵ medför krav att i ökad utsträckning – såväl när det gäller tillgängliga åtgärder som dess andel av den samlade stödnivån – betona riktade insatser vilka är företagspecifika och mindre generella till sin karaktär. Produktionen av kollektiva tjänster, ökad vikt vid miljöfrågor och därav betingad övergång till ekologiskt jordbruk kommer i detta sammanhang att få mycket stor betydelse.

Tyngdpunkten förskjuts därmed från prisstöd till olika former av direkta stöd och framför allt i glesbygd från jordbruksproduktion till stöd åt landsbygdsföretag med en bas i jordbruket/skogsbruket. De statliga åtgärderna inriktas mot att på bästa sätt (till lägsta samhällseliga kostnad) verka för långsiktig lönsamhet i dessa företag. Detta kan innebära en minskad betoning på generella åtgärder (inom stödområdet) och en ökad betoning på selektiva (företagsanknutna) åtgärder som t. ex. stöd till lokal förädling, diversifiering inom turistområdet, kontrakt om landskapsvård. En sådan förändring av insatserna betyder att dessa anpassas till den rådande strukturen och att ökade möjligheter ges för att bibehålla landsbygdsföretag med bas i jord/skogsbruk i glesbygden.

Arbetsgruppen föreslår införande av ett generellt och direkt djurbidrag som ersättning för nuvarande djurbidrag och nuvarande pristillägg till norra Sverige. Arealbidraget för odling av matpotatis bör dock bibehållas. Därmed ges möjlighet att uppnå en nödvändig flexibilitet när det gäller val av produktionsinriktning. En del av de resurser som avsätts för djurbidrag kan användas till åtgärder vilka utformas för att bevara det öppna kulturlandskapet inom stödområdet samt för att understödja en övergång till en mer uthållig produktion som är bättre anpassad till vår miljö eller till ekologisk produktion. Därutöver bör, dels i enlighet med en harmonisering med de stöd som utgår inom EG⁶ och dels för att uppnå en bättre möjlighet att anpassa stödet till det enskilda företaget, en rad kompletterande åtgärder bevaras eller införas. Till vissa tekniska frågor som rör dessa åtgärder återkommer arbetsgruppen i avsnitt 9.7 och 9.8. Frågan om den konkreta utformningen av kompletterande åtgärder och dess finansiering bör behandlas i arbetsgruppens fortsatta arbete.

⁵ Se de förslag till reform av den gemensamma jordbrukspolitikerna (CAP) som lagts fram av EG-kommissionen.

⁶ Reglerade av EG-författningar förordning och delfinansierade av EAGGF-guidance section alternativt regionalfonden.

Flertalet frågor, som rör kompensationen för de närmaste åren, har avgjorts redan i riksdagens beslut våren 1990 och 1991. Det finns dock en rad tekniska frågor som behöver lösas för att det skall bli möjligt att undvika att lönsamheten sjunker i norra Sverige till följd av den livsmedelspolitiska reformen.

Den första frågan som arbetsgruppen tagit ställning till är över hur lång period som den "kortsiktiga" lösningen skall sträcka sig. Enligt arbetsgruppens uppfattning bör den kortsiktiga lösningen sträcka sig över perioden 1992/93 till december 1994 förutsatt att Sverige blir medlem av den europeiska gemenskapen den 1 januari 1995.

Vad gäller mätperioden föreslår arbetsgruppen att den genomsnittliga täckningsgraden för andra halvåret 1989 och första halvåret 1990 används som norm. I denna täckningsgrad skall även ingå den kompensation som utgått för tvåprissystemets avskaffande under budgetåret 1991/92. De viktigaste skälen att välja budgetåret 1989/90 är för det första att mätperioden bör ligga före riksdagsbeslutet våren 1990 och för det andra att mätperioden bör innehålla ett helt produktionsår och den utbetalning av djurbidrag som ägde rum i december 1989.

Kompensationen bör ske i form av djurbidrag. Efter "halvtidsavtalet" inom GATT om en frysning av rådande stödnivåer år 1989 har ökningen av det särskilda stödet till jordbruket i norra Sverige skett i form av djurbidrag, vilka knutits till de kor som företagen hade under år 1988.

En viktig fråga i detta sammanhang är på vilken bas bidraget skall betalas ut. En lösning vid en historiskt fastlagd bas innebär i praktiken att man inför ett tvåprissystem där den historiska basen begränsar antal djur som berättigar till djurbidrag. Inget hindrar lantbrukaren från att utöka sin besättning men han får inte kompensation i form av djurbidrag annat än vid mycket stora förändringar av besättningens storlek. Detta begränsar möjligheterna att utveckla företagen. Nuvarande system, med 1988 års kor i basen, ger stora möjligheter att förändra besättningens storlek utan att detta påverkar nivån på bidraget. Enligt arbetsgruppens uppfattning är det därför rimligt att gå över till att beräkna underlaget för djurbidraget efter ett glidande medeltal av antalet djur under de närmast tre föregående produktionsåren. Detta ger bättre kontrollmöjligheter genom att det faktiska djurantalet kan variera över tiden under ett produktionsår. Möjligheten att maximera bidraget genom att ställa in ett stort antal lågproduktiva djur i ladugården begränsas också med denna lösning. Det är inte givet att ett glidande treårsmedeltal kommer att bli förenligt med krav på historisk bas i ett eventuellt GATT-avtal. Det kan å andra sidan inte bli lika produktionsdrivande som en beräkning utifrån aktuella kor. Därmed kan det vara lättare att förena med kraven i ett GATT-avtal. Arbetsgruppen förutsätter i detta sammanhang att jordbruksverket kan lösa de tekniska problem som uppstår för nytillträdande. Övriga djurbidrag – vid sidan av de särskilda bidrag som utgår i norra Sverige – bör beräknas på samma sätt.

Detta kräver att kompletterande data samlas in för åren 1989, 1990 och

1991 vilka kan utgöra ett underlag för utbetalningen under 1992/93. Därefter krävs årliga kompletteringar/revideringar av basen med data från det sista fullständiga produktionsåret.

Kompensationen för reformens effekter beräknas utgående från skillnaden i täckningsgrad mellan år 1990 (i praktiken budgetåret 1989/90 enligt arbetsgruppens definition) och år 1991. Samma beräkningssätt används för påföljande år.⁷

Om täckningsgraden i typföretagsmodellen år X beräknas till exempelvis 50 % och motsvarande beräkning ger en täckningsgrad på 47 % för år Y skall uppräknningen av stödet – om försämringen av lönsamheten kan hänskjutas till effekter av den livsmedelspolitiska reformen – kompensera en försämring av täckningsgraden på 3 %.

En viktig fråga är hur man skall tolka ”reformens effekter”. Det är – i princip – omöjligt att till 100 % gardera sig mot att kompensation även utgår för lönsamhetsförändringar vilka har en annan förklaring. Ineffektivitet i förädlingsledet påverkar avräkningspriset vilket i sin tur påverkar resultatet av beräkningen med typföretagsmodellen som utgår från reella data när det gäller denna variabel. Enligt vår bedömning skulle en mer rättvisande beräkning kräva en administrativ arbetsinsats som inte kan motiveras med hänvisning till den ökade träffsäkerhet som då uppstår. Arbetsgruppen har därför utgått från att jordbruksverkets modell är så utformad att den – bl. a. genom effektivitetskrav/hänsyn till krav på produktivitetsutveckling – i huvudsak ger kompensation för reformens effekter. Den schabloniserade modellen och dess typföretag blir i detta avseende mer rättvisande än en beräkning av den faktiska utvecklingen i ett representativt urval av företag.

Arbetsgruppen kan inte nu ta ställning till nivån på den faktiska kompensationen. Det är också rimligt att denna frågan lämnas till regeringen för ställningstagande. Jordbruksverket har mer schabloniserat beräknat kompensationens storlek under olika antaganden om förändringar (mellan åren 1990 och 1991) av täckningsgraden. Dessa beräkningar redovisas i avsnitt 9.8.

I dag utgörs det direkta stödet till förädlingsindustrin av det transportstöd som utgår för att täcka merkostnader vid in- och uttransport. Det saknas skäl att i det korta perspektivet (fram t. o. m. hösten 1994) genomföra en omfattande förändring av nuvarande transportstöd. Vissa justeringar är dock nödvändiga. Det är av konkurrensskäl inte rimligt att stöd utgår för transport till butik. Arbetsgruppen föreslår därför att stödet för uttransporter upphör. Därutöver föreslår arbetsgruppen att stödet för intransporter bibehålls och beräknas enligt gällande modell också för de närmaste åren. Frågan om stödets framtida utformning bör granskas i perspektivet av vårt EG-medlemskap och ett eventuellt GATT-avtal. Ett intransportstöd, vilket är till för att primärproducenten skall kunna fortsätta sin produktion på långt avstånd från förädlingsindustrin, är i detta

⁷ Arbetsgruppen har utgått från att jordbruksverket använder den modell med typföretag och stödområdesindelning som för närvarande används av verket.

sammanhang angelägnare att försvara än ett kombinerat in- och uttransportstöd.

Det är dock inte försvarligt att stödet gör det möjligt att upprätthålla mycket kostsamma distributionslinjer med ett fåtal små producenter spridda över en stor geografisk yta eller otillgängligt belägna. Enligt arbetsgruppens uppfattning kan t. ex. småskalig förädling eller omställning till köttproduktion i dessa fall vara mer motiverad än en fortsatt produktion av mjölk som kräver näst intill daglig hämtning av råvaran. Den omläggning av stödet mot direktbidrag och mer företagsinriktade insatser, som gruppen argumenterar för, ger incitament för en sådan omställning.

Arbetsgruppen har inte fått i uppdrag att diskutera frågan om den s. k. högstprissättningen på konsumtionsmjölk. Denna innebär dock ett hinder för mejerierna i norra Sverige att kompensera sig för uttransportkostnader genom högre priser till butik. Ett konkurrensneutralt transportstöd kan inte innebära stöd till uttransporter (detta förutsätter ett leveransmonopol) varför de krav som ställs på fungerande marknader och möjlighet att på marknaden få kompensation för produktions- och leveranskostnader kommer i konflikt med den s. k. högstprissättningen på konsumtionsmjölk. Denna har dock motiverats med hänsyn till konsumenterna. Den skärpta konkurrenslagstiftningen inom livsmedelsområdet bör medföra att risken med att slopa högstprissättningen, oaktat förekomsten av internationell konkurrens, är begränsad ur konsumentperspektiv. Arbetsgruppen anser att regering och riksdag bör uppmärksamma frågan. En lösning är nödvändig för att uttransportstödet skall kunna avskaffas.

En förändring av områdesindelningen har diskuterats i olika sammanhang. Senast i samband med att jordbruksverket genomförde översynen av pristillägget inför beslutet om stödet för budgetåret 1991/92. På kort sikt – fram till EG medlemskapet – saknas enligt arbetsgruppens uppfattning anledning att genomföra förändringar i nuvarande områdesindelning. Skälet till detta är att man, under de få år som återstår, inte bör genomföra andra förändringar än de som motiveras av en nödvändig EG-anpassning.

9.4 Inför ett EG-medlemskap

EGs politik gentemot landsbygden, dess stöd till områden med sämre förutsättningar för jordbruksproduktion och den gemensamma regionalpolitiken beskrivs i avsnitt 8. En viktig slutsats i detta avsnitt är att EGs stöd, med nuvarande maximinivåer på olika bidrag, inte räcker för att uppnå den stödnivå som idag råder inom det svenska stödområdet. Beräkningar utförda på uppdrag av arbetsgruppen ger resultatet att EGs stöd, i bästa fall, kan täcka 25 % av det särskilda prisstödet nivå.⁸

Ett medlemskap i den europeiska gemenskapen innebär – i princip – att den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP) ersätter de marknadsregleringar och den jordbrukspolitik som tillämpas i Sverige. Romfördraget utgår från en fullständig anpassning på detta område.

Ett EG-medlemskap kommer, när det gäller försörjningsberedskapen,

⁸ Se bilaga 3.

att ha stor betydelse för motiven att behålla jordbruksproduktion i norra Sverige. Försörjningsmotivet faller i dess hittillsvarande utformning eftersom det inte är förenligt med Romfördragets syn på försörjningen inom gemenskapen. Problem i vid krig eller andra katastrofer kan i första hand lösas genom lagring. Hur mycket livsmedel som lagras är en nationell angelägenhet så länge som upphandlingen sker i enlighet med de konkurrensregler som tillämpas inom gemenskapen. Av beredskapsmotiv, med anknytning till primärproduktionen, återstår de mer försvarspolitiskt inriktade ambitionerna att upprätthålla närvaro på territoriet och den roll som de areella näringarna spelar i ett sådant sammanhang.

EGs landsbygdspolitik lägger stor vikt vid utvecklingen av landsbygdsföretag med verksamhet vid sidan av jordbruket. Dessutom finns ett utrymme för sådana åtgärder som medverkar till en omställning av jordbruksproduktionen mot mer extensiva produktionsmetoder eller övergång till ekologisk produktion. Landsbygdspolitiken medverkar också till förbättringar av infrastruktur, marknadsföring av lokala/regionala produkter, utbildning och rådgivning.

Inför medlemskapsförhandlingen är det två olika frågor som behöver lösas när det gäller det särskilda stödet till jordbruket i norra Sverige. Den första frågan rör stödets nivå och den andra frågan rör hur stödet skall betalas ut.

När det gäller stödets nivå är det uppenbart att en harmonisering skulle medföra omfattande problem för jordbruket i norra Sverige. Som ett vägt genomsnitt för hela stödområdet utgår f. n. en kompensationsbetalning per år som motsvarar ett djurbidrag på 4 854 kr. per ko och år. Inom EG är samma betalning maximerad till ca 1 000 kr.⁹ Även om hänsyn tas till övriga åtgärder som kan komma jordbrukaren till del inom CAP, finns en betydande skillnad mellan den svenska kompensationsnivån och motsvarande nivå inom gemenskapen.

En harmonisering innebär en omfattande sänkning av stödnivån. Detta skulle få dramatiska konsekvenser för jordbruket i norra Sverige. Det är därför självklart att söka utverka någon form av undantag för jordbruket i norra Sverige. Vi kan också, för Sveriges del, hänvisa till en rad naturliga handikapp för ett jordbruk i närheten av polcirkeln vilka rör befolkningstäthet, nettoutflyttning, stallperiodens längd, avkastning i växtodling och klimatets krav på stallar och annan utrustning vilka skiljer Sverige från gemenskapens nuvarande medlemsländer.

De undantag från CAP som medgivits har hittills rört tidsbegränsade övergångsperioder och särskilda undantag som beviljats enskilda medlemsländer (Luxemburg).¹⁰ Undantag från EGs bindande rättsakter utgår, enligt vad som redovisas i avsnitt 8, från säregna förhållanden vilka

⁹ Beräkningen inkluderar inte det allmänna djurbidrag som utgått – inom hela landet – sedan år 1989. Detta uppgår för närvarande till ca 2 000 kr. per djur och år. Det maximala bidraget till norra Sverige – inkl. det allmänna djurbidraget – uppgår per år till ca 10 500 kr. i stödområde 1. I stödområde 4 blir samma bidrag ca 3 600 kr. per år.

¹⁰ Se avsnitt 8.2 angående EGs syn på jordbruket i områden med produktionshandikapp och i landsbygdsområden.

kan påvisas endast inom det enskilda medlemsland som berörs av undantaget.

En studie av de "nationella stöd" som tillåtits inom EG understryker behovet av ett särskilt undantag.¹¹ Studier av EGs rättsakter visar att ett sådant undantag bör vara möjligt att uppnå. Arbetsgruppen föreslår därför att man till avtalet om medlemskap fogar ett särskilt protokoll som anger de speciella villkor som gäller i norra Sverige — till skillnad från övriga medlemsländer — vilket motiverar ett icke tidsbegränsat särskilt stöd utanför CAP. Detta stöd/dessa stöd skall granskas av EG-kommissionen. Stöden finansieras i de delar som de går utöver CAPs maximinivåer till sin helhet över den svenska statsbudgeten.

Ett undantag enligt denna modell kan, enligt praxis inom gemenskapen, endast omfatta stöd som traditionellt utgått före Sveriges inträde i EG. En lösning med ett undantag innebär att EGs stöd — i enlighet med CAP och regionalstöd över strukturfonderna — utgår även inom stödområdet och ligger "i botten" när nivån beräknas.

Den andra frågan rör formen för att betala ut stöd. Stödet till områden med sämre förutsättningar för jordbruksproduktion utgår inom EG i huvudsak i form av areal- eller djurbidrag. En samlad bedömning av den svenska stödnivån och den andel som utgörs av stöd över den gemensamma jordbrukspolitiken underlättas om även det svenska stödet i huvudsak utgår i denna form. En EG-anpassning underlättas därför av den övergång till ett enhetligt djurbidrag som arbetsgruppen föreslagit i avsnitt 9.1 och 9.2.

Därutöver finns en rad frågor som rör införande av och anpassning till övriga åtgärder och regler inom CAP. Vissa frågor, där behovet av en lösning på kort sikt är överhängande eftersom det berör fortsättningen av pågående offentliga insatser i Sverige, berörs i avsnitt 9.7.

När det gäller EGs mjölkkvot — som med viss minskning av kvot och priser föreslås bevaras i förslagen till reformerad jordbrukspolitik inom gemenskapen — förutsätter arbetsgruppen att dess införande i Sverige inte kommer att beröra norra Sverige negativt. EGs kvotering infördes år 1985 med syfte att uppnå balans mellan utbud och efterfrågan på EG marknaden. Därefter har kvoten byggts ut för att därefter minskas igen. Det är rimligt att Sverige, vid en förhandling tar utgångspunkt i den svenska produktionsnivån budgetåret 1984/85 och räknar av den procentuella minskning som inträffat inom EG. Därmed kan Sverige tillgodogöras effekterna av såväl tvåprissystemets avskaffande som det omställnings- och utslaktningsprogram som knutits till den livsmedelspolitiska reformen. En anpassning till EG-kvoten enligt denna modell skulle, om vi får gehör, innebära att Sverige inte behövde åta sig någon ytterligare begränsning i samband med medlemskapet.

Stödområdesindelningen kan komma att omprövas i samband med medlemskapsförhandlingarna. Det finns en rad skäl som talar för att stöd till landsbygdsområden — enligt den praxis som gäller inom EG — kan utgå även i områden utanför nuvarande stödområde. En jämförelse med

¹¹ Se bilaga 4.

existerande stödområden inom gemenskapen ger argument för att skogs- och mellanbygder i övriga Sverige skulle kunna klassificeras som landsbygdsområden. Dessa frågor bör lösas i medlemskapsförhandlingen. Därmed skulle utvecklingsplaner med anvisning av medel från EGs fonder s. k. CSFs¹², för de svenska stödområdena, kunna fastställas i anslutning till eller strax efter Sveriges inträde.

Inom EGs landsbygdsområden finns särskilda stöd för övergång till ekologisk produktion. Dessa utnyttjas inom landsbygdsområden. Kommissionen lägger för närvarande stor vikt vid en omställning till ekologisk eller extensiv produktion. Den nationella friheten är stor, när det gäller den konkreta utformningen av åtgärderna, under förutsättning att kompensationen till odlaren inte överstiger de ökade kostnader eller den lägre avkastning som uppstår till följd av den förändrade inriktningen av produktionen. Arbetsgruppen har tagit hänsyn till detta vid utformningen av sina förslag.

9.4.1 Rennäringen

Pristillägget vid slakt av ren är idag knutet till det särskilda prisstödet för jordbruket i norra Sverige. Förändringar när det gäller villkoren för det allmänna prisstödet får därför konsekvenser även för stödet till rennäringen. Produktionen av renkött kan konkurrera med annan animalisk produktion varför frågan också får betydelse inför ett EG-medlemskap. Arbetsgruppen har, när det gäller jordbruket i norra Sverige, föreslagit att dess stödnivå skall garanteras genom ett särskilt undantag som preciseras i medlemskapsavtalet. Ett alternativ vore att lösa frågan om rennäringen i samma undantagsskrivning. Nackdelen med en sådan lösning är att rennäringens speciella anknytning till en etnisk befolkningsgrupp inte lyfts fram tillräckligt tydligt. Därför finns starka skäl att lösa frågan om rennäringen i ett särskilt undantag där dess mycket speciella karaktär lyfts fram.

Rennäringen är den dominerande areella näringen i vissa delar av norra Sverige (Norrbottens fjällregion). Den bidrar, liksom övriga areella näringar, till att skapa ett underlag för såväl boende och turism i områden som annars skulle vara avfolkade. Samekulturen och dess koppling till rennäringen är av speciell betydelse i detta sammanhang. Flera av de skäl som vi anfört för ett fortsatt stöd, om än i andra former, för jordbruket i glesbygden gäller också för rennäringen. Stödet till rennäringen bör dock frikopplas från övrigt stöd till jordbruket i norra Sverige. Den närmare tekniska utformningen av uppräkningsregler bör lösas genom den översyn som, vad vi har erfarit, nu pågår inom jordbruksverket. Övriga frågor som rör EG-medlemskapet kommer att behandlas i den arbetsgrupp som tillsatts inom utbildningsdepartementet för att samlat behandla dessa frågor.

Enligt arbetsgruppen kan det vara ett stort värde i att utveckla en mer aktiv samverkan mellan jord- och skogsbruket i glesbygd och rennäringen

¹² Community Support Framework, ett dokument vilket anger mål för utvecklingsprogrammet, dess former och övriga villkor samt finansieringen. Se avsnitt 8 där dessa dokument och deras roll beskrivs mer utförligt.

när det gäller industriell förädling och marknadsföring. En samverkan kan också komma till stånd genom att jordbruket kan odla vall på kontrakt för att förse rennäringen med foder/betc. Detta är emellertid frågor som varken kan eller bör lösas inom arbetsgruppens ram.

Livsmedelsverkets krav medför behov att investera i nya slakterier för rennäringen. Försäljning av renkött inom EG, som en följd på EES-avtalet, kräver att slakterierna är anpassade till de krav som gemenskapen ställer på import från tredje land. Detta innebär att betydande krav ställs på slakterier vilka — i normala fall — endast utnyttjas sporadiskt under året. Därmed begränsas möjligheten att få till stånd en lönsam produktion. Enligt arbetsgruppens mening vore det därför en fördel om slakterierna kunde utnyttjas gemensamt av lantbruket och rennäringen.

9.5 Anpassningen till den gemensamma jordbrukspolitiken

Om Sverige får ett särskilt undantag för stödnivån till jordbruket i norra Sverige minskar behovet av en längre anpassnings och övergångsperiod. Den anpassning som behöver genomföras rör i huvudsak de kompletterande åtgärderna (se avsnitt 9.7).

Arbetsgruppen föreslår en övergång till ett direkt djurbidrag som form för det mer generella stödet till jordbruksproduktionen inom stödområdet. En sådan övergång kan komma att innebära en rad problem av teknisk natur. Dessa kan behöva lösas utan restriktioner och bindningar i en avtalstext. Detta talar för att övergången till denna stödform bör förläggas till tiden före medlemskapet. Ett annat skäl som talar för att anpassningen bör inledas redan budgetåret 1992/93 är att arbetsgruppen funnit en rad inhemska skäl som motiverar en förändring av åtgärderna mot ökade inslag av företagsspecifika direkta stöd.

9.6 Konsekvenser av ett GATT-avtal

Uruguay-rundan kommer, med största sannolikhet, att avslutas under det närmaste halvåret. En rad skäl talar för att detta sker genom ett avtal som också medför omfattande krav på jordbrukets område. Dessa krav kommer att gälla den samlade stödnivån, exportstöd, tariffiering, neddragning av gränsskydd och marknadstillträde.

I avtalet kommer att behandlas dels "gult" stöd, vilket blir föremål för åtaganden (om sänkning) och dels "grönt" stöd, vilket skall disciplineras (redovisas, vara transparent) men inte vara föremål för bindande krav på neddragningar.

De gröna stöden skall i princip sakna anknytning till produktion av jordbruksprodukter. GATT-sekretariatet har lagt fram en text som ger möjlighet till undantag från detta krav. Undantaget gäller inte prisstöd (som vårt pristillägg). Prisstöd är alltid "gult" och blir därmed föremål för åtagande om neddragning. Stödformer anknutna till produktionsfaktorer (främst areal/djurbidrag) tillåts i samband med regionalstöd på följande villkor:

1. de skall vara del av ett klart definierat regeringsprogram för stöd till avgränsade geografiska regioner;
2. de skall bara kunna ges till de producenter som bor i dessa regioner men skall kunna utgå till samtliga producenter som uppfyller detta krav;
3. de skall begränsas kvantitativt per producent;
och
4. om de utgår som funktion av gårdsstorlek, skall de utgå i relation till basårets storlek och utbetalas degressivt över en viss tröskel.

Arbetsgruppens utgångspunkt är att stödet till jordbruket i norra Sveirge i sin helhet skall hänföras till den typ av stöd som undantas från avtalets krav på neddragning. Därmed krävs att stödformen anpassas till de krav som redovisats ovan.

Ett generellt prisstöd inom stödområdet — vilket är direkt produktrelaterat — kommer att omfattas av krav på successiva begränsningar. Diskussionerna i Geneve ger dock, inom vissa ramar, utrymme för stöd som är relaterat till produktionsfaktorer. Till dessa stöd räknas t. ex. investerings-, areal- och djurbidrag.

En förändrad stödform, till följd av GATT-avtalet, kommer att krävas under det närmaste året. Det är därför lämpligt att frågan behandlas samtidigt med övriga förslag som läggs fram i föreliggande rapport dvs. i samband med propositionen våren 1992.

Arbetsgruppen föreslår att man inför ett direkt djurbidrag som ersättning för pristillägget till jordbruket i norra Sverige. Förändringen motive-
ras av att den ger en större grad av transparens i systemet, undviker negativa effekter av prisstödet koppling till förädlings- och handelsledet, underlättar kontrollen samt innebär en anpassning till den stödform som används inom EG. Därutöver kan övergången motiveras av en anpassning till de kriterier som kan komma att ställas på s.k. "grönt stöd" i ett GATT-avtal.

Ett GATT-avtal kan komma att ställa ytterligare krav på stödet. Dessa kan t. ex. gälla krav att stödet är degressivt utöver ett visst antal djur, samt att stödet är förknippat med bivillkor som t. ex. miljökrav. Ett alternativ på lång sikt är ett djurbaserat bidrag vilket utgår till 100 % upp till ett visst antal djur och därutöver enligt en fallande skala.

Ett annat alternativ är att djurbidraget knyts till krav på att ej använda handelsgödsel och bekämpningsmedel eller andra typer av åtgärder som syftar till att förbättra miljön eller bevara en biologisk mångfald.

Frågan om den slutliga tekniska lösningen, när det gäller utformningen av ett direkt djurbidrag, bör diskuteras i arbetsgruppen under våren 1992 när ett preliminärt GATT-avtal är klart och EG-kommissionen sammanställt sin rapport över Sveriges medlemskapsansökan.

9.7.1 Ett samlat djurbidrag

Arbetsgruppen har i avsnitt 9.3 argumenterat för en övergång till ett enhetligt djurbidrag som ersättning för pristillägget, det generella djurbidraget och den uppräknig av stödet till norra Sverige som utgått i form av djurbidrag. Arealbidraget till odling av matpotatis bör dock bibehållas. Bidraget beräknas för en livdjursenhet. Den omvandlas med hjälp av ekvivalenter till svin m. m.

Fördelarna med en sådan förändring är många. Stödet utgår direkt till jordbrukaren och kan därför inte i samma utsträckning påverka förädlingsindustrin och förhållandet mellan bonden och förädlingsindustrin. Stödets nivå presenteras samlat och tydligt (stödet blir mer synligt). En anpassning sker till stödformerna inom EG och till det resultat som i dag kan antas av GATT-förhandlingen. De effektiva heltidsproducenterna kommer fortfarande att ha ett incitament att effektivisera produktionen genom att huvuddelen av företagets intäkter uppstår genom försäljning av produkter på marknaden. Prisnivån på denna marknad bestäms i huvudsak, efter den livsmedelspolitiska reformen, av gränsskyddets nivå och inhemsk balans mellan utbud och efterfrågan.

Ett samlat djurbidrag innebär också ett underlättande för de producenter som vill gå över till en mer uthållig och miljöanpassad produktion (ekologisk produktion). Den ändrade stödformen får därmed också en positiv effekt när det gäller miljön och intensiteten i produktionen.

Ett samlat djurbidrag kommer att föra med sig en administrativ merkostnad om det skall beräknas utgående från besättningens storlek under de tre närmast föregående produktionsåren. Arbetsuppgifterna bör kunna utföras inom ramen för befintliga resurser inom statens jordbruksverk och därför inte kräva anvisning av ytterligare medel.

Djurbidraget har hittills betalats ut en gång per år. Utbetalningen har skett i december.¹³ Därmed har det ena halvårets bidrag betalats i efterskott och det andra i förskott. Denna periodisering av bidragen kan inte upprätthållas vid övergång till ett samlat djurbidrag. Enligt arbetsgruppen är det rimligt med flera utbetalningstillfällen under året. Antal betalningstillfällen bör vägas mot de ökade administrationskostnaderna och påverkan på böndernas likviditet. Detta är en fråga som bör utredas av statens jordbruksverk inför propositionen våren 1992.

¹³ Under år 1990 betalades dock stödet ut två gånger per år. Utbetalningen skedde då i juni och december.

9.7.2 Åtgärder för att bevara odlingslandskapet och den biologiska mångfalden inom stödområdet

Prop. 1991/92: 96
Bilaga 1

I avsnitt 9.3 har arbetsgruppen pekat på de positiva effekter för miljö, turism, biologisk mångfald och boende som är en följd av jordbruksproduktionen i stora delar av stödområdet. Det är angeläget att ur samhällets synpunkt medverka till att hävda sådana marker även i fortsättningen.

Därför föreslår arbetsgruppen att en särskild åtgärd inrättas för stödområdet som skall göra det möjligt att ersätta producenten för hävd av dessa marker när de hotas av nedläggning av jordbruksproduktion. Åtgärden ersätter inte det program för landskapsvård som infördes år 1990. Avsikten är att komplettera detta stöd, vilket i enlighet med riksdagens beslut skall ha en extensiv karaktär, genom att medge ett stöd till åtgärder i odlingslandskapet vilket kan förenas med större krav när det gäller den enskilde producentens arbetsinsats. Åtgärden bör kunna användas såväl när det gäller åkermark som när det gäller hag- och naturbetesmarker. I huvudsak bör åtgärden koncentreras till sådana områden som har ett riksintresse. Genom dess anknytning till tidigare mjölkproduktion kan det dock finnas skäl att också väga in prioriteringar på läns- och kommunal nivå. I övrigt bör förfarandet vara likartat det som används när man tecknar kontrakt för landskapsvård. När en producent anmäler till länsstyrelsen att han ämnar upphöra med mjölkproduktion skall berörda enheter i samråd kunna pröva om produktionen kan fortsätta i form av mer extensiv köttproduktion.

Om länsstyrelsen vid sin bedömning finner att det finns skäl att fortsätta med jordbruksproduktion i området bör det djurbidrag som utgått vid mjölkproduktion – helt eller delvis – kunna användas för att kontraktsmässigt garantera att marken hävdas. Kontrakten bör också kunna förses med villkor när det gäller vissa miljökrav som t. ex. förbud att använda handelsgödsel och bekämpningsmedel samt krav på att återställa tidigare hagmarker, våtmarker och naturliga odlingshinder.

Det finns vissa nackdelar med att använda ett arealbaserat stöd i norra Sverige. De låga markpriserna och förekomsten av s. k. noll-arrenden har också begränsat möjligheterna att använda sig av de landskapsvårdande åtgärder som infördes i syfte att understödja bevarandet av ett öppet landskap i samband med den livsmedelspolitiska reformen.

Nivån på ersättningen bör sättas i relation till den ökade kostnad respektive minskade intäkt som följer av att producenten uppfyller kontraktet. Ersättningen bör utgå per djurenhet. Antalet djurenheter kommer att begränsas av den tillgängliga arealen. En maximigräns bör införas när det gäller antalet djur per hektar. Däremot bör det i flertalet fall – då inga särskilda miljöskäl föreligger – vara en angelägenhet för producenten att avgöra vilken typ av djur som skall användas. Det är ur GATT-synpunkt fördelaktigt om åtgärden kan frikopplas helt från enskilda produktområden som nöt- eller fläskkött.

Genom att betala bidrag efter djurenhet, istället för att beräkna det per arealenhet, kan undvika en omfattande s. k. kapitaliseringseffekt undvikas. Den eventuella kapitalisering som uppstår kommer i huvudsak att knytas

till djuret och dess livslängd blir därmed begränsad. Det är dock viktigt att noga följa så att inte kreaturspriserna stiger i norra Sverige till följd av att djurbidraget används på detta sätt.

De närmare villkoren och de tekniska frågor som kan uppstå vid införande av ett särskilt – djurrelaterat – stöd för landskapsvård i norra Sverige bör kunna utredas av statens jordbruksverk.

9.7.3 Kompletterande och understödjande åtgärder

I avsnitt 9.1 – 9.5 samt inledningsvis i detta avsnitt behandlas det generella norrlandsstödet. En EG-anpassning och ett GATT avtal kommer att medverka till krav på mer selektiva (företagsspecifika) åtgärder. Sådana krav uppkommer också när man väger upp betydelsen av att skapa lönsamhet hos landsbygdsföretag med en bas i jord- och skogsbruk.

Mer selektiva åtgärder utöver de landskapsvårdande som nämnts ovan kan sättas in inom följande områden:

1. Småskalig förädling¹⁴
2. Marknadsföring och utveckling av regionala produkter
3. Stöd till investeringar
4. Utbildning, rådgivning och utvecklingsprojekt
5. Övergång till ekologisk odling och olika former av extensiv produktion
6. FoU program vid offentliga forskningsinstitutioner
7. Stöd till angränsande verksamheter (turism m. m.)
8. Kollektiva varor (beredskap m. m.)

Av dessa områden är det endast investeringsstöd som tycks komma att omfattas av ett GATT-avtals krav på neddragningar. Om så blir fallet beror bland annat på de kriterier som gäller för att stöd skall utgå.

För övrigt lämnas stöd inom dessa områden inom ramen för CAP eller tillåts nationellt inom EG.¹⁵ Det är – i huvudsak – genom att bygga ut omfattningen av dessa åtgärder som ”bryggan” kan läggas till den gemensamma jordbrukspolitiken inom EG.

Kännetecknande för åtgärder inom dessa områden är att de antingen rör kollektiva nyttigheter (öppet landskap, FoU, utbildning) eller verksamheten vid ett enskilt företag. Kollektiva nyttigheter som ”försvarsberedskap” produceras enligt individuella kontrakt mellan en enskild lantbrukare och en offentlig myndighet. De bör finansieras av den sektorsansvariga myndigheten.

Enligt arbetsgruppens uppfattning är det viktigt att, i samband med den översyn som pågår av rådgivningen och beredningen av översynen av verksamheten vid SLU, noga uppmärksamma behoven av kompletterande åtgärder för att långsiktigt kunna verka för en ökad lönsamhet i produktionen i norra Sverige. Detta talar för att en viss prioritet bör ges åt verksamhet som inriktas mot stödområdet.

¹⁴ Småskalighet är här definierad i förhållande till den industri som i övrigt finns i regionen. Detta är den enda relevanta jämförelsegrunden. Minimejerier representerar t. ex. alltid ”småskalig” teknik.

¹⁵ Se bilagor angående regionala och nationella stöd inom EG.

Av de pågående programmen i övrigt är det främst det s.k. åtgärdsprogrammet som bör diskuteras i ett kortsiktigt perspektiv. Arbetsgruppen gör bedömningen att detta program har haft en positiv betydelse för utvecklingen av jordbruket i norra Sverige. Likartade program pågår inom EGs program för landsbygdsutveckling. Inom ramen för åtgärdsprogrammet har det också funnits möjlighet att uppmärksamma kvinnofrågorna. Projekt med ett kvinnoperspektiv har genomförts inom samtliga län. Frågans vikt, inte minst i ett nyrekryteringsperspektiv, är i sig självt ett starkt argument för att fortsätta åtgärdsprogrammet. Åtgärdsprogrammet har en begränsad omfattning och bör fortsättningsvis kunna finansieras inom den samlade ramen för det särskilda stödet till jordbruket i norra Sverige. På sikt torde åtgärderna kunna delfinansieras över EGs jordbruksfond.

I samband med den livsmedelspolitiska reformen infördes ett särskild anläggningsstöd för plantering av lövträd och återställande av våtmarker samt ett särskilt bidrag för att underlätta nyrekryteringen. Dessa åtgärder kan användas i norra Sverige och dess effektivitet kommer att belysas i den uppföljning som kommer att genomföras av reformen. När det gäller övriga områden, som nämns ovan, finns motsvarande åtgärder inom gemenskapen. Det är viktigt att dessa analyseras i samband med medlemskapsförhandlingen och införs i den takt som medges statsfinansierat. Arbetsgruppen förutsätter att den i sitt långsiktiga arbete ges möjlighet att återkomma till dessa frågor.

9.8 Kostnader och finansiering

Arbetsgruppen kommer i sitt fortsatta arbete att, när det gäller stödet till norra Sverige, redovisa de kostnader och intäkter som uppstår i samband med ett medlemskap i EG. Avsnitt 9.8 behandlar enbart de kostnader och det finansieringsbehov som uppstår fram till och med budgetåret 1994/95.

Riksdagsbeslutet våren 1990 och 1991 innebär en förbindelse att undanta jordbruket i norra Sverige från att i nämnvärd grad påverkas av den livsmedelspolitiska reformens effekter. Det innebär också, enligt arbetsgruppens tolkning, att riksdagen bundit sig för att finansiera dessa åtgärder.

Våra förslag i det föregående innebär en ökad medelsbelastning, på anslaget. Den uppgår uppskattningsvis, med hänsyn taget till produktionsminskningen sedan år 1988, till ca 300 milj. kr. per år. Vilket innebär att anslaget för år 1992/93 totalt sett skulle komma att belöpa sig kring 1 100 milj. kr.

Kalkylen utgår från att en procentenhets förändring av täckningsgraden innebär en ökad belastning på anslaget med ca 20 milj. kr.

Om vi inte möter en radikal förändring av världsmarknadspriserna och om EG genomför den planerade reformen av den gemensamma jordbrukspolitikerna — med påföljande begränsning av överskotten — kan vi under den närmaste femårsperioden vänta oss en ökad lönsamhet inom jordbruket i norra Sverige. Därmed kommer också kompensationsbehovet att minska. Reformen ger därför upphov till en "utgiftspuckel". På sikt kommer en ökad lönsamhet att kunna medföra lägre utgifter för dessa

ändamål. En väl genomförd satsning på kompletterande åtgärder inom forskning, utveckling, marknadsföring och diversifiering (kompletterande verksamheter) kommer att underlätta för jordbruket i norra Sverige att utnyttja de möjligheter som ges under de kommande åren.

Enligt arbetsgruppens mening ger nuvarande anslag och uppräknigen av stödet en samlad ram för stödet till jordbruket i norra Sverige. Övriga nytillkomna riktade åtgärder, vilka är speciella för stödområdet, bör finansieras inom denna ram. Detta gäller särskilda program för FoU och stöd till investeringar samt marknadsföringsinsatser.

I den utsträckning som dessa riktade program byggs ut, vilket enligt arbetsgruppens mening är viktigt, kommer därför det allmänna prisstödet att minska i omfattning och ersättas av mer riktade åtgärder vilka syftar till att öka lönsamheten genom att få till stånd en produktion som bättre svarar mot konsumentens behov av ett varierat utbud av livsmedel med hög kvalitet.

Vid en övergång till djurbidrag, vilka ersätter dagens produktrelaterade pristillägg, görs stödet mindre avhängigt produktionens storlek. Därmed blir det mer lönsamt för en producent att gå över till mer extensiva bruksformer. Påfrestningarna på vår miljö blir därmed mindre. Ett mer uthålligt jordbruk ger också konsumentvinster genom att bättre svara mot hälso- och kvalitetskrav. En lägre, men kvalitetsmässigt förbättrad produktion ger minskade exportkostnader för producenterna och ökade möjligheter att få till stånd en lönsam export. Sammantaget innebär detta vinster hos konsument, för miljön och för samhällsekonomin som mer än väl täcker de ökade kostnaderna på statsbudgeten som kan följa av den s. k. "lönsamhetsgarantin" under de närmaste åren.

Sammantaget innebär arbetsgruppens förslag – när det gäller den kort-siktiga lösningen fram till december 1994 – en ökad belastning på anslaget vilken, efter volymjusteringar i basen, kan beräknas till ca 300 milj. kr. per år. Denna utgiftsökning uppstår automatiskt till följd av det beslut som riksdagen fattat våren 1990 och 1991. Vårt arbete har karaktären av en beställning från riksdagen. Arbetsgruppen har därför utgått från att regeringens direktiv 1984:5 till kommittéer och särskilda utredare angående utredningsförslagets inriktning inte kan vara tillämpligt i detta fall.

Det statsfinansiella läget kan ändå motivera krav på att den ökade belastningen finansieras. Enligt vår uppfattning bör detta i sådana fall ske genom att ta i anspråk medel som flyter in från kvarvarande avgifter i regleringsekonomin (förmalningsavgift, prisregleringsavgift på handelsgödsel och bekämpningsmedel m. m). Om denna lösning väljs bör ifrågasvarande avgift höjas inför budgetåret 1992/93.

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB), statens jordbruksverk (SJV), närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), riksrevisionsverket (RRV), glesbygdsmyndigheten, skogsstyrelsen, livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden (LES), konsumentberedningen (KoB), statens naturvårdsverk, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands, Gävleborgs, Kopparbergs, Värmlands och Örebro län, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svenska naturskyddsföreningen, näringsfrihetsombudsmannen (NO), statens pris- och konkurrensverk (SPK), kommerskollegium, riksantikvarieämbetet (RAÄ), Grossistförbundet Svensk handel, Företagarnas riksorganisation, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU) och Svenska samernas riksförbund (SSR).

Vidare har yttranden inkommit från SPOR:s norra regionstyrelse och IVK Potatis AB m.fl.

1 Allmänna synpunkter

1.1 Överstyrelsen för civil beredskap: — — — anser att en utspridd jordbruksproduktion och förädlingsindustri rent allmänt är fördelaktigt ur beredskapssynpunkt bl.a. för att samhällets sårbarhet härigenom minskar.

— — —

1.2 Statens jordbruksverk konstaterar, att stödet till jordbruket i norra Sverige enligt de förslag som lämnas i rapporten, i fortsättningen mer ges karaktär av ett regionalpolitiskt stöd genom att stödet till jordbruksproduktionen tonas ned, samtidigt som det vidgas till att omfatta hela landsbygdsföretaget. — — —

— — — Enligt jordbruksverket borde utredningen därför också ha diskuterat möjligheterna att ge stöd till jordbruket i norra Sverige genom den generella regionalpolitiken.

— — — Jordbruksverket vill påpeka att trots de naturliga nackdelarna skiljer sig inte utvecklingen totalt för Norrlands jordbruk under en tioårsperiod nämnvärt från utvecklingen i övriga landet. — — —

— — — Enligt utredningen [bör] jordbruket i Norrland mer konsekvent inriktas på s.k. ekologisk produktion samt på utsädesodling för potatis. Även de naturliga förutsättningarna för vallodling och de goda förutsättningarna för att producera vissa energigrödor tas upp av utredningen.

— — — De statliga insatserna bör utformas så att de medverkar till en sådan omställning. Jordbruksverket delar i princip utredningens synsätt men sannolikt har utredningen överskattat möjligheten att på en större marknad i större skala marknadsföra ekologiska produkter framställda i

Norrland. — — — Enligt jordbruksverkets mening kommer det norrländska jordbrukets viktigaste marknad att vara den egna regionen. — — —

1.3 Närings- och teknikutvecklingsverket: — — — menar att betänkandet för ensidigt utgår från ett jordbrukspolitiskt synsätt. En mer sektorövergripande ansats som ägnar mera utrymme åt närliggande områden som skogsbrukspolitik, näringspolitik och energipolitik hade varit önskvärd.

— — —

NUTEK anser vidare att det i ljuset av allsidighet hade varit befogat om arbetsgruppen i sitt arbete tittat på hela Sverige och försökt analysera vilka områden som har likartade förutsättningar och problem. — — —

En fråga av största betydelse för jordbruket i norra Sverige är kvinnornas möjlighet att bidra till jordbrukarhushållets inkomst. — — — NUTEK anser därför att arbetsgruppen bör ägna särskild uppmärksamhet åt dessa frågor i det fortsatta arbetet med att precisera stödformerna för kompletterande och understödjande åtgärder.

1.4 Riksrevisionsverket har i princip inget att erinra mot arbetsgruppens förslag rörande jordbruket i norra Sverige.

1.5 Glesbygdsmyndigheten instämmer i huvudsak i arbetsgruppens för översyn av stödet till jordbruket i norra Sverige förslag.

Vad avser konkurrensfördelar i norra Sverige bör produktionen mer konsekvent inriktas mot ekologisk sådan och givetvis de offentliga insatserna utformas så att de bidrar till en fortsatt sådan omställning. — — —

1.6 Skogsstyrelsen: — — — Arbetsgruppen borde, enligt skogsstyrelsens uppfattning, ha försökt att göra en bättre beskrivning av företagandets villkor för helheten jordbruk-skogsbruk i stödområdet.

Arbetsgruppens förslag till stöd till jordbruket i norra Sverige innebär en övergång från att tidigare i huvudsak varit ett produktionsstöd till ett stöd med huvudsakligen regionalpolitisk karaktär. Skogsstyrelsen ser positivt på den föreslagna ändringen av inriktningen.

1.7 Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden konstaterar att på den korta tid som stått till buds har gjorts en förtjänstfull redovisning av bl.a. jordbrukets roll i norra Sverige och de mål/medelskonflikter som föreligger.

1.12 Sveriges lantbruksuniversitet delar arbetsgruppens uppfattning om de förutsättningar som finns för ett jordbruk i norra Sverige.

1.13 Länsstyrelsen i Norrbottens län är i huvudsak positiv till arbetsgruppens betänkande Jordbruket i norra Sverige. — — —

1.14 Länsstyrelsen i Västerbottens län biträder i stort de överväganden och förslag som utredningen lagt. — — —

En erfarenhet från det stödsystem som vi nu förmodas lämna är att stödsystemet ibland inte förmått fånga upp små produktionsgrenar. Ett exempel på detta är den avelsproduktion av svin som bedrivits främst i Västerbotten. — — —

Ett nytt stödsystem bör utformas så att även små produktionsgrenar omfattas för att undvika liknande fall.

Länsstyrelsen vill peka på att en övergång från mjölkproduktion till extensiv köttproduktion, får- eller getskötsel ger ett avsevärt lägre underlag

för sysselsättning och inkomst. Mjolkproduktion ger också en bas för livsmedelsindustrin. — — —

1.15 Länsstyrelsen i Jämtlands län delar inte arbetsgruppens uppfattning [att prisstödet lett till] — — — att bönderna utnyttjat de mest intensiva produktionsmetoderna med negativa effekter för miljön.

De utglesningseffekter prisstödet kan ha medverkat till är överspelade i nuvarande livsmedelspolitiska situation och ytterligare strukturrationalisering kan inte förväntas vid ett fortsatt oförändrat pristillägg. — — —

1.16 Länsstyrelsen i Västernorrlands län delar arbetsgruppens grundläggande slutsatser att fortsatt stöd till jordbruket i norra Sverige är nödvändigt.

1.17 Länsstyrelsen i Gävleborgs län: — — — Det synes vara en felaktig slutsats att påstå att prisstödet (via gränsskydd) har medverkat till utglesning av jordbruket inom de sämre delarna av stödområdet. — — —

[Länsstyrelsen vill uttala att] mjolkproduktionen nu och under överskådlig tid framåt kommer att vara den dominerande inkomstkällan vid de flesta yrkesföretagen [och att] stödet bör konstrueras så att företagen — — — inom området kan hålla samma takt i effektivitetsförbättring som i andra delar av landet för att stödet inte på grund av bristande effektivitet skall behöva successivt höjas.

Att jordbruket ensidigt skulle inriktas på ekologisk odling kan ifrågasättas. Jordbruksproduktionen i norra Sverige är i första hand inriktad för konsumtion inom området — — —. Den ekologiska produktionen bör betraktas som en framtida möjlighet, vars utveckling kommer att bero på konsumenternas betalningsvilja. — — — Den ekologiska odlingen bör ske under sådana former att speciella kvalitetskrav kan uppfyllas.

1.18 Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser att det på lång sikt är viktigt att tillskapa större enhetlighet och samordning av de regionalpolitiska medlen än vad som i dag råder. I ett enda länsstöd skulle medel för olika åtgärder inom regionalpolitiken, jordbruket, miljö, kulturvården m.m. kunna inrymmas.

Om stödet till jordbruket i norra Sverige kan komma att förändras enligt utredningstexten är det viktigt att jordbrukarna informeras om detta flera år i förväg.

— — — I dagens jordbruk i norra Sverige torde miljöeffekterna vara dominerande positiva för bl.a. det öppna landskapet.

Länsstyrelsen — — — föreslår att stödet till avbyttjänsten förstärks.

1.19 Länsstyrelsen i Värmlands län: Enligt styrelsens mening har arbetsgruppen inte tillräckligt analyserat frågeställningarna ur företagarperspektiv utan nöjt sig med ett övergripande samhällspolitiskt synsätt. — — — Arbetsgruppen synes mera inriktat sitt arbete på kombinationsföretagande och produktion av vad som kallas kollektiva nyttigheter än på de utvecklingsbenägna livsmedelsproducenterna. Hur detta i sin tur kommer att påverka näringens framtid har inte analyserats.

Enligt styrelsens uppfattning är det direkt felaktigt att påstå att det nuvarande prisstödet medfört att produktionen lokaliseras till områden med de bästa förutsättningarna för jordbruksproduktion. — — —

Det kan också ifrågasättas om stödet lett till de negativa miljöeffekter som arbetsgruppen anför.

Inom området finns goda förutsättningar för ekologisk produktion. Dessa förutsättningar skall naturligtvis tillvaratas och produktionen utvecklas. Men för denna liksom för annan s.k. nischproduktion gäller att den är en lösning endast för ett begränsat antal företag.

Länsstyrelsen ser det som ytterst angeläget att det vid sidan om de traditionella jordbruksföretagen även växer fram andra typer av företag med bas i jord- och skogsbruk. — — —

1.22 Lantbrukarnas riksförbund har inga invändningar mot redovisningen i avsnitten 2 och 3 som inrymmer beskrivningar av nuvarande stöd och produktionsstruktur. Rent allmänt bör dock påpekas att jordbruket i stödområdet inte är frikopplat från den allmänna jordbrukspolitik. — — —

Den norrländska traditionen [att ha en bred inkomstbas] samt det faktum att det inte funnits någon marknad inom landet för en utökad produktion får inte tas som intäkt för att lönsamheten i jordbruket är mindre viktig framöver. — — —

— — — Helt riktigt konstateras att området har speciellt goda förutsättningar för vallodling och att mjölkproduktion på bas av vallfoder är den viktigaste produktionsinriktningen. — — —

Resonemanget i betänkandet ägnas dock åt förutsättningarna för annan produktion och då i första hand extensiv köttproduktion. Sådan produktion uppvisar dock en utomordentligt låg lönsamhet även i södra och mellersta Sverige. — — — Det är anmärkningsvärt att det inte klart uttalas att mjölkproduktion även framgent kommer att vara den helt dominerande produktionsgrenen i norra Sverige. — — —

Utredningens påstående [att pristödet medverkat till en utglesning av jordbruket i områden där förutsättningarna för jordbruksproduktion är sämre] innebär ett underkännande av kalkylmodellen. Med denna som grund har kompensation skett för regionalt betingade merkostnader — ingenting annat. — — —

Den självklara slutsatsen är således att det differentierade pristödet varit och är neutralt i förhållande till produktionens lokalisering.

1.23 Svenska naturskyddsföreningen vill understryka det norrländska jordbrukets utomordentligt stora betydelse från natur- och miljövårdssynpunkt.

Föreningen delar uppfattningen att hittillsvarande pristöd dels bidragit till utslagning av gårdar, dels ökat intensiteten och den negativa miljöpåverkan och att det bl.a. av dessa skäl måste ersättas med ett nytt system.

Föreningen delar synen på de konkurrensfördelar som beskrivs och vill understryka vikten av att de utnyttjas. Detta skulle resultera i ett i avgörande avseenden natur-, miljö- och resursvänligt jordbruk. — — —

Naturskyddsföreningen stöder helt tankarna på att undvika en omfattande nedläggning genom satsning på extensiv produktion och produktion av kollektiva varor. Detta får positiva effekter på landskapsbild, biologisk mångfald, miljö, rekreation, turism och boendemiljö.

Vi delar också uppfattningen att samhället bör köpa dessa tjänster av de

aktiva lantbrukarna. Detta är både billigast och ger bäst resultat från naturvårdssynpunkt samtidigt som det blir en ny inkomstkälla för jordbrukaren.

1.25 Näringsfrihetsombudsmannen: Från konkurrenssynpunkt är det viktigt att beakta de snedvridande konsekvenser som stöd i vissa regioner kan skapa på den totala svenska marknaden. Vidare kan stöd som utgår som ett slags kompensation för att produktionen och distributionen i en region har kostnadsnackdelar få direkt negativa verkningar på den långsiktiga effektiviteten och överlevnadsförmågan för dessa företag.

1.26 Statens pris- och konkurrensverk: — — — SPK:s grundinställning är att varje politiskt mål bör lösas med så direkta medel som möjligt. Regionalpolitiska mål bör således i första hand uppfyllas med generella medel som ej diskriminerar mellan olika näringsgrenar.

SPK instämmer i den allmänna analys av prisstödet negativa effekter som redovisas i betänkandet. — — —

1.27 Kommerskollegium: — — — Det är i huvudsak andra delen av arbetet som faller inom kollegiets kompetensområde och kollegiet har för avsikt att återkomma med mer ingående synpunkter på den delen. — — —

Kollegiet vill ifrågasätta om utredningen tillräckligt beaktat hur stödet kan fördelas mellan olika näringar. — — — Det bör också beaktas att en överenskommelse om jordbruket i GATT kommer att påverka EG:s jordbrukspolitik och möjliga förändringar av den.

1.28 Riksantikvarieämbetet: — — — Vill betona odlingslandskapet som kulturmiljö. Det öppna kulturlandskapet är också grundval för bygden, såväl som begrepp som fysisk realitet, och därmed bärare av Sveriges historia med alla bevarade kulturhistoriska spår. Odlingslandskapet är således själva basen i vårt materiella kulturarv.

— — — Om man vill behålla de kulturvärden som [bönder i många] generationer skapat finns inget alternativ till ett fortsatt jordbruk. — — —

1.30 Grossistförbundet Svensk handel: Vi har rent allmänt uppfattat arbetsgruppens uppgift att i första hand göra en översyn av det nuvarande Norrlandsstödet i dess kortare perspektiv. Det mera långsiktiga perspektivet blir självfallet helt beroende av utformningen av den nya livsmedelspolitik, som uppenbarligen pågår inom EG, och som i allt väsentligt kommer att utgöra de förutsättningar, efter vilka även det svenska jordbruket har att arbeta framöver. — — —

1.32 Företagarnas riksorganisation: Enligt det livsmedelspolitiska beslutet från 1990 skall inte lönsamheten i jordbruket i norra Sverige tillåtas sjunka nämnvärt i samband med den interna avregleringen.

Dessa ställningstaganden måste enligt Företagarnas riksorganisations mening bilda utgångspunkt för fortsatta analyser och kommande beslut för jordbruket i norra Sverige, särskilt i ett EG-perspektiv. — — —

— — — Det bör framhållas att det är mjölkproduktionen som är basen i det norrländska jordbruket och som även fortsättningsvis torde vara det.

Man kan ha olika uppfattningar om prisstödet roll och betydelse i jordbrukspolitiken. Klart är dock — och det vill vi betona — att det knappast hade funnits något jordbruk i stödområde 1 utan ett differentierat stöd.

För att vi också i framtiden skall ha en levande landsbygd krävs bl.a. att hinder för nyetablering undanröjs, att företagsbeskattningen får en utformning som stimulerar nyföretagandet, att avskrivningsreglerna på rörelsefasigheter ökar, särskilt i glesbygd och att varje region i landet på sikt blir självförsörjande på de viktigaste basmatvarorna.

1.33 Svenska arbetsgivareföreningen: Så som uppdraget är bestämt borde arbetsgruppen från början ha inriktat sitt arbete på det långsiktiga perspektivet.

2 Mål och medel

2.1 Överstyrelsen för civil beredskap: Stödet till jordbruket i norra Sverige bör ur civila försvarets aspekt både ses som ett mål (skapar livsmedelsberedskap i en strategiskt viktig region) och som ett medel (skapar rambettingelser för totalförsvarets förmåga att klara sina uppgifter i kris och krig).

2.2 Statens jordbruksverk: — — — vill peka på den målkonflikt som uppstår när stödet till produktionen minskar och man samtidigt vill upprätthålla ett livskraftigt jordbruk i norra Sverige. — — —

Jordbruksverket delar uppfattningen att den nya situationen kräver en anpassning av medlen. — — — De framtida stödåtgärderna bör ges en sådan inriktning att de i större utsträckning medverkar till att förbättra förutsättningar för ett jordbruk i Norrland. Därigenom kan behovet av stöd minska. — — —

Det förda resonemanget leder till — vilket även utredningen påpekat — att de generella stödformerna bör kompletteras med stöd av mer företags-specifik karaktär där även möjligheten att kombinera jordbruk med andra näringsgrenar beaktas i större utsträckning än hittills. — — —

2.3 Närings- och teknikutvecklingsverket instämmer i arbetsgruppens bedömning att det finns motiv för att bibehålla ett särskilt stöd till jordbruket i norra Sverige, men att detta måste anpassas till den förändrade inriktning av jordbruket som ett medlemskap i EG kan innebära. Detta medför i sin tur att en ökad vikt läggs vid de areella näringarnas betydelse för turism, boende, sysselsättning, miljö och landskapsvård i dessa landsdelar. — — — NUTEK delar arbetsgruppens bedömning att en harmonisering med EG:s syn på dessa frågor kommer att kräva en ytterligare betoning i Sverige av kombinationsverksamhet m.m.

2.7 Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden: Allmänt sett vill samarbetsnämnden understryka att det är angeläget att mål/medelanalysen vidareutvecklas i det fortsatta arbete som förutsätts ske. — — — I de senaste riksdagsbesluten åren 1990 och 1991 har — — — indirekt ett slags produktionsmål formulerats för norra Sverige. — — — Samtidigt har dock riksdagen angett att man också bör ha en helhetssyn på företaget — — —.

Enligt samarbetsnämndens mening är det således flera mål som riksdagen vill skall uppnås med stödet. Detta leder till slutsatsen att flera medel måste användas för att uppnå dessa mål. Arbetsgruppen har i sina överväganden tagit upp dessa aspekter men förefaller i sina förslag alltför ensidigt ha inriktat sig på ett medel. — — —

Målet måste enligt samarbetsnämndens mening vara att få ett mer träffsäkert stöd om man både vill stödja heltidssysselsatta jordbrukare och kombinerade verksamheter. — — —

2.8 Konsumentberedningen delar utredningens bedömning att stödet till jordbruket i norra Sverige till följd av ändrade förhållanden inte längre huvudsakligen bör ses som ett medel för att upprätthålla produktion av livsmedel i området. — — —

Det kan mot den bakgrunden ifrågasättas om stödet även i fortsättningen i sin helhet skall ges till jordbruket eller om det, åtminstone delvis, skulle vara mer effektivt genom att tillföras landsbygden i de norra regionerna för andra ändamål. KoB förutsätter att dessa aspekter tas upp till allvarlig prövning inom omställningskommissionen för jordbruket — — —.

— — — [Stödets storlek] understryker ytterligare vikten av en förutsättningslös granskning av stödets effektivitet i förhållande till målen.

2.12 Sveriges lantbruksuniversitet delar arbetsgruppens uppfattning om de areella näringarnas stora betydelse för turism, boende, sysselsättning, miljö och landskapsvård. Vi noterar med tillfredsställelse att deltidjordbrukets och kombinationsföretagens stora betydelse framhålls.

2.13 Länsstyrelsen i Norrbottens län delar arbetsgruppens syn på motiven för att bibehålla ett särskilt stöd till jordbruket i norra Sverige. Vi delar även uppfattningen att jordbruket har en avgörande betydelse för att uppfylla andra mål (kulturlandskapet, turism, boende, sysselsättning). Denna målförändring innebär att medlen behöver förändras.

2.14 Länsstyrelsen i Västerbottens län delar uppfattningen att den nya jordbrukspolitiken kräver nya medel. Det framtida stödet bör innehålla både generella och selektiva åtgärder. — — —

2.15 Länsstyrelsen i Jämtlands län: Den framtida inriktningen på stödet till jordbruket i norra Sverige erfordrar en fördjupad mål-/medelanalys för att finna de med hänsyn till olika regionala målsättningar mest ändamålsenliga stödformerna. Analysen bör som minimum avse de fem olika stödområdestyperna.

På grund av regionala skillnader i målsättningen med jordbruket, såsom livsmedelsproduktion, sysselsättning, boende, öppet landskap etc. bör analysen genomföras länsvis och i samråd med resp. länsorgan.

2.16 Länsstyrelsen i Västernorrlands län: — — — Jordbruket har en stor betydelse för sysselsättning, miljö och boende på landsbygden samt den funktion jordbruket även spelar som rekryteringsbas för andra näringar och då inte minst för skogsbruket.

Länsstyrelsens mening är vidare att även försörjningsberedskapen utgör ett fortsatt viktigt motiv för jordbruket i norra Sverige. — — —

Länsstyrelsen delar emellertid arbetsgruppens bedömning att fortsatta ansträngningar genom forskning och utveckling måste göras för att finna kompletterande driftsformer och alternativ användning av åkermark som inte på motsvarande sätt förutsätter statligt stöd. I dagsläget saknas dock i stort sett sådana möjligheter. — — — Fram till att andra produktionsvägar har skapats är emellertid jordbruket beroende av ett betydande statligt stöd.

2.17 Länsstyrelsen i Gävleborgs län: — — — Jordbruket [utgör] med dess köp- och utbud av tjänster och produkter en mycket viktig motor i landsbygdens näringsliv. Det torde dessutom, som påpekats i utredningen, vara det billigaste sättet att uppehålla andra värden av betydelse för bosättningen, men även vara viktigt för andra verksamheter, t.ex. för turism och för landskapets öppethållande.

— — — Det är viktigt, för att inte öka stödbehovet, att alla insatser som vidtas inte minskar avkastningen annat än för rent specifika åtgärder.

2.19 Länsstyrelsen i Värmlands län anser att de skäl och motiv för att bibehålla ett särskilt stöd till jordbruket i norra Sverige som förts fram i de olika riksdagsbesluten äger giltighet även i framtiden. — — —

— — — Enligt länsstyrelsens mening skall stödet ha en sådan inriktning att det skapas förutsättningar för både rationella jordbruksföretag och andra kombinationsföretag med bas i jord- och skogsbruket. — — —

— — — Insatserna kan vara både generella och företagsspecifika. Det är emellertid viktigt att de generella åtgärderna når en sådan nivå att de rationella företagen består. — — —

2.22 Lantbrukarnas riksförbund delar uppfattningen att det är "viktigt att inta en mer offensiv attityd och på sikt sträva efter en ökad lönsamhet för jordbruket i norra Sverige och därmed också ett minskat behov av direkt kompensation i syfte att stödja produktionen". En avgörande förutsättning för detta är att jordbruket i norr kan hålla minst samma rationaliserings- och utvecklingstakt som landet i övrigt. — — —

2.23 Svenska naturskyddsföreningen vill understryka att de många små företagen förmodligen är viktigare för den biologiska mångfaldens bevarande än de få stora företagen. Detta gäller givetvis även beträffande den positiva landskapsbilden. Åtgärder för de små företagens fortlevnad är därför av största betydelse.

2.25 Näringsfrihetsombudsmannen har inget att invända mot de av arbetsgruppen uppställda målen. Med hänsyn till att jordbruksproduktionen i sig inom stödområdet blivit av underordnad betydelse kan det dock ifrågasättas om inte de av arbetsgruppen uppställda målen lika väl eller bättre kan uppnås med andra medel, såsom direkt betalning för den tjänst som samhället efterfrågar.

2.26 Statens pris- och konkurrensverk: — — — vill betona vikten av att ett beslut om en omläggning av Norrlandsstödet föregås av en grundlig analys av olika offentliga satsningars förmåga att förena de regionalpolitiska målen med kravet att snedvridning av konkurrensförhållandena inom näringslivet förhindras.

2.30 Grossistförbundet Svensk handel: Vad gäller det mera kortsiktiga perspektivet fram till en EG-anslutning delar vi generellt utredningens uppfattning att de motiv som alltfört gäller för att bibehålla ett särskilt stöd till jordbruket i norra Sverige i huvudsak även bör gälla i det kortsiktiga perspektivet. — — —

Ofrånkomligt är att notera att 1987 års försvarsbeslut, den livsmedelspolitiska reformen och ett framtida svenskt medlemskap i EG kommer att förändra den roll, som livsmedelsberedskapen i norra Sverige hittills har utgjort.

Kommitténs värdering att den offentliga politiken varken kan eller bör garantera en förhöjd lönsamhet är i och för sig oantastlig. Å andra sidan är möjligheterna att utnyttja rådande marknadsförhållanden och kompletterande offentliga åtgärder av ekonomisk natur begränsade i regionen som sådan.

2.32 Företagarnas riksorganisation vill inledningsvis beklaga det faktum att det i betänkandet saknas ordentliga mål/medelanalyser på området, något som hade underlättat kommande ställningstaganden. Jordbruksproduktionen bör enligt vår mening inte främst ha till syfte att uppfylla andra – i och för sig viktiga mål – som t.ex. att bevara det öppna kulturlandskapet och skapa förutsättningar för turism och sysselsättning. Att åter skapa ett livskraftigt jordbruk i alla delar av Sverige måste vara det primära syftet med politiska insatser på området.

Vad som krävs för att få ett livskraftigt jordbruk i norra Sverige är offensiva åtgärder på många områden. – – [Arbetsgruppen] kommer inte med några offensiva förslag till åtgärder.

Det norrländska jordbruket består till stor del av glesbygdsföretag. För att beakta alla faktorer, ekonomiska som sociala, som avgör dessa företags framtid och fortbestånd, krävs en helhetssyn. Denna helhetssyn har intet arbetsgruppen lyckats presentera.

2.34 Expertgruppen för forskning om regional utveckling: [Det] kan konstateras att de ambitioner som anges i de mål för norrlandsjordbruket som riksdagen formulerat är högt ställda, samtidigt som de emellertid är så vagt formulerade att de vare sig är lämpade för att utvärdera den hittills tillämpade politiken, att analysera effektiva medel eller att ge argument för en svensk regional jordbrukspolitik som är försvarbar även inom EG:s ramar. – – ERU saknar således en systematisk mål/medelanalys. Utan en sådan analys har arbetsgruppen inget analytiskt fundament för att föreslå ändringar av stödet. – –

– – Det bör noteras – vilket dock ej görs i delbetänkandet – att det sammanlagda föreslagna statliga stödet till jordbruket i norra Sverige är av storleksordningen 50 % av det regionalpolitiska stödet till samtliga övriga branscher i Sverige. En avvägning mellan jordbruksstödet och andra regionalpolitiska insatser i norra Sverige behöver göras. – –

3 Lönsamheten och reformen

3.2 Statens jordbruksverk: – – anser inte att man nu bör låsa sig vad gäller en framtida kompensationsmodell utan förutsättningslöst utreda denna fråga.

Den nuvarande modellen har tagits fram i syfte att beräkna årskostnaderna för jordbruket i norra Sverige jämfört med ett referensområde längre söderut. Den modell som nu skulle behövas, bör mer ta sikte på att belysa lönsamhetsutvecklingen i norra Sverige. – – En framtida modell torde därför få ha till syfte att – tillsammans med annat material – utgöra ett underlag för bedömning av vilket stöd som bör utgå till jordbruket i norra Sverige.

Jordbruksverket delar utredningens uppfattning att några ändringar av nuvarande gränser för stödområdena inte bör ske.

3.6 Skogsstyrelsen: Under den andra hälften av 1980-talet var den ekonomiska utvecklingen i skogsbruket mycket god. — — — Avverknings-säsongen 1990/91 förändrades bilden. Virkespriserna började sjunka medan kostnaderna fortsatte att öka. — — — Detta, i kombination med övriga förändringar, innebär en betydande försämring av lönsamheten för skogsbruket och därmed också för jordbruksföretagen inom jordbrukets stödområden.

— — — Utsiktorna för det svenska skogsbruket som helhet är emellertid långsiktigt goda mot bakgrund av bedömningarna av virkesbalansen på de för de svenska skogsindustriföretagen viktigaste marknaderna.

Jordbruksföretagen i norra Sverige bör mot denna bakgrund även fortsättningsvis kunna räkna med ett tillskott till verksamheten från skogsbruksdelen, om än inte lika stor som i slutet av 1980-talet.

När det gäller produktion av energigrödor anser skogsstyrelsen att produktion av energibärare, energiskog eller energigrödor, långsiktigt måste grundas på självbärande lönsamhet. Produktion av detta slag kan inte lämpligen grunda sin lönsamhet för odlaren på ekonomiskt stöd.

3.7 Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden: — — — Nämnden vill ifrågasätta metoden att utgå från den schabloniserade beräkningsmodellen som grund för att beräkna stödet. — — — Det är tveksamt om metoden är tillfyllest för nuvarande mål. Det mer uttalade synsättet att beakta hela det kombinerade jordbruksföretagets lönsamhet kräver ytterligare faktiskt underlag om dessa företag.

3.12 Sveriges lantbruksuniversitet: — — — Med tanke på de betydande belopp som [det gäller] bör en fortlöpande metodutveckling ske vad gäller beräknings- och analysmodellerna.

3.14 Länsstyrelsen i Västerbottens län: — — — Det är oklart hur mycket av [medlen för glesbygdssöd och regional projektverksamhet] som verkliga kom den avsedda målgruppen till del.

Vid fortsatt tilldelning av dessa eller liknande medel är det önskvärt att medlens hemvist markeras tydligare vid fördelningen till länen.

Den beräkningsmodell som tillämpats för stödnivån har medfört stor eftersläpning i kompensationen. Det är angeläget att den nya metod och modell för beräkningen av stödet som planeras ger snabbare reaktion på lönsamhetsförändringar.

3.17 Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Jordbruket i norra Sverige bedrivs nästan utan undantag i kombination med skogsbruk. Den goda skogskonjunkturen under 1970- och 1980-talet har i hög grad kunnat eliminera bristande lönsamhet inom jordbruksdelen. Det är därför viktigt att följa konsekvenserna av en försämrad skogskonjunktur för lantbruksföretagen.

— — —

Med hänsyn till den ekonomiska situationen i jordbruket i norra Sverige är även kraftig uppräkning av stödet nödvändig om jordbruket skall kunna drivas på en sund ekonomisk bas.

3.18 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Jordbruksverket bör i sitt årliga arbete med typföretagsmodellen inte enbart arbeta med skillnaderna i

kostnader utan även med skillnaderna i erhållna intäkter inom stödområdet.

För att få ett mera rättvist fördelat stöd i länet bör [vissa] gränsjusteringar [inom befintliga stödområden] göras.

3.19 Länsstyrelsen i Värmlands län ansluter sig till arbetsgruppens förslag när det gäller beräkningen av kompensationen. Det kan dock övervägas om inte antalet typföretag borde öka. — — — Indelningen i prisområden [bör] ändras i enlighet med dåvarande statens jordbruksnämnds förslag i "Översyn av prisstödet till jordbruket i norra Sverige, Etapp II", i januari 1989. Stora områden i länet som nu tillhör område 4 bör tillhöra område 3. — — —

3.21 Länsstyrelsen i Örebro län: — — — I betänkandet nämns inget om hur stödområdet geografiskt skall se ut i framtiden. Länsstyrelsen anser att det behövs en översyn av stödområdets omfattning. I Örebro län finns områden som gränsar till nuvarande stödområde och som framöver borde ingå i norrlandsregionen. — — —

3.22 Lantbrukarnas riksförbund: Den genomsnittliga täckningsgraden för andra halvåret 1989 och första halvåret 1990 som bas för "lönsamhetsgarantin" kan med tväkan accepteras för det fortsatta stödet. Enligt LRF:s tolkning av 1990 års riksdagsbeslut borde nivån härledas bakåt och därmed hamna på 60 % täckningsgrad.

LRF ansluter sig till arbetsgruppens förslag att tills vidare behålla nuvarande stödområdesindelning. Även om vissa förslag till gränsjusteringar är väl motiverade överväger kravet på stabilitet och långsiktighet i samhällets agerande.

4 Internationella aspekter

4.1 Överstyrelsen för civil beredskap: — — — Ur beredskapssynpunkt är en harmonisering med EG:s stödnivå oacceptabel. — — —

En utarmning av jordbruksföretagen i Norrland innebär att förutsättningarna för boende, sysselsättning, livsmedelsindustri och samhällsservice minskar, vilka utgör grundläggande förutsättningar för att civila försvaret skall kunna fullfölja sina av riksdagen ålagda uppgifter.

ÖCB stöder därför arbetsgruppens förslag att inför medlemskapsförhandlingar eftersträva en överenskommelse i protokollform för att härmed legalt kunna bevara den existerande stödnivån. — — —

4.2 Statens jordbruksverk: — — — delar utredningens uppfattning att det enligt GATT-sekretariatets förslag inte blir möjligt att i förutsättningen utan neddragningskrav tillämpa stödformer som är direkt sammankopplade med produktionens storlek, t.ex. prisstöd.

— — — Enligt jordbruksverkets uppfattning bör viss försiktighet iakttas vad gäller slutsatserna om innehållet i ett eventuellt avtal. Även om areal-/djurbidrag i princip skulle bli accepterat som s.k. "grönt" stöd i GATT, är det troligt att ytterligare villkor måste vara uppfyllda, t.ex. vad gäller historisk bas, krav på degressivitet, m.m. Vad gäller tidpunkten då ett GATT-avtal blir bindande, kan för närvarande inga bestämda slutsatser

dras. Sannolikt kommer förändringar av stöd att krävas bli genomförda först efter den 30 juni 1993.

Utredningen utgår från att ett undantag från CAP bör vara möjligt att utverka för jordbruket i norra Sverige. — — —

Jordbruksverket anser, i likhet med utredningen, att en lösning med särskilt undantag för norrlandsstödet sannolikt vore fullt tillfredsställande från svensk synpunkt. Verket vill dock varna för alltför stor optimism vad gäller möjligheterna för Sverige att själv välja vilket alternativ som skulle passa bäst. — — —

4.3 Miljö- och teknikutvecklingsverket: — — — Ett EG-medlemskap kommer innebära möjligheter att få del av EG:s eget utvecklingsprogram inom jordbruksområdet. Med detta i åtanke anser NUTEK att en ny översyn av stödområdesindelningen bör göras så att den mer ansluter till den indelning som finns inom gemenskapen. — — —

4.5 Glesbygdsmyndigheten anser att det inför ett medlemskap i EG fordras kraftfulla initiativ i syfte att utverka undantag för jordbruket i norra Sverige avseende stödnivån. — — —

4.12 Sveriges lantbruksuniversitet: Utredningen noterar att stödnivåerna i s.k. svaga regioner är betydligt högre i Sverige än i EG. Som en möjlig lösning föreslås att en överenskommelse om ett undantag i protokollform söks. Vi instämmer att detta — — — förefaller vara en enda möjlighet till att nå den av statsmakterna beslutade högre stödnivån i norra Sverige.

Vi saknar dock en bedömning — under olika scenarios om EG:s framtida utvecklingsvägar — om hur mycket stöd man sammanlagt tillåts att betala. Denna långsiktiga stödgräns är helt avgörande för jordbrukspolitikens kortsiktiga utformning. — — —

4.15 Länsstyrelsen i Jämtlands län: — — — Situationen inför ett eventuellt EG-medlemskap är oklar. Paraferingen av EES-avtalet är skjuten på framtiden. EG:s jordbruks- och regionalpolitik är föremål för omprövning. GATT-förhandlingarna har ännu inte förts i hamn.

4.19 Länsstyrelsen i Värmlands län: — — — Anpassningen till GATT och EG har vägt tungt vid utformningen av förslagen utan att det är klarlagt till vad den svenska politiken skall anpassas då någon GATT-överenskommelse inte träffats och EG:s framtida jordbrukspolitik inte utformats. Stödets utformning kommer med stor säkerhet att behöva ändras på grund av överenskommelser inom GATT och EG. Frågan är dock tidpunkten och omfattningen. — — —

4.22 Lantbrukarnas riksförbund: I avsnittet om medlemskap i EG och jordbruket i norra Sverige konstateras att i varje fall stödets nivå borde kunna säkras vid ett medlemskap. I de framtida förhandlingarna bör enligt LRF:s synsätt Sverige hårt driva linjen att prisstödet skall behållas.

Prisstödet utgör ett problem i det internationella perspektivet dvs. inför en eventuell överenskommelse i GATT. Det finns dock inte skäl att i förväg göra de förändringar som arbetsgruppen föreslår. — — — Det kan inte uteslutas att även utbetalningsformen dvs. prisstödet kan klaras genom metoden med särskilt protokoll i EG-förhandlingarna. När det gäller en eventuell överenskommelse i GATT bör en konvertering av prisstöd göras först om vi blir tvingade till detta för att undgå neddragningar.

4.26 Statens pris- och konkurrensverk: — — — har ingen anledning att göra någon annan bedömning än den gruppen redovisar [vad gäller en kommande GATT-överenskommelse och ett eventuellt medlemskap i EG]. SPK vill dock poängtera att det fortfarande är ovisst vilken jordbrukspolitik som kommer att möta Sverige vid ett eventuellt inträde i EG och vilka förhandlingsmöjligheter som då kommer att stå till buds. Arbetsgruppen förutsätter att de nya stödformer som föreslås kan undantas i förhandlingarna inför ett EG-medlemskap. Detta är enligt SPK en ytterst tveksam utgångspunkt. Ett mer troligt förhandlingsresultat är i så fall övergångsbestämmelser.

4.27 Kommerskollegium: Förslaget till jordbruksöverenskommelse och villkoren för regionalstöd kan fortfarande komma att förändras. — — —

Kollegiet vill påtala vikten av att närmare studera de kriterier som kommer att gälla för regionalpolitiska stödformer. — — — Kollegiet vill här särskilt understryka kravet på att de kriterier som avgör områdesavgränsning klart skall uttalas i författning. — — —

Kollegiet anser att det inte är rimligt att ta ställning i dagsläget till om de föreslagna åtgärderna är förenliga med möjliga åtaganden i GATT eller framtida förändringar av EG:s jordbrukspolitik. Men vill peka på att det eventuellt kan bli långtgående villkor för stöd som utgår i form av arealbidrag och djurbidrag samt att prisstöd i en GATT-överenskommelse troligen inte kommer att bedömas som tillåtet regionalstöd.

4.30 Grossistförbundet Svensk handel: Vi har i detta sammanhang inga invändningar mot förslaget [om införande av ett generellt och direkt djurbidrag samtidigt som arealbidraget för potatisodling bibehålls] men vill ytterligare betona de skäl som kan anföras mot att på kort sikt vidta större förändringar, utan att man så långt möjligt bibehåller nuvarande stödkonstruktion till dess att en ordentlig mål- och medelsanalys hinner göras i avvaktan på att EG — förhoppningsvis — finner en lösning på sin framtida jordbruks- och livsmedelspolitik inför en svensk EG-anslutning 1995.

4.32 Företagarnas riksorganisation: Prisstödet utgör i och för sig ett problem i GATT-förhandlingarna, men det innebär inte att man redan nu måste vidta de åtgärder som arbetsgruppen föreslår. Det är tvärtom av intresse att avvakta förhandlingarna för att se om vi tvingas till ändringar av prisstödet för att undgå neddragningar.

4.33 Svenska arbetsgivareföreningen: Enligt SAF:s uppfattning bör en revidering av stödet till jordbruket i norra Sverige anstå till dess att de förutsättningar för regionalstöd som ett EG-medlemskap och eventuellt GATT-avtal ger blir tillräckligt kända. Stor osäkerhet föreligger fortfarande om vilka stödåtgärder och stödnivåer som då kommer att vara möjliga.

5 Stödformer

5.1 Överstyrelsen för civil beredskap: — — — stöder arbetsgruppens förslag att överge nuvarande prisstöd. — — —

— — — En övergång från prisstöd till ersättning i form av ett riktat företagsstöd t.ex. djurbidrag, skulle ur civila försvarets synvinkel kunna medföra positiva effekter i form av ökad geografisk spridning av jordbruksproduktionen med större möjligheter till boende och sysselsättning även i glesbygder. — — —

— — — ÖCB har svårt att i nuvarande läge bedöma huruvida djur- eller arealersättning bäst bidrar till att bibehålla en försörjningsförmåga av livsmedel i norra Sverige. — — —

— — — ÖCB vill framhålla att också konsekvenser för regionens försörjningsförmåga bör analyseras innan den slutliga tekniska lösningen bestäms. — — —

ÖCB ställer sig positiv till förslaget om kompletterande åtgärder som listas i betänkandet. — — —

5.2 Statens jordbruksverk: — — — delar i stora stycken den analys som gjorts av nackdelarna med arealstöd resp. djurstöd, men analysen borde ha drivits längre. — — —

Enligt jordbruksverket hade det varit önskvärt om utredningen ytterligare hade analyserat hur stöd baserat främst på djurbidrag kommer att återverka på företagsekonomisk nivå — — — . Vidare saknas en analys av vilka de långsiktiga effekterna blir för jordbruks- och livsmedelsproduktionen i Norrland.

— — — I utredningen saknas en diskussion om hur höga stödbelopp som är rimliga att utbetala i form av direktstöd till enskilda. — — —

Höga djurbidrag medför — liksom arealbidrag — kapitaliseringseffekter. — — —

— — — Resultatet kan bli att arrenden/hyror för stallar ökar.

Effekter på marknaden kan befaras av höga djurbidrag genom att tidpunkten för leveranser av slaktdjur påverkas av tidpunkterna för djurräkningar. — — —

Vid extensifiering av jordbruksproduktionen i Norrland kommer storleken på produktionen att påverkas. — — —

En minskad jordbruksproduktion får också konsekvenser för livsmedelsindustrin.

— — — Det ställs ökade krav på kontroller av de uppgifter som används.

— — — Arbetsuppgifterna kan inte utföras inom ramen för befintliga resurser inom statens jordbruksverk.

— — — Ett system med glidande medeltal förutsätter, som utredningen också har påpekat, att särskilda regler fastställs för företag som befinner sig i olika utvecklingsfaser. — — —

— — — Trots de olägenheter som en övergång till djurbidrag innebär delar dock SJV uppfattningen att en sådan förändring kan bli nödvändig att genomföra med hänsyn till de internationella förhållandena.

— — — Så länge oklarhet råder om innehållet i ett eventuellt GATT-avtal och den framtida CAP-reformen bör, enligt jordbruksverkets me-

ning, den kortsiktiga lösningen utformas så att en framtida anpassning av det svenska regionalpolitiska jordbruksstödet underlättas så långt möjligt, samtidigt som man bör undvika komplicerade administrativa system, som eventuellt måste ändras i samband med ett EG-inträde.

— — — Åtgärder som kan bedömas vara helt i linje med en reformerad EG-politik bör lyftas fram och komplettera eller understödja det generella norrlandsstödet. — — —

— — — Enligt jordbruksverkets uppfattning kan en begränsad del av medlen inom ramen för norrlandsstödet fortsättningsvis avdelas för motsvarande alternativa stödformer. — — —

— — — Åtgärderna bör genomföras inom ramen för ett fortsatt s.k. åtgärdsprogram med jordbruksverket som huvudansvarig myndighet. — — —

— — — Jordbruksverket ifrågasätter det lämpliga i att införa ett särskilt djurrelaterat stöd för landskapsvård i norra Sverige. Ett ökat sådant stöd bör kunna ske inom ramen för det nuvarande landskapsvårdsprogrammet.

5.3 Närings- och teknikutvecklingsverket tillstyrker huvudlinjen i betänkandet att tyngdpunkten i stödet förskjuts från prisstöd till olika former av direkt stöd och framför allt i glesbygd från jordbruksproduktion till stöd åt landsbygdsföretag med en bas i jordbruk och skogsbruk.

Den tekniska utformningen av stödet kan NUTEK ej närmare bedöma.

— — —

— — — NUTEK håller med arbetsgruppen om att såväl en EG-anpassning som ett GATT-avtal kommer att medverka till krav på mer företagsspecifika åtgärder inom jordbruksområdet. NUTEK vill i detta sammanhang särskilt peka på vikten av utvecklingsprojekt och stöd till angränsande verksamheter såsom skogsbruk, turism, energiproduktion m.m.

5.5 Glesbygdsmyndigheten anser att effekten av ett generellt och direkt djurbidrag noggrant måste bedömas. — — —

Avseende stöd till hävd av viktig mark kan det bli en mycket grannliga uppgift att avgöra vad som är viktigt och oviktigt att bevara ur olika aspekter. Mycket talar dock för att prioriteringar på läns- och kommunal nivå blir nödvändiga i detta sammanhang varför denna process behöver inledas snarast. Myndigheten tar ej ställning till detta förrän jordbruksverket närmare har utrett villkoren kring stödet.

Myndigheten instämmer i vikten av att åtgärdsprogrammet får fortsätta enär effekterna hittills har varit mycket positiva i många stycken, inte minst avseende kombinerat företagande och initiativ från kvinnor. Detta program bör dock finansieras av särskilda medel inom en oförändrad total kostnadsram och ha tydlig förnyelse- och utvecklingskaraktär. — — —

5.6 Skogsstyrelsen: — — — Skogsvårdsorganisationen arbetar kontinuerligt för att öka mängden arbetstillfällen i skogsbruket bl.a. i form av lokala aktiveringsprojekt. I vissa fall innebär detta en ökad självverksamhet och mera arbete åt lokala entreprenörer, vilket i sin tur breddar arbetsbasen också för jordbruket. Andra effekter av detta arbete är ökad lokal vidareförädling. En del av det stöd som hittills utgått till jordbruket har kunnat användas av lantbruksverket med denna inriktning. Det finns,

enligt skogsstyrelsens uppfattning, utrymme för en ökning av sådan lokal vidareförädling.

Skogsstyrelsen är positiv till [förslaget om stöd för hävd av vissa jordbruksmarker], men vill samtidigt erinra om att man på dessa marker bör avstå från att gödsla med handelsgödsel i syfte att gynna den biologiska mångfalden.

5.8 Konsumentberedningen: I avvaktan på en granskning [av stödets effektivitet] anser KoB det olämpligt att från 1 juli 1992 omvandla nuvarande prisstöd till kobidrag. En kommande EG-anslutning och ett GATT-avtal kan inte återopas för en så snabb omläggning av stödet. Med detta vill KoB inte utesluta att kobidrag kan vara ett, bland flera, medel att stödja sysselsättningen i norra Sverige, men hela frågan bör penetreras noggrannare än vad som hittills skett.

5.11 Statens naturvårdsverk: — — — anser att det grundläggande förslaget om att stödet inte längre skall utgå som ett prisstöd utan som ett direkt producentstöd är bra och nödvändigt. Förslaget är en konsekvent fortsättning på principerna i 1990 års livsmedelspolitik. — — —

En övergång till producentstöd [innebär] att bättre förutsättningar ges för ett framtida jordbruk som ger mindre belastning på miljön med växnäring och bekämpningsmedel. Naturvårdsverket anser dock att miljöbelastningen orsakad av det norrländska jordbruket redan är liten och orsakar endast små problem, med lokala undantag.

Naturvårdsverket avstår från att ta ställning till om djur- eller arealbidrag är att föredra. — — —

— — — En kombination av areal- och djurbidrag och konsekvenser i olika bygder av olika former av stöd bör utredas innan ställning tas.

— — — Naturvårdsverket anser att det är mycket bra att utredarna har uppmärksammat att situationen i jordbruket i norra Sverige motiverar särskilda insatser för att bevara odlingslandskapets betydelse. — — —

— — — Det förslag utredarna skissat har mycket stora likheter med det nuvarande anslaget för landskapsvård. Det förefaller inte genomtänkt att införa ett system för samma ändamål och utformat på ett likartat sätt som ett system som redan existerar. — — —

— — — Däremot bör formerna för ett utökat stöd för landskapsvård i norra Sverige utredas ytterligare. En utgångspunkt i det arbetet bör vara den form av landskapsvårdsstöd som redan finns för hela landet men med medel som specialdestineras till stödområdet.

5.12 Sveriges lantbruksuniversitet ställer sig bakom förslaget om en övergång från nuvarande prisstöd till direkt och generellt djurbidrag.

— — —
— — — Regionala prisstöd är oförenliga med EG:s gemensamma jordbrukspolitik. Omläggningen är därför motiverad. — — —

Sett ur GATT-perspektiv är djurbidrag (och arealstöd) också att föredra.

— — —

De stödformer som Sverige i fortsättningen är berett att finansiera själv, om protokollösningen lyckas, behöver inte nödvändigtvis utformas som djurbidrag. Det är i så fall önskvärt med flexibilitet så att stödet inte

konserverar produktionsstrukturen eller diskriminerar effektiva företag eftersom detta på sikt bäddar för ökat stödberoende — — — .

Åtgärdsprogrammet, som har inneburit en reell förstärkning av resurser för FoU vid Röbbäcksdalen, har möjliggjort en tidigareläggning och bredare utformning av flera angelägna FoU-projekt inom de primära målområdena. — — — Det är därför angeläget att också åtgärdsprogrammet kan finna fortsatta finansieringsmöjligheter.

Dock vill SLU betona betydelsen av en mer uttalad långsiktighet i programmet.

5.13 Länsstyrelsen i Norrbottens län delar arbetsgruppens uppfattning att avräkningspriset på marknaden är avgörande för heltidsjordbrukets lönsamhet. — — —

Länsstyrelsen delar [däremot] inte arbetsgruppens uppfattning att det är av mindre betydelse om stödet utgår som pristillägg eller djurbidrag. — — —

— — — I ett internationellt perspektiv är det troligen nödvändigt att övergå till ett samlat djurbidrag men länsstyrelsen anser att övergången skall ske successivt och anpassas tills resultatet av GATT-förhandlingar och EG-förhandlingar har klarnat.

Sammantaget är vår uppfattning att en djurersättning fungerar bättre inom mjölkproduktionen än vid köttproduktion. — — —

— — — [Det finns en risk] att produktionen inriktas på spannmålsbaserad gödtjursuppfödning med korta omloppstider och att djurbidraget kapitaliseras i form av höjda priser på livkalvar.

Länsstyrelsen delar arbetsgruppens uppfattning att arealstödet till potatis skall behållas. Även utsädesodlingen, särskilt av stamutsäde, bör stödjas för att underlätta utvecklingen av ekologisk odling samt att utveckla exportmöjligheterna.

Länsstyrelsen delar arbetsgruppens uppfattning att landskapsvårdsprogrammet bör kompletteras med möjlighet att omvandla djurbidrag till landskapsvårdskontrakt. — — —

— — — Länsstyrelsen — — — tillstyrker förslagen om kompletterande och understödjande åtgärder i form av ett breddat och förstärkt Åtgärdsprogram för jordbruket i norra Sverige.

5.14 Länsstyrelsen i Västerbottens län: — — — Länsstyrelsen anser — — — att nuvarande prisstöd bör behållas tills vidare och utökad kostnadskompensation ges i form av djurstöd. Om förändringar är nödvändiga i samband med EG-medlemskap bör övergången ske successivt.

Den enklaste lösningen är att det faktiska djurantalet under kompensationsåret får ligga till grund för stödet.

— — — Till skillnad mot arbetsgruppen befarar länsstyrelsen att intresset för att anpassa och effektivisera produktionen minskar. Dessutom kan det finnas risker för att så höga djurbidrag som antyds i utredningen leder till — — — överbeläggning i stallarna.

Åtgärder av den karaktär som bedrivs genom Åtgärdsprogrammet för norra Sverige är angelägna även i fortsättningen.

— — — De satsningar på selektiva insatser genom program inom bl.a. kompletterande verksamhet till jordbruk, utbildnings/rådgivningsprogram

och FoU-insatser som utredningen föreslår är angelägna insatser av mera långsiktig karaktär och viktiga komplement till de generella stöden.

— — — [Förslaget om hävd av jordbruksmark] är i flera avseenden otydligt och motsägelsefullt.

— — — Skall det bli verkningfullt som naturvårdsstöd bör det modifieras till ett generellt djurbaserat arealstöd inom områdena med sämsta förutsättningarna för jordbruk.

5.15 Länsstyrelsen i Jämtlands län anser att det inte finns tillräckliga skäl att ändra på en etablerad och väl fungerande stödform till jordbruket i norra Sverige. Pristillägget bör vara kvar oförändrat och kompensation för lönsamhetsförändringar bör utgå i form av höjning av djurbidraget.

I avvaktan på en fördjupad mål-/medelanalys avstår länsstyrelsen från att kommentera förslaget till införande av en särskild åtgärd för att kunna ersätta producenterna för hävd av marker som hotas av nedläggning av jordbruksproduktion, men konstaterar att stödformen kan vara motiverad i perifera produktionsområden där exempelvis mjölkhämtningslinjer är hotade eller i turistiskt frekventerade områden som är starkt beroende av öppethållande av landskapet.

Länsstyrelsen anser att åtgärdsprogrammet bör fortsätta och gärna fördjupas. Programmet bör finansieras med budgetmedel ovan ramen för stödet till jordbruket i norra Sverige.

— — — Av särskild vikt är att medel ställs till förfogande för det redovisade investerings- och underhållsbehovet till jordbrukets byggnader i Jämtlands län. Det är också synnerligen angeläget att stöd kan utgå till marknadsföring och utveckling av regionala produkter samt till att behålla de jordbrukets forsknings- och försöksstationer som finns i Ås i länet.

5.16 Länsstyrelsen i Västernorrlands län delar arbetsgruppens grundläggande förslag att stödet bör kopplas till djurhållning. Risken för att ett arealbidrag snabbt skulle kapitaliseras är betydande — — — .

När det gäller stödets utformning är länsstyrelsen av den uppfattningen att konsckvenserna inte analyserats tillräckligt för att ligga till grund för en övergång till ett renodlat djurbidrag. Styrelsen förordar därför att nuvarande prisstöd bibehålls men att uppräknningar av stödet skulle kunna ske som djurbidrag.

— — — Jordbruksproduktionen [befinner] sig redan i dagsläget i en fas med kraftigt minskande volymer. Uppenbara risker finns att denna utveckling skulle förlängas och/eller fördjupas vid införandet av ett renodlat djurbidrag. — — —

Med hänsyn till de långa transportavstånd som gäller i norra Sverige finner länsstyrelsen att bortfallet av tidigare fraktbidrag bör beaktas när djurbidraget beräknas vad avser höns.

Förslaget om en "särskild åtgärd" för att bevara odlingslandskapet och den biologiska mångfalden utgör enligt länsstyrelsens uppfattning ett värdefullt komplement till det redan inrättade landskapsvårdsstödet.

— — — Detta stöd borde kunna tillämpas även vid övergång till icke animaliebunden produktion som t.ex. hö till försäljning och odling av energigräs.

Styrelsen finner att denna särskilda åtgärd inte endast i huvudsak skulle

gälla områden av riksintresse. Länsstyrelserna i resp. län bör i dessa avseenden ges en större frihet att själva avgöra inom vilka områden dessa åtgärder skall kunna tillämpas.

Åtgärdsprogrammet för jordbruket i norra Sverige ger länsstyrelserna inom detta område ett verksamt medel i arbetet med landsbygdsutveckling. Denna stödform bör därför bibehållas.

Ramen för investeringsstöd till jordbruket bör uppräknas för att möjliggöra miljömässiga reinvesteringar.

5.17 Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Enligt länsstyrelsen kommer ett djurbidrag eller annat enhetsbidrag att få både positiva och negativa effekter. Till de negativa hör bl.a. mindre incitament till effektivisering. Till de positiva effekterna kan höra mer miljövänlig produktion i vissa fall. Dessutom tillkommer den eventuella långsiktiga anpassningen till internationella regler. Om det sammantaget uppfattas som positivt med övergång till enhetsbidrag bör detta baseras på djurhållningen och inte på arealunderlaget främst med hänsyn till rådande arrendeförhållanden. — — —

En eventuell ändring av stödformerna bör ske successivt — — —

Om en del av djurbidragen omvandlas till stöd för kulturlandskap, vilket kan vara ändamålsenligt, är det viktigt att det noga samordnas med nuvarande landskapsvårdsstöd. Helst bör bara två stödformer finnas, dvs. en motsvarande nuvarande Nola och en för stöd till det öppna kulturlandskapet.

Länsstyrelsen har goda erfarenheter av åtgärdsprogrammet för jordbruket i norra Sverige. Det är därför angeläget att finna former för finansiering av en fortsättning. — — —

Förbättring av arbets- och djurmiljön kan ofta kräva betydande investeringar. För att stimulera till dessa och för att underlätta effektivitetssträvandena har ett investeringsstöd mycket stor betydelse. — — —

5.18 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Pristilläggen på produkterna bör tills vidare behållas. Förändringar bör inte ske innan GATT-förhandlingar är klara och den framtida EG-jordbrukspolitiken är fastlagd.

Arealbidraget för odling av matpotatis bör även omfatta Kopparbergs län.

Om djurbidrag kommer att ges bör det även omfatta kor för köttproduktion.

Djurbidragen bör ej reduceras i stödområde 4.

Ett generellt djurbidrag i stället för pristillägg kan för många producenter sänka stödet med upp till 25 %, vilket givetvis starkt påverkar deras möjligheter att klara de fasta kostnaderna i företaget. — — —

En fortsatt utbetalning av stödet bör ske vid leverans till förädlingsledet.

En övergång till djurbidrag som utbetalas till producent utan krav på besiktning kommer således att stimulera till "svartslakt". Möjligheterna till en effektiv kontroll av verkligt djurantal torde kräva stora resurser. — — —

Möjligheter måste finnas att även i fortsättningen kunna bevilja investeringsstöd för att underlätta både reinvesteringar och investeringar som syftar till ökad effektivitet och förbättrad miljö för arbetskraft, djur och omgivning.

Vid stora stödbelopp per gård är lantbruksregistret inte en tillfredsställande utgångspunkt för utbetalningen av djurbidragen. Andra beräkningsunderlag exempelvis "Kokontrollen" kan ge större rättvisa.

Med förslagen uppläggning av utbetalningen av djurbidragen kommer jordbrukarna att planera sin produktion för så högt djurantal som möjligt vid mättidpunkterna. Det innebär bl.a. att slakterierna får låg tillförsel under senvåren och hög tillförsel av slaktdjur efter mitten på juni (vid nuvarande regler för uppgifter till SCB).

För köttproduktionen är stödbeloppen små jämfört med stödet till mjölkproduktionen, varför kontrollfrågan för de flesta gårdar är av mindre betydelse. — — —

Basåren för första utbetalningen [av djurbidrag] hösten 1992 bör vara 1990—92.

Länsstyrelsen delar arbetsgruppens förslag [att ett antal selektiva åtgärder bör sättas in i området]. Formen för genomförandet bör tills vidare kunna följa det som gällt det s.k. åtgärdsprogrammet.

5.19 Länsstyrelsen i Värmlands län: — — — Enligt styrelsens mening kommer [införande av ett generellt och direkt djurbidrag] att ha en menlig inverkan för de rationella företagen. Systemet gynnar de som i dag har en låg produktion. — — — Det vore därför rimligare att i avvaktan på en mera genomgripande omläggning på grund av en slutgiltig anpassning till GATT och EG frysa prisstödet vid nuvarande nivå och låta tillkommande stöd utgå i form av djurbidrag. — — — I avvaktan på en mer generell lösning av landskapsvårdsersättningarna tillstyrker styrelsen att stöd till landskapsvård liksom till andra viktiga insatser för jordbruksföretagens, i norra Sverige, anpassning kan utgå inom ramen för stödet till jordbruket i norra Sverige. En förutsättning är dock att den generella stöddelen som skall trygga en bibehållen lönsamhet inte krymper.

Utformningen av landskapsvårdsstödet bör bl.a. av rättviseskäl beredas ytterligare och omfatta inte bara mjölkproducenter utan även köttproducenter.

— — — Förslaget om ett glidande medeltal av antalet djur [kan] godtas. I vissa fall kan dock problem uppstå, nämligen vid avveckling och nystart. Detta bör bearbetas vidare — — —.

Länsstyrelsen anser även att arealstöd till potatisodlingen utsträcks till område 2 och 3 i länet. — — —

Länsstyrelsen delar arbetsgruppens uppfattning om behovet av att införa kompletterande selektiva åtgärder. Dessa selektiva åtgärder bör genomföras inom ramen för ett fortsatt utvidgat åtgärdsprogram.

— — — I det sammanhanget vill styrelsen betona vikten av att själv med ledning av de regionala förhållandena fastställa användningen av investeringsstödet och inte som för närvarande styras av jordbruksverkets föreskrifter. — — —

— — — All utveckling tar tid och kräver kontinuitet, varför programmet bör permanentas och ingå som en del i det samlade stödet till jordbruket i norra Sverige.

5.21 Länsstyrelsen i Örebro län vill instämma i utredningens förslag att framtida stöd till jordbruket i norra Sverige ej bör utformas som prisstöd

till produkterna. Länsstyrelsen anser vidare att man bör skynda långsamt med avvecklandet av nuvarande stödsystem. Kommande GATT- och EG-avtal bör vara slutna innan nya stödformer utarbetas. — — —

Det nya stödsystemet bör utformas så att både djur- och arealersättning kan erhållas. Djurersättning bör kunna erhållas för mjölkkor, dikor, ungnöt, suggor, slaktsvin, får, getter och höns. Djurbidragen bör alltså inte kopplas endast till betande djurslag. — — — Även arealersättning bör utgå. Båda ersättningsformerna bör kopplas till aktivt brukande.

5.22 Lantbrukarnas riksförbund: Det avsnitt som sammanfattar utredningens ståndpunkter genomsyras av en ambition att på olika sätt misskreditera prisstöd som utbetalningsform till förmån för djurbidrag och mer företagspecifika stöd. Några bärande argument för dessa slutsatser finns enligt LRF inte. Resonemangen är i vissa fall klart missvisande.

Arbetsgruppen pekar helt riktigt på miljön som en möjlig konkurrensfördel för jordbruket i norra Sverige. Detta används dock felaktigt som ett argument för en tyngdpunktsförskjutning från prisstöd till mer företagspecifika stöd, vilket står i strid med huvudlinjen i 1990 års livsmedelspolitiska beslut. — — —

Arbetsgruppen gör, med sitt resonemang kring företagspecifika stöd, en olycklig sammanblandning av lönsamhetsgaranti och samhällets behov av att upphandla kollektiva tjänster. — — —

— — — En övergång till djurstöd och mer företagspecifika stöd som arbetsgruppen föreslår innebär att incitamentet för effektivisering och produktivitetsutveckling försvagas.

— — — Med arbetsgruppens förslag med stöd som fjärras från produktionen riskerar norra Sverige att hamna på efterkälken med ökat stödbehov som följd. — — —

Med detta påpekande i botten är LRF positivt till satsning på FoU, investeringsstöd, stöd till utvecklingsprojekt m.fl. kompletterande åtgärder. Medel för dessa satsningar skall dock inte avräknas mot kompensationsnivån. — — — I annat fall görs avsteg från riksdagens fastlagda ambition att lönsamheten inte skall förändras. — — —

Arbetsgruppen hävdar att en rad inhemska skäl talar för en övergång från prisstöd till olika former av direkta stöd. — — — Inget av de inhemska skäl som anförs håller vid en kritisk granskning. Argumenteringen består snarare av ett antal påståenden vars syfte är att legitimera ett förändrat betalningssätt.

Prisstödet utgör ett problem i det internationella perspektivet dvs. inför en eventuell överenskommelse i GATT. Det finns dock inte skäl att i förväg göra de förändringar som arbetsgruppen föreslår. — — — Det kan inte uteslutas att även utbetalningsformen dvs. prisstödet kan klaras genom metoden med särskilt protokoll i EG-förhandlingarna. När det gäller en eventuell överenskommelse i GATT bör en konvertering av prisstöd göras först om vi blir tvingade till detta för att undgå neddragningar.

Om Sverige till följd av bindande internationella avtal tvingas konvertera prisstödet till djurstöd är det uppenbart att ett glidande 3-årsmedeltal är att föredra framför en fast historisk bas som relativt snabbt ger stora problem.

5.23 Svenska naturskyddsföreningen stöder förslaget om att nuvarande djurbidrag och pristillägg ersätts av ett generellt och direkt djurbidrag. Detta måste dock enligt föreningens uppfattning kompletteras med en generell, differentierad arealersättning. Utan denna komplettering klaras inte målsättningen beträffande biologisk mångfald och biotopbevarande.

Vad djurbidraget beträffar stöder föreningen tanken på att ersättning ovillkorligen måste vara förknippad med bestämda konkreta och kontinuerliga åtaganden som leder till ett resurs-, miljö- och/eller naturvänligare jordbruk.

Vi stöder inte tanken på ett nytt kompletterande stöd vid sidan av stödet för vård av odlingslandskapet, riktat mot de riksintressanta objekten.

För att klara målsättningen med den biologiska mångfalden föreslår vi i stället att en generell men differentierad arealersättning införs. Den omfattar alltså all jordbruksmark, men ersättningen differentieras efter de s.k. kollektiva nyttigheter som marken producerar. — — —

Föreningen stöder självklart ett utnyttjande av de möjligheter till kompletterande och understödjande åtgärder som kan bli följden av en eventuell EG-anslutning. — — —

5.25 Näringsfrihetsombudsmannen: Bidragen [bör] helst utgå allt efter sitt syfte. En övergång till djurbidrag är därför ett steg i rätt riktning, särskilt som prisstöd och pristillägg inte varit effektiva medel för att fylla uppställda mål.

5.28 Riksantikvarieämbetet: I det kortsiktiga perspektivet, fram till medlemsförhandlingarna med EG föredrar RAÄ, att nuvarande stödsystem bibehålls. Såsom särskilda krav och anpassning till EG anser RAÄ att arealbidrag och djurbidrag bör ingå tillsammans i ett nytt stödsystem för norra Sverige. — — —

— — — Stöden bör således kunna kombineras där så krävs för att bibehålla såväl bete som annan markanvändning.

Arbetsgruppens förslag om ett ytterligare "grönt stöd" för odlingslandskapet i norra Sverige, vid sidan om programmet för landskapsvård, ses av RAÄ som mycket positivt. Detta stöd bör utformas som ett generellt hävdstöd i nationellt värdefulla områden, vilka framgår av bevarandeprogrammet. RAÄ delar däremot inte arbetsgruppens ståndpunkt att stödet koncentreras till enbart de olika riksintressena.

— — — Om det är en strävan att öka kombinationsföretagen, diversifieringen och nischverksamheten med bl.a. småskalig förädling måste samhället bidra med stöd i form av information, utbildning, konsulentverksamhet och forskning m.m.

5.32 Företagarnas riksorganisation: Stödet till norra Sverige bör enligt vår uppfattning utformas så att det får största möjliga stimulerande effekt på jordbruksproduktionen. Vi ställer oss bl.a. av den anledningen tvksamman till en övergång till ett direkt djurbidrag.

Några bärande argument för en övergång till djurbidrag redovisas inte i betänkandet. — — —

5.33 Svenska arbetsgivareföreningen: Enligt SAF:s mening bör möjligheten för prisstöd prövas i de kommande förhandlingarna. Intill dess bör utgångsläget vara att bibehålla nu gällande produktivetsfrämjande stödform.

6 Livsmedelsindustrin

6.1 Överstyrelsen för civil beredskap rekommenderar arbetsgruppen att presentera en mer genomgripande analys beträffande uttransporter i slutbetänkandet och avvaktar därför i nuläget att ta ställning i frågan.

6.2 Statens jordbruksverk tillstyrker att stödet till förädlingsindustrin för uttransporter på vissa villkor upphör, på grund bl.a. av de stora svårigheter som är förenade med att räkna fram ett konkurrensneutralt och rättvisande stödbelopp för resp. industri. — — —

Jordbruksverket kan tillstyrka att högstprissystemet slopas generellt i landet men vill samtidigt betona det väsentliga i att konkurrensen i så fall fungerar. Om högstprissystemet slopas krävs en skärpt bevakning av konkurrensförhållandena inom mejeriområdet.

6.8 Konsumentberedningen: — — — Ett slopande av [högstprissystemet] kan komma att innebära högre mjölkpriser för konsumenterna till följd av den bristande konkurrensen på mejeriområdet. KoB instämmer med arbetsgruppen i att frågan bör bli föremål för särskilda överväganden, i vilka konsumentintresset måste beaktas. En tills vidare-lösning kunde vara att jordbruksverket får utnyttja sina möjligheter att ge dispens inom högstprissystemet, vilken skulle omfatta kostnadsfördyringen till följd av borttagen subvention.

6.17 Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Det är viktigt att offentligt stöd till småskalig förädling sker på ett neutralt sätt och bör koncentreras till de fall nya produkter kan skapas eller till sådana geografiska områden som saknar eller står i akut risk att sakna avsättningsmöjligheter. — — — Det kan dock ifrågasättas om det blir möjligt att mer än undantagsvis driva småskalig förädling och försäljning i de mer utpräglade glesbygdsområdena. — — —

6.18 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Ett sämre nettopris till producenten inom ett område beror sannolikt främst på de lokala marknadsförhållandena och inte på "ineffektivitet i förädlingsledet".

6.22 Lantbrukarnas riksförbund: Under avsnittet om förädlingsindustrin anger arbetsgruppen att prisstöd kan "bidra till att dölja ineffektivitet och bristande konkurrensförmåga inom industrin". Även detta påstående innebär ett underkännande av kalkylmodellen. — — —

LRF accepterar ett slopande av stödet till uttransporter under förutsättning att den s.k. högstprissättningen slopas på mjölk under avregleringsperioden.

6.25 Näringsfrihetsombudsmannen avstyrker arbetsgruppens förslag att bibehålla ett intransportstöd till livsmedelsindustrin.

NO:s mening är att ett stöd till producenterna är att föredra framför ett stöd till livsmedelsindustrin. Ett intransportstöd kan ha klara negativa effekter från konkurrenssynpunkt och samhällsekonomisk utgångspunkt. — — — Att stödet utgår till industrin motverkar vidare nyetablering, genom att avstånd och lokalisering inte får utslag i priset till producenterna. — — —

NO tillstyrker att uttransportstödet upphör.

NO stödjer arbetsgruppens förslag att slopa högstprissättningen på mjölk.

Det finns enligt NO goda skäl att slopa högstprissättningen på mjölk i hela landet. — — — Det finns dock anledning att kommentera arbetsgruppens ställningstagande.

— — — Med hänsyn till den extrema glesbygdssituation som råder i stora delar av stödområdet, finns det anledning att betrakta flera relevanta marknader som naturliga monopol. — — — Den monopolsituation som kommer att råda innebär att priset kan stiga. Den skärpta konkurrenslagstiftningen som trädde i kraft den 1 juli 1991 kan dock knappast, såsom arbetsgruppen anför, motverka sådana prisstegringar. Det finns dock andra faktorer som kan hålla igen prisökningarna.

— — — Det kan antas att det kan vara svårt från opinionssynpunkt för mejeriföretagen att ta ut alltför höga priser. En högre prisnivå på K-mjölk får vidare antas öka incitamenten för nyetablering av mejeriindustri, åtminstone där närhet finns till ett någorlunda stort befolkningsunderlag. För att nyetablering skall komma till stånd kan det dock vara nödvändigt att, som nämnts ovan, intranportstödet försvinner samt att åtgärder från de etablerade för att försvåra för nya aktörer inte förekommer. — — — Om dessa aktörer i de områden där konkurrensen inte fungerar sätter priser som inte är prestationsmotiverade kan denna prissättning angripas såsom prisdiskriminering med stöd av konkurrenslagen.

6.26 Statens pris- och konkurrensverk: — — — Principiellt anser SPK att marknadskrafterna skall få verka så ostört som möjligt och att regleringar skall minimeras. Det kan därför vara lämpligt att se över transportstödet och högstprisregleringen.

7 Finansiering

7.2 Statens jordbruksverk: — — — anser principiellt att avgifter på jordbruksproduktionen inte skall användas för att finansiera regionalpolitiskt motiverade stöd inom jordbrukssektorn. Sådana kostnader bör i stället belasta statsbudgeten.

7.4 Riksrevisionsverket: Då arbetsgruppens förslag innebär kostnadsökningar vill RRV påpeka att arbetsgruppen enligt verkets mening inte tillräckligt har analyserat eller redovisat hur dessa skall finansieras.

7.5 Glesbygdsmyndigheten kan inte finna att utredningen har redovisat hur de utökade kostnaderna för föreslagna åtgärder skall finansieras. Detta är en allvarlig brist som måste rättas till oaktat riksdagens tidigare ställningstagande till jordbruket i norra Sverige.

7.8 Konsumentberedningen: Regionalpolitiska stöd bör belasta statsbudgeten och inte konsumtionen av livsmedel. Den föreslagna finansieringen av ett ökat stöd till norra Sverige, t.ex. höjning av förmalningsavgiften, bör enligt KoB:s mening vara utesluten.

7.21 Länsstyrelsen i Örebro län: — — — I betänkandet föreslås att [höjningen av stödet] skall finansieras genom att öka kvarvarande avgifter i regleringsekonomin. Detta innebär i praktiken att lantbruket i södra och mellersta Sverige skall bekosta det utökade stödet till norra Sveriges lantbruk. Länsstyrelsen anser att stödet skall bekostas av allmänna medel.

7.22 Lantbrukarnas riksförbund förutsätter att de medel som krävs för att fullgöra åtagandena i enlighet med 1990 års livsmedelspolitiska beslut finansieras över statsbudgeten. Det är inte rimligt att belasta en enskild yrkesgrupp med kostnader för regionalpolitiska stöd beslutade av riksdagen. — — —

7.26 Statens pris- och konkurrensverk anser att den föreslagna finansieringen av Norrlandsstödet genom att ännu ej helt borttagna regleringsavgifter på spannmålsområdet bibehålls och höjs ger fel signaler till berörda aktörer inom livsmedelssektorn. — — —

Det är även tveksamt om det i samband med en avreglering och omstrukturering av jordbruket är lämpligt att belasta relativt konkurrenskraftiga regioner i syfte att bibehålla produktionen i svagare regioner. Finansieringen bör hellre utgå med direkta budgetmedel.

8 Prisstödet till rennärigen

8.2 Statens jordbruksverk: — — — Enligt SJV bör kopplingen mellan stödet till rennärigen och stödet till jordbruket i Norrland släppas i den nya livsmedelspolitiken. Jordbruksverket delar utredningens uppfattning att stödet till rennärigen regleras genom ett särskilt avtal.

8.13 Länsstyrelsen i Norrbottens län samtycker till förslaget att frikoppla stödet till rennärigen från det särskilda prisstödet till jordbruket i norra Sverige.

En samverkan mellan jordbruket och rennärigen sker redan i dag och arbetet bör utvecklas ytterligare. I vilken omfattning ett samnyttjande av slakterier är lämpligt och praktiskt möjligt får undersökas ytterligare.

8.14 Länsstyrelsen i Västerbottens län: Stödet till rennärigen bör enligt utredningen frikopplas från det övriga Norrlandsstödet. Åtgärden kan betraktas som en naturlig följd av den nya livsmedelspolitiken. Särskilda regler för stödet till rennärigen måste utformas.

— — — Mobila slakterier skulle möjligen kunna samutnyttjas med jordbruket.

8.28 Riksantikvarieämbetet: — — — Slutligen vill RAÄ poängtera rennäringens roll i sammanhanget. Inför ett inträde i EG är det viktigt att stöd till rennärigen garanteras genom ett särskilt undantag, vilket bör preciseras i medlemsavtalet, och att rennärigen frikopplas från den generella jordbrukspolitiken inför förhandlingarna med EG.

8.36 Svenska samernas riksförbund konstaterar att arbetsgruppen bedömer det som möjligt att bibehålla nuvarande konstruktion av prisstödet genom ett särskilt undantag i ett medlemskapsavtal. I kontakt med arbetsgruppen har riksförbundet redovisat sin ståndpunkt att övervägande skäl talar för att pröva en sådan förhandlingsuppläggning. Det skall dock konstateras att det numera finns mer markerade signaler att såväl Finland som eventuellt också Norge förbereder att ansöka om medlemskap i EG. Vid sådant förhållande kan ytterligare komplikationer uppkomma, att få till stånd ett särskilt protokoll till ett medlemskapsavtal för Sveriges vidkommande. Det finns därför skäl att redan nu överväga att förändra

konstruktionen av prisstödet från ett produktionsrelaterat stöd till ett generellt djurbidrag. Riksförbundet ser det både nödvändigt och i tiden angeläget att ett sådant alternativ studeras närmare. — — —

I betänkandet påtalas det stora värdet i att utveckla en mer aktiv samverkan mellan jord- och skogsbruket i glesbygd och rennäringen när det gäller industriell förädling och marknadsföring och att en sådan samverkan också kan avse andra områden. Riksförbundet bestyrker det framförda och ser det utomordentligt angeläget att ett sådant utvecklande arbete kommer till stånd. Det i tiden näraliggande torde främst vara att realisera det som anges om slakterietablering.

Sammanhängande med denna samverkan mellan näringarna är också möjligheten för rennäringen att kunna utnyttja de av arbetsgruppen föreslagna kompletterande och understödande åtgärderna (avsnitt 9.7.2). Av där uppräknade åtta områden torde i princip samtliga vara möjliga att applicera på rennäringen.

Riksförbundet får i anslutning till redovisade synpunkter på konsekvenserna av ett EG-medlemskap med anknytande frågor också ta upp frågan om nu utgående prisstöd i förhållande till rådande besvärliga marknadssituation för renköttet.

Denna fråga behandlas i budgetpropositionen för 1992/93 (bil. 10) under avsnittet E 1. Främjande av rennäringen. Där gjord bedömning av marknadssituationen framkallar ingen erinran. Däremot framstår det som en föga framkomlig linje att föreslå att medel från detta anslag skall användas för marknadsfrämjande åtgärder. De ändamål som skall finansieras över detta anslag återgår dessutom på olika särskilda riksdagsbeslut över vilka det inte kan disponeras vid överläggningarna mellan jordbruksverket och riksförbundet. Det är därför nödvändigt att söka andra finansieringsvägar om ändamålet skall kunna infrias.

Den framkomliga vägen måste i stället vara att disponera tillkommande medel från prisstödsanslaget.

Några principiella hinder att använda prisstödsmedel för marknadsfrämjande åtgärder torde inte föreligga varvid hänvisning kan göras till riksdagens beslut 1991 att tio milj.kr. får disponeras för sådana åtgärder såvitt gäller får- och lammkött. — — —

Avslutningsvis får riksförbundet framhålla vikten av att ett förändringsarbete som berör rennäringen ges en tydligare markering i de utredningar som till sitt huvudändamål må ha jordbruket (i norra Sverige), men som samtidigt har en direkt och/eller indirekt betydelse för rennäringen.

— — —

1 Bakgrund

Syftet med stödet till jordbruket i norra Sverige har fram till budgetåret 1991/92 varit att kompensera jordbruket (liksom viss förädlingsindustri) i stödområdena för de merkostnader som uppstår på grund av skillnader i klimat, transportavstånd, etc.

Genom riksdagsbeslutet om den nya livsmedelspolitiken i juni 1990 ändrades grunderna för stödet till jordbruket i norra Sverige. Enligt beslutet skall eventuella kraftigare sänkningar av produktpriserna i jordbruket i övriga delar av landet inte tillåtas få motsvarande återverkningar i norra Sverige. Lönsamheten i det norrländska jordbruket skall inte tillåtas sjunka nämnvärt som en följd av reformen. Därigenom kommer i princip norra Sverige att undantas från den produktionsanpassning som följer av reformen.

Stödet för 1992/93 beräknas därför på ett annorlunda sätt än tidigare. Som utgångspunkt för beräkningarna har dock använts samma beräkningsmodell som tidigare år. I stället för att jämföra lönsamheten i det norrländska jordbruket med ett referensområde i mellansverige jämförs nu den faktiska lönsamheten i resp. stödområde under år 1991 med motsvarande uppgifter för 1989/90. Basperioden för beräkningarna – 1989/90 – överensstämmer med det förslag som lämnats av arbetsgruppen för översyn av stödet till jordbruket i norra Sverige (Ds 1991:80). I beräkningarna läggs till den faktiska lönsamheten 1989/90 ett belopp motsvarande det som riksdagen förra året anslog för att höja lönsamheten i mjölkproduktionen i norra Sverige efter tvåprissystemets avskaffande den 1 juli 1989. En beräkning har också gjorts utan detta tillägg.

Stödet till mjölk- och köttproduktionen utbetalas dels som pristillägg, dels som djurbidrag till mjölkkor, ungnöt, lamm och slaktsvin. Stöd till smågrisproduktionen utgår som ett bidrag per modersugga.

Äggproduktionen stöds genom ett bidrag per insatt höna och getskötseln genom ett bidrag per mjölkande get. För matpotatisproduktionen utgår ett arealbidrag. Beräkningen av stödbehovet för dessa produktionsgrenar har gjorts mer schablonmässigt.

Förädlingsindustrin – mejerier, slakterier och äggpackerier – kompen-serades 1991/92 för merkostnader jämfört med övriga landet avseende transportkostnader. Beräkningarna för 1992/93 har i enlighet med förslaget från arbetsgruppen för översyn av stödet till jordbruket i norra Sverige (Ds 1991:80) begränsats till att avse enbart intransportkostnaderna.

2 Utvecklingen av antalet kor i stödområdet

Enligt en speciell bearbetning av lantbruksregistret som jordbruksverket har låtit göra, har antalet kor i stödområdet mellan 1990 och 1991 sjunkit med ca 5 %, vilket motsvarar nedgången i koantal för hela riket. Nedgången var något lägre i de nordligaste stödområdena än i de sydligare.

3 Kostnader för 1991/92

Prop. 1991/92: 96
Bilaga 3

Riksdagens beslut innebär att kostnaderna för 1991/92 beräknades uppgå till totalt 873 milj.kr. till jordbruket i norra Sverige. Senast tillgängliga uppgifter indikerar att utfallet för året kommer att bli ungefär detta belopp.

	Prognos våren -90 Mkr	Aktuell prognos Mkr
Stöd till jordbruket:		
mjölk	589	611
kött	189	172
smågrisar	7	7
potatis	7	7
getter	2	2
ägg	3	3
Stöd till industrin:		
mejerier	46	46
slakterier	28	27
äggpackerier	2	2
Summa	873	877

4 Förslag till stöd för jordbruket 1992/93

Beräkningarna av stödbehovet 1992/93 grundar sig så långt möjligt på den faktiska kostnads- och lönsamhetsutvecklingen mellan 1989/90 och 1991. Lönsamheten har under denna period sjunkit i flertalet produktionsgrenar i norra Sverige.

Enligt riksdagsbeslutet skall prissänkningar till följd av den interna avregleringen inte tillåtas påverka lönsamheten i det norrländska jordbruket i någon nämnvärd grad. Det är enligt jordbruksverket inte möjligt att avgöra – och kvantifiera – om någon del av lönsamhetsförsämringen har andra orsaker än den livsmedelspolitiska reformen. Jordbruksverket har därför beräknat det stöd som behövs för att upprätthålla oförändrad lönsamhet (mätt som täckningsgrad) inom jordbruket i norra Sverige mellan 1989/90 och 1991.

4.1 Mjolkproduktionen samt produktionen av kött av nöt, får och lamm

4.1.1 Beräkningsmodell

Utvecklingen av lönsamheten i mjölkproduktionen har för vart och ett av stödområdena beräknats med hjälp av den s.k. merkostnadsmodellen. Tidigare har endast skillnader i kostnader mellan stödområdena och referensområdet beaktats. Modellen har nu anpassats för den nya användningen genom att också intäktssidan beaktats.

Modellen beskrivs översiktligt i underbilaga I där också vissa beräkningsresultat redovisas. För en närmare beskrivning av modellen – framför allt vad gäller kostnadssidan – hänvisas till "Merkostnader 1990 för jordbruket i norra Sverige" (lantbruksstyrelsen december 1990).

I körthet fungerar modellen så att kostnader och intäkter av olika slag beräknas för typföretag i resp. stödområde. Täckningsgraden beräknas sedan som den andel av företagets kalkylerade kostnader för arbete och kapital som täcks av de totala intäkterna sedan övriga kostnader täckts.

Stödbehovet beräknas som det tillskott som behövs år 1991 för att typföretaget i resp. stödområde skall uppnå samma täckningsgrad som 1989/90.

Intäkterna påverkas av mjölkpriserna (produktionen av kött är i modellen omräknad till mjölk) samt av de olika stöd som utgår.

Mjölkprisets utveckling varierar mellan de olika mejeriområdena i norra Sverige. I de beräkningar som gjorts har därför satts in dels ett enhetligt (genomsnittligt) grundpris (pris utan pristillägg) för hela norra Sverige, dels med grundpriser som differentierats mellan stödområdena. Beräkningen av differentierade priser är osäker då mejeriernas upptagningsområden inte överensstämmer med stödområdena.

Skillnaderna i prisutveckling mellan mejerierna kan bero på en mängd faktorer. Det kan vara skillnader i produktmix, olikheter i kostnadsutveckling m.m. En viss osäkerhet om det faktiska utfallet av det förenklade utjämningsystemet gällde i samband med övergången den 1 juli 1991. Detta förhållande kan också ha påverkat priserna under år 1991. Även skillnader i säsongkorrigering av priserna kan ha inverkat.

Jordbruksverket förordar att stödbehovet beräknas med utgångspunkt från ett enhetligt mjölkpris i stödområdena. Det har inte bedömts vara lämpligt att differentiera stödet efter de prisskillnader som under det aktuella året råder mellan mejeriområdena i Norrland. Dessa skillnader kommer sannolikt också att variera mellan åren. Vidare föreligger svårigheter som sammanhänger med att stödområdena inte sammanfaller med mejeriområdena.

Jordbruksverket vill i sammanhanget poängtera att den beräkningsmodell som använts för att fastställa stödbehovet innehåller många osäkerhetsmoment. Bl.a. har olika antaganden fått göras för olika poster i kalkylerna och de prisuppgifter som använts är osäkra. Dessutom avviker typföretaget i olika avscenden ifrån de faktiska förhållandena som gäller för den grupp av företag som avses stödjas.

Den nu använda modellen har framtagits för att beräkna merkostnaderna. För att belysa den verkliga lönsamhetsutvecklingen inom mjölkproduktionen krävs enligt verkets uppfattning beräkningsansatser som i större utsträckning tar hänsyn till de verkliga förhållandena i resp. stödområde.

Jordbruksverket har för avsikt att tillsammans med livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden närmare behandla metoder för lönsamhetsjämförelser i stödområdena bl.a. med hjälp av de fördjupade ekonomiska studier som genomförts för stödområdena i samband med den senaste deklara- tionsundersökningen.

4.1.2 Förslag till stödnivå, mjölk

Stödbehovet inom mjölkproduktionen i norra Sverige har beräknats med den modell som redovisats i avsnitt 4.1.1. Beräkningen har gjorts med ett

enhetligt (genomsnittligt) mjölkpris i alla stödområden. Till detta beräknade stödbehov har sedan lagts det tillägg som beslutades våren 1991 för att höja lönsamheten i mjölkproduktionen i norra Sverige efter tvåprissystemets avskaffande.

Vid beräkningen av kostnaden för stödet till mjölkproduktionen 1992/93 har antagits en minskning av såväl antalet mjölkkor som volymen invägd mjölk med 5 % mellan 1991 och 1992/93.

Enligt beräkningarna ökar djurbidragen mer i de södra delarna av stödområdet. Stödområde 4 har liksom tidigare betraktats som ett avtrappningsområde. Det beräknade stödbehovet har därför reducerats med en tredjedel. Denna avtrappning medför att lönsamhetsnivån ej kan hållas oförändrad i område 4.

Omr	Stödnivå 1991/92		Förslag 1992/93	
	Pris- tillägg öre/kg	Djurbidrag mjölkkor kr/djur	Pris- tillägg öre/kg	Djurbidrag mjölkkor kr/djur
1	110	3 150	110	3 610
2a	91	2 540	91	3 160
2b	71	1 700	71	3 030
3	47	995	47	2 450
4	24	475	24	1 160

Beräknad kostnad 1991/93: 672 milj.kr.

Jämfört med innevarande budgetår innebär förslaget en ökning i stödbeloppet med 10 %. Detta medför, sedan hänsyn tagits till en minskad mjölkinvägning, att stödet till mjölkproduktionen stiger med ca 15 %.

4.1.3 Förslag till stödnivå, kött av nöt samt får och lamm

Stödet för köttproduktionen har beräknats med utgångspunkt från s.k. produktkvivalenter där ersättningen till köttet givits ett stöd som är nio gånger högre per kilo än mjölk (exkl. korrigering för tvåprissystemet).

Antalet ungnöt samt får och lamm har antagits bli oförändrat i norra Sverige mellan 1991 och 1992/93. Detsamma gäller slaktvolymen.

Liksom för mjölk har stödbehovet i område 4 reducerats med en tredjedel.

Omr	Stödnivå 1991/92			Förslag 1992/93		
	Pristillägg öre/kg	Djurbidrag kr/djur ungnöt	Djurbidrag lamm	Pristillägg öre/kg	Djurbidrag kr/djur ungnöt	Djurbidrag lamm
1	835	460	70	835	560	85
2	570	375	55	570	525	80
3	345	240	40	345	330	50
4	120	85	15	120	200	30

Beräknad kostnad 1992/93: 183 milj.kr.

4.2 Fläskproduktionen

För att räkna fram lönsamhetsförändringar inom fläskproduktionen har lantbruksuniversitetets s.k. områdeskalkyler använts. Områdeskalkylerna är syntetiska lönsamhetskalkyler för olika naturliga produktionsområden. För stödområdena 1 och 2 har utgångspunkten varit områdeskalkylerna för övre Norrland resp. nedre Norrland. För stödområde 3 och 4 har på motsvarande sätt områdeskalkylen för mellersta Sveriges skogsbygder använts.

Beräkningarna visar på ett något högre stödbehov jämfört med den nivå som tillämpas för 1991/92.

Mot bakgrund av beräkningsresultaten föreslås följande stöd till produktionen av fläskkött. Liksom för mjölk har stödbehovet i område 4 reducerats med en tredjedel.

Omr	Stödnivå 1991/92		Förslag 1992/93	
	Pris-tillägg öre/kg	Djurbidrag slaktsvin kr/djur	Pris-tillägg öre/kg	Djurbidrag slaktsvin kr/djur
1	205	40	205	45
2	150	30	150	40
3	60	5	60	35
4	—	—	—	20

Beräknad kostnad 1992/93: 14 milj.kr.

4.3 Smågrisproduktionen

Lantbruksuniversitetets områdeskalkyler har också använts för att bedöma lönsamhetsutvecklingen inom smågrisproduktionen för perioden 1989/90 – 1991. Beräkningsmetodiken är i stort sett densamma som för fläskproduktionen.

Beräkningarna visar en något stigande lönsamhet under perioden för samtliga stödområden.

Jordbruksverket föreslår därför samma stödnivå 1992/93 som 1991/92. Inom smågrisproduktionen förekommer en begränsning som innebär att stöd utgår till högst 60 suggor per företag. Någon sådan övre gräns förekommer inte inom någon annan produktionsgren. Jordbruksverket föreslår att denna begränsning slopas. Denna förändring medför ökade kostnader för stödet om ca 1,5 milj.kr.

Omr	Stödnivå, kr/sugga	
	1991/92	1992/93
1	1 455	1 455
2	995	995
3	615	615
4	350	350

Beräknad kostnad 1992/93: 8 milj.kr.

4.4 Getskötseln

För getstödet föreligger inte tillräckligt noggranna kalkyler för en beräkning av stödbehovet. Jordbruksverket har därför utgått från en schablonmässig beräkning grundad på kostnadsutvecklingen och föreslår en höjning av stödet baserad på utvecklingen av PM-index.

Stödet föreslås öka från 700 kr. per mjölkande get 1991/92 till 750 kr. 1992/93.

Beräknad kostnad 1992/93: 2 milj.kr.

4.5 Äggproduktionen

Liksom för getter finns inga speciella kalkyler för äggproduktionen och stödbehovet har beräknats schablonmässigt. Kostnaderna har beräknats öka som PM-index, vilket tillsammans med en nedgång i producentpriserna ger ett ökat stödbehov.

Stödet föreslås öka från 12:30 kr. per insatt höna i område 1 och 2 under 1991/92 till 13:45 kr. under 1992/93 samt från 4:50 kr. i område 3 och 4 till 4:90 kr.

Beräknad kostnad 1992/93: 3 milj. kr.

4.6 Matpotatis

På samma sätt som gäller för getter och ägg saknas speciella kalkyler över lönsamheten i potatisodlingen. Jordbruksverket har därför även här utgått från en schablonmässig beräkning.

Ökningen av avräkningspriserna har vida överstigit ökningen av kostnaderna (approximerad med PM-index). Inom matpotatisområdet är stora prisvariationer vanliga beroende på skördevariationer. Det är därför svårt att bedöma prisutvecklingen framöver. Jordbruksverket ser inga skäl att nu ändra stödet utan föreslår oförändrat stöd mellan 1991/92 och 1992/93, nämligen 4 340 kr./ha i Norrbottens län och de inre delarna av Västerbottens län samt 2 600 kr./ha i övriga delar av Västerbottens län och i Jämtlands, Västernorrlands och Gävleborgs län.

Beräknad kostnad 1992/93: 7 milj.kr.

5 Förädlingsindustrins intransporter – förslag till stödnivåer 1992/93

5.1 Mejerier

Mejeriernas intransportkostnader och volymen invägd mjölk har inhämtats genom en enkät till företagen. Intransportkostnaderna i de delar av landet som ligger utanför stödområdet har dock räknats upp med ett index som belyser kostnadsutvecklingen för biltransporter.

Uppgifterna avser år 1990 i konsekvens med att stödet för 1991/92

baserades på förhållandena år 1989 och att fullständiga data för år 1991 inte förelåg då uppgifterna inhämtades.

Prop: 1991/92: 96
Bilaga 3

Invägningen har antagits minska med 5 % mellan 1991 och 1992/93.

Mot denna bakgrund föreslår jordbruksverket följande kostnadstillägg till mejerierna:

Mejeriförening	Stödnivå, öre/kg invägd mjölk	
	1991/92	1992/93
Norrmejerier	9,5	9
NNP	9,5	11
Milko	5	3
Gefleorten	4	3

Beräknad kostnad 1992/93: 42 milj.kr.

5.2 Slakterier

På samma sätt som för mejerier har uppgifter om intransportkostnader och slaktvolymen år 1990 inhämtats genom enkät.

Resultatet ligger som grund för jordbruksverkets förslag till kostnadstillägg enligt nedanstående tabell. Slaktvolymen har antagits bli oförändrad mellan 1991 och 1992/93.

Till slakterierna i norra Sverige utgår också ett sanitetstillägg i form av ett belopp per djur. Jordbruksverket föreslår en oförändrad nivå på detta.

Omr	Stödnivå, öre/kg		Sanitetstillägg, kr/djur	
	1991/92	1992/93	1991/92	1992/93
A	110	100	350	350
B	70	60	250	250
C	30	30	100	100

Beräknad kostnad 1992/93: 22 milj.kr.

5.3 Äggpackerier

Även för äggpackerier har uppgifter om intransportkostnader och invägd volym år 1990 inhämtats med hjälp av en enkät. Med utgångspunkt från dessa uppgifter föreslår jordbruksverket nedanstående kostnadstillägg.

Omr	Stödnivå, öre/kg invägda ägg	
	1991/92	1992/93
1-4	30	35

Beräknad kostnad 1992/93: 2 milj.kr.

6 Ändrad områdesindelning

Framställning om förändring av stödområde har inkommit till jordbruksverket från Smedjebackens kommun som tillhör stödområde 4. Skrivelsen (bilaga 3) överlämnas till regeringen för beslut.

Jordbruksverket föreslår regeringen att framställningen från Smedjebackens kommun avslås. Denna fråga får tas upp i samband med en senare total översyn av områdesgränserna.

Prop. 1991/92: 96
Bilaga 3

7 Kostnader för stödet 1992/93

I det delbetänkande som lämnats av arbetsgruppen för översyn av stödet till jordbruket i norra Sverige (Ds 1991:80) anges att de ökade kostnaderna skulle komma att uppgå till ca 300 milj.kr.

Stödbehovet påverkas i stor utsträckning av utvecklingen för intäkter och kostnader. Nu föreliggande beräkningar visar en lägre kostnadsökning. Priserna på mjölk har sedan den preliminära beräkningen gjordes i höstas utvecklats mer gynnsamt än vad som då bedömdes. Sammantaget innebär detta ett lägre stödbehov än vad som tidigare beräknats.

	Aktuell prognos 1991/92 Mkr	Prognos 1992/93 Mkr
Stöd till jordbruket:		
mjölk	611	672
kött	172	197
smågrisar	7	8
potatis	7	7
getter	2	2
ägg	3	3
Summa	802	889
Stöd till industrin:		
mejerier	46	42
slakterier	27	22
äggpackerier	2	2
Summa	75	66
TOTALT	877	955

I delbetänkandet från arbetsgruppen för översyn av stödet till jordbruket i norra Sverige föreslås att inriktningen för stödet delvis ändras till att mer se till landsbygdsföretaget än till jordbruksföretaget. Finansieringen av sådana åtgärder föreslås av arbetsgruppen ske inom ramen för ett framräknat totalbelopp som bl.a. baseras på tidigare nämnd modell. Om medel tillförs för sådana åtgärder kan därför pristilläggen/djurbidragen komma att begränsas i motsvarande mån.

8 Förslag

Jordbruksverket föreslår, vad gäller jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige, att statsmakterna beslutar att begränsningen till 60 suggor i stödet till smågrisproduktionen slopas samt att de belopp som redovisas i nedanstående tabell skall gälla fr.o.m. den 1 juli 1992.

Produkt	Område				
	1	2a	2b	3	4
JORDBRUKET					
Pristillägg:					
Mjök. öre/kg	110	91	71	47	24
Kött av nöt, kalv, får o lamm, öre/kg	835	570		345	120
Kött av gris, öre/kg	205	150		60	—
Djurbidrag:					
kr./mjölkko	3 610	3 160	3 030	2 450	1 160
kr./ungnöt	560	525		330	200
kr./lamm	85	80		50	30
kr./slaktsvin	45	40		35	20
Övrigt:					
Suggor, kr./sugga	1 455	995		615	350
Ägg, kr./insatt höna	13:45	13:45		4:90	4:90
INDUSTRIN					
Kostnadstillägg:					
Äggpackerier, öre/kg	35	35		35	35

Getter, kr./mjölkande get i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands, Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län					750
Matpotatis, kr./ha i					
– Norrbottens län samt delar av Västerbottens län					4 340
– Övriga Västerbotten samt Jämtlands, Västernorrlands och Gävleborgs län					2 600
Slakterier i område:	A	B	C		
– kostnadstillägg, öre/kg	100	60	30		
– sanitetstillägg, kr./djur	350	250	100		
Mejerier, kostnadstillägg, öre/kg					
– Norrmejerier					9
– NNP					11
– Milko					3
– Gefleorten					3

9 Beslutsmening

Detta ärende har avgjorts av generaldirektören efter föredragning av enhetschefen Sten. I ärendets slutliga handläggning har vidare deltagit överdirektören Wallin, avdelningscheferna Andersson och Öjehcim, beredskapschefen Svensson samt utredarna Johansson och Persson.

Svante Englund

Roland Sten

Inledning

Med modellens hjälp beräknas kostnader och intäkter för typföretag i norra Sverige. Typföretaget förutsätts vara effektivare än ett genomsnittligt företag, vilket kommer till uttryck i avkastningsnivåerna.

Täckningsgraden beräknas därefter som den del av kalkylerade kostnader för arbete och kapital som täcks av överskottet mellan totala intäkter och övriga kostnader.

Slutligen beräknas stödbehovet som det tillskott som behövs för att typföretaget skall uppnå en önskad täckningsgrad (1989/90 års nivå).

Beräkningarna bygger på uppgifter på skördeområdesnivå, vilka sedan vägts samman till stödområden.

Typföretaget

Driften vid typföretaget är inriktad på produktion av mjölk och kött från en besättning på 21 mjölkkor, egen rekrytering och en uppfödning av 7 grovfodertjurar per år.

Arealen vall, bete och fodersäd har framräknats efter företagets behov av fodersäd, hö och bete. Detta i sin tur är uträknat med hjälp av foderstater för djur som ingår i typföretaget.

1/3 av fodersädsbehovet förutsätts tillgodoses inom företaget.

Mjölkkavkastningen förutsätts vara högre än genomsnittligt. Således har mjölkkavkastningen antagits vara 6 750 kg/ko år 1991 att jämföra med ett genomsnitt på drygt 6 000 kg.

För spannmåls- och vallskördarna har SCB:s normskördar med ett tillägg om 15 % använts.

Kostnader

1. Särkostnader

Följande kostnader betraktas som särkostnader och räknas per djur resp. hektar.

Djur:	Arealer:
Inköpt fodersäd (PxQ)	Kvävegödsel (PxQ)
Koncentrat (PxQ)	PK-gödsel (PxQ)
Semin/kontroll (/ko)	Lejd tröska (P/ha)
Div. kostnader (/djur)	Torkn. kostn. (avk./ha xP)
	Driv- o smörjm. (tim/ha xP)
	Div. kostnader (/ha)

Särkostnaderna multipliceras med antal djur resp. hektar. Från summan dras den intäkt som 7 sålda kalvar ger.

2. Samkostnader

Samkostnader utgörs av

- avskrivningar och underhåll av maskiner och ladugård: för maskin-

erna är kostnaderna korrigerade för arealen (vall + spannmål) i relation till en normalareal

- underhåll av övriga byggnader
- underhåll av markanläggningar, arealanknutet
- diverse kostnader, arealanknutet.

3. Kalkylerad kostnad för arbete och kapital

I beräkningarna åsätts arbete och kapital, lantarbetarlön resp. kalkylränta.

Arbetsåtgången beräknas med hjälp av normtal per djur resp. hektar samt ett tillägg för gemensamma arbeten på 10 %.

Intäkter

1. Intäkter av mjölk

Beräknas som antal mjölkekvivalenter (antal kor x avkastning per ko + kött omräknat till mjölk, dvs. antal kg kött multiplicerat med nio) gånger ett mjölkpris som är summan av

- grundpris till jordbrukarna
- det för landet gemensamma kobidraget omräknat till kr./kg mjölk
- statligt pristillägg i resp. stödområde
- extra utjämningsbidrag i resp. stödområde.

Mjölket (grundpriset) är i ett alternativ enhetligt för alla stödområden, i ett annat differentierat per stödområde (med ledning av skillnader i mejeriföreningarnas avräkningspriser).

2. Djurbidrag

Summan av

- extra kobidrag i resp. stödområde x antal kor
- djurbidrag avseende kött (generellt + för resp. stödområde) x 21 djur.

3. Inkomststöd

Fodersädsarealen x arealstödet i resp. område.

För såväl djurbidrag som arealstöd antas utbetalningar i december avse budgetåret och stödet är periodiserat därefter. Utbetalningen i juni 1990 antas avse kalenderåret 1990.

Täckningsgrad

Summa inkomster minus sär- och samkostnader ger ett överskott för att täcka kostnader för arbete och kapital. Detta överskott sätts i relation till den kalkylerade kostnaden för arbete och kapital och resultatet blir täckningsgraden.

I nedanstående sammanställning redovisas lönsamhetsutvecklingen för typföretaget i de olika stödområdena. I det ena alternativet har beräkningarna utförts med ett grundpris (pris utan pristillägg) som är lika för

samtliga stödområden (enhetligt pris). I det andra alternativet har priserna differentierats i de olika stödområdena. De skillnader som redovisas i täckningsgrad med enhetligt pris är delvis en effekt av att priserna ej differentierats. De faktiska täckningsgraderna för typföretagen i resp. område överensstämmer bättre med de som redovisas i alternativet med differentierade priser.

Resultat av beräkningarna:

Omr	Täckningsgrad, procent			Differentierat pris		
	Enhetligt pris		1991	1989/90		1991
1989/90	1990	1989/90		1990		
1	46,9	47,3	41,2	44,4	44,5	39,7
2a	46,4	46,0	39,8	44,7	44,8	39,8
2b	42,1	41,4	33,9	41,7	39,3	28,5
3	40,1	39,2	31,2	42,4	42,3	34,2
4	40,5	38,9	28,8	42,9	42,7	32,0

Stödbehov

Stödbehovet inom resp. område beräknas som det överskott som behövs för att år 1991 komma upp till 1989/90 års täckningsgrad minus faktiskt över/underskott år 1991 exkl. Norrlandsstödet.

Detta stödbehov divideras sedan med antal mjölkekvivalenter och uttrycks då i öre/kg.

Stödbehovet för kött har beräknats genom att stödbehovet för mjölk multiplicerats med nio.

Stödbehovet i stödområde 4 har reducerats med en tredjedel. Orsaken är att område 4 liksom tidigare betraktas som ett avtrappningsområde.

För mjölkproduktionen har stödbehovet beräknats med ett tillägg för det belopp som statsmakterna förra året beslutade skulle utgå för att höja lönsamheten efter tvåprissystemets avskaffande den 1 juli 1989. Detta tillägg motsvarar en ökning av det totala stödet med ca 65 milj.kr. (en justering har skett beroende på förväntad minskning av produktionen om 5 % — $68 \times 0,95 = 65$ milj.kr.). I modellen har täckningsgraden år 1991 därför satts till motsvarande för 1989/90 + 4,5 %.

Resultat av beräkningarna

Skillnaderna mellan beräkningarna med olika förutsättningar visar sig som skillnader i djurbidragen. Pristilläggen förutsätts oförändrade i alla alternativ.

Antalet mjölkkor och mjölkinvägningen har antagits minska med 5 % mellan 1991 och 1992/93 medan antalet ungnöt och lamm liksom slaktvolymen antagits bli oförändrad.

Kostnaden för pristilläggen beräknas med dessa antaganden till 401 milj.kr. för mjölk och 109 milj.kr. för kött.

- 1 Enhetligt mjölkpris i Norrland
Täckningsgraden år 1991 som 1989/90 +4,5 % (mjölk)
Kostnad 345 milj.kr.
- 2 Enhetligt mjölkpris i Norrland
Täckningsgraden år 1991 som 1989/90
Kostnad 279 milj.kr.
- 3 Differentierat mjölkpris i Norrland
Täckningsgraden år 1991 som 1989/90 +4,5 % (mjölk)
Kostnad 338 milj.kr.
- 4 Differentierat mjölkpris i Norrland
Täckningsgraden år 1991 som 1989/90
Kostnad 272 milj.kr.

Djurbidragen i de olika alternativen samt under 1991/92, kr./djur:

	Område				
	1	2a	2b	3	4
Mjölkkor					
1991/92	3 150	2 540	1 700	995	475
Alt 1	3 610	3 160	3 030	2 450	1 160
2	2 870	2 450	2 340	1 790	740
3	3 460	2 890	3 790	2 340	880
4	2 720	2 180	3 100	1 680	460
Ungnöt					
1991/92	460	375	240	85	
Alt 1-2	560	525	330	200	
3-4	540	540	320	160	
Lamm					
1991/92	70	55	40	15	
Alt 1-2	85	80	50	30	
3-4	80	80	50	20	

1 Inledning

Våren 1990 fick jag som ensamutredare i uppdrag att se över statistikbehovet inom livsmedelssektorn. I enlighet med direktiven lämnade jag ett delbetänkande under hösten 1990. Detta delbetänkande ("Statistikbehovet inom livsmedelssektorn – vissa förslag till förändringar på kort sikt", SOU 1990:99) innehöll en kartläggning över nuvarande statistikproduktion samt en genomgång av statistikbehoven på kort sikt. Jag lämnade också förslag till begränsade neddragningar av jordbruksstatistiken för det närmaste budgetåret.

Efter avrapporteringen i delbetänkandet har jag ytterligare analyserat statistikbehoven med utgångspunkt från både ett kort- och långsiktigt perspektiv. Jag har gjort en delvis ny indelning av statistikbehoven som i stort ansluter till den grundsyn på behoven man arbetar efter i utredningen om den statliga statistikens styrning, finansiering och samordning m. m. (dir. 1990:68). En indelning har härvid gjorts i basstatistikbehov och vad jag benämnt målinriktade statistikbehov.

Med basstatistik avser jag sådan statistik som krävs för att tillgodose behoven inom följande områden:

- nationalräkenskaper (NR) och långtidsutredningar
- regeringskansliet/riksdagen
- näringspolitiska förhandlingar
- internationella organ (vari även beaktas kommande EG-krav)
- allmän information
- forskning och utbildning.

Med målinriktad statistik avser jag sådan statistik som krävs för att tillgodose behoven inom följande områden:

- för att följa upp den livsmedelspolitiska reformens effekter
- för administrativa verksamheter (i samband med bl. a. direktstöd till jordbrukare)
- för beredskapsplanläggning
- för landskapsvård och miljöskydd samt djurskydd
- för stödområdesstudier avseende norra Sverige.

2 Jordbruk och trädgård

2.1 Genomgång av behoven

För att närmare kunna bedöma vilken omfattning på statistiken som krävs har jag för jordbruk och trädgård gjort en detaljerad genomgång av statistikbehoven inom resp. behovsområde.

Det är endast de samhällsmotiverade behoven som jag tagit fasta på i behovsgenomgången. Specifika statistikbehov för t. ex. näringen får beaktas av denna och har därför inte tagits in i bedömningen.

Ett resultat av den behovsområdesvisa genomgången har varit att jag kunnat skapa mig en totalbild av hur behoven ser ut inom olika statistikområden enligt följande indelning:

- strukturstatistik/registeruppgifter
- produktionsstatistik
- ekonomisk statistik
- övrig statistik.

I det följande redovisar jag resultaten av min genomgång av behovet av jordbruks- och trädgårdsstatistik med uppdelning på nu redovisade statistikområden.

Registeruppgifter över aktiva jordbrukare behövs för viss administrativ användning samt för urvalsundersökningar. För det senare behovet är det inte nödvändigt att ha tillgång till årligen uppdaterade registeruppgifter. För administrativa behov kan detta dock vara nödvändigt för vissa typer av stödutbetalningar m. m. För trädgårdsföretag är registeruppgifter på kort sikt inte aktuella för administrativ användning.

Strukturstatistik är viktig att ha tillgång till för praktiskt taget samtliga upptagna behovsområden. Skillnader finns dock i fråga om behov av geografisk indelning. För t. ex. NR och internationell rapportering är det tillräckligt med rikssiffror eller riksområdessiffror. För flertalet övriga behov är det önskvärt att ha tillgång till en finare geografisk indelning t. ex. län. För att belysa vissa landskapsvårdsfrågor är det önskvärt att åtminstone intermitterent ha tillgång till siffror på så låg regional nivå som församlingsnivå. För skörde-skadeskyddet har jag inte gjort någon detalj-analys eftersom jag anser att detta behov bör tillgodoses av branschen. För närvarande används vissa strukturdata på den regionala nivån skördeområde.

Även **produktionsstatistik** behövs för praktiskt taget samtliga behovsområden. Större delen av behoven täcks genom uppgifter från företag och organisationer. Jag har inte närmare analyserat behovsbilden för denna del utan allmänt konstaterat att dessa uppgifter även kommer att behövas framöver. Efter kontakter med branschföreträdare har jag bedömt möjligheterna att få in uppgifter från företag och organisationer under de närmaste åren som goda och något behov av att gå in på denna statistik har jag därför inte bedömt finnas.

Den produktionsstatistik som inte tas fram med hjälp av uppgifter från företag och organisationer utgörs i huvudsak av skördestatistik. Behov av sådan statistik finns för flera viktiga behovsområden bl. a. för att täcka kommande EG-krav. Det är tillräckligt att ha tillgång till siffror för riket, riksområden och län för att täcka dessa behov utom för skörde-skadeskyddets behov och viss administrativ användning (arealutbetalningar) där siffror på längre regional nivå kan krävas.

Två övergripande behov kan urskiljas inom området **ekonomisk statistik** nämligen behov av underlag för s. k. sektorkalkyler (jordbrukssektorns samlade inkomster och utgifter) och behov av underlag för företagsekonomiska kalkyler samt i anknytning till detta beräkning av jordbrukarfamiljernas inkomstutveckling.

För sektorkalkylerna begränsar sig behovet av ekonomisk statistik till

prisstatistik. Volymunderlag för olika inkomst- och kostnadsposter hämtas från annat håll (i huvudsak från produktionsstatistik grundad på uppgifter från företaget och organisationer).

Behov av underlag för företagsekonomiska kalkyler och beräkning av jordbrukarhushållens inkomster hänför sig till följande behovsområden:

- internationella organ (vari även beaktas kommande EG-krav)
- forskning och utbildning
- för att följa upp den livsmedelspolitiska reformens effekter
- stödområdesstudier avseende norra Sverige.

För samtliga av de nu uppräknade behovsområdena krävs någon form av statistik grundad på bokföringsundersökning eller annan undersökning där ekonomiska uppgifter insamlas från enskilda jordbruksföretag eller jordbrukarhushåll. Kraven på statistik kan skilja sig från behovsområde till behovsområde. EG ställer krav på någon form av bokföringsundersökning. Styrande för utformningen av ekonomisk statistik är enligt min bedömning dels behov av statistik för att följa den livsmedelspolitiska reformens effekter, dels EGs krav.

För både sektorkalkyler och företagsekonomiska kalkyler är det viktigt att ha tillgång till en omfattande prisstatistik. Denna statistik har också ett egenvärde för uppföljning av reformen.

Inom det område som jag i utredningen benämnt **övrig statistik** finns behov av statistik över sysselsättning, investeringar samt förbrukning av förnödenheter m. m. Jag bedömer att övrig statistik i första hand behövs för NR-beräkningar, uppföljning av reformens effekter samt EG-behov. Någon närmare analys har inte gjorts av behoven av statistik över jordbrukets insatsvaror. Denna statistik bedömer jag i framtiden liksom i dag vara möjlig att få fram genom uppgifter från företag och organisationer till låga produktionskostnader.

Ett viktigt behovsområde som inte tillgodoses genom uppgifter från företag och organisationer är miljöskyddets behov av statistik över förbrukning per hektar av gödsel- och bekämpningsmedel.

Behov av sysselsättningsstatistik har jag helt hänfört till en del av statistikbehoven för uppföljning av reformens effekter. På längre sikt kommer sannolikt också EG att ställa krav på sådan statistik.

2.2 Alternativa metoder att ta fram statistik

Parallellt med genomgången av behoven har jag studerat alternativa metoder för att få fram statistik inom de viktiga statistikområdena strukturstatistik/registeruppgifter och skördeuppskattningar. Nuvarande kostnad för att ta fram statistik inom dessa områden uppgick för senaste budgetåret till ca 35 milj. kr, vilket motsvarade mer än 70 % av SCBs totala budget för jordbruksstatistiken (i vilken även trädgård ingår) detta år.

För statistikområden ekonomisk statistik och övrig statistik har jag inte funnit det motiverat att studera andra metoder än vad som i dag tillämpas. Jag har här valt att se på vilka förändringar av nuvarande undersökningar som är lämpliga att göra mot bakgrund av min behovsinventering.

Inom området **strukturstatistik/registeruppgifter** har jag studerat dels

olika begränsningar av nuvarande lantbruksregister (LBR), dels intermitenta undersökningar baserade på uppgifter från fastighetstaxeringen. Översiktligt har jag också berört en metod som utgår från att man utnyttjar administrativa registeruppgifter som upprättas för t. ex. stödutbetalningar samt en metod som utgår från branschföretagens leverantörsregister.

Sammantaget konstaterar jag att metoder som bygger på nuvarande LBR-teknik är relativt dyra men ger en hög behovstäckning. Förutom för statistiska ändamål är metoderna användbara också för flera typer av stödutbetalningar om kompletteringar görs med någon form av uppgiftskontroll. Som mest går det att spara ca 5 milj. kr. per år jämfört med nuvarande LBR (som under det senaste budgetåret kostade ca 15 milj. kr.) om någon förenklad form av LBR tillämpas. För att täcka EG-kraven måste speciella djurräkningar göras flera gånger per år. I nuvarande LBR görs inte detta och inte heller i de metoder som utretts och som bygger på LBR-teknik. Jag har räknat med att sådana djurräkningar skulle kosta ca 2 milj. kr. att genomföra vilket således tillkommer i de alternativ som studerats.

Den ena av metoderna som grundar sig på fastighetstaxeringsuppgifter har jag helt anpassat till EGs krav, vilket innebär att totalräkningar skall genomföras lägst vart tionde år och urvalsundersökningar vartannat år för åren däremellan. Kostnaden för denna metod har jag uppskattat till 6–7 milj. kr. per år i genomsnitt. Till detta kommer kostnaden för särskilda djurräkningar med ca 2 milj. kr. Metoden har stora begränsningar vid administrativ användning.

Den andra metoden bygger på en urvalsundersökning med fastighetstaxeringsregistret som bas. Metoden är resurssnål men har låg behovstäckning. Den är dock tillräcklig för att uppfylla NR-behovet.

Övriga metoder för strukturstatistik måste utredas vidare innan det går att bedöma deras användbarhet.

När det gäller **skördeuppskattningar** har jag i tre metoder utrett neddragningar av nuvarande metod, objektiva skördeuppskattningar (OS). I den ena av dessa metoder har jag begränsat skördeuppskattningarna till enbart spannmål. Kostnadsbesparingarna uppgår då till ca 3 milj. kr. per år i förhållande till nuvarande kostnad för OS, 19 milj. kr. per år. I den andra metoden har jag begränsat den regionala redovisningen till endast riksområden vilket innebär kostnadsbesparingar med 6–7 milj. kr. per år. Den tredje metoden bygger på att OS genomförs i samma omfattning som nu men endast vart 3–4 år. Några kostnadsberäkningar har inte gjorts av denna metod som har stora arbetsmässiga nackdelar.

Utöver modifieringar av OS har jag också studerat en metod som bygger på att skördeuppgifter inhämtas från jordbrukarna själva (den s. k. danska metoden). Kostnaden för en sådan undersökning har jag uppskattat till ca 2 milj. kr. om den utformas med samma grödtäckning och geografisk täckning som OS. Det är på nuvarande stadium inte klarlagt vilken kvalitet som går att uppnå med den danska metoden. En provstudie genomförs för närvarande i livsmedelsekonomiska samarbetsnämndens (LES) regi vilken kommer att utvärderas under vintern.

I övrigt har jag studerat en metod som bygger på att skördeuppskatt-

ningar görs genom fältbesiktningar (s. k. visuell metod) samt en väderleksbaserad metod som tidigare använts för prognoser. Den senare metoden kan inte användas som fristående metod utan utgör endast ett prognosinstrument. Den visuella metoden har jag bedömt ge relativt osäkra resultat och har därför inte utretts närmare.

När det gäller **ekonomisk statistik** har jag utgått från SCBs nuvarande ekonomiska undersökningar, nämligen den jordbruksekonomiska undersökningen (JEU), deklarationsundersökningen (DU) samt Inkomst- och förmögenhetsundersökningen (IoF). Jag har inte funnit det motiverat att utreda alternativ till dessa undersökningar utan endast bedömt hur de bör modifieras för att svara mot de behov som finns. I första hand har jag här beaktat behovet för uppföljning av reformens effekter, EG samt stödområdesstudier. Utöver statistiska centralbyråns (SCB) undersökningar har jag även studerat möjligheterna att använda LRF-konsults (LRFk) resultatanalyser för att tillgodose behoven. Detta material tas fram av LRFk som en form av kundservice och är genom publicering även tillgängligt för bl. a. myndigheter och organisationer.

När det gäller EG-behovet har jag inte mer än översiktligt kunnat bedöma hur de ekonomiska undersökningarna bör utformas för att tillgodose detta behov. Allmänt sett har jag bedömt det som otillräckligt att enbart lita till LRFks resultatanalyser. En form av bokföringsundersökning av den typ JEU representerar har jag därför sett som nödvändig att genomföra. Nuvarande utformning av JEU täcker dock inte EGs krav. Bl. a. måste sannolikt JEU-populationen utvidgas. Under perioden fram till ett medlemskap bör JEU åtminstone i begränsad form finnas kvar för att bibehålla den kunskap som finns uppbyggd kring undersökningen.

För uppföljning av reformens effekter är det svårt att exakt ange vilken form av ekonomisk statistik som kan bedömas som tillräcklig. Jag har här valt att arbeta med tre alternativ. I det från resurssynpunkt lägsta alternativet används endast LRFks material för att studera lönsamhetsförändringar och IoF för att studera förändringar i jordbrukarhushållens inkomstsammansättningar. Kostnaden för detta alternativ torde understiga 0,5 milj. kr. I medelalternativet studeras både den företagsekonomiska lönsamheten och jordbrukarhushållens inkomstsammansättningar genom att JEU bibehålls med vissa inskränkningar (för bl. a. arbetskraftsdelen) och DU fortsätter att genomföras men begränsas till JEUs företagsgrupper (utom vad avser riksområde tre). Kostnaden för detta alternativ har jag beräknat till ca 4,5 milj. kr. I det tredje alternativet utgår jag från att både DU och JEU genomförs som hittills. Vissa nedbantningar av JEU skall dock göras på samma sätt som i alternativ 2. Stödområdena skall dessutom undantas. Kostnaden för alternativ 3 har jag beräknat till ca 6,5 milj. kr.

Ett lämpligt förfarande för att studera den faktiska lönsamheten och jordbrukarnas hushållsinkomster för stödområdena i norra Sverige har jag bedömt vara att bibehålla JEU och DU (eventuellt något utvidgad) för dessa områden. Frågan om behov finns av sådant underlag förutsätter jag att den sittande s. k. Norrlandsgruppen tar ställning till.

Inom området **övrig statistik** har jag särskilt uppmärksammat att nya metoder bör utarbetas för att undersöka gödsel- och bekämpningsmedels-

användningen om den nuvarande OS-metoden för skördeuppskattningar ersätts av annan metod. För närvarande finns en koppling mellan OS och undersökningen om gödsel- och bekämpningsmedelsanvändningen. Kostnaderna för dessa har grovt uppskattats, vilket jag återkommer till i det följande.

När det gäller sysselsättningsundersökningar har jag inte sett det som aktuellt att gå över till annan metod än vad som hittills tillämpats. Behovet av sysselsättningsundersökningar har jag som tidigare redovisat bedömt som mycket begränsat under de närmaste åren. På längre sikt kan EG komma att ställa krav på sådana.

På trädgårdsområdet har jag inte studerat andra metoder än de som fortlöpande tillämpas av SCB (de s. k. trädgårdsräkningarna och trädgårdsinventeringarna).

2.3 Överväganden och förslag

I mina överväganden och förslag har jag inom området strukturstatistik/registeruppgifter sett det som lämpligt och möjligt att minska kostnaderna för den rena statistikproduktionen till ca 10 milj. kr. De administrativa behoven har inte beaktats i detta belopp. Mot bakgrund av den osäkerhet som för närvarande råder angående behovet av administrativa register och vilka samordningsvinster m. m. som kan åstadkommas mellan sådana register och strukturundersökningar föreslår jag vidare att utredning på området görs. I avvaktan på resultatet från en sådan utredning bör LBR i sin nuvarande utformning bibehållas för åren 1992 och 1993.

När det gäller skördestatistik föreslår jag att den s. k. danska metoden skall vidareutvecklas med sikte på att ersätta nuvarande OS fr. o. m. 1994 års uppskattning. För år 1992 skall nuvarande OS genomföras som tidigare och för år 1993 föreslår jag att en begränsad OS genomförs vilket medför en kostnadsänkning med 6–7 milj. kr. detta år. Den danska metoden har jag kostnadsberäknat till ca 2 milj. kr.

För att följa den livsmedelspolitiska reformens effekter föreslår jag på den ekonomiska statistikens område att resultat tas fram i DU t. o. m. inkomståret 1992 för i stort sett de företagsgrupper som nu ingår i JEU, vilket innebär en begränsning av nuvarande DU. Jag föreslår vidare att JEU genomförs t. o. m. år 1992 på i stort sett samma sätt som tidigare men med vissa begränsningar (bl. a. slopas arbetskraftsdelen). För stödområdena i norra Sverige bör DU och JEU finnas kvar så länge behov finns av faktiska ekonomiska uppgifter för stödområdena. Kostnaden för DU totalt beräknar jag kommer att uppgå till 2.4 milj. kr. per år för budgetåren 1992/93 och 1993/94 efter föreslagna förändringar. Motsvarande kostnader för JEU har jag beräknat till ca 4 milj. kr. resp. 3,5 milj. kr.

För att studera jordbrukarhushållens inkomstsammansättningar under reformperioden föreslår jag att IoF genomförs i samma omfattning som tidigare vad avser jordbrukardelen. Kostnaden för detta har jag beräknat till 0,3 milj. kr vardera budgetåren 1992/93 och 1993/94.

För att möta kommande EG-krav bedömer jag att fördjupade studier behöver göras över vilka krav som kommer att ställas på den svenska

lantbruksekonomiska statistiken vid ett medlemskap. Den anpassning som jag nu kan bedöma behöver ske bör påverka den ekonomiska statistikens utformning fr. o. m. budgetåret 1994/95.

Jag föreslår att prisstatistiken bibehålls i samma omfattning som tidigare.

Jag föreslår att en fristående gödselmedelsundersökning görs år 1995 under förutsättning att den s. k. danska metoden för skördeuppskattningar då har börjat användas. Motsvarande undersökningar för bekämpningsmedel bör genomföras åren 1994 och 1996. På längre sikt bedömer jag det som möjligt att genomföra undersökningar över gödsel- och bekämpningsmedel med längre intermittenstid (var 3–5 år). Under åren 1992 och 1993 bör undersökningarna göras som tidigare i anslutning till OS.

Jag föreslår att en uppföljning av LES pågående studie över kombinationssysselsättningar genomförs budgetåret 1993/94 avseende år 1993. Mitt förslag förutsätter att den pågående studien visar sig ge tillförlitliga resultat.

3 Livsmedelsindustri, -handel och konsumtion

3.1 Inledning

I delbetänkandet som jag överlämnade till regeringen i fjol lämnades inga förslag rörande livsmedelsindustrin, -handeln eller -konsumtionen. I delbetänkandet redovisades en första kartläggning av befintlig statistik på området samt pekades på vissa brister i denna statistik. Behovet av särskild statistik över de senare leden i livsmedelskedjan underströks och motiverades emellertid. Jag bad dock att efter ytterligare kartläggning och analys av statistikbehoven få återkomma i slutbetänkandet med förslag till önskvärda förändringar.

I det fortsatta utredningsarbetet efter delbetänkandet har jag således, med utgångspunkt från de brister i statistiken som redan i delbetänkandet kunde konstateras, dels lagt ner arbete på att komplettera den kartläggning som redovisades i delbetänkandet, dels genom ytterligare kontakter med sakkunniga, experter och olika användare försökt att identifiera behoven och nödvändiga förändringar/kompletteringar av statistikproduktionen.

Statistiken rörande de senare leden i livsmedelskedjan är av något annorlunda karaktär än den för jordbruket. När det gäller jordbruksstatistik finns flera statistikprodukter som syftar till att enbart belysa jordbruket ur en eller annan synvinkel. Denna statistik har till stor del tillkommit som ett resultat av krav på underlag till följd av den förda jordbrukspolitik. När det gäller statistik över de senare leden finns det däremot i stort sett ingen statistik som enbart syftar till att belysa livsmedelsindustrin eller -handeln. Uppgifter om livsmedelsindustrin m. m. erhålles i stället från större statistikprodukter som industri-, finans- och konsumentprisstatistiken. I dessa statistikprodukter ingår t. ex. uppgifter om livsmedelsindustrin och -handeln och matprisutvecklingen som en del.

Detta förhållande har inneburit att jag ansett det ligga utanför denna

utrednings uppgift att föreslå förändringar som omfattar t. ex. hela industristatistiken eftersom det skulle få konsekvenser för uppgiftsinsamling, resultat m. m. för hela området. Jag har emellertid noga undersökt de brister som påtalats och i vissa fall föreslår jag kompletterande undersökningar. I andra fall anser jag emellertid att eventuella problem i möjligaste mån bör försöka lösas genom nära kontakter mellan SCB och berörda myndigheter eller genom särskild utredning.

Mot bakgrund härav är upplägget av den del i betänkandet som berör livsmedelsindustrin, -handeln och konsumtionen något annorlunda jämfört med den delen som rör jordbruket, såväl vad gäller angreppssätt som på vilket sätt analys och förslag redovisas.

3.2 Överväganden och förslag

Mina utgångspunkter vid bedömningen av statistikbehoven och förslag till åtgärder avseende de senare leden har varit direktiven till utredningen, det livsmedelspolitiska beslutet samt de brister som sakkunniga, experter och olika användare av statistiken har påtalat. Min slutsats är härvid att det finns vissa icke tillgodosedda krav på statistik över de senare leden i livsmedelskedjan.

I det följande sammanfattar jag mina slutsatser och förslag.

Internationella prisjämförelser

Förutom att följa och jämföra prisutvecklingen på livsmedel i olika länder finns det enligt min mening också ett behov av att kunna studera skillnader i prisnivån mellan olika länder och hur skillnader i prisnivåer utvecklar sig i framtiden.

Att göra internationella prisjämförelser är förknippat med många svårigheter. Jag har med såväl statens pris- och konkurrensverk (SPK) och SCB som med sakkunniga och experter inom utredningen diskuterat olika alternativ. Enligt min uppfattning är den s. k. köpkraftsparitetsmetoden för närvarande den tillförlitligaste och billigaste metoden att göra internationella prisjämförelser.

Jag föreslår att SCB tillförs 150 000 kr. för att löpande (varje år) beräkna och sammanställa prisnivåindex avseende livsmedel för OECD-länderna. Beräkningarna bör ske utifrån det underlag till OECD som olika länder lämnar in inom ramen för det internationella projektet med köpkraftspariteter.

Prisutvecklingen

I såväl riksdagsbeslutet om livsmedelpolitiken som i direktiven understryks vikten av att effekterna av reformen, i form av en dämpad prisökningstakt, kommer konsumenterna till del. Bl. a. prisutvecklingen måste därför enligt riksdagsbeslutet följas noga. I direktiven pekas vidare särskilt

på marginalmätningar som en metod att följa reformens effekter. Den rådande debatten om matpriserna understryker också behovet av prisstatistik.

Man kan utgå från att SCB också fortsättningsvis kommer att beräkna och publicera konsumentprisutvecklingen (KPI). Jag förutsätter också att LES även framdeles kommer att beräkna och sammanställa prisutvecklingen i olika led i livsmedelskedjan.

SPK följer under den s. k. omställningsperioden prisutvecklingen i olika led till följd av regeringsuppdrag. Vad gäller detaljhandeln följs också marginalutvecklingen.

Jag föreslår att SPK också efter omställningsperioden ges i uppdrag att genomföra marginalmätningar i handeln. Härvid är det också viktigt att metoderna för marginalmätningarna utvecklas.

Vidare föreslår jag att SCB tillförs 500 000 kr. per år för att mäta prisutvecklingen i partiledet hos de största partihandelsföretagen inom livsmedelshandeln.

KPI – extraprisproblematiken m. m.

I de diskussioner som jag haft såväl med sakkunniga och experter i utredningen som med andra företrädare för myndigheter inom livsmedelspolitikens område har tveksamheter i vissa avseenden redovisats kring sättet att beräkna KPI. Därvid har flera frågor uppmärksamats. Även tidigare utredningar om livsmedelspolitiken som jag har studerat har pekat på problemen med behandlingen av framför allt extrapriser vid beräkning av KPI.

De problem som uppmärksamats är dels behandlingen av extrapriser, kuponger, rabatt- och bonussystem m. m. vid beräkning av KPI, dels huruvida KPI fångar upp effekterna av ett ändrat inköpsmönster avseende olika butiksformer (lågprisbutiker, stormarknader m. m.)

SCB har i sin anslagsframställning för budgetåret 1992/93 tagit upp bl. a. de problem som jag här pekat på. Enligt SCB ökar kraven på utvecklingsarbete eftersom de förutsättningar som gällde då grunderna för indexberäkningarna lades fast på 1950-talet kraftigt har förändrats. Enligt SCB är det nödvändigt att förstärka utredningsresurserna på SCB för att kunna minska bristerna och för att kunna garantera beräkningar med hög relevans och precision.

Problemen gäller givetvis inte specifikt livsmedelsdetaljhandeln utan de förekommer inom i stort sett all detaljhandel. Utifrån mina utgångspunkter är det emellertid bara frågor kring prisutvecklingen på livsmedel som jag har anledning att uppmärksamma.

Jag anser det angeläget att de av SCB begärda medlen tillförs SCB för ökat utredningsarbete om metodikfrågor avseende KPI-beräkningar. I detta utredningsarbete bör hanteringen av extrapriser, kuponger, olika rabatt- och bonussystem, ändrad butiksstruktur/inköpsmönster och olika rationaliseringsåtgärder inom handeln särskilt uppmärksammas. Arbetet bör resultera i ett beslutsunderlag som redovisar för- och nackdelar med olika metoder, dvs. hur olika metoder påverkar KPI.

Livsmedelshandeln

Brister i statistiken rörande livsmedelshandeln har påtalats av såväl 1983 års livsmedelskommitté (LMK) som 1986 års livsmedelsutredning (LMU). Även vid de kontakter som utredningen haft med olika myndigheter har det framförts kritik mot den nuvarande officiella statistiken över livsmedelshandeln.

Enligt min bedömning finns det behov av statistik som bättre belyser förhållandena inom livsmedelshandeln. Det saknas i dagsläget en väl avgränsad sådan statistik.

Jag föreslår att SCB och SPK tillsammans tilldelas 500 000 kr. budgetåret 1992/93 för att gemensamt utarbeta och genomföra en enkätundersökning riktad till livsmedelshandeln. SPK bör härvid komplettera resultaten med en analys. Efter utvärdering bör ställning tas till om undersökningen är ändamålsenlig vad gäller behovet av bra statistik för att kunna följa och analysera förhållandena i livsmedelshandeln. Ställning bör härvid tas till om undersökningen bör göras intermittent, t. ex. vart tredje år.

Livsmedelsindustrin

När det gäller statistik över livsmedelsindustrin har olika synpunkter framförts. Bl. a. har kritik riktats mot den klassificeringsmetod som tillämpas i industri- och finansstatistiken, det s. k. mestkriteriet. För vissa områden föreligger vidare brister i underlaget, t. ex. saknas för vissa produkter uppgifter om producerade kvantiteter. För några varor föreligger också problem att jämföra med annan statistik. För de senaste åren saknas vidare uppgifter över livsmedelsindustrins råvaruförbrukning.

Det kan således konstateras att brister finns i statistiken avseende livsmedelsindustrin. Jag bedömer dock inte bristerna vara av den karaktären att de föranleder särskilda eller kompletterande undersökningar. Redovisade problem bör i stället i möjligaste mån kunna lösas genom nära kontakter mellan SCB och berörda myndigheter. I det här sammanhanget ser jag LES som ett lämpligt forum. I LES styrelse ingår nämligen samtliga myndigheter inom livsmedelspolitikens område samt SCB. LES har också vissa ekonomiska resurser att stödja projekt om man, efter närmare diskussioner, finner motiv till särskilda åtgärder.

Särskilda konsumtionsundersökningar

En särskild undersökning om hushållen livsmedelsutgifter och kostvanor (HUL resp. HULK) skall enligt nu gällande planer göras vart tionde år i samarbete mellan SCB och livsmedelsverket (SLV). En första undersökning gjordes år 1989. Undersökningen totalt kostade 7–8 milj. kr., där SLVs del kostade ca 1 milj. kr.

Enligt min uppfattning är det angeläget att en undersökning om livsmedelsutgifterna görs tätare än vart tionde år. Uppgifter om konsumtionen behövs som medger möjligheter till studier av; 1) fördelningspolitiska effekter, 2) konsumtionsförändringar, 3) skillnader i livsmedelskonsum-

tion mellan olika regioner, olika typer av hushåll, hushåll med olika ekonomisk bärkraft samt olika grupper av individer, 4) relationen mellan kostvanor och aktuella näringsrekommendationer samt 5) kvalitetsaspekter, t. ex. konsumtionen av alternativt odlade livsmedel.

Studier av ovan nämnda slag bedömer jag som angelägna dels för att kunna följa upp effekter av politiska beslut som påverkar hushållsinkomsterna och -utgifterna dels för att kunna följa upp den livsmedelspolitiska reformens effekter på konsumtionen och kostvanorna samt för att kunna fånga upp effekter av samhällets olika åtgärder för en bättre folkhälsa (avseende kosten).

Jag föreslår att SCB och SLV budgetåret 1992/93 tillförs 6 milj. kr. tillsammans för att i samråd med berörda myndigheter genomföra en undersökning av hushållens livsmedelsutgifter och kostvanor år 1993. Erfarenheterna från denna undersökning bör ligga till grund för hur framtida undersökningar på området bör utformas samt hur ofta.

En samlad statistikproduktion för hela livsmedelssektorn

Enligt direktiven har utvecklingen gått mot en mer samlad livsmedelspolitik som innefattar alla led i livsmedelskedjan samt kvalitets- och kost- och hälsafrågor. Enligt direktiven bör utredningen mot bakgrund härav överväga en samlad statistikproduktion för hela livsmedelssektorn.

SCB har fått särskilda medel för att utveckla ett nytt statistikprogram för hela det livsmedelspolitiska området. Detta arbete pågår för närvarande och planeras vara klart våren 1992. Utredningen har fått tagit del av ett utkast till program.

Inom främst SCB finns i dagsläget flera statistikprodukter som i sin helhet eller i vissa delar belyser något led i livsmedelskedjan. Enligt min uppfattning är det angeläget livsmedelstatistiken presenteras på ett mer samlat och ändamålsenligt sätt.

Jag föreslår att 1 milj. kr. tillförs SCB budgetåret 1992/93 för att kunna fullfölja arbetet med ett livsmedelsstatistiskt program. När programmet slutgiltigt är sammanställt bör SCB i sin anslagsframställning närmare redovisa det årliga resursbehovet. Arbetet bör på sikt resultera i en livsmedelsstatistisk årsbok.

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av statens jordbruksverk (SJV), statens livsmedelsverk (SLV), plan- och bostadsverket, statistiska centralbyrån (SCB), statens pris- och konkurrensverk (SPK), statens naturvårdsverk (SNV), kemikalieinspektionen (KemI), Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden (LES), kommerskollegium, överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB), socialstyrelsen, generaltullstyrelsen, riksskatteverket (RSV), konjunkturinstitutet, riksantikvarieämbetet (RAÄ), skogsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), konsumentverket, Sveriges civilförsvarsförbund, skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR), Konsumentberedningen (KoB), länsstyrelserna i Jönköpings, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Örebro, Kopparbergs, Jämtlands och Norrbottens län, Svenska kommunförbundet, Grossistförbundet Svensk handel, Kooperativa förbundet (KF), Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges livsmedelshandlareförbund (SSLF), Sveriges livsmedelsindustriförbund (SLIM), Trädgårdsnärings riksförbund (TRF).

Vidare har yttrande inkommit från Företagens uppgiftslämnardelegation.

1 Allmänna synpunkter

1.1 Statens jordbruksverk: Omfattningen av jordbruksstatistiken har i stor utsträckning styrts av de statliga insatser som skett på området t.ex. i samband med prisregleringen, rationaliseringspolitiken, rådgivningen, m.m. Statistikens inriktning har successivt ändrats med hänsyn till ändrade behov. Med den stora förändring som nu sker inom jordbruksområdet (bl.a. avregleringen) är det enligt SJV:s uppfattning bra att en mer genomgripande översyn skett av statistikens innehåll, omfattning liksom sättet att producera den. Det är också rimligt att det – med hänsyn till det minskade samhällsliga engagemang som avregleringen innebär – sker en viss begränsning av statistikens omfattning. En sådan innebär naturligtvis samtidigt vissa begränsningar i möjligheterna att använda statistiken.

SJV anser att det är väsentligt att användarna får ett större inflytande över vilken statistik som tas fram. Genom ett ökat beställansvar kan man i större utsträckning än nu koppla statistiken till användarnas behov. Enligt SJV:s uppfattning bör huvudanvändaren av statistiken också ha beställansvaret för statistiken samt tilldelas resurser för att tillgodose behoven.

I sammanhanget är det viktigt att skilja mellan de administrativa beho-

ven och de behov som finns för ren statistikproduktion. Kostnaderna för att klara de administrativa behoven bör enligt SJV täckas av medel som tillförs för stöd och därmed bör också beställaren av statistiken (uppdragsgivaren) avgöra vilka uppgifter som bör samlas in.

SJV stöder i stort den översyn och behovsprövning som görs i utredningen.

Under de närmaste åren kommer behovet av att följa upp reformens effekter att ställa stora krav på fortsatt bra statistikunderlag. En fortsatt anpassning av statistikens innehåll och omfattning efter dessa krav är därför angelägen.

En — — — osäker faktor är EG och vad en eventuell EG-anslutning kommer att innebära. Vid ett medlemskap i EG kommer krav att ställas avseende den statistik som skall tas fram. SJV anser det nödvändigt att statistiken väl tillgodoser de krav som EG kan komma att ställa vid ett eventuellt medlemskap.

Det kommer också att finnas ett behov av att kunna göra internationella jämförelser och då främst med länder inom EG.

1.3 Plan- och bostadsverket — — — delar i stora drag utredarens behovsanalys av statistik inom livsmedelssektorn. — — —

För att statistik skall bli möjlig att utnyttja inom den fysiska planeringen fordras att den är geografiskt väl preciserad. Detta gäller i högsta grad för kommunal översiktlig planering.

I utredningen sägs mycket lite om det framtida kommunala behovet av jordbruksstatistik. Boverket menar att kommunerna i framtiden kommer att ha behov av jordbruksstatistik. Denna statistik kommer i flera fall att behöva vara uppdelad på församlingsnivå, och ibland på ännu mindre enheter. — — —

— — — Boverket menar att det för att det skall gå att upprätta miljörelaterade nationalräkenskaper liksom miljöindex i framtiden så behövs en rad jordbruksstatistiska uppgifter. Det är därför viktigt att förslagen i SOU 1991:38 Räkna med miljön beaktas vid fortsatt behovsanalys inför förändringen av statistiken inom livsmedelssektorn.

Boverket ser det som angeläget att statistiken inom livsmedelssektorn snarast får en sådan utformning att den kan jämföras med EG:s statistik i så många avseenden som möjligt. — — — Boverket instämmer — — — i den del av det särskilda yttrande som rör EG som avgivits av Gunnar Larsson.

Boverket delar i stort utredarens syn rörande förändringarna i livsmedelsstatistiken men vill dock varna för att alltför nitiskt behovsanpassa statistikproduktionen till dagslägets exakta behov. Jordbruksstatistiken har spelat en betydande roll för analysen av samhällets utvecklingsförlopp. T.ex. har det visat sig i en rad sammanhang att jordbruksstatistik insamlad under en längre tidsperiod spelat en avgörande roll i miljöhistoriska sammanhang. Boverket ser det därför som angeläget att de nedskärningar som kommer att föreslås underkastas en vetenskaplig miljöhistorisk bedömning. En sådan bedömning bör göras med hjälp av en särskild FoU-insats.

1.4 Statistiska centralbyrån: Utredningen har enligt SCB:s mening varit

alltför optimistisk både när det gäller möjligheterna att inom ett par år kraftigt skära ner anslagen till jordbruksstatistiken och när det gäller framtida anslagsnivå, efter genomförda anpassningar. Detta sammanhänger med att behovsanalysen i vissa delar är ofullständig och vissa väsentliga kvalitetsaspekter inte har beaktats i tillräcklig utsträckning.

Behovsanalysen tar främst sikte på de samhällsmotiverade behoven; särskilt centrala myndigheters statistikbehov. Övriga behov förutsätts kunna tillgodoses genom statistik som näringen själv svarar för. Som framhålls i särskilt yttrande av Frithiof Billström medför en sådan begränsning allvarlig risk för suboptimering av den totala statistikproduktionen i samhället. Statistik som för närvarande produceras centralt med anslagsmedel t.ex. för regionala och lokala behov, som inte längre skulle tas fram på detta sätt, men som fortfarande efterfrågas, kan komma att framställas på flera håll till en högre sammanlagd kostnad och kanske med en lägre kvalitet och sämre tillgänglighet än om produktion kunde ske samordnat och centralt. Alternativt kommer viss lönsam statistikproduktion icke alls till stånd, med de samhällsekonomiska förluster, som det innebär. Möjligheten för SCB att – i enlighet med sin instruktion – samordna statistiken försämrats givetvis också. SCB instämmer i Billströms kritik.

Utredningen har främst inriktat sig på de behov som framförts av de myndigheter m.fl. som har varit direkt representerade genom sakkunniga, experter och sekreterare i utredningen. SCB saknar i betänkandet framför allt erforderlig kartläggning och analys av de regionala och lokala behoven av statistik vid länsstyrelserna, hushållningssällskapen, forskningsinstitutioner m.fl.

SCB anser att behovskartläggningen delvis är alltför ytlig för att kunna läggas till grund för planeringen av den jordbruksstatistik som erfordras framöver, särskilt på längre sikt. — — —

I konsekvens med den bristfälliga behovs- och metodanalysen måste redovisade kostnadsuppskattningar och -bedömningar också betraktas som mycket grova och preliminära.

SCB vill invända mot utredarens tendens att förordna enklare (och billigare) metoder även då det är tveksamt om metoderna uppfyller rimliga minimikrav på statistikens kvalitet. Det gäller exempelvis den s.k. danska modellen för skördestatistik.

SCB instämmer i utredarens synpunkt [att det för Sveriges del inte finns] skäl — — — att ha en lägre ambitionsnivå än vad som motsvarar EG:s krav.

Utredaren noterar vidare att EG:s statistikkrav inte behöver uppfyllas förrän efter två års medlemskap. SCB anser att utredningen inte i tillräcklig utsträckning beaktat värdet av att snabbt uppnå en EG-anpassning av jordbruks- och livsmedelsstatistiken. Det är SCB:s bedömning att Sverige under ett förhandlingskede behöver ha tillgång till tillförlitlig och jämförbar statistik (både med avseende på svenska tidsserier och EG-ländernas statistik). Den föreslagna nedskärningen av statistiken för att senare eventuellt bygga upp densamma i enlighet med EG-krav är enligt SCB generellt sett inte någon lämplig strategi.

I sin ambition att göra stora besparingar (även på relativt kort sikt) synes utredaren ha tagit sikte på EG:s "minimikrav" och därvid inte noterat att man inte heller inom EG:s statistiska organisation är alltigenom tillfreds med den statistik som medlemsländerna producerar. Mot bakgrund av den tradition som vi har i Sverige bör vi sätta målsättningen beträffande jordbruksstatistikens innehåll och kvalitet i olika avseende så högt att vi redan vid ett eventuellt EG-inträde lever upp till de krav som organisationen ställer. Det finns stort behov av utvecklingsinsatser inom EG. Sverige skulle kunna bidra till utvecklingen av den gemensamma statistiken. SCB vill i sammanhanget påpeka att det är normalt att länderna inom EG producerar jordbruksstatistik utöver vad som krävs av EG-organisationen.

Beträffande EG-perspektivet instämmer SCB i Gunnar Larssons särskilda yttrande till betänkandet. Som grund för planeringen i ett EG-perspektiv erfordras en fördjupad behovsanalys avseende jordbruksstatistiken. Det är även SCB:s bedömning att denna analys bör göras skyndsamt. Det är väsentligt att verket ges möjlighet att agera på ett mer offensivt sätt än vad utredaren tänker sig. — — —

Som Frithiof Billström framhåller i sitt särskilda yttrande är de kostnadsberäkningar som presenteras i betänkandet mycket osäkra.

— — — Det är SCB:s intryck att kostnadsberäkningarna/bedömningarna genomgående ligger alltför lågt. — — — Beräkningarna måste därför ses över i det fortsatta utvecklingsarbetet.

SCB saknar i betänkandet tillräckliga kalkyler avseende erforderliga utrednings- och utvecklingskostnader. — — —

Förutsättningar för uppdragsverksamheten har bl.a. varit dels ett väl fungerande lantbruksregister (LBR), dels en rikstäckande likaså välfungerande fältorganisation för objektiva skördeuppskattningar (OS). Om den årliga uppdateringen av LBR resp. fältorganisationen för OS skulle upphöra bortfaller i huvudsak SCB:s möjligheter att tillgodose väsentliga statistikbehov till "marginella kostnader" för intressenterna. Den informationsförlust, som bortfallet av uppdragsstatistiken i fråga skulle innebära, och/eller fördyring av ifrågakarande statistikservice, om den skulle utföras på annat sätt, har utredaren inte tagit hänsyn till och värderat på något sätt i sin behovsanalys. I sammanhanget bör också nämnas den kompetens som SCB har när det gäller tillämpning av provytemetoden för skördeuppskattningar. Denna kompetens är av stor betydelse i SCB:s internationella konsultverksamhet i utvecklingsländer. Uppdragsverksamheten måste enligt SCB:s uppfattning beaktas vid ett samlat ställningstagande till jordbruksstatistikens omfattning.

— — — Det — — — erfordras för anpassning till EG:s krav och regelverk utredningar, som delvis kan bli relativt omfattande. Det gäller främst fördjupade behovsanalyser och förberedande arbete för anpassning av strukturstatistiken och den ekonomiska statistiken till EG:s typklassificeringssystem (typologi för jordbruksföretag); speciella djurräkningar, trädgårdsstatistik, produktionsstatistik, bokföringsundersökningar för jordbruksföretag och sysselsättningsundersökningar för jordbruket.

— — — Verket [gör] redan nu vissa förberedelser, men arbetet behöver intensifieras och bedrivs mer skyndsamt. Utredaren har inte beräknat

några medel avseende utredningar för EG-anpassning. Sammanlagt beräknar SCB för ifrågavarande utrednings- och utvecklingsarbete sammanlagt 0,8 milj.kr. 1992/93. För 1993/94 – 1995/96 avser SCB att återkomma i sin treårsplan.

[Sammanfattningsvis] bedömer SCB att en besparing på nuvarande anslag (1991/92) av storleksordningen 10 till 22 milj.kr. kan göras till budgetåret 1994/95. Det exakta anslagsbehovet fr.o.m. nämnda budgetår kan beräknas först sedan erforderliga utredningar, speciellt beträffande skördestatistiken, har gjorts. Dessa beräkningar tar inte hänsyn till eventuella medelsbehov som kan komma att aktualiseras till följd av EG:s krav.

1.5 Statens pris- och konkurrensverk: Utgångspunkten för den livsmedelspolitiska reformen är att samma villkor skall gälla för jordbruket som för andra näringar. SPK anser att även statistikproduktionen därmed bör jämföras med övriga näringsgrenar, och att det borde finnas goda förutsättningar att på sikt minska den omfattande statistikproduktionen på jordbruksområdet.

Utredarens förslag om vissa neddragningar av den nuvarande jordbruksstatistiken är därför enligt SPK ett steg i rätt riktning. SPK avstår i övrigt från att lämna synpunkter på utredarens förslag avseende statistik på jordbruksområdet.

Ett närmande till EG medför att marknadsbegreppet kan vidgas till att omfatta områden även utanför Sveriges gränser. En sådan marknad kan för livsmedelsprodukter t.ex. omfatta södra Sverige och delar av Danmark. Detta ställer ökade krav på att statistiken, för att vara användbar för konkurrensmyndigheten, är harmoniserad med EG:s statistik.

SPK vill bl.a. därför framhålla vikten av att de förändringar i statistiken inom livsmedelssektorn som vidtas medför en anpassning till EG:s krav. SPK instämmer i utredarens bedömning att inga skäl talar för att ambitionsnivån för statistikproduktionen i Sverige skall vara lägre än att EG:s krav kan tillgodoses.

Utredaren pekar på en rad områden där förändringar därför kan förutses. En anpassning till EG ställer t.ex. krav på regional uppdelning av statistiken. I det sammanhanget vill SPK peka på att en region inom EG kan omfatta områden inom mer än en medlemsstat, vilket ytterligare understryker vikten av att statistiken harmoniseras. Som utredaren påpekar, kan den framtida inriktningen inom EG ställa krav som ännu inte finns preciserade.

1.6 Statens naturvårdsverk har tillsammans med riksantikvarieämbetet och jordbruksverket fått i uppdrag av regeringen att fortlöpande följa och utvärdera miljöeffekterna av den nya livsmedelspolitiken. — — — Statistikbehovet för att belysa miljöeffekterna på kort och lång sikt skall belysas.

— — — Allmänt kan då konstateras att om möjligheterna till uppföljning genom användande av LBR och OS blir mindre på grund av förändrad statistikinhämtande kommer ett större behov av specialundersökningar att uppstå vilket blir avsevärt fördyrande.

1.8 Sveriges lantbruksuniversitet: En väl utbyggd jordbruksstatistik är väsentlig för forskning och utbildning vid SLU. Även med en krympande

jordbruksnäring och ett besvärligt budgetläge är det viktigt att inte neddragningarna blir för stora och att en EG-anpassning inte försvåras.

SLU saknar i utredningen en fördjupad diskussion av behoven av jordbruksstatistik i en omvärld stadd i mycket stark och snabb förändring. Vilka speciella krav ställer detta på samhällets informationssystem där statistiken är en viktig grund? Mycket av diskussionen är inriktad på den nu aktuella omställningen, vilket i sig är bra. Denna är dock säkerligen inte en engångsföreteelse. SLU delar i dessa avseenden de synpunkter som framförts i särskilda yttranden av Billström och Larsson.

1.9 Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden: I betänkandet har gjorts en analys av det framtida behovet av statistik inom livsmedelssektorn och omfördelningen av ansvaret för statistikproduktionen mellan staten och berörda näringar. Nämnden delar i princip utredningens uppfattning i dessa frågor. Det bör dock understrykas, som också gjorts i betänkandet, att det ännu inte är möjligt att fullt ut överblicka det statistikbehov inom sektorn som kan komma att finnas efter Sveriges eventuella medlemskap i EG. Ej heller går det att förutse vad ett GATT-avtal som omfattar jordbrukssektorn kan få för betydelse för statistikens uppläggning och omfattning. Härav följer också att ansvarsfördelningen mellan staten och berörda näringar för statistikproduktionen kan påverkas, eftersom staten bör ansvara för den statistik som krävs i anledning av internationella åtaganden.

Mot angivna bakgrund delar nämnden utredningens uppfattning att i nuvarande läge försiktighet bör iakttas i fråga om större omläggningar av nuvarande statistikproduktion innan klarhet nås om de framtida internationella kraven. Å andra sidan bör såsom förordats i betänkandet vissa omläggningar som föranleds av 1990 års livsmedelspolitiska beslut kunna genomföras nu.

Eftersom det i samband med kommande förhandlingar om svenskt medlemskap i EG bör kunna nås bättre klarhet i fråga om därav föranledda statistikbehov inom livsmedelssektorn är det angeläget att de beslut som kommer att fattas i anledning av betänkandet utformas så att erforderliga omläggningar av statistiken kan ske snabbt. I detta sammanhang vill nämnden anmäla att den har för avsikt att inrätta en särskild arbetsgrupp som skall ha till uppgift att fortlöpande kartlägga statistikbehovet inom nämndens verksamhetsområde i anledning av ett EG-medlemskap.

I fråga om utredningens detaljförslag till ändringar i nuvarande statistikproduktion har samarbetsnämnden inte funnit anledning till särskilt ställningstagande. Före omläggningen av skördestatistiken bör dock överläggningar ske med huvudmannen för skördeskadestyddet.

1.10 Kommerskollegium har bl.a. till uppgift att löpande förse vissa internationella organisationer med nationella prisuppgifter för vissa kolonialvaror inom såväl parti- som detaljhandelsledet. — — — Kollegiet anser det därför olyckligt om vidtagna förenklingar och förslaget livsmedelsstatistiskt program hos SCB sker på bekostnad av tillgänglighet och önskad detaljeringsgrad.

Kollegiet vill — — — understryka behovet av en inför EG-förhandlingarna skyndsamt EG-anpassning av statistiken. Samtidigt bör i

sammanhanget erinras om att viktiga nationella statistikkrav och -behov skall kunna tillgodoses.

1.13 Socialstyrelsen: — — — Socialstyrelsen vill framhålla att de föreslagna förändringarna bör leda till påtagliga förbättringar beträffande statistiken inom livsmedelssektorn.

1.16 Konjunkturinstitutet: Utredningen har på ett förtjänstfullt sätt kartlagt huvuddelen av nuvarande statistik på det livsmedelspolitiska området, utrett statistikbehoven samt studerat olika alternativa metoder att ta fram statistik. Utredningen utmynnar i ett förslag om en betydande neddragning av jordbruksstatistiken och en viss utbyggnad vad det gäller de senare leden i livsmedelskedjan. Institutet tillstyrker grundtanken i förslaget.

Institutet tillstyrker de slutsatser och förslag som lämnats av utredningen [avseende de senare leden i livsmedelskedjan].

1.20 Statskontoret har inte underlag eller kompetens för att detaljerat kunna värdera utredarens bedömningar. Statskontoret efterlyser emellertid — utifrån allmänna besparingsgrunder — en mer ifrågasättande och prövande analys av behoven med avseende på angivna användare. Det hade t.ex. varit rimligt att i en intressentanalys belysa vilken plats och betydelse den statistik har som förtecknas inom de olika behovsområdena. Frågor av intresse att få belysta är t.ex. följande. På vilket sätt utnyttjas statistiken och av vilka avnämare? Är dessa beredda att betala för den statistik som erhålls eller i vart fall bidra till kostnaderna för produktionen? Det finns skäl att väga nyttan av den statistik som produceras mot de direkta och indirekta kostnader produktionen för med sig. Någon form av grov cost-benefit-analys hade varit ägnad att ge ett bättre underlag för en bedömning av möjligheterna till begränsningar.

Sammanfattningsvis anser statskontoret följande:

— den nya livsmedelspolitiken bör ses som ett definitivt brott med den föregående och statistikbehoven bör i konsekvens härmed analyseras mer förutsättningslöst

— med en mer marknadsorienterad livsmedelspolitik är det rimligt att näringen och dess organisationer tar ett ökat ansvar för den statistik som produceras

— man bör klarare skilja mellan ett beställar- och ett producentansvar

— begränsningar av statistiken bör åstadkommas i första hand genom att i grunden pröva och ifrågasätta behoven snarare än att ange alternativa vägar för att tillgodose dem

— fördjupade studier behöver göras över vilka krav som kommer att ställas på den svenska lantbruksekonomiska statistiken vid ett medlemskap i EG.

1.22 Konsumentverket: Att inom livsmedelstatistiken lyfta fram konsumentaspekterna och leden efter primärledet finner konsumentverket vara av stor betydelse. Det beror bl.a. på de krav som ställs i det livsmedelspolitiska beslutet samt den påverkan ett EG-medlemskap, EES-avtal och GATT-avtal kan få på den svenska livsmedelsmarknaden och för svenska konsumenter. Likaså anser verket att det bör vara möjligt med förändringar av statistiken för primärledet och att den totala statistikproduktio-

nen för jordbruket bör kunna minskas. En samordning av statistiken inom livsmedelsområdet är viktig.

1.24 Skogs- och jordbrukets forskningsråd: Rent allmänt gäller att ett bra statistiskt underlag i många fall kan peka på problem som kan behöva åtgärdas via forskning liksom det kan ge möjlighet att följa upp resultat av vidtagna åtgärder. Från forskningens synpunkt är det därför angeläget att man ej drar ned på det statistiska underlaget alltför mycket. De föreslagna anpassningsåtgärderna av statistikarbetet inför en eventuell EG-anslutning är givetvis också av stor vikt.

1.26 Konsumentberedningen instämmer i stort sett i utredningens allmänna utgångspunkter rörande statistikproduktionen på livsmedelsområdet. Statistiken för själva jordbrukssektorn har, som utredningen påpekat, i många fall styrts av de behov som den statliga regleringsverksamheten medfört. Jordbruksstatistiken har därmed kommit att bli relativt omfattande jämfört med statistiken för andra sektorer och i förhållande till sektorns storlek. Avregleringen leder mot den bakgrunden till minskade behov av statistikframtagning. Å andra sidan har viss statistik, över t.ex. priser, framkommit som en direkt följd av regleringen. Motsvarande uppgifter kan i ett avreglerat läge få insamlas på ett mer resurskrävande sätt. Vidare kan vissa omläggningar och utökningar av statistiken behöva göras till följd av Sveriges ansökan om medlemskap i EG och de statistikkrav på jordbruksområdet som ställs på medlemsländerna.

Nedskärningar inom jordbruksstatistikens område bör enligt KoB:s mening ge utrymme för finansiering av förbättrad statistik beträffande senare led i livsmedelskedjan. Förhållandena inom dessa har varit mindre väl belysta. En obalans har rått i förhållande till jordbruksstatistiken, vilken blivit särskilt märkbar mot bakgrund av det senaste livsmedelspolitiska beslutet med dess tyngdpunkt på konsumentintresset. — — —

Det är angeläget att statistiken för de senare leden i livsmedelskedjan förbättras och utökas. I en del fall konstaterar utredningen att brister föreligger i den nuvarande statistiken som inte är möjliga att åtgärda till rimlig kostnad inom ramen för den löpande statistikproduktionen. KoB vill — — — understryka vikten av att medel ställs till förfogande för utförande av tillfälliga, särskilda undersökningar, som skulle kunna belysa sådana problemområden.

För senare led inom livsmedelskedjan finns ett antal områden, inom vilka löpande statistikinsamling inte är möjlig eller nödvändig. Som exempel härpå kan nämnas frågor rörande kvalitet, konkurrens, etablering, marknadsföring, förpackningar, importkontroll och märkning samt småskalig förädling.

En del av dessa frågor bevakas mer eller mindre löpande av olika myndigheter. Dessa får därigenom tillgång till material, som — eventuellt efter någon bearbetning — skulle kunna bli tillgänglig för statistikkonsumenter. Andra frågor kommer att belysas inom ramen för de uppdrag att följa omställningen i jordbruket som givits KoB och vissa myndigheter. Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden har ett samordningsansvar.

Enligt KoB:s mening skulle en planering för detta statistikområde inom livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden kunna resultera i att årliga

mindre undersökningar utfördes med hjälp av exempelvis SCB:s omnibusmätningar. Undersökningarnas inriktning skulle varieras men kunna upprepas med vissa års mellanrum enligt en rullande plan. Om verksamheten kommer till stånd, bör samarbetsnämnden tillföras ett årligt belopp om 0,5–1 milj.kr. utöver nuvarande anslag.

1.28 Länsstyrelsen i Jönköpings län: Rapportens behovsanalys behandlar länsstyrelsernas behov av statistik och individuppgifter knapphändigt.

— — —
Inom Jönköpings län är jordbruket en viktig näringsgren, vars utveckling har stor betydelse för bl.a. sysselsättning, boendet på landsbygden, näringslivet i glesbygden, kulturmiljön, naturvården, miljöskyddet och den civila beredskapen. Länsstyrelsen behöver därför för planerande och utvärderande verksamhet statistiska uppgifter för länet och för delar av länet.

1.29 Länsstyrelsen i Malmöhus län delar utredarens allmänna ställningstagande till att anslagen för statistikproduktion för jordbruket totalt sett bör minska i omfattning. Samtidigt bör man få en mer utförlig statistisk information om efterföljande led, dvs. livsmedelsindustrin, livsmedels handeln och konsumtionen.

Länsstyrelsen vill betona vikten av att den svenska statistikproduktionen beaktar de krav som har ställts och kommer att ställas till följd av det internationella samarbetet på livsmedelspolitikens område. Speciellt angeläget är det att arbeta för en ökad möjlighet till statistiska jämförelser med EG-länderna. Länsstyrelsen vill i detta sammanhang understryka den vikt som regionerna har i Europa, inte minst i EG-länderna. Trenden i Europa under senare år är att behovet av statistikredovisning på regional nivå ökar i betydelse. Länsstyrelsen anser därför att det även i framtiden bör finnas en beredskap för redovisning av livsmedelsstatistik på regional nivå. Detta motiveras också av de nu aktuella diskussionerna om en förändring av de svenska regionindelningarna.

1.30 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser det som rimligt med en behovsanpassad jordbruksstatistik. Utredaren verkar dock enligt länsstyrelsen helt ha glömt bort statistikbehovet för den växande skaran av enskilda statistikanvändare, jordbrukare, mindre företag, kommuner m.fl.

Målet för basstatistiken bör enligt länsstyrelsens uppfattning ställas så högt att Sverige med styrka kan gå in i EG-förhandlingar. Kraven inom EG kan i framtiden bli betydligt högre. Utredningen har inte tillräckligt beaktat och analyserat detta. Om basstatistiken blir för svag finns risk att andra intressenter presenterar statistik som är av dålig kvalitet. Allmänhet (konsumenter) och svagare/mindre företag kan missgynnas.

Länsstyrelsen vill också understryka vikten av en samlad bra och tillförlitlig jordbruksstatistik. Utredningen anger alltför ofta att näringen skall svara för viss statistik. Riskerna med sådan statistik är att den tas fram för att tjäna speciella syften, dessutom blir det svårt att bedöma kvaliteten på uppgifterna.

1.31 Länsstyrelsen i Örebro län: Under tiden för jordbrukets omställning är det mycket viktigt att det produceras en så rättvisande jordbruksstatistik som möjligt för att därigenom utröna hur omställningsprogrammet lyckas. Vid en anslutning till EG bör det också vara en styrka i att ha tillgång till en

väl underbyggd statistik. Det är nödvändigt att analysera EG:s statistikkrav innan vi skär ner vår egen uppgiftsinsamling. Detta är starkt vägande skäl till varför insamlandet av jordbruksstatistik ej skall ändras.

1.32 Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser att eventuella ändringar i produktionsstatistiken bör anstå i vart fall tills effekterna av lantbrukets omställning har kunnat mätas och bedömas. Vid eventuell ändring bör det ske en anpassning till EG:s krav.

1.33 Länsstyrelsen i Jämtlands län: Sverige är ett föregångsland vad avser statistik på lantbrukets område. Detta har varit till nytta för både näringen och samhället. — — —

I ett kortsiktigt perspektiv kan ett visst behov synas vara av underordnad betydelse eller kunna fyllas med alternativa tillvägagångssätt. Emellertid kan det vara långsiktigt fel att "nedrusta" faktainsamlingen. Däremot är det nödvändigt att fortlöpande anpassa statistikinsamlingen. Detta skall ske i ordnade former, så att ett metodbyte inte påverkar insamlingens resultat. "Ny" teknik bör alltså testas mot "gammal".

Sverige har en helt annan statistisk tradition än flertalet av länderna inom EG. Det kan då tyckas anmärkningsvärt att man i betänkandet har sett EG:s statistikkrav som ett mål och inte som ett minimikrav, som man under alla förhållanden bör uppnå.

Ansträngningarna att göra den svenska statistiken jämförbar med EG är naturligtvis riktiga, men vid ett eventuellt svenskt inträde i EG ligger det i Sveriges intresse att ha en så bra statistisk dokumentation som möjligt.

Sammanfattningsvis är det vår mening att det finns flera mindre användare av lantbruksstatistiken vilken var och en ej kan stå för den samlade kostnaden. Den gemensamma nyttan är dock så stor att staten bör ta ansvar för att tillhandahålla uppgifterna. Möjligheten att däremot fördela kostnaden på flera användare bör utredas.

Såväl ur allmän som regional synvinkel är det olyckligt med stora drastiska neddragningar på det livsmedelsstatistiska området, samtidigt som jordbruket befinner sig i en omställningsfas enligt de livsmedelspolitiska intentionerna.

1.37 Grossistförbundet Svensk handel: Som statistikanvändare saknar vi i dag en snabb, tillförlitlig statistik för importerade kvantiteter och importpriser för enskilda produkter. Den enda tillgängliga statistiken i dag är tullens månadsstatistik, som har en eftersläpning på tre till fyra månader.

— — —

— — — I statens jordbruksverks omprövningar av gränsskyddet är importerade kvantiteter och förändringar i den internationella prisnivån de viktigaste beslutsparametrarna. En förbättring av sådan statistik är därför önskvärd, inte minst vad gäller tiden för att producera den.

En utvidgad statistik över de senare leden i livsmedelskedjan är också ett önskemål från vår sida.

Andra önskemål som framkommit vid diskussioner inom Grossistförbundet Svensk handel är en förbättrad statistik inom storhushållssektorn och producentstatistik för konfektyrmarknaden.

I den mån enskilda företag engageras som uppgiftslämnare för statistik-

produktionen måste uppgiftslämnarbördan minimeras i så måtto att den begränsas till ett fåtal *relevanta* parametrar.

1.38 Kooperativa förbundet anser vad gäller statistik inom området "Jordbruk och trädgård" att fördjupade studier snarast bör göras av statistikbehovet i ett EG-perspektiv. För övrigt avstår KF från att yttra sig om förslagen inom detta område.

Mot bakgrund av den tyngd som livsmedelsfrågorna har delar KF utredarens uppfattning att det finns motiverade samhällseliga krav (den nya livsmedelspolitiken, internationella avtal och matprisdebatten) på en förbättrad statistik över de senare leden i livsmedelskedjan.

KF vill särskilt betona det ansvar som alla myndigheter måste känna för att inte uppgiftslämnarnas arbetsbörda och därmed kostnader skall öka. En avreglering på flera områden får inte heller följas av kostnadsökningar på t.ex. statistikområdet som belastar konsumentpriserna på livsmedel.

1.39 Lantbrukarnas riksförbund: Fördjupade studier bör snarast göras av behovet av statistik i ett EG-perspektiv. Det kortsiktiga behovet i samband med t.ex. EG-förhandlingarna beaktas.

Mot denna bakgrund bör den lantbruksekonomiska statistiken inte tillfälligt dras ned i avvaktan på ett EG-medlemskap.

Utredningens direktiv utformades i början av år 1990, varför EG-perspektivet inte ges någon större uppmärksamhet. Det svenska jordbruket förutsätts i stället vara helt avreglerat i mitten av 1990-talet. Mot bakgrund av Sveriges ansökan om EG-medlemskap och de stundande förhandlingarna är nu den allmänna bedömningen att Sverige redan år 1995 kan vara medlem i EG.

Ett EG-medlemskap innebär för jordbruket en fortsatt reglering i betydande omfattning. — — — Behovet av lantbruksstatistik kommer i hög grad att påverkas av det förestående EG-medlemskapet. Den framtida jordbrukspolitiken i EG kan komma att ställa betydande krav på administrativa uppgifter på företagsnivå.

I utredningen har uppmärksamats de ändrade förutsättningarna för lantbruksstatistiken och i viss utsträckning har detta påverkat förslagen. Vad gäller EG-anpassningen av statistiken har utredningen dock inte beaktat att det är ett svenskt intresse att snabbt uppnå en anpassning. I stället har utredningen noterat EG:s minimikrav och de tidpunkter vid vilka nya medlemsstater senast måste ha anpassat sin statistik.

LRF finner det angeläget att det snarast skapas möjligheter till statistiska jämförelser mellan jordbruket i Sverige och i EG. I förhandlingarna om medlemskap, som eventuellt inleds redan under år 1992, kan statistik som t.ex. belyser förekomsten av s.k. missgynnade områden vara av avgörande betydelse. De föreslagna tillfälliga neddragningarna i vissa undersökningar under de närmaste åren är inte motiverade mot bakgrund av ovan redovisade statistikbehov.

LRF anser det vara en brist att utredningen inte berört hur de framlagda förslagen påverkar jordbrukarnas uppgiftslämnarbörda. I de fortsatta utvärderingar som görs av t.ex. skördeuppskattningarna bör denna aspekt belysas.

1.43 Sveriges livsmedelshandlareförbund tillstyrker förbättrad statistik inom livsmedelssektorn. — — —

Vad som dock bör ytterligare övervägas är den närmare organisationen av statistikproduktionen i fråga. Utredaren har utgått från att de tillkommande arbetsuppgifter som det här är fråga om bör anförtros SCB och i några fall SPK. Vi anser det inte givet att statliga myndigheter i varje läge skall producera denna form av statistik. På några punkter finns redan branschstatistik med motsvarande inriktning. Kunskap om branschen och resurser att ta fram ny statistik finns också, t.ex. hos Handelns utredningsinstitut. Inte minst de betydande belopp som utredaren föreslår för genomförande av förslagen bör motivera en noggrann prövning av fördelar med att upphandla statistiken på annat sätt. Vi är för vår del beredda att medverka i en sådan diskussion.

I den del de nya uppgifterna läggs på SCB finns det anledning påpeka att handeln — med undantag för en plats i referensgruppen för KPI — inte har en organiserad samverkan med myndigheten rörande metodfrågor m.m. Flera av förslagen väcker frågor som bör behandlas i nära kontakt med branschen. Vi anser därför att SCB bör tillföras expertis från handeln i en fast och reglerad form.

I sammanhanget vill vi allmänt understryka behovet av att så långt möjligt undvika uppgiftsinsamling från företagen. — — — Vi vill också understryka att en representation från handels sida kring de projekt som kan bli aktuella ju också innebär att ansvariga instanser kan få hjälp att finna effektivast möjliga uppgiftsinsamling med minsta belastning på berörda företag.

1.44 Sveriges livsmedelsindustriförbund: Utredaren har haft i uppdrag att se över statistikbehovet inom livsmedelssektorn mot bakgrund av de samhällsmotiverade behoven. — — —

Sveriges livsmedelsindustriförbund har inga erinringar mot denna bedömning. Utredningen är en stringent genomförd systematisering och analys av de statistikbehov som föreligger på livsmedelsområdet utifrån samhällsmotiverade behov. De statistikbehov som redovisas syncs vara väl motiverade för uppföljningen av den livsmedelspolitiska reformen och anpassningen av statistiken till kommande EG-krav. Att utredaren dessutom kunnat redovisa möjligheter att reducera mängden statistik med åtföljande kostnadsbesparingar finner vi ytterst lovvärt.

1.45 Trädgårdsnäringens riksförbund: — — — TRF konstaterar att betänkandet endast mycket ytligt analyserat behovet av basstatistik inom trädgårdsnäringen och att det därför är mycket svårt för förbundet att avge ett mer detaljerat yttrande.

2 Strukturstatistik/registeruppgifter

2.1 Statens jordbruksverk: Med tanke på den osäkerhet som råder beträffande utformningen av framtida stödsystem (bl.a. med avseende på ett EG-medlemskap) stöder SJV förslaget om att behålla LBR i dess nuvarande form under ytterligare två år. Mycket talar för att det även därefter kan komma att krävas ett administrativt register. Detta register behöver dock inte nödvändigtvis vara identiskt med nuvarande LBR. Den nya livsmedelspolitiken liksom det förslag som lämnats i utredningen "Jordbruket i norra Sverige" medför ett behov av årliga uppgifter avseende stödområdet. När behovet av framtida registeruppgifter klarlagts får man ta ställning till hur ett eventuellt framtida register skall vara utformat.

Skulle däremot LBR endast användas för att täcka statistikbehovet kan LBR dras ner. Vilket av de alternativ som utredningen anvisar som då bör användas bör analyseras vidare.

2.3 Plan- och bostadsverket: — — — Bland de alternativ som diskuteras i utredningen vill boverket förorda "Metod 2" vid framtagandet av strukturstatistik/registeruppgifter. Detta då denna metod kan utformas så att statistik viktig för miljöforskning och kommunal planering kan bli tillgodosedd.

I utredningen framhålles det att betesmarksstatistik är betydelsefull för landskapsvården. Boverket instämmer i detta men ser samtidigt inte tydligt på vilket sätt som utredaren vill tillgodose behovet av denna statistik. Att mera specialinriktade statistiska studier kring betesmarkerna initieras och bekostas av SNV kan vara rimligt. Sådana specialstudier måste dock ske mot bakgrund av en mera heltäckande allmän betesmarksstatistik. Sådan statistik producerades fram till år 1974 vilket var det sista år som kategorin "annan gräsbärande mark" fanns med i LBR:s frågeformulär. Att "annan gräsbärande mark" ströks har sedan visat sig vara till stort men för både den statliga och kommunala landskapsvården. Boverket ser det som en möjlighet att återinföra denna kategori i en framtida LBR. Detta skulle vara möjligt om "Metod 2" skulle väljas för en framtida LBR. Detta är ett viktigt skäl för boverket att förorda att man väljer "Metod 2" av de statistiska insamlingsmetoder av jordbruksstatistik som presenteras i kap. 7.

2.4 Statistiska centralbyrån: Utredningen behandlar i regel strukturstatistik och registerhållning som ett enhetligt behovsområde. I huvudsak är detta riktigt för närvarande då lantbruksregistret (LBR) ger en utförlig och tillförlitlig statistik inte bara över strukturförhållandena utan även över strukturutvecklingen. — — — Man bör dock påpeka att även andra undersökningar än LBR, såsom deklara-tionsundersökningen för jordbrukare och undersökningen om jordbrukets arbetskraft, i sin hittillsvarande uppläggning, har givit värdefull strukturstatistik, t.ex. beträffande deltidsjordbrukets utveckling. Om de sist nämnda undersökningarna enligt utredningens förslag upphör (eller starkt begränsas) kan alltså kraven på motsvarande information om strukturförhållandena i stället behöva tillgodoses genom andra statistikprodukter i form av register- och urvalsundersökningar.

— — — Enligt SCB:s uppfattning bestäms behovet att bibehålla lantbruksregistret i dess nuvarande utformning och omfattning av kraven på att inom i stort sett samtliga områden, för vilka utredningen har penetrerat behoven, följa effekten av den nya livsmedelspolitiken. Detta behov jämte kvarstående och eventuellt nytillkommande administrativa behov talar för att LBR bör bibehållas under åtminstone hela första hälften av 1990-talet.

SCB stöder utredningens förslag om att utreda för- och nackdelar med olika modeller för strukturstatistik/registeruppgifter utifrån ett helhetsperspektiv, vilket bl.a. innebär att såväl statistiska som administrativa aspekter skall beaktas. — — —

SCB anser — — — att beslut redan nu bör fattas om att bibehålla lantbruksregistret med i huvudsak nuvarande uppläggning även under åren 1994 och 1995.

Beträffande kostnadsberäkningarna för strukturstatistik/registeruppgifter vill SCB — — — framhålla — — — att några medel inte avsatts för att utreda den framtida strukturstatistiken/registeruppgifter. SCB beräknar medelsbehovet till 0.5 milj. kr. avseende budgetåren 1992/93 och 1993/94.

2.6 Statens naturvårdsverk anser att under perioden för jordbrukets omställning bör inga försämringar ske av statistikinhämtandet när det gäller strukturstatistik, dvs. statistik över företagsstruktur, markslagsfördelning, jordbruksmarkernas användning m.m. — — —

Naturvårdsverket har tillsammans med riksantikvarieämbetet och jordbruksverket fått i uppdrag av regeringen att fortlöpande följa och utvärdera miljöeffekterna av den nya livsmedelspolitiken. — — — Statistikbehovet för att belysa miljöeffekterna på kort och lång sikt skall belysas.

En del av uppföljningsarbetet kommer att utföras med hjälp av referensområden där särskilda undersökningar skall göras. Genom att välja församlingsnivå kan befintlig statistik (t.ex. LBR) enkelt kopplas till referensområdesundersökningarna. Därmed blir inte bara dagens statistik tillgänglig utan även historiska data ur flera olika register. Uppföljningsarbetet kan därför också få en historisk dimension. Referensområdenas representativitet avses testas gentemot hela Sveriges församlingar. För uppföljningsarbetet är det således viktigt att även den framtida statistiken inhämtas på sådant sätt att redovisningar är möjliga på församlingsnivå. Förutom att församling är en gammal enhet är det en lämplig grund för att aggregera större enheter, t.ex. naturgeografiska eller kulturgeografiska regioner som sällan sammanfaller med administrativa kommun- eller länsgränser. Församlingar är dessutom oftare homogena till topografi och markanvändning vilket är viktigt för att spegla markpåverkan.

Naturvårdsverket anser att ingen av de beskrivna metoderna 1–4 tillgodoser behovet av statistik för omställningsperioden. Naturvårdsverket förordar därför ett bibehållet LBR fram t.o.m. år 1996. I ett senare mer stabilt läge inom jordbruket kan kravet på statistikförsörjning komma att bli mindre. — — — Intermittenta totalundersökningar skulle kanske kunna ge tillräcklig information i ett senare skede. Avgörande är då hur lång tid som går mellan totalräkningarna och om sammanställningar blir möjliga på församlingsnivå med tillräcklig statistisk kvalitet. Ett intervall på tio år är inte acceptabelt. — — —

2.8 Sveriges lantbruksuniversitet: Utredningen föreslår att LBR skall vara i stort sett oförändrat under åren 1992 och 1993 varefter det, efter ytterligare utredning, skall övergå till att bli urvalsbaserat med totalräkning vart tionde år. Endast vissa identifieringsuppgifter uppdateras varje år. Detta beräknas spara 5 milj.kr. SLU anser att med en så stor besparing torde kvaliteten, inte minst på urvalsramen för stickprovsundersökningar, bli låg. Därför bör man bibehålla årliga totalräkningar men minska populationen till att omfatta företag med minst 5 ha åker. Utredningen beräknar denna besparing till 2 milj.kr.

2.15 Riksskatteverket: Fastighetstaxeringsregistret kommer under år 1992 att aktualiseras med de uppgifter som ligger till grund för 1992 års allmänna fastighetstaxering av lantbruk. Under åren därefter kommer registret att successivt förlora i aktualitet när det gäller viss information, exempelvis arealfördelning, vilket hänger samman med reglerna för särskild fastighetstaxering. Enligt RSV:s mening kan därför fastighetstaxeringsregistrets användbarhet i någon mån bli begränsad när det gäller underlag till [strukturstatistik/registeruppgifter.]

2.16 Konjunkturinstitutet: Vad gäller denna del föreslår utredningen inom området *strukturstatistik/registeruppgifter* en begränsning av nuvarande lantbruksregister (LBR). Med den nya synen på jordbruket sägs att statistikbehovet för detta inte skall skilja sig från någon annan näringsgren. Strukturdata enligt LBR skall då kunna jämföras med strukturdata från exempelvis industristatistiken. Den senare är en urvalsundersökning och omfattar företag med mer än 10 anställda (arbetsställen med mer än 5 anställda). Den förra är en totalundersökning med en populationsgräns på 2 ha. Det finns alltså goda förutsättningar till besparingar. Utredningen säger att det som mest går att spara ca 5 milj.kr. per år jämfört med nuvarande LBR. Detta synes peka på utredarens Metod 2, dvs. antalet fasta uppgifter minskas och uppgifter om arealen etc., insamlas endast för ett urval brukare. Eventuellt kan också Metod 1 (med högre cut-off gräns) användas på själva registret. Resultat av undersökningar baserade på ett så krympt register torde blir mer än väl likvärdigt med statistik inom andra näringsgrenar. Också andra möjliga registerlösningar studeras, vilka ur många synpunkter förefaller rimliga.

Institutet delar utredningens bedömning att betydande besparingar kan göras på denna punkt utan att statistikbehovet eftersätts.

2.17 Riksantikvarieämbetet: Kulturmiljövården behöver strukturstatistik som omfattar den totala populationen. Under omställningsperioden fram till den 30 juni 1996 behövs årliga undersökningar, därefter med glesare intervall. — — —

Riksantikvarieämbetet har tillsammans med statens jordbruksverk och statens naturvårdsverk ett regeringsuppdrag, daterat den 20 december 1990, att följa och utvärdera miljöeffekterna av den nya livsmedelspolitiken. — — —

Effekterna på markanvändningen av den nya livsmedelspolitiken kommer ej att framgå klart förrän den 30 juni 1996, eftersom omställningsåtgärderna skall ha genomförts först då. Det blir därför angeläget att den

nuvarande årliga mer omfattande strukturstatistiken bibehålls till denna tidpunkt, så att det blir möjligt att följa hela omställningsförloppet.

— — — Riksantikvarieämbetet [delar] utredarens bedömning att eventuella inskränkningar i insamlingen av data bör ske efter Metod 2 eller 3. För att Metod 2 skall täcka våra behov måste dock basinformationen avse även grödfördelning och minimiinformation om djurhållning för samtliga företag. I annat fall blir det inte möjligt att göra differentieringen i analysen av miljöeffekterna.

Populationen bör inte begränsas genom att företag med under 5 resp. 10 ha åker utesluts. Här bör även den historiska forskningens behov av kontinuitet beaktas.

Genom att sammanställa uppgifter församlingsvis blir det möjligt att göra longitudinella studier med hjälp av den historiska statistiken. Redovisning av församlingsuppgifter gör materialet mer flexibelt för analyser för olika behov, t.ex. att aggregera uppgifterna i kulturhistoriska regioner, jordbrukets naturliga produktionsområden, län, kommuner, A-områden osv.

Med vilket intervall totalundersökningar bör genomföras för kulturmiljövårdens behov torde inte skilja sig från övriga intressenter.

Riksantikvarieämbetet tillstyrker förslaget [avseende snabbstatistik].

2.18 Skogsstyrelsen: Den nuvarande statistik som framställs ur lantbruksregistret (LBR) och den årliga insamlingen används även inom skogsbruket. — — —

Ännu större betydelse har de lantbruksräkningar som utförs med vissa årsintervaller. Vid dessa erhålls en fullständig redovisning av antal företag och skogsmarksareal. — — —

Skogsstyrelsen anser att nuvarande statistikresultat som avser antal företag, ägoslag och markanvändning behövs även framöver och med i stort samma datakvalitet.

Skogsstyrelsen instämmer i förslaget att samla in uppgifter över storlek och användning av omställda arealer fr.o.m. 1992 års insamling till lantbruksregistret.

Fastighetstaxeringsregistret är ett i stort sett heltäckande register över lantbrukets mark. — — —

Areal- och beskaffenhetsuppgifterna är — — — inte insamlade för att utgöra statistik över arealer och beskaffenhet. Den statistiska kvaliteten är inte med säkerhet tillräcklig för att tillgodose de redovisade behoven.

2.28 Länsstyrelsen i Jönköpings län: Länsstyrelsens behov hänför sig till strukturstatistik — — — . Under de närmaste åren då förloppet av jordbrukets omställning nogga behöver följas är det önskvärt med ett årligt sådant statistikunderlag. I ett längre perspektiv kan kanske uppgiftsinsamling med längre intervall vara godtagbart.

Länsstyrelsen vill sålunda understryka behovet av att de mest grundläggande uppgifterna som rör jordbrukets utveckling redovisas på läns- och kommunnivå och helst även på församlingsnivå.

Länsstyrelsens behov av individuppgifter om lantbruksföretag för att underlätta den dagliga administrationen bedömer länsstyrelsen vara väsentligt större än vad som redovisas i rapporten. — — —

Även om stora delar av lantbruksnämndernas tidigare arbete med lantbrukets rationalisering faller bort, återstår dock åtskilliga arbetsuppgifter som kan underlättas av tillgång på individuella uppgifter om lantbruksföretagen. Även vissa arbetsuppgifter vid länsstyrelsens miljövårdsenhet, regionalekonomisk enhet, veterinärenhet och försvarsenhet underlättas av tillgången på sådana individuppgifter. De uppgifter det är fråga om är ägda och arrenderade fastigheter, ägoslag, gröddfördelning och antal husdjur.

— — — Länsstyrelsen delar utredarens uppfattning att LBR bör bibehållas oförändrat åren 1992 och 1993.

Länsstyrelsen anser att LBR bör finnas kvar även efter år 1993. Utan LBR finns ingen grund att utgå från för de totalräkningar som måste genomföras. Det kommer då inte heller att finnas någon urvalsram för stickprov. LBR kommer också framgent att ha stor administrativ användning. I besparingssyfte bör man i stället inrikta sig på att t.ex. höja lägsta arealgränsen från 2 ha till 5 ha och förenkling av grödredovisningen.

2.29 Länsstyrelsen i Malmöhus län: — — — Länsstyrelsen anser — — — att det under hela omställningsperioden och eventuellt på längre sikt finns behov av en registerhållning bl.a. för skördeuskadeskyddet. Med ett ökat samarbete mellan lantbruks- samt de natur- och kulturmiljövårdande instanserna kan uppgifter från registret också få en ökad betydelse för det landskapsvårdande arbetet.

2.30 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Nya länsstyrelsen kommer att ha viktiga arbetsuppgifter för den framtida landsbygdsutvecklingen där jordbruksnäringen är en viktig del. För att med effektivitet kunna genomföra detta arbete krävs det en bra områdesstatistik på så små områden (mindre än län) som möjligt. Utredarens förslag innebär en alltför grov indelning. För att också jordbrukets omställning skall kunna belysas med säkerhet bör därför såväl lantbruksregistret som objektiva skördeuppskattningarna behållas i nuvarande omfattning tills vidare.

Det finns ett omfattande behov av statistik i arbetet med landskapsvården. Även på längre sikt (efter omställningsperiodens slut) finns det därför motiv för en aktuell registerhållning. Utredarens förslag om annonsering i lokalpress för att nå ut med information är otillräcklig och kostsam enligt länsstyrelsens erfarenhet.

Länsstyrelsen delar utredarens uppfattning om att LBR under åren 1992 och 1993 behålls med nuvarande uppläggning och att en ytterligare utredning görs så att framtida behov tillgodoses där även EG-kraven beaktas.

2.31 Länsstyrelsen i Örebro län: Registret är nödvändigt för att den nu pågående omställningen och framför allt för uppföljningen av genomfört program. Från år 1994 börjar en ny fas i omställningen då jordbrukarna av egen kraft skall fortsätta att producera på en fri marknad. Det kan heller inte uteslutas att registret måste användas för administration av den framtida EG-politiken. Länsstyrelsen anser att registret även på längre sikt behövs för statistiska uppgifter om lantbruket.

Länsstyrelsen stöder förslaget att höja gränsen för registrering av jordbruksfastigheter i LBR från 2,1 ha till 5,1 ha.

Länsstyrelsen anser att insamlandet av statistik områdesvis skall fort-

sätta, eftersom skillnaden mellan t.ex. slättbygd och skogsbygd är betydande.

2.32 Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Det måste anses vara ett allmänt intresse att jordbrukarkåren förses med behövlig statistik. De har själva ingen möjlighet att enskilt eller gemensamt samla den statistik de har behov av på områdesnivå. Avkastningsnivåerna kan variera mycket inom samma län. Försämrade redovisning till lägst länsnivå blir värdelös vid regional statistik användning och planering.

SCB:s lantbruksregister är absolut nödvändigt för arealuppgifter vid mer omfattande skördeuskador. Det är mycket svårt att ta fram tillfredsställande arealuppgifter i samband med regleringen av inträffade skador och det kan medföra brister vid skaderegleringen på grund av brister i underlaget.

2.34 Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att LBR bör behållas i nuvarande omfattning för att även fortsättningsvis kunna användas för olika ändamål inom myndigheter. LBR är nödvändigt för arbetet inom blockorganisationen (personalplanering, uppskovsärenden m.fl.).

— — — Registerhållningen ger underlag i omställningshandläggning och landskapsvårdande arbetet. Av intresse även i fastighetssammanhang och vid areell samhällsplanering.

— — — Vid omfattande skördeuskador blir arealinsamlingen behäftad med såväl medvetna som omedvetna fel om odlingens omfattning skall redovisas när skördeuskada föreligger. — — — Länsstyrelsen har genom avtal med Stiftelsen Skördeuskadeskyddet arbetsuppgifter som avsevärt skulle försvåras om LBR försämrades.

2.39 Lantbrukarnas riksförbund: Vad gäller strukturstatistik/registeruppgifter och ekonomisk statistik föreslår utredningen att fördjupade studier görs över kravet på statistik vid ett EG-medlemskap. Enligt LRF:s mening är det viktigt att sådana studier görs skyndsamt och att man därvid även beaktar det mer kortsiktiga behovet i samband med EG-förhandlingar m.m.

3 Produktionsstatistik

3.1 Statens jordbruksverk: Nuvarande metod för skördeuppskattningar har hög precision men är dyrbar. Den höga precisionen har bl.a. motiverats av skördeuskadeskyddet. Utredningen redovisar billigare alternativ som dock ännu ej är prövade i Sverige. SJV ser det som angeläget att pröva alternativa metoder och om möjligt hitta en metod som fyller behoven avseende tillförlitlighet m.m. SJV stödjer därför förslaget att testa den s.k. danska modellen och om möjligt gå över till denna. Ett definitivt beslut om övergång till denna metod kan dock inte göras förrän den har testats i större skala i Sverige och den statistiska säkerheten har analyserats. Vid utvärderingen bör också beaktas att metoden skall kunna ge tillförlitliga resultat även på regional nivå.

I nuläget erhålls skördeuppskattningar för oljeväxter från SJV:s oljeväxtkontor. Stor osäkerhet råder beträffande hanteringen av oljeväxter efter omställningsperiodens slut vilket innebär att det då kan finnas behov av

skördeuppskattningar även för oljeväxterna. I detta sammanhang bör erinras om EG:s beslutade reform på oljeväxtområdet där man övergått till att ge arealbundet stöd direkt till odlaren. Stödet skall differentieras i förhållande till hektaravkastningen i olika regioner varav följer behov av regional skördestatistik.

Diskussioner har förts med SCB om att kunna få fram snabbstatistik för skörden. Åtminstone under övergångsperioden har detta bedömts vara angeläget.

Utredningen har förutsatt att övrig statistik kan insamlas på samma sätt som nu. I stort stämmer detta men eftersom förhållandena på marknaden nu ändras i snabb takt är det inte osannolikt att de uppgifter som man nu relativt enkelt kan få in kan bli betydligt svårare att få in i framtiden.

3.4 Statistiska centralbyrån: Utredaren förutsätter i fråga om produktionsstatistiken att behovet av s.k. basstatistik i stor utsträckning täcks av "uppgifter från företag och organisationer". Den förutsättningen kan i huvudsak vara riktig för närvarande, t.ex. när det gäller statistiken över produktion av kött, mjölkprodukter och kontraktbundna jordbruksgrödor såsom oljeväxter och sockerbetor där hela produktionen levereras till industrin. I och med avregleringen av jordbruket är det troligt att situationen förändras. Dylig statistisk information får då större betydelse för produktionsinriktning, prissättning m.m. på olika marknader (för olika produkter och/eller regionalt). Det är rimligt att anta att tillgängligheten av betydelsefull information baserad på uppgifter från företag och organisationer försämras och fördröjs även om uppgiftsskyldighet föreligger. SCB bedömer att behovet av oberoende objektiv datainsamling därför kommer att öka. Speciellt är det ett *konsumentintresse* att informationen blir allmänt tillgänglig. Detta torde också vara ett intresse som sammanfaller med de nya krav som en EG-anslutning skulle innebära.

När det gäller statistik och registerdata för skördeskadeskyddets behov tolkar SCB situationen så, att det fortfarande är ett statligt åtagande, i enlighet med riksdagens beslut år 1987 att överföra skyddet till en stiftelse inom LRF, att tillhandahålla information från LBR och normskördeberäkningar på låg regional nivå (skördeområden).

Allmänt kan sägas att SCB:s kontakter med statistikanvändare visar att det föreligger större behov av skördestatistik med regional redovisning än som framgår av utredningen. — — —

Utredningen anser att man för att kunna följa reformens effekter behöver skördestatistik för i första hand spannmålsgrödorna. SCB anser att även skördestatistik för vall är viktig eftersom denna gröda i hög grad berörs av omställningsåtgärderna.

SCB beräknar årligen *normskördar*. — — — En tidsserie med 25 års objektiv skördestatistik utgör underlag för beräkningarna. SCB:s normskördar används utöver för skördeskadeskyddet i många olika sammanhang, bl.a. som underlag vid rådgivning till lantbrukare, för driftsekonomiska beräkningar, av forskare och utredare samt vid värderingar och beräkningar av intrångsersättningar. — — —

Användningen av skördestatistiken är alltså vidare än den som utred-

ningen redovisat. Skördeuppskattningarna är fr.o.m. år 1989 dimensionerade med hänsyn till de nu nämnda olika användningsområdena.

Kraven från EG är — — — höga och det är tveksamt om utredningen har beaktat detta. — — —

— — — Enligt SCB är det olämpligt med väsentligare metodförändringar under omställningsperioden då stora förändringar kan väntas.

Genom nuvarande OS erhålls prognoser, preliminär statistik och definitiv statistik för hektarskördar och totalskördar. Möjligheterna att tidigt ta fram totalskördar finns för närvarande genom arealuppgifter från OS redan i juli. Om OS upphör måste arealinventering ske på annat sätt. En metod kan då vara specialbearbetning av LBR, vilket medför en senare publicering.

SCB tillstyrker att försöken med en utveckling av den danska modellen fortsätter under åren 1992 och 1993.

Utredaren utgår från att den danska modellen kommer att fungera och ge uppgifter av tillräckligt god kvalitet för att ersätta de objektiva skördeuppskattningarna fr.o.m. år 1994 och att en neddragning av dessa kan ske redan år 1993. Eftersom någon utvärdering av metoden inte ännu har gjorts anser SCB att det är för tidigt att dra dessa slutsatser. — — —

En ytterligare uttunning av urvalet i OS enligt Metod 1a minskar möjligheterna till avstämning av resultat enligt den danska modellen mot objektiva mätningar.

Beslut om omfattning och organisation av 1993 års skördeuppskattning måste tas redan innan 1992 års försök med den danska modellen har hunnit utvärderas.

En reducering av urvalet i 1993 års OS försämrar möjligheterna att koppla den av utredaren föreslagna gödselmedelsundersökningen år 1993 till OS — — —.

SCB är tveksam till en väsentlig metodändring mitt under omställningsperioden, innan ändrade metoder och konsekvenser av dessa har hunnit utredas.

Av nu nämnda skäl föreslår SCB att OS år 1993 genomförs i samma omfattning som år 1992.

— — — Utredaren har i sin kostnadskalkyl beräknat en minskning av anslaget med 7 milj.kr. för 1993 års OS enligt Metod 1a. Målsättningen för SCB är att skördestatistikens kostnader skall kunna minskas med minst detta belopp fr.o.m. 1994 års skörd. En preciserad kostnadskalkyl i det aktuella intervallet 2—3 milj.kr. årligen kommer att göras i den fortsatta utredningen av hur ett skördestatistiskt system bör utformas, inkl. försöksverksamheten med den danska modellen. Det bör i sammanhanget påpekas att gödselmedelsundersökningen år 1993 skulle fördyras med 1—2 milj.kr. om 1993 års OS reduceras enligt Metod 1a, som föreslås i utredningen.

3.6 Statens naturvårdsverk anser att förslagen om en mindre kostsam skördestatistik är en konsekvent följd av den nya livsmedelspolitiken. Naturvårdsverket vill endast uppmärksamma att de nuvarande objektiva skördeuppskattningarna är ett utmärkt instrument för att göra specialstudier av olika slag. Detta har varit mycket viktigt för att följa användningen

av gödselmedel och bekämpningsmedel och för specialstudier om betesmarker. Behovet av sådana specialstudier kommer att bli än större de kommande åren. Med en övergång till den metod för statistikinhämtande som utredningen föreslår kommer ett betydande behov av särskilda resurser att uppkomma för att kunna genomföra dessa. — — —

3.8 Sveriges lantbruksuniversitet menar att systematiska och tillfälliga fel hos den danska metoden är svåra att uppskatta. Därför skulle de sedan år 1991 pågående försöken att utvärdera den danska metoden underlättas avsevärt om OS genomfördes oförändrat även år 1993.

3.9 Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden: I fråga om utredningens detaljförslag till ändringar i nuvarande statistikproduktion har samarbetsnämnden inte funnit anledning till särskilt ställningstagande. Före omläggningen av skördestatistiken bör dock överläggningar ske med huvudmannen för skördeeskadeskyddet.

3.16 Konjunkturinstitutet: Inom området *produktionsstatistik* täcks behovet för NR i huvudsak av uppgifter från företag och organisationer. Beräkningarna görs inom SJV och skörden beräknas via leveransuppgifter (från t.ex. kvarnar) och utrikeshandelsstatistik. En neddragning av insatserna för direktberäkningar av skörden innebär inte någon allvarlig försämring av underlaget för nationalräkenskaper och konjunkturanalys. Enligt utredningen behövs skördeuppskattningar i någon form som komplement till internationella organ, till forskning och till uppföljning av reformens effekter. Det förefaller uppenbart att nuvarande objektiva skördeuppskattningar är nästan helt utformade för skördeeskadeskyddets behov. Beräkningsmetodiken torde kunna ändras i riktning mot den danska modellen och ändock ge tillräckliga uppskattningar av skördar för övriga ändamål. Det pågående försöket med denna modell torde snart ge ett svar på denna punkt.

3.26 Konsumentberedningen: Utredningens förslag inom rubricerade område innebär inga större förändringar gentemot nuvarande statistik, utom förslaget att pröva den s.k. danska modellen för skördestatistiken. KoB har inget att invända mot att denna modell testas och efter utvärdering eventuellt får ersätta nuvarande objektiva skördeuppskattning.

3.28 Länsstyrelsen i Jönköpings län: Den höga ambitionsnivån [avseende skördeuppskattningar] medför att kostnaderna blir höga. Det är därför motiverat att utvecklingsarbete påbörjas för att tillskapa en ny metod som är väsentligt mindre resurskrävande.

Utredningen har föreslagit den s.k. danska modellen som bygger på att skördestatistik tas fram genom uppgifter från jordbrukarna själva. Övergångstiden har bedömts till två år och modellen föreslås införas fr.o.m. år 1994. Det är tveksamt om metoden kan anpassas till svenska förhållanden på så kort tid. Svårigheterna ligger främst i att få en godtagbar uppskattning av vallskördarnas storlek. Den gamla metoden bör bibehållas tills man är säker på att den nya metoden kan ge ett tillfredsställande resultat.

3.29 Länsstyrelsen i Malmöhus län vill, i enlighet med Frithiof Billströms särskilda yttrande, peka på att det ingenstans i utredningen finns belägg för den danska metodens tillförlitlighet. Inte ens i Danmark har man presenterat några studier av metodens statistiska säkerhet. Länssty-

relsen anser vidare att man vid en utvärdering av den danska modellen också bör ta hänsyn till tidsaspekten. Statistikredovisningen med den danska metoden sker betydligt senare än med nuvarande metod. Genom en vidareutveckling och fortsatta jämförelser mellan "Objektiv skördeuppskattning" och den danska modellen bör man komma fram till en modell som ger statistisk säkerhet till en lägre kostnad än de 19 milj.kr. som undersökningarna årligen kostar med nuvarande metod. Det är också rimligt att kostnaderna för skördeuppskattningarna minskar eftersom en del användningsområden för statistiken försvinner i samband med avregleringen av jordbruket. — — —

För en så viktig del för landets försörjning som de båda Skånelänen utgör, är skörderesultat på skördeområden en nödvändighet [enligt lantbruksenheten vid länsstyrelsen]. Under åren har [enheten] tack vare norm-skördar för skördeområden kunnat serva bl.a. enskilda jordbruksföretag, organisationer, kommuner, televerk och militära myndigheter med regional statistik för varierande behov. Även den lokala rådgivningsverksamheten är i stort behov av produktionsstatistik.

3.30 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Nya länsstyrelsen kommer att ha viktiga arbetsuppgifter för den framtida landsbygdsutvecklingen där jordbruksnäringen är en viktig del. För att med effektivitet kunna genomföra detta arbete krävs det en bra områdesstatistik på så små områden (mindre än län) som möjligt. Utredarens förslag innebär en alltför grov indelning. För att också jordbrukets omställning skall kunna belysas med säkerhet bör därför såväl lantbruksregistret som objektiva skördeuppskattningarna behållas i nuvarande omfattning tills vidare.

Utredningens förslag om införande av skördeuppskattningar enligt den "danska metoden" redan år 1994 kan inte tillstyrkas av länsstyrelsen. Metoden har enligt länsstyrelsens uppfattning många svagheter och är inte utvärderad för svenska förhållanden. Om metoden införs redan år 1994 kommer den att äventyra uppföljningen av jordbrukets omställning. Länsstyrelsen tillstyrker dock att metoden under några år testas och utvärderas jämsides med nuvarande skördeuppskattningar.

Enligt länsstyrelsens uppfattning krävs det områdesvisa data (mindre än län) även för produktionsstatistik för bl.a. forskning, utbildning, uppföljning och stimulering av landsbygdsutveckling, samt för att uppfylla statens ansvar för krisdrabbade företag.

Dessutom kommer kostnaderna för tilläggsundersökningar att bli mycket höga om tillgången på basstatistik med regionala data försvinner. En stor del av uppgifterna för tilläggsundersökningar samlas in till marginalkostnader genom objektiva skördeuppskattningarna i dag.

— — — Med regional produktionsstatistik anser — — — länsstyrelsen att skördestatistik även i fortsättningen måste kunna redovisas på minst nuvarande nivå (106 skördeområden) annars blir statistiken en enda stor "medelkaka".

För att följa effekten av jordbrukets omställning anger utredaren att skördestatistik i första hand behövs endast för spannmålsgrödor. Länsstyrelsen anser att det även för vall som är den största grödan i länet, behövs årlig skördestatistik då grödan påverkas i hög grad av omställningen.

Vallskördens storlek måste kunna bedömas i tid eftersom detta påverkar behovet av spannmål och kraftfoder.

3.31 Länsstyrelsen i Örebro län delar inte utredningens synpunkter att företag och organisationer kan täcka behovet av produktionsstatistik.

Det är därför olämpligt att avskaffa objektiva skördeuppskattningar (OS) med anställda provtagare.

Besparingar skall göras genom att förenkla olika arbetsmoment i OS. Tidigare erfarenheter visar att fel uppstår i statistiken om det sker subjektivt. Med låg insats av medel kan preliminära skördesiffror (s.k. snabbstatistik) produceras. Det blir också lätt att framställa målinriktade undersökningar, t.ex. bekämpningsmedelsundersökning. Dessutom ställer forskning, rådgivning och undervisning i dag större krav på bra statistik. Utöver skördeuppgifter inhämtas växtodlingsdata, t.ex. såtid, sortval m.m.

Utredningen föreslår att den danska modellen genomförs helt år 1994. Länsstyrelsen ser mycket allvarligt på detta förslag och tycker att metoden är mycket tveksam. Risken är stor att det blir värdelös statistik. Länsstyrelsen föreslår att den danska modellen prövas under omställningsperioden för att sedan kunna utvärderas.

Länsstyrelsen föreslår att en översyn av nuvarande områdesindelning görs för att passa ett avreglerat lantbruk. I utredningen har ej beaktats den enskilde lantbrukarens behov av statistik för att kunna fatta bra beslut för omställning till ett marknadsanpassat lantbruk samt även efter denna period.

3.32 Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser att man beträffande produktionsstatistiken bör avvakta med ändringar och vid en eventuell ändring direkt inrikta sig på en anpassning till EG-nivå.

Det måste anses vara ett allmänt intresse att jordbrukarkåren förses med behövlig statistik. De har själva ingen möjlighet att enskilt eller gemensamt samla den statistik de har behov av på områdesnivå. Avkastningsnivåerna kan variera mycket inom samma län. Försämrade redovisning till lägst länsnivå blir värdelös vid regional statistik användning och planering.

Den "danska modellen" är redan tidigare prövad i vårt land (på 1970-talet). Metoden förkastades eftersom den inte passade de förhållanden som råder i Sverige, vilka påtagligt skiljer sig från de som råder i Danmark.

I Norrlandslänen liksom i Kopparbergs län är vallen en mycket stor och viktig del av växtodlingen, eftersom flertalet djurhållare är inriktade på mjölkproduktion. Vallskörden måste i tid kunna bedömas, eftersom vallskördens storlek påverkar förbrukningen av spannmål och kraftfoder. I den danska modellen är det särskilt svårt att bedöma sannolik vallskörd.

När omställningsperioden är över finns det stor risk att intresset att lämna uppgifter för statistik hos de enskilda lantbrukarna mattas betydligt, om de inte kan se någon direkt nytta av det annat än i stora sammanhang.

— — —
Det måste anses olämpligt att byta statistikmetod under pågående omställning — — —

Genom förenklingar i bl.a. fältarbetet borde det vara möjligt att skörda samma mängd provtytor som i dag till avsevärt lägre kostnad. Det borde då vara möjligt att med i stort sett bibehållen kvalitet på produktionsstatisti-

ken kunna avvakta med större förändringar tills omställningsperioden är över och EG:s krav klarnat.

3.33 Länsstyrelsen i Jämtlands län: — — — En neddragning av objektiva skörde-skadedskyddet till förmån för en metod som bygger på uppgifter från jordbrukarna själva anses [av utredningen] vara tillfyllest. Sannolikt är detta en alltför optimistisk inställning. — — — Att motivera neddragning av statistikinhållet med enbart anpassning till EG:s minimikrav kan inte vara hållbart eller acceptabelt vare sig från näringens eller samhällets sida. Däremot bör ansträngningar göras att i så stor utsträckning som möjligt göra den svenska statistiken jämförbar med den i EG utan att därför göra för stort avkall på kontinuiteten.

Skörde-skadedskyddets behov måste utvärderas ytterligare. Att som i betänkandet utelämna en analys av skyddets behov med hänvisning till att det bör tillgodoses av branschen anser vi är tveksamt. — — —

En omläggning enligt betänkandet kommer att försvåra utvärdering, uppföljning och forskning på området. Det är särskilt allvarligt för Norrlands del då man i betänkandet föreslår att produktionsstatistiken för slåttervall skall avskaffas.

Det är — — — odlingen av slåttervall och skörden därav som i alla aspekter är viktigast och har betydelse för Jämtlands län.

En indragning av produktionsstatistiken för slåttervall innebär i praktiken att länet blir utan produktionsstatistik. Samma förhållanden råder i stort för hela Norrland.

3.34 Länsstyrelsen i Norrbottens län bedömer det angeläget att även fortsättningsvis upprätta objektiv skördestatistik för grödorna vall, potatis och spannmål.

Objektiv skördestatistik bör bygga på uppgifter som insamlas genom mätning och vägning. Att ett antal lantbrukare får i uppgift att bedöma skördens storlek uppfyller ej rimliga krav. — — —

I vårt län är skördestatistik mest angelägen för grödorna vall och potatis. Det föreligger behov av att objektivt påvisa vilka skördenivåer som uppnås i olika delar av länet. Det är ca 30 mil mellan gårdar vid södra resp. norra länsgränsen och ca 20 mil från kustnära gårdar till gårdar i länets inland. Det är uppenbart att ett länsmedeltal på subjektivt insamlade uppgifter under våra förhållanden ej har något statistikvärde. — — —

— — — Att det insamlas objektiv skördestatistik för vall och potatis är för oss viktigare än uppgiften om spannmålsskördens storlek.

Länsstyrelsen anser att en kombination av nuvarande statistikinsamling och den s.k. danska modellen *kan* vara en lösning som ger tillfredsställande statistik och sänkta kostnader. Utlottning av gårdar kan exempelvis begränsas till en del av nuvarande skördeområden och nuvarande antal gårdar. Övriga delar av skördeområdet kompletteras med enkätuppgifter enligt den s.k. danska modellen. Nästa skördeår utlottas gårdarna inom en annan del av skördeområdet. Skördeprovtagarna kom på detta sätt att arbeta inom ett mer begränsat geografiskt område med mindre tidsåtgång och resekostnad för insamling av skördeprover.

— — — Kanske att en sådan metod på försök kunde genomföras för delar av landet redan skördeåret 1993. Dessutom har den objektiva skör-

deuppskattningen stort värde vid beräkningar av Norrlandsstödet. Normskördarna utgör även hjälpmedel vid beräkning av ren- och älgskadorna.

— — — Att även få fram medelskörden av olika potatissorter vore en värdefull uppgift. Rätt uppbyggd statistik med uppgifter om sortandel och sorternas avkastning i praktiken i resp. område ger basunderlag för lantbrukare och rådgivare att förändra sortval m.m. så att optimalt resultat erhålls. — — —

Vi finner det olyckligt om man mitt i pågående omställningsprogram helt skulle byta statistikmetod. Omställningens komplicerade karaktär kräver en uppföljning och utvärdering.

3.39 Lantbrukarnas riksförbund: Omprövningen av skördeuppskattningarna sker i ett skede när kravet på kontinuitet och jämförbarhet över tiden är särskilt stort. — — —

LRF anser att möjligheterna bör kunna prövas att övergå till en mindre kostnadskrävande metod för skördeuppskattningarna. Det är dock ett oeftergivligt krav att en grundlig utvärdering görs av den nya metoden innan slutlig ställning tas i frågan. Utredningen torde ha underskattat de metodproblem och andra svårigheter som sammanhänger med en omläggning av denna statistik.

Vad gäller övrig produktionsstatistik vill LRF peka på vikten av den statistik som erhålls från företag och organisationer. Förutsättningarna för denna uppgiftsinsamling torde komma att förändras, bl.a. vid ett EG-medlemskap. LRF utgår från att överläggningar vid behov tas upp med näringens organisationer.

Enligt LRF:s mening borde utredningen klart ha redovisat att staten iklätt sig ansvaret för statistikunderlaget till skördeskadeskyddet. — — —

Om ytterligare minskningar görs av lantbruksregistret och skördeuppskattningarna och dessa inte är acceptabla från Skördeskadeskyddets synpunkt ändras de ekonomiska förutsättningarna för uppgörelsen mellan LRF och staten. Vid behov bör dessa frågor tas upp i en förhandling mellan Skördeskadeskyddet och staten.

4 Ekonomisk statistik

4.1 Statens jordbruksverk: En enda samordnad lantbruksekonomisk undersökning hade varit att föredra men med tanke på att den s.k. deklarationsundersökningen (DU) försämras i och med förenklingen av deklarationsblanketterna och med vetskap om att EG kommer att kräva detaljerade bokföringsundersökningar anser SJV att den föreslagna metoden är den bästa framkomliga vägen.

Förslaget innebär klara begränsningar i möjligheterna att använda statistiken. Detta gäller t.ex. möjligheten att ta fram regional statistik och för jämförelser med tidigare år. Neddragningen av DU påverkar dessutom vissa delar av NR-kalkylerna varför alternativa beräkningsmetoder kommer att behöva tas fram. Detta gäller främst kapitalkostnaderna. Med tanke på EG-kraven kan undersökningarna på sikt behöva utvidgas och förändras. Utredningen föreslår att DU skall utföras i samma omfattning

som för närvarande i stödområdena i norra Sverige. SJV vill påpeka att det fortsatta arbetet med att utveckla den s.k. norrlandsmodellen kan innebära att ytterligare krav kommer att ställas på statistisk information.

För att följa reformens effekter kan det vara värdefullt att få fram snabbstatistik. Om ett fördjupat samarbete med LRF-konsult kan ge detta resultat är det angeläget att gå vidare med det.

Trots begränsningarna stöder SJV det redovisade förslaget som sammantaget innebär en minskning av den ekonomiska statistiken.

4.4 Statistiska centralbyrån delar i stort den bedömning utredningen gör om behovet av statistik för att belysa jordbruksföretagens ekonomiska förhållanden. Emellertid anser SCB att de inskränkningar i DU och JEU i tid och omfattning som utredningen föreslår i alltför hög grad begränsar möjligheterna att följa den livsmedelspolitiska reformens effekter i den omfattning som angetts i utredningsdirektiven. — — —

— — — Enligt SCB:s bedömning, som närmast synes vara i överensstämmelse med utredningsdirektiven, bör den ekonomiska utvecklingen, i varje fall för något inkomstår, följas upp för hela jordbruket under och efter omställningsperioden (och inte enbart för vissa speciellt intressanta driftsinriktningar under en del av omställningsperioden som utredaren föreslår).

Underlaget till sektorkalkylerna bör — — — i möjligaste mån hålla minst samma kvalitet som hittills. — — — SCB anser det därför lämpligt att åtminstone för något år under omställningsperioden genomföra DU med ungefär hittillsvarande omfattning. Ett lämpligt år för detta torde vara inkomståret 1992, eftersom resultaten då kan utnyttjas i den utvärdering som år 1994 skall ske av den livsmedelspolitiska reformen. Om DU behöver genomföras i full skala för ytterligare år blir i första hand beroende av när utökade bokföringsundersökningar enligt EG:s krav kommer till stånd och hur dessa utformas.

Utredningen föreslår att den företagsekonomiska analysen skall ske med hjälp av modelljordbruksansatsen (MJA), vilket innebär en mycket stark koncentration till vissa grupper av företag. SCB har inget att erinra mot denna uppläggning men — — — anser att analysen bör utsträckas till att även omfatta inkomståren 1993 och 1994, vilket medför att en begränsad DU (med omfattning som utredningen föreslagit för åren 1991 och 1992) bör genomföras även för inkomståren 1993 och 1994. LRF Konsults kundmaterial som av utredningen föreslås utgöra ett av tre möjliga alternativ som underlag för företagsekonomiska analyser kan enligt SCB endast betraktas som ett supplementärt material på grund av dess bristande representativitet.

I samband med den ovan föreslagna utökningen av DU 1992 bör det även vara möjligt att göra enklare företagsekonomiska analyser av de grupper av företag som inte omfattas av MJA. SCB anser att det finns behov av att bl.a. belysa de ekonomiska förhållandena för deltidjordbruket. Vidare bör utökningen utnyttjas för att i övrigt belysa skattereformens effekter varvid jämförelse i första hand bör göras med DU 1990. — — —

Den samordning av DU och JEU som utredningen förordar har inletts av SCB i samarbete med SJV redan vid planeringen av DU avseende år

1991. Anpassningen av DU till de företagsgrupper som ingår i JEU innebär att de kommande resultaten från DU 1991 inte kan jämföras med resultaten från tidigare års DU. Vill man göra tidsserier måste nya bearbetningar av de äldre årgångarna göras för att i görligaste mån överföra dem till JEU:s mer begränsade population. Det är dessutom så att samordningen av urvalen medför att JEU i viss utsträckning påverkar det underlag som hittills erhållits från DU till MJA, genom att i JEU inte ingår registrerade handelsbolag samt att jordbrukare i åldern 62—64 år är underrepresenterade.

SCB har inga erinringar mot utredningens förslag om utvidgning av den lantbruksekonomiska statistiken för stödområdena och bedömer de föreslagna åtgärderna från statistisk synpunkt acceptabla.

SCB är beredd att medverka till att *snabbstatistik* tas fram på basis av LRF Konsults kundmaterial i kombination med annat material som täcker hela populationen. En hel del utvecklingsarbete torde dock återstå bl.a. beroende på de förändringar som på grund av skattereformen har gjorts i kontoplaner m.m. inkomståret 1991.

SCB delar utredningens uppfattning att det liksom tidigare är lämpligt att belysa jordbrukarfamiljernas inkomstsammansättning genom en samkörning mellan DU/LBR och Inkomst- och förmögenhetsregistret (IoF), även om skattereformen kommer att försvåra jämförelser bakåt i tiden. Till skillnad från utredningen anser SCB att denna sambearbetning inte bör begränsas till inkomståren 1991 och 1992 utan göras även följande år tills EG-anpassningen av den lantbruksekonomiska statistiken genomförts.

— — — För att klara kostnadsnedskärningen [avseende JEU] krävs förenklingar utöver att ta bort arbetskraftsredovisningen. — — — Det föreslagna anslaget för budgetåret 1992/93 ligger därför på grund av planerade och delvis redan igångsatta åtgärder ca 400 000 kr. för lågt (i 1990/91 års priser). — — —

4.8 Sveriges lantbruksuniversitet instämmer i utredningens synpunkter att stor vikt bör läggas på möjligheterna att i ekonomisk statistik på företags- och sektornivå kunna följa och studera effekterna av den omläggning jordbruket nu genomgår. Det är självfallet också angeläget att en anpassning sker till de krav en eventuell anslutning till EG kräver. SLU saknar dock en mera genomgripande analys av behoven av ekonomisk statistik mot bakgrund av de förändringar vi även i framtiden kan förvänta rörande jordbrukets struktur, nya verksamhetskombinationer och nya företags- och ägandeformer. För den företagsekonomiska forskningen är sådan statistik av stort värde och det är särskilt angeläget att i tidsserier kunna följa utvecklingen i väl definierade grupper av företag, vilket bör beaktas i förslagen till urvalsstrategier.

4.15 Riksskatteverket har inget att erinra beträffande de olika förslagen [avseende DU]. RSV vill emellertid i detta sammanhang framhålla att verket tillsammans med SCB för närvarande utreder omfattning och rutiner för SCB:s totala inhämtande av deklara-tionsuppgifter. Översynen är föranledd av de störningar i taxeringsarbetet som uppstår hos skattemyndigheterna på grund av att vissa deklara-tioner finns hos annan myndighet under taxeringsperioden.

4.16 Konjunkturinstitutet: DU, som den hittills använts, har genomförts som en urvalsundersökning och uppräknats till totalnivå med hjälp av LBR. På dessa data har sedan stora delar av uppgifterna i NR:s (SJV:s) sektorkalkyl baserats. JEU däremot är en mikroekonomisk undersökning som beskriver vissa typjordbruk i detalj – och är inte avsedd att användas för totalkalkyler. Den samordning av DU och JEU som föreslås ser ut att rycka undan möjligheten till totaluppräknings av DU, och därmed bortfaller möjligheterna att använda DU i sektorkalkylerna.

En möjlig lösning vore dock att intermittent genomföra DU och därmed mellan skarva med LRFk:s material eller något annat. I varje fall är det viktigt att DU genomförs år 1992 på det "gamla sättet". Detta är desto viktigare eftersom DU för år 1991, av olika skäl, ser ut att bli oanvändbar på riksnivå.

På längre sikt är det angeläget att den ekonomiska statistik som byggs upp med hänsyn till EG:s krav också ger möjlighet till uppräknings och meningsfulla totalkalkyler. Annars försämras nationalräkenskapernas möjlighet att belysa jordbrukssektorns inkomster och utgifter.

4.18 Skogsstyrelsen använder vissa uppgifter från jordbruksekonomiska undersökningen (JEU) och deklarationsundersökningen (DU). – – –

Skogsstyrelsen anser att någon typ av bokföringsundersökning bör finnas och omfatta minst nuvarande grupper av företag. Helst bör även skogsbruksföretag ingå i undersökningen. Det bör utredas om undersökningen kan samordnas med deklarationsuppgifter och sammanställas med hjälp av olika dataregister och datamedium. Arbetskraftsdelen i undersökningen bör något förenklat kunna sammanställas med uppgifter från näringsbilagan.

4.20 Statskontoret: För att tillgodose EG:s krav bedömer utredaren bl.a. att en utvidgning av de bokföringsundersökningar som nuvarande jordbruksekonomiska undersökningen (JEU) utgör kommer att vara nödvändig att genomföra. Statskontoret ifrågasätter om det är så välbetänkt att bygga en statistikproduktion för EG:s krav på JEU. JEU redovisar utvecklingen av lantbrukets inkomst- och lönsamhetsförhållanden. Resultaten av JEU ligger till grund för s.k. typkalkyler. Dessa ingick under den förutvarande jordbrukspolitiken som underlag vid dåvarande jordbrukspristv handlingar. Enligt statskontorets bedömning behöver en mer förutsättningslös analys av EG:s krav göras utifrån en så aktuell situation som möjligt.

4.26 Konsumentberedningen: Kritik har under årens lopp riktats mot de båda huvudundersökningar som belyst jordbrukarnas inkomst- och lönsamhetsutveckling, nämligen deklarationsundersökningen (DU) och jordbruksekonomiska undersökningen (JEU). – – –

Kravet på exakthet i inkomstnivåuppgifterna har minskat till följd av att de inte längre används i prissättningsssammanhang. Det är dock av stort intresse att framför allt under omställningsperioden kunna följa utvecklingen, dels totalt sett (alltså inkl. jordbrukarnas inkomster utanför jordbruket), dels med uppdelning på olika inkomstkällor. Vidare måste beaktas att EG fordrar uppgifter baserade på bokföringsundersökningar från medlemsländerna. I EG-perspektivet erfordras alltså en undersökning typ JEU.

KoB förordar att deklarationsundersökningen snarast möjligt läggs ned. Skatteomläggningen och ny deklarationsblankett har fått till följd att användbarheten av materialet för jordbruksekonomisk statistik reducerats. Tillgängliga resurser för denna typ av statistik bör i stället användas till att förbättra JEU och till att förbereda anpassningen till EG:s krav.

Utredningen har avvisat ovanstående alternativ med hänvisning till att JEU är otillräcklig för att under omställningsperioden studera förändringar mellan åren, bl.a. på grund av stora slumpfel. Häremot kan invändas att utredningen som ett av sina alternativ för studier av utvecklingen (alt. 1) anger LRF konsults resultatanalyser för lönsamhetsutvecklingen och Inkomst- och förmögenhetsstatistiken (IoF) för inkomstutvecklingen. Detta alternativ, för vilket kostnaden anges till endast 0,3 milj.kr., skulle övergångsvis kunna användas som ett komplement till JEU. Denna lösning blir billigare än utredningens förslag att tillsammans med JEU bibehålla DU under några år. Skillnaden – "överskottet" – skulle kunna användas till förbättringar av JEU.

4.39 Lantbrukarnas riksförbund: Vad gäller strukturstatistik/registeruppgifter och ekonomisk statistik föreslår utredningen att fördjupade studier görs över kravet på statistik vid ett EG-medlemskap. Enligt LRF:s mening är det viktigt att sådana studier görs skyndsamt och att man därvid även beaktar det mer kortsiktiga behovet i samband med EG-förhandlingar m.m.

LRF anser det vara en central uppgift för lantbruksstatistiken att följa lönsamhetsutvecklingen inom lantbruket under såväl den pågående omställningsperioden som i EG-perspektivet. — —

LRF anser de s.k. modelljordbruken vara ett bra underlag för att följa utvecklingen. Det är därför viktigt att det behövliga statistikunderlaget från JEU och DU tas fram även framdeles. LRF vänder sig mot utredningens synsätt att de lantbruksekonomiska undersökningarna tillfälligt kan dras ned under de närmaste åren för att åter byggas ut till följd av EG-kraven.

4.44 Sveriges livsmedelsindustriförbund: När det gäller att följa upp den livsmedelspolitiska reformens effekter föreslår utredaren vissa modifieringar i nuvarande ekonomiska undersökningar. — — — Det förefaller dock något oklart hur dessa modifieringar skall göras.

En viktig aspekt på jordbruksföretagens lönsamhet är hur jordbrukarnas tillgångar och skulder förändras över tiden, och i synnerhet vilken effekt den livsmedelspolitiska reformen har i dessa avseenden. Jordbrukarnas skuldsättningsgrad och likviditetsgrad ger en väsentlig bild av förändringar i konkurrenskraften för olika typer (produktionsinriktning) och storlekar av jordbruksföretag. För att det svenska jordbruket skall vara konkurrenskraftigt, speciellt i ett EG-perspektiv, måste en kostnadsanpassning ske. Det gäller inte minst de finansiella kostnaderna, som ofta negligeras i debatten. Det bör därför vara angeläget, både för uppföljningen av den livsmedelspolitiska reformen och för EG-anpassningen, att statistiken på detta område bibehålls och eventuellt utvecklas.

5 Pristatistik

5.1 Statens jordbruksverk: Utredningen bedömer att den nuvarande pristatistiken för primär- och prisregleringsledet är tillfredsställande. SJV delar denna uppfattning liksom bedömningen att prisinsamlingen blir mer komplicerad till följd av avregleringen. I den successiva behovsprövning som måste göras på detta område är det även här av stor vikt att beakta eventuella krav från EG.

För att följa prisutvecklingen på jordbruksfastigheter förordas i utredningen att detta skall göras på samma sätt som för övriga fastigheter, dvs. genom rapportering av inskrivningsmyndigheterna till SCB i samband med att lagfart beviljas.

Fram t.o.m. juni 1991 har SCB grundat sin pristatistik för jordbruksfastigheter på underlag från lantbruksnämnderna varvid lantbruksnämnderna har gjort prisbedömningar för att utröna om köpen har kunnat betraktas som representativa köp och således har kunnat ingå i statistiken.

Jordförvärvslagen ändrades fr.o.m. juli 1991 vilket innebär att förvärvstillstånd krävs vid betydligt färre fastighetsöverlåtelser än tidigare.

Detta medför en kraftig minskning av underlaget till pristatistiken vilket kan få konsekvenser såväl för kvaliteten på statistiken som för möjligheten att göra regionala uppföljningar. Inom SCB pågår för närvarande en analys för att klarlägga detta. Innan resultaten av SCB:s analys föreligger anser SJV att det är för tidigt att ta ställning till om en besparing i enlighet med utredningen är möjlig.

I avsnitt 6 anges att arrendepreisutvecklingen skulle kunna behöva belysas. Denna fråga återfinns inte under avsnitt 8. För närvarande saknas statistik över arrendepreisutvecklingen men däremot finns behov att kunna följa denna bl.a. för uppföljningen av den livsmedelspolitiska reformen.

5.18 Skogsstyrelsen använder vissa delar av produktionsmedelsprisindex (PM-index) som tas fram av statens jordbruksverk. PM-index används för att beräkna prisutvecklingen för maskinarbeten (maskinkostnader). Skogsstyrelsen anser liksom utredaren att prisinsamlingen skall fortsätta.

5.26 Konsumentberedningen delar utredningens uppfattning att behov finns av en pristatistik, som t.o.m. på vissa områden är mer omfattande än den nuvarande. Som utredningen framhåller kan behovet av information om regionala produktpriser komma att öka till följd av avregleringen. Liksom utredningen anser KoB att ambitionsnivån däremot kan tillåtas sjunka för uppgifter till produktionsmedelsprisindex mot bakgrund av att denna index inte längre används som prissättningsunderlag.

6 Övrig statistik

6.1 Statens jordbruksverk: SCB genomförde under våren 1991 en särskild sysselsättningsstudie baserad på LBR 1990. De hittillsvarande resultaten från denna studie tyder på att det kan vara svårt att få fram användbara resultat. Det är i dagsläget därför inte möjligt att ta ställning till om en förnyad studie skall genomföras.

En hel del av underlaget för miljöstatistiken samlas in i samband med de objektiva skördeuppskattningarna. Utredningen föreslår att möjligheten att övergå till en annan modell (den s.k. danska modellen) prövas. Om övergång till ny metod sker måste uppgifter rörande bekämpningsmedels- och handelsgödselanvändningen i jordbruket tas in på annat sätt. SJV stödjer härvid utredningens förslag innebärande särskilda undersökningar om den s.k. danska metoden ersätter nuvarande objektiva skördeuppskattningar.

6.4 Statistiska centralbyrån: Det bör i sammanhanget påpekas att gödselmedelsundersökningen år 1993 skulle fördyras med 1–2 milj.kr. om 1993 års OS reduceras enligt Metod 1a, som föreslås i utredningen.

Utredaren föreslår att den nu pågående studien om jordbrukarhushållens arbetsinsatser i och utanför jordbruket upprepas avseende år 1993. — — — Erfarenheterna från den nu pågående studien kan innebära att vissa metodförändringar bör aktualiseras men SCB bedömer preliminärt att en upprepad undersökning bör kunna genomföras. SCB beräknar kostnaderna för en upprepad undersökning till ca 1 milj.kr. i 1991/92 års kostnadsläge.

SCB instämmer i att behovet av sysselsättningsstatistik för jordbruket på kort sikt kan tillgodoses med nämnda studie, varför den särskilda undersökningen om jordbrukets arbetskraft (JAK) inte behöver göras år 1993.

— — — Utredaren bedömer att [insamling av sysselsättningsuppgifter] bör kunna ske i samband med uppgiftsinsamling till strukturstatistiken. Detta är säkert korrekt med en uppläggning som innebär att strukturstatistiken huvudsakligen erhålls genom LBR. Eftersom den framtida uppläggningsen av strukturstatistiken skall utredas från ett helhetsperspektiv bör frågan om insamling av sysselsättningsuppgifter behandlas i det sammanhanget.

På utredningens förslag och efter riksdagens beslut att inte längre anslå medel för årliga undersökningar av ny-, till- och ombyggnadsverksamheten i lantbruket, har SCB lagt ner ifrågasvarande statistik fr.o.m. 1991/92.

— — —

Förslaget — — — om ny-, till- och ombyggnadsverksamheten innebär att det intermittert är av värde att studera denna. SCB är tveksam till att sådana undersökningar genomförs intermittert med hänsyn till både resultatens relevans och tillförlitlighet, om de inte genomförs under en följd av år.

Utredaren säger [att drivmedels] undersökningen inte behövs från livsmedelsstatistisk synpunkt. Undersökningen har genomförts med treårsintervall avseende perioden 1977–1989. Resultaten har använts för beredskapsplanläggning och som underlag för energibalanser. Det bör vidare framhållas att data från drivmedelsundersökningarna även utgör underlag för statistiken över utsläpp till luft av svaveldioxid, kväveoxider och koldioxid och för jordbrukets bidrag till dessa utsläpp. Även av detta skäl bör alltså enligt SCB:s mening denna undersökning bibehållas.

SCB bedömer att det också i fortsättningen finns behov av att ta fram statistik för nämnda ändamål. SCB föreslår att verket gör en studie av möjligheterna att göra syntetiska beräkningar med ledning av bl.a. areal-

uppgifter för enskilda grödor. Detta skulle kunna medföra att undersökningar till jordbrukarna kan göras glesare än för närvarande, t.ex. vart femte år och till lägre kostnader.

Om de objektiva skördeuppskattningarna inte genomförs fr.o.m. år 1994, försvinner ett viktigt verktyg för datainsamlingen vad gäller dels statistiken över gödsel- och bekämpningsmedelsanvändningen i jordbruket, dels annan därpå grundad lantbruksrelaterad miljöstatistik t.ex. ammoniakutsläpp och näringsläckage. Dessa statistikuppgifter redovisas nu för län och i regel även för avrinningsområden.

Alternativa undersökningsmetoder för den aktuella statistiken är för närvarande helt oprövade när det gäller den aktuella typen av datainsamling. En metodförändring kommer att påverka statistikens kvalitet och medför dessutom att statistikens jämförbarhet över tiden försvåras. Utredningens optimism om alternativa metoders användbarhet framdeles är därför enligt SCB:s mening för stor.

SCB tillstyrker utredningens förslag om tidsplan för undersökningarna om gödsel- och bekämpningsmedelsanvändningen. När det gäller förslaget att som alternativ undersökningsmetod tillämpa postenkät vill SCB påpeka att detta leder till en avsevärd kvalitetsförsämring av statistiken.

— — —

Som också utredningen antyder, behöver provundersökningar med alternativa metoder genomföras parallellt med nuvarande metod. Förutom postenkät bör därvid förberedd telefonintervju och eventuellt besöksintervju prövas. Provundersökningarna syftar förutom till metodprövning, till att skapa förutsättningar för en länkning av metoderna till varandra. Sådana provundersökningar har planerats för år 1992 avseende bekämpningsmedel och år 1993 avseende gödselmedel. Utredningens förslag att reducera de objektiva skördeuppskattningarnas omfattning under år 1993 skulle innebära att urvalet för 1993 års gödselmedelsundersökning skulle bli alltför litet med hänsyn till statistikbehovet. En erforderlig kompletterande undersökning detta år, som också skulle få karaktären av prov med annan metod, t.ex. enkät, skulle innebära stor risk för att meningsfulla resultat ej kan erhållas. SCB föreslår därför utifrån miljöstatistikens behov att skördeuppskattningarnas omfattning förblir oförändrad år 1993. Om så inte blir fallet beräknas kostnaderna för gödselundersökningen detta år till 2 – 3 milj.kr. i stället för av utredningen beräknade 1 milj.kr. för budgetåret 1993/94. I detta sammanhang utgår SCB från att kostnaderna för provundersökningarna ryms inom ramen för kostnadsposten "Medel för utveckling av nya metoder".

Den slutliga utformningen av de framtida gödsel- och bekämpningsmedelsundersökningarna får, enligt SCB:s mening, bli beroende av erfarenheterna av provundersökningarna. SCB avser därför att senare i anslagsframställningar återkomma med en mera definitiv kostnadsberäkning för undersökningarna.

Utredningen föreslår vidare att uppgifter om grön mark knyts till här nämnda undersökningar. SCB vill dock påpeka att statistik över grön mark bättre tas fram i anslutning till LBR eller skördeuppskattningarna. Om

grön mark skall ingå i kemikalieundersökningarna måste ytterligare medel avsättas för dessa.

SCB konstaterar också att nuvarande regionala statistik över handels- gödsel försäljningen inte berörs av utredningen. Det förutsätts därför att denna statistik skall tas fram även fortsättningsvis.

6.6 Statens naturvårdsverk anser att förslagen om en mindre kostsam skördestatistik är en konsekvent följd av den nya livsmedelspolitiken. Naturvårdsverket vill endast uppmärksamma att de nuvarande objektiva skördeuppskattningarna är ett utmärkt instrument för att göra specialstudier av olika slag. Detta har varit mycket viktigt för att följa användningen av gödselmedel och bekämpningsmedel och för specialstudier om betesmarker. Behovet av sådana specialstudier kommer att bli än större de kommande åren. Med en övergång till den metod för statistikinhämtande som utredningen föreslår kommer ett betydande behov av särskilda resurser att uppkomma för att kunna genomföra dessa. — — —

6.7 Kemikalieinspektionen delar — — — utredarens synpunkter att det finns behov av statistik över en total och regional *användning* av bekämpningsmedel. Det är också viktigt att belysa orsaken till regionala variationer beträffande preparatval, dosval, behandlingsintensitet m.m.

KemI delar utredarens uppfattning att det är tillräckligt att samla in uppgifter om bekämpningsmedels*användningen* vartannat år. Med tanke på det pågående, andra halvårsprogrammet för bekämpningsmedelsanvändning inom jordbruket ger dock en årlig uppföljning av bekämpningsmedelsanvändningen bättre underlag för att följa programmet och bedöma eventuellt behov av kompletterande insatser för att uppnå uppställda mål. Värdefulla är också de statistiska undersökningar som avser vissa andra aspekter såsom hantering, exponering, skador, resthalter m.m.

6.8 Sveriges lantbruksuniversitet anser att det vore värdefullt om en bättre analys kunde göras kring hur bekämpningsmedel används, speciellt med tanke på pågående halvering. Statistik på hur preparat används samt dos/ha i olika grödor och regioner kunde, på grund av stora årsvariationer, tas in till LBR 3--4 år i följd, med uppehåll på 5—10 år mellan sådana observationsserier.

6.26 Konsumentberedningen: Värdet av arbetstidsundersökningar på jordbrukets område har länge ifrågasatts från konsumenthåll, bl.a. på grund av problemen för företagare att avskilja den relevanta arbetstiden från annan tid. KoB tillstyrker därför utredningens förslag att den särskilda arbetskraftsundersökningen (JAK) inte utförs för år 1993 och enligt KoB inte heller görs i fortsättningen.

En särskild sysselsättningsstudie på grundval av 1990 års lantbruksregister pågår inom SCB på uppdrag av livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden. KoB är mycket tveksam till utredningens tanke att denna skall kunna upprepas för år 1993. Den redovisning som hittills lämnats för 1990 års projekt ger vid handen att problemen statistiskt sett är stora och att resultaten kan bli behäftade med avsevärda fel.

6.30 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län delar utredarens uppfattning att det är viktigt med en detaljerad sammanställning över gödsel- och bekämpningsmedelsanvändningen. — — — Länsstyrelsen förordar att

statistikinsamlingen knyts till objektiva skördeuppskattningen (OS) även framöver. Erfarenheterna är att kvaliteten på uppgifterna blir bättre genom de direktintervjuer som lokalt placerade provtagare gör.

7 Trädgårdsstatistik

7.1 Statens jordbruksverk: Utredningen föreslår ingen förändring just nu. Inom EG betraktas trädgårdsnäringen som en del av jordbruket varför en viss utvidgning av statistiken kan komma att krävas på lite längre sikt. Det kan då även bli aktuellt för SJV att göra lönsamhetsberäkningar för sektorn.

7.4 Statistiska centralbyrån har inga erinringar mot de förslag som framförs rörande statistiken på trädgårdsområdet. — — —

7.8 Sveriges lantbruksuniversitet instämmer i [utredningens förslag avseende trädgårdsstatistik], men betonar att trädgårdsstatistiken för närvarande är mycket bristfällig.

7.45 Trädgårdsnäringens riksförbund: Enligt direktiven bör utredaren under utredningsarbetet kontinuerligt beakta de krav på den svenska statistikproduktionen som ställs och kommer att ställas till följd av det internationella samarbetet inom livsmedelspolitiken inom GATT, EG/EFTA osv. Vad gäller trädgårdsnäringen kan TRF tyvärr konstatera att direktiven inte har följts. EG:s trädgårdsstatistik är till skillnad mot den svenska statistiken omfattande och *det föreligger alltså ett stort behov till förändring och utvidgning av den svenska trädgårdsstatistiken*. En rad av de viktigaste trädgårdsprodukterna — — — ingår i de regleringssystem med baspriser och referenspriser som EG har skapat. — — — Det finns — — — ett stort behov av statistikuppbyggnad i händelse av att Sverige går med i EG. Detta arbete bör påbörjas snarast då ett svenskt medlemskap i EG ligger mycket nära i tiden.

Den trädgårdsstatistik som genomförs i dag fyller inte på långt när utredarens önskemål — — —. Uppgiftsinsamlingen i LBR omfattar för trädgård endast arealuppgifter. Speciella trädgårdsräkningar och trädgårdsinventeringar genomförs dessutom vart tredje år men sammantaget fyller inte dagens trädgårdsstatistik det verkliga behovet. Utredaren konstaterar också "att det inte har gjorts någon genomgång över alternativa metoder till nuvarande uppgiftsinsamling i trädgårdsräkningarna och trädgårdsinventeringarna".

8 Prisstatistik

8.1 Statens jordbruksverk: Förutsättningarna för prismätning avseende KPI har förändrats markant under senare år bl.a. som följd av det ökade inslaget av extrapriser, kuponger, rabatt- och bonussystem m.m. Det sker också en strukturell förändring med ökad mängd lagprisbutiker med i vissa fall nya sortimentsprofiler. Detta innebär att man med nuvarande metoder att mäta prisförändringar riskerar att inte fånga prisförändringarna på ett helt korrekt sätt. SJV delar utredningens bedömning att dessa förhållanden bör utredas så att prismätningen anpassas till den nya marknadssituationen.

8.4 Statistiska centralbyrån instämmer i utredningens uppfattning att den s.k. köpkraftsparitetsmetoden är den för närvarande billigaste och mest tillförlitliga metoden för internationella prisjämförelser. Utredningen föreslår att SCB tillförs 150 000 kr. för sådana prisjämförelser. Under förutsättning att inga hinder reses från de internationella organisationerna och från övriga länder som deltar i undersökningen tillstyrker SCB förslaget. Med hänsyn till osäkerheten angående tillgängligheten av prisuppgifter anser dock SCB att det föreslagna beloppet är en preliminär uppskattning av kostnaden.

SCB instämmer i utredningens resonemang angående prisutvecklingen i olika led i livsmedelskedjan och tillstyrker utredningens förslag att påbörja prismätningar i partiledet. SCB finner dock anledning papeka att ytterligare utredningar krävs innan kostnaden för dessa mätningar kan beräknas.

8.5 Statens pris- och konkurrensverk: Utredaren föreslår att SCB tillförs medel för att varje år beräkna och sammanställa prisnivåindex för OECD-länderna. SPK är positivt inställt till att material tas fram som möjliggör relevanta prisnivåjämförelser med andra länder.

Den för svenskt vidkommande mest intressanta prisnivåjämförelsen avser vad de livsmedel vi konsumerar i Sverige kostar i andra länder. Det i OECD:s undersökning ingående varusortimentet torde emellertid utgöras av ett "internationellt" varuurlval som inte avspeglar det svenska konsumtionsmönstret.

— — — Det långsiktiga behovet av [de i dagsläget] omfattande prismätningarna inom livsmedelsområdet bör omprövas efter omställningsperiodens utgång. En strävan bör vara att likställa statistikproduktionen inom olika näringsgrenar om inte särskilda skäl föranleder annat.

Med hänsyn till bristen på statistik inom tjänstesektorn och den omfattande koncentrationen i partihandeln med dagligvaror förefaller en mätning av prisutvecklingen i det ledet motiverad. Mätningarna bör enligt SPK i så fall avse dagligvaror, med möjlighet att särskilja utvecklingen för livsmedel och övriga dagligvaror.

SPK föreslår vidare att en noggrann samordning görs mellan en eventuell partihandelsprismätning och KPI-mätningen avseende dagligvaror. så att dessa mätningar blir jämförbara.

Efter reformens genomförande bör enligt SPK livsmedelsområdet jäm-

ställas med övriga sektorer vad gäller bl.a. statistikproduktionen. Behovet av särskilda marginalmätningar på livsmedelsområdet bör därför nog prövas innan beslut tas om sådana mätningar.

Med hänsyn till den aviserade inriktningen av verksamheten vid det nya konkurrensverket torde ren statistikproduktion, t.ex. löpande marginalmätningar, inte vara en uppgift för den myndigheten. Inom ramen för regeringsuppdraget genomför SPK i dag speciella marginalmätningar. Prisuppgifterna inhämtas till stor del av länsstyrelsernas priskontor. Eftersom det i budgetpropositionen föreslagits att priskontoren skall upphöra är det oklart hur den nya myndigheten skall kunna genomföra marginalmätningar i denna form från den 1 juli 1992. Det är vidare oklart i vilken utsträckning det regeringsuppdrag som SPK nu har kommer att överföras till den nya myndigheten.

Om metoden för SPK:s nuvarande marginalmätningar avses ligga till grund för eventuella framtida marginalmätningar krävs ett metodutvecklingsarbete. Detta gäller särskilt om mätningarna förutom marginalutvecklingen även skall avse marginalnivåer.

SPK har ovan föreslagit att en noggrann samordning görs mellan eventuell partiprismätning och KPI-mätningen avseende dagligvaror. Om de båda statistikserierna görs jämförbara kan, efter rensning för eventuella momsförändringar, marginalutvecklingen i detaljhandeln utläsas. Eventuella marginalnivåmätningar i detaljhandeln kan därmed göras relativt sällan, förslagsvis vartannat år, och nivån mellan måttillfällena kan skrivas fram med utgångspunkt från de samordnade parti- och konsumentprismätningarna. Någon information om marginalerna i partihandelsledet kan dock inte erhållas från dessa mätningar.

SPK stöder utredarens förslag att SCB tillförs de begärda medlen för utveckling av metodikfrågor avseende KPI. SPK vill betona vikten av att detta utvecklingsarbete behandlar de frågor inom dagligvaruområdet som utredaren pekar på.

8.8 Sveriges lantbruksuniversitet instämmer med utredningen i att det finns behov av särskild statistik över de senare leden i livsmedelskedjan samt att SCB bör fullfölja sitt arbete på ett livsmedelsstatistiskt program.

8.13 Socialstyrelsen stöder utredarens uppfattning om att det finns ett behov av att dels följa prisutvecklingen av livsmedel i olika länder och dels studera skillnaderna i prisnivån mellan länder och hur skillnader i pris utvecklas i framtiden. Dessa uppgifter kan vara av stort värde bl.a. när man skall försöka finna orsaker till skillnader i olika gruppers matvanor.

Med hänsyn till matens betydelse för hälsan är det angeläget att kunna göra jämförelser mellan prisutveckling och konsumtionsförändringar på en förhållandevis detaljerad nivå. Detta gäller t.ex. matfett där det vore önskvärt att livsmedlen grupperas efter fetthinnehåll så att jämförelser kan göras beträffande prisutveckling och konsumtionsförändringar av olika typer av matfett.

Om möjligt vore det också önskvärt att med hjälp av statistiska uppgifter kunna få fram vilka effekter extrapriser har på konsumtionen. — — —

8.16 Konjunkturinstitutet: För institutet är det särskilt angeläget att

undersökningar genomförs som kan belysa — — — hur prissättningen i olika led och konsumentprisernas utveckling påverkas — — —.

8.22 Konsumentverket: Löpande internationella prisjämförelser och sammanställningar av prisnivåindex med avseende på livsmedel för OECD-länderna bör enligt konsumentverket göras av statistiska centralbyrån.

— — — Fortsatta beräkningar av konsumentprisindexutvecklingen samt marginalmätningar inom handeln även efter omställningsperiodens slut bör — — — genomföras liksom de föreslagna prismätningarna i partiledet och uppföljningen av utvecklingen i prisregleringsledet. Vi tillstyrker utredningens förslag.

8.24 Skogs- och jordbrukets forskningsråd: — — — Det är — — — angeläget att man utreder metodikfrågorna vad gäller mätning av konsumentprisindex.

8.26 Konsumentberedningen: — — — KoB instämmer med utredningen i att den bästa jämförelsen erhålls genom de *köpkraftspariteter och prisnivåindex* som utarbetas inom ramen för ett internationellt samarbete, bl.a. inom OECD. Utredningen har lämnat en lättillgänglig översikt av begreppen och utvecklingen på detta område. Förslaget att SCB tillförs medel för att göra årliga beräkningar och jämförelser på basis av nämnda material tillstyrks. Arbetet härmed bör igångsättas snarast möjligt.

Utredningens förslag att de nuvarande mätningarna av de svenska livsmedelspriserna i olika led utökas med mätningar rörande *partihandeln* med livsmedel tillstyrks av KoB. Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden bör även ha ett ansvar på detta område liksom när det gäller prisutvecklingen för övriga led. KoB förutsätter liksom utredningen att samarbetsnämndens arbete med ett prisindexsystem på livsmedelsområdet fortsätter som hittills och med fortsatt utvecklingsarbete. Som nämndes inledningsvis kan ett ökat behov av resurser för prisinsamlingen uppstå till följd av avregleringen. Det är vidare önskvärt att analysdelen av verksamheten utökas. Behovet av uppgifter om faktorer bakom produktprisutvecklingen bör därför uppmärksammas. Här kan nämnas utvecklingen av kostnader för exempelvis emballage och transporter.

SPK har intermittent utfört undersökningar av *marginalerna i livsmedelshandeln*. Liksom utredningen anser KoB att marginalmätningar i fortsättningen bör företas regelbundet och att metoderna bör vidareutvecklas. En kommande prismätning i partihandeln skulle underlätta mätning av detaljhandelsmarginalerna. — — — För närvarande företas inte marginalmätningar för brödområdet. KoB anser det önskvärt att ett metodarbete också utmynnar i förslag till mätningar på detta område.

— — — KoB tillstyrker att medel — — — tillförs SCB [avseende KPI-mätningar] och anser att arbetet bör ges hög prioritet.

8.30 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser också att det föreligger ett fortsatt behov av statistik över faktiskt tillämpade priser. Dessa bör insamlas vid källan.

8.38 Kooperativa förbundet delar utredarens uppfattning att köpkraftsparitetsmetoden för närvarande är den tillförlitligaste metoden att göra internationella prisjämförelser men KF vill framhålla att även med denna

metod kan problem uppstå vid tolkningen av resultaten. Detta gäller också framskrivningen av KPI. Därför bör metoden förbättras.

KF delar utredarens uppfattning att det är mycket viktigt att metoderna för marginalmätningarna utvecklas. Eftersom det pågår olika mätningar vill KF framhålla att ett mer omfattande samarbete med handelns organisationer skulle kunna vara till nytta.

KF är positivt till att mätning av prisutvecklingen i partiledet påbörjas.

KF stöder kraven i utredningen på ökade resurser för utvecklingsarbete på metodikfrågor avseende KPI-beräkningar. Särskilt viktigt är att effekterna av ändrade inköpsmönster fångas upp.

8.43 Sveriges livsmedelshandlareförbund: Vi är positiva till att internationella prisjämförelser genomförs och löpande redovisas. För att dessa skall ge önskvärd information bör de innehålla uppgifter även om anledningen till skillnaderna, dvs. grad av beskattning, arbetskraftskostnadernas andelar etc.

Vidare måste det säkerställas att uppgifterna, som ju samlas in via OECD, är jämförbara. Bl.a. måste såväl "varukorg" som servicegrad vara likvärdiga. Det finns anledning misstänka att detta inte är säkerställt i det underlag som skall bearbetas. Åter framstår det som nödvändigt att professionell expertis på denna typ av frågor kan medverka i statistikproduktionen.

Vi vill inte motsätta oss att man redovisar marginaler och marginalförändringar i olika handelsled. Sådana uppgifter blir dock meningsfulla först om de kopplas till en analys kring produktivitet och kostnader. Utan sådan koppling kan de rentav leda till felaktiga slutsatser om utvecklingen i branschen.

Begränsningen till parti- och detaljhandel framstår som omotiverad. Rimligen måste producent-/leverantörsledet vara lika intressant. Alla företag i dessa led omfattas ju inte av den statistik som produceras kring det jordbruksreglerade området.

Vi tillstyrker varmt att precisionen i KPI förbättras. — — —

Vi vill samtidigt passa på att påminna om de problem som redovisningen av prisförändringar på frukt och grönt medför. Som bekant får de säsongmässiga variationerna ofta stort genomslag i KPI och tenderar att skapa onödigt osäkerhet om vilken inflationstakt vi faktiskt har vid olika tidpunkter. En annan metod bör användas för dessa produkter, t.ex. genom någon form av rullande genomsnittsvärden för längre perioder än månad.

8.44 Sveriges livsmedelsindustriförbund: Internationella prisjämförelser finns det ett stort behov av. SLIM stödjer därför utredarens förslag om prisjämförelser enligt den s.k. köpkraftsparitetsmetoden.

— — — SLIM stödjer utredningens förslag om fortsatta marginalmätningar i handeln samt att prisutvecklingen mäts i partiledet hos de största partihandelsföretagen inom livsmedelshandeln.

När det gäller konsumentprisindex (KPI) är det givetvis väsentligt att detta ger en så relevant bild som möjligt av prisändringarna. Metodiken för hur extrapriser, kuponger, rabatt- och bonussystem m.m., liksom effekterna av ett ändrat inköpsmönster avseende olika butiksformer (lågprisbu-

tiker, stormarknader m.m.) och hur olika rationaliseringsåtgärder inom handeln påverkar prisutvecklingen, bör därför utvecklas för att garantera beräkningar med hög relevans och precision.

9 Statistik över livsmedelsindustrin

9.1 Statens jordbruksverk anser att industri- och handelsstatistiken bör vara av sådan kvalitet och aktualitet att jämförande studier kan göras gentemot livsmedelsindustrin inom EG.

9.4 Statistiska centralbyrån: Utredningen här förklarar att bristerna i industri- och finansstatistiken inte är av den karaktären att de föranleder särskilda eller kompletterande undersökningar. SCB har inget att erinra mot utredningens förslag att diskutera uppkommande problem i livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden.

9.5 Statens pris- och konkurrensverk: Utredaren föreslår att de redovisade problemen i möjligaste mån löses genom nära kontakter mellan SCB och berörda myndigheter. LES föreslås som ett lämpligt forum för dessa kontakter. Även SPK ser kontakter med SCB som en möjlig väg att lösa vissa av de problem som finns med den nuvarande statistiken. Många frågor torde vara av sådan detaljkaraktär att kontakter mellan användare och SCB i de flesta fall lämpligen bör ske direkt. Endast i fall av mer omfattande förändringsbehov bör, i avvaktan på statistikstyrningsutredningens förslag, LES tills vidare ha en samordnande funktion.

9.8 Sveriges lantbruksuniversitet instämmer med utredningen i att det finns behov av särskild statistik över de senare leden i livsmedelskedjan samt att SCB bör fullfölja sitt arbete på ett livsmedelsstatistiskt program.

9.22 Konsumentverket: Den småskaliga livsmedelsförädlingen kan i framtiden komma att öka och möjliggöra en närmare kontakt mellan förädlingsföretagen och den enskilde konsumenten. För att följa utvecklingen av antalet förädlingsföretag och på vilka områden inom livsmedelsförädlingen denna verksamhet bedrivs bör lämplig statistik tas fram.

9.26 Konsumentberedningen: Utredningen redovisar den kritik som i olika sammanhang har riktats mot statistiken över livsmedelsindustrin, dvs. framför allt data som ingår eller borde ingå i SCB:s industri- och finansstatistik. Utredningen lämnar dock inga konkreta förslag utan hänvisar till att frågorna i möjligaste mån bör lösas genom kontakter mellan SCB och berörda myndigheter. Enligt utredningen skulle medel som står till förfogande för livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden kunna användas för att stödja särskilda projekt inom problemområdet.

Det är otillfredsställande att brister som påtalats länge ännu inte har kunnat bringas till en mer definitiv lösning. Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden bör därför ges ett specifikt uppdrag. Under 1992/93 bör den närmare kartlägga önskemålen från användarna och framkomma med eventuella förslag till åtgärder inom detta statistikområde.

9.29 Länsstyrelsen i Malmöhus län: I dagsläget finns det ingen möjlighet att på regional nivå studera exportens omfattning och utveckling inom livsmedelsindustrin och dess olika delbranscher. Länsstyrelsen anser att

sådan statistik är av stort värde. Detta särskilt mot bakgrund av den successiva neddragningen av exportbidragen till näringen. — — —

9.38 Kooperativa förbundet: Statistik om livsmedelsindustrin medger ofta endast analyser på aggregerad nivå, t.ex. hela livsmedelssektorn. Detta beror på det s.k. mestkriteriet. En mera detaljerad analys t.ex. per produktgrupp är önskvärd särskilt för att kunna göra viktiga jämförelser mellan produktion i olika länder.

Att företag som endast styckar kött liksom ägg- och potatispackerier redovisas som tjänsteföretag är naturligtvis enligt KF:s uppfattning ofullkomligheter som måste rättas till.

KF understryker vikten av en väl avvägd statistik över småskalig produktion samtidigt som denna inte får belastas med högre kostnader.

9.44 Sveriges livsmedelsindustriförbund: När det gäller industristatistiken anser vi det otillfredsställande med den eftersläpning av publiceringen av statistiken som föreligger på närmare två år. Vad fördröjer statistiken? — — — Livsmedelsindustrin utgörs av ett förhållandevis litet antal företag jämfört med det totala antalet industriföretag. En tidigare och särskild publicering av branschdata för livsmedelsindustrin skulle enligt vår mening sannolikt lösa problemet med eftersläpningen och vara helt i linje med det livsmedelsstatistiska program SCB fått i uppdrag att genomföra och som avses resultera i en livsmedelsstatistisk årsbok.

10 Statistik över livsmedelshandeln

10.1 Statens jordbruksverk anser att industri- och handelsstatistiken bör vara av sådan kvalitet och aktualitet att jämförande studier kan göras gentemot livsmedelsindustrin inom EG.

10.4 Statistiska centralbyrån tillstyrker det förslag om enkätundersökning riktad till livsmedelsdetaljhandeln som utredningen föreslår. Den föreslås bli genomförd i samarbete med SPK. I årets budgetproposition föreslås att SPK slås samman med NO till ett konkurrensverk. Om statistik- och analysarbete inte ingår i konkurrensverkets uppgifter är SCB beredd att utföra undersökningen i egen regi.

Utredningen tar också upp problemet med att KF inte omfattas av gruppen livsmedelsdetaljhandeln i finansstatistiken eftersom KF lämnar bokslut centralt för en juridisk enhet. Det kan vara möjligt att med hjälp av specialstudier av KF-butiker komma till rätta med detta problem. Kostnaden för en sådan undersökning skulle ligga runt 150 000 kr. men förutsättningen är att KF är villigt att samarbeta och ställa uppgifter till förfogande.

10.5 Statens pris- och konkurrensverk: Utredaren föreslår att SCB och SPK tillsammans utarbetar och genomför en enkätundersökning riktad till livsmedelshandeln, och att SPK gör en av utredaren icke specificerad analys av resultaten. SPK ställer sig tveksamt till förslaget.

SPK har i olika sammanhang, vanligen i samband med externa uppdrag och förfrågningar, påtalat att specifika uppgifter om livsmedelshandeln inte finns att tillgå i den offentliga statistiken. Att så inte är fallet sammanhänger till stor del med att huvuddelen av livsmedlen inte distribueras via

specialiserad parti- och detaljhandel, utan via dagligvaruhandeln. Enligt SPK:s mening är det dock knappast meningsfullt att söka särskilja olika delar av verksamheten inom parti- och detaljhandeln med dagligvaror.

Att särskilja kostnads-, effektivitets- och lönsamhetsdata för den del av verksamheten som avser livsmedel innebär stora praktiska problem. Det finns också anledning att ifrågasätta relevansen i att särredovisa delar av en så integrerad verksamhet.

Det är vidare inte sannolikt att den typ av undersökning som utredaren här föreslår kommer att ligga inom ramen för den nya konkurrensmyndighetens verksamhet.

10.8 Sveriges lantbruksuniversitet instämmer med utredningen i att det finns behov av särskild statistik över de senare leden i livsmedelskedjan samt att SCB bör fullfölja sitt arbete på ett livsmedelsstatistiskt program.

10.22 Konsumentverket: — — — En mer allsidig belysning av detaljhandelns utveckling och speciellt livsmedelshandelns strukturutveckling och dess konsekvenser för konsumenterna samt prisutvecklingen inom detta led är viktig. Ett centralt register över dagligvaruhandeln anser vi bör upprättas för att förbättra förutsättningarna för en allsidig belysning av dagligvaruhandelns utveckling och dess konsekvenser för hushållen. Den föreslagna enkätundersökningen med efterföljande analys kan vara en möjlighet för en bredare belysning av området. Verket tillstyrker därför att denna genomförs.

10.26 Konsumentberedningen håller med utredningen om att det finns behov av statistik som bättre belyser förhållandena inom livsmedelshandeln, bl.a. lönsamhets- och produktivitetsutvecklingen. KoB tillstyrker att medel tillförs SCB för en enkätundersökning 1992/93 och att efter utvärdering får övervägas om undersökningen rörande livsmedelshandeln skall upprepas med vissa intervall.

10.38 Kooperativa förbundet anser att [den typ av ofullkomligheter som utredningen pekar på] behöver justeras i statistiken för att göra denna meningsfull.

KF tillstyrker förslaget att SCB och SPK genomför en enkätundersökning riktad till livsmedelshandeln.

10.43 Sveriges livsmedelshandlareförbund: Utredningen föreslår att SPK undersöker förutsättningarna för undersökningar om bl.a. produktivitet, lönsamhet och kostnadsstruktur i livsmedelshandeln. Sådana uppgifter är förvisso av intresse. Redan i dag producerar vi genom vår tidning LIVS årligen sådana uppgifter. Vi vill även här hänvisa till de inledande anmärkningarna om tänkbara fördelar med att lägga sådan statistikproduktion utanför de föreslagna myndigheterna.

11 Konsumtionsundersökningar

11.1 Statens jordbruksverk delar utredningens uppfattning om att det finns ett behov av undersökningar rörande konsumtionen. För verkets del behövs sådana studier framför allt för att kunna följa effekterna av olika åtgärder inom livsmedelsområdet.

Utredaren föreslår nu att en ny konsumtionsundersökning (HULK eller motsvarande) genomförs för 1992/93. Viss osäkerhet råder fortfarande rörande resultaten från föregående undersökning (HULK 89) beroende av bl.a. sen redovisning. Detta gör det svårt att nu ta ställning till en förnyad undersökning.

11.2 Statens livsmedelsverk instämmer i och tillstyrker utredarens bedömning att särskilda konsumtionsundersökningar (HUL resp. HULK) görs tätare än vart tionde år. Livsmedelsverket vill även starkt tillstyrka utredningens förslag att statistiska centralbyrån och livsmedelsverket tillförs extra medel för att i samråd med övriga berörda myndigheter genomföra en undersökning av hushållens livsmedelsinköp och kostvanor (HULK) år 1993. Verkets bedömning är att 6 milj.kr. inte är tillräckligt för att genomföra undersökningen i samma omfattning som 1989 års HULK, som totalt kostade 7–8 milj.kr. För detta krävs ett anslag på uppskattningsvis 8–9 milj.kr.

Inom livsmedelsverkets ansvarsområde ligger att genom olika åtgärder påverka befolkningens kostvanor i en sundare riktning och livsmedelsverket har sedan år 1986 ett handlingsprogram för arbete med kost- och hälsofrågor.

För arbetet att förbättra kostvanorna och för att kunna följa effekterna av detta arbete behövs tillförlitlig, kontinuerlig statistik över utvecklingen av livsmedelskonsumtion och kostvanor i befolkningen som helhet och i olika grupper. Intill nyligen har det saknats riksrepresentativa undersökningar av kostvanorna. Undersökningen Hushållens livsmedelsinköp och kostvanor (HULK) som genomfördes år 1989 ger omfattande kunskap om befolkningens och olika befolkningsgruppers kostvanor och näringsituation. HULK är en viktig utgångspunkt för en uppföljning av befolkningens kostvanor och näringsintag och är den enda undersökningen som kan fungera som basundersökning för mätning av den livsmedelspolitiska reformens effekter på kostvanorna. Undersökningar av kostvanorna är även viktiga för att kunna beräkna intag av främmande ämnen, vilket är en grund för riskbedömning av livsmedelskonsumtionen.

— — — Genom att statistiska centralbyrån och livsmedelsverket tillförs extra medel för att i samråd genomföra en upprepad HULK-undersökning får Sverige möjlighet att som första land i Europa starta arbetet med kontinuerlig uppföljning av utvecklingen av kostvanorna på individnivå.

11.4 Statistiska centralbyrån instämmer i att HULK bör genomföras oftare än vart tionde år och har också i statistikprogrammet Konsumentpolitik avseende planeringen 1990/91–1992/93, SP 93, föreslagit att nästa HULK genomförs år 1994 till en kostnad av 6,1 milj.kr. i 1988 års kostnadsläge.

— — — En HULK-undersökning kräver en lång förplanering och om

undersökningen skall genomföras år 1993 bör man till sommaren år 1992 vara klar med undersökningens uppläggning och innehåll, för att man sedan under hösten skall kunna arbeta vidare med detaljplaneringen. Det är också mycket tveksamt om resultaten kommer att kunna vara framme i så god tid att SLV kan ha dem som underlag för sin utvärdering av den livsmedelspolitiska reformens effekter på folkhälsan. Utvärderingen skall redovisas senast den 30 oktober 1994, vilket torde innebära att resultaten måste föreligga till sommaren 1994.

SCB föreslår mot den här bakgrunden att nästa HULK genomförs år 1994 i enlighet med vad som tidigare planerats.

11.8 Sveriges lantbruksuniversitet instämmer med utredningen i att det finns behov av särskild statistik över de senare leden i livsmedelskedjan samt att SCB bör fullfölja sitt arbete på ett livsmedelsstatistiskt program.

11.13 Socialstyrelsen: — — — Socialstyrelsen har tillsammans med statens livsmedelsverk utarbetat kostrekommendationer. Ett förverkligande av dessa skulle på lång sikt innebära betydande förbättringar av folkhälsan. Myndigheterna har under många år tillsammans med olika samarbetspartners arbetat för att åstadkomma positiva förändringar av befolkningens matvanor. För att kunna bedöma effekterna av dessa åtgärder är det angeläget att det kontinuerligt finns tillgång till statistik som belyser utvecklingen av livsmedelskonsumtion, matvanor och hälsoförhållanden såväl i hela befolkningen som bland olika grupper.

Undersökning om hushållens livsmedelsutgifter och kostvanor (HULK) är en mycket viktig förutsättning för att effekter av insatser för bättre kostvanor skall kunna bedömas. Det är därför angeläget att denna undersökning kan genomföras regelbundet och betydligt tätare än vad som hittills har föreslagits. Socialstyrelsen stöder utredarens uppfattning att undersökningen bör göras tätare än vart tionde år och anser att den helst bör göras vart tredje år. — — —

Det är viktigt att de statistiska uppgifterna är av god kvalitet och jämförbara mellan olika länder. Studier beträffande svinn i livsmedelskonsumtion har gjorts men ytterligare undersökningar kan behövas för att förbättra konsumtionsstatistiken i förhållande till den faktiska konsumtionen, t.ex. den konsumtionsstatistik som statens jordbruksverk kontinuerligt tar fram.

11.16 Konjunkturinstitutet: För institutet är det särskilt angeläget att undersökningar genomförs som kan belysa — — — hur hushållens konsumtionsutgifter och konsumtionens sammansättning förändras.

11.22 Konsumentverket finner liksom utredningen det angeläget att undersökningar över hushållens livsmedelsutgifter och kostvanor genomförs regelbundet och med tätare intervaller än i dag.

Genom den ökade internationella handeln med livsmedel kan en intressant aspekt vara förändringar mellan konsumtionen av inhemska och importerade livsmedel liksom andra konsumtionsförändringar t.ex. konsumtion av alternativt producerade livsmedel samt förädlingsgraden hos de konsumerade livsmedlen.

Vi tillstyrker att en ny undersökning genomförs år 1993. Det är dock väsentligt att resultatbearbetningen från denna undersökning kan göras

snabbare än för 1989 års undersökning. Vissa delredovisningar bör kunna ske inom ca ett år. Det är dessutom nödvändigt att medel för bearbetningar av erhållna uppgifter avsätts.

11.24 Skogs- och jordbrukets forskningsråd: Utredningens förslag att göra tätare undersökning av hushållens livsmedelsutgifter och kostvanor välkomnas av SJFR. För att genom detta material i rimlig tid få en uppfattning om hur olika kostrekommendationer får genomslag hos konsumenterna och hur detta återspeglas i folkhälsan krävs ett kortare intervall mellan undersökningstillfällena än nu gällande planer om tio år. Materialet kan också vara värdefullt som utgångspunkt för kompletterande mera ingående undersökningar.

11.26 Konsumentberedningen instämmer med utredningen att särskilda konsumtionsundersökningar är önskvärda med kortare mellanrum än planerade tioårsintervall men är inte övertygad om att en ny s.k. HULK för år 1993 blir färdig i tid för att kunna användas hösten 1994 till utvärdering av omställningsperioden. 1989 års HUL publicerades sommaren 1991 och resultaten från HULK i samband därmed föreligger ännu inte. KoB anser att HULK år 1989 först bör utvärderas innan beslut fattas om nästa undersökning.

Det är vidare tveksamt om undersökningen i sin nuvarande form kan tillgodose de krav utredningen vill ställa på den. Ett större urval kommer sannolikt att erfordras för att man vid uppdelningar av materialet, på t.ex. konsumentgrupper, skall kunna få statistiskt säkerställda resultat. Man får alltså räkna med att ett större belopp än föreslagna 6 milj.kr. bör avsättas. Sannolikt måste man därutöver gå in med specialenkäter för att få en allsidig belysning av konsumenternas situation — — —.

Vid jämförelser mellan livsmedelskonsumtionen enligt nationalräkenskaper och de särskilda konsumtionsundersökningarna framkommer vissa skillnader. En analys av anledningarna här till bör utföras.

11.37 Grossistförbundet Svensk handel: Vad avser de särskilda konsumtionsundersökningarna bör de statliga och kommunala avgifternas och skatternas — — — roll redovisas, t.ex. i statistiken över hushållens livsmedelsutgifter.

11.38 Kooperativa förbundet delar utredarens uppfattning att undersökningar av hushållens utgifter, och då inte enbart för livsmedel, liksom kostvanor bör göras oftare än som är fallet för närvarande. Dessutom bör hänsyn tas till aktuella inköpsmönster (lågprisbutik, stormarknad osv.).

12 En samlad statistikproduktion för hela livsmedelssektorn

12.1 Statens jordbruksverk: Utredningen föreslår att SCB tillförs medel för att sammanställa statistik rörande livsmedelsområdet i ett s.k. Livsmedelsstatistiskt program. SJV delar uppfattningen att det finns ett allmänt intresse att få en överblick över området och då inte bara över den statistik

som SCB producerar utan även över vad som produceras på annat håll. I detta sammanhang vill SJV understryka behovet av att förbättra möjligheterna till åtkomst av data.

12.4 Statistiska centralbyrån: — — — SCB tillstyrker utredningens förslag att 1 milj.kr. anslås till programmet för budgetåret 1992/93. Verket avser att i treårsplanen för 1993/94—1995/96 närmare redovisa det årliga resursbehovet för programmet.

12.5 Statens pris- och konkurrensverk: I utredningen föreslås att SCB tillförs medel för att kunna fullfölja det pågående arbetet med ett livsmedelsstatistiskt program. Arbetet bör enligt utredaren resultera i en livsmedelsstatistisk årsbok. SPK förutsätter att nuvarande jordbruksstatistiska årsbok därmed skulle försvinna. Enligt SPK:s uppfattning bör efterfrågan för en livsmedelsstatistisk årsbok undersökas innan slutligt beslut tas. Kravet bör vara att en sådan publikation själv skall bära sina kostnader.

12.8 Sveriges lantbruksuniversitet instämmer med utredningen i att det finns behov av särskild statistik över de senare leden i livsmedelskedjan samt att SCB bör fullfölja sitt arbete på ett livsmedelsstatistiskt program.

12.10 Kommerskollegium delar utredningens uppfattning om betydelsen av en samlad statistikproduktion för hela livsmedelssektorn. Med utgångspunkt från de förslag om ett nytt statistikprogram för det livsmedelspolitiska området som utarbetats inom statistiska centralbyrån (SCB) vill kollegiet dock varna för alltför långtgående besparingar och förenklingar som minskar statistikens användbarhet.

Inte oväsentliga delar av statistikproduktionen redovisas och kommer att redovisas i indikativ form (index, volymtal, paritetstal etc.) för att underlätta vissa statistik användares beslut och ställningstaganden. Andra myndigheter, i likhet med kollegiet, har emellertid även framgent behov av bakomliggande uppgifter om i första hand priser men även exempelvis om tillverkning och förbrukning med avseende på kvantiteter och värden i absoluta tal.

12.13 Socialstyrelsen anser i likhet med utredaren att det är angeläget att livsmedelsstatistiken presenteras på ett mer samlat, ändamålsenligt och för avnämarna lättillgängligt sätt.

12.22 Konsumentverket: Utredningens förslag om att livsmedelsstatistiken i framtiden bör presenteras i en mer samlad form och på sikt i en livsmedelsstatistisk årsbok anser konsumentverket vara av stor betydelse.

— — —
12.24 Skogs- och jordbrukets forskningsråd: — — — Det är angeläget att — — — SCB får medel för att utveckla ett nytt statistikprogram för hela det livsmedelspolitiska området så att livsmedelsstatistiken kan presenteras på ett mer samlat och ändamålsenligt sätt.

12.26 Konsumentberedningen anser det angeläget att detta [projekt med ett livsmedelsstatistiskt program] fullföljs. En sammanställning av statistiken underlättar självfallet för användarna att bli bekanta med och få tillgång till relevanta uppgifter. Det är viktigt att inte bara statistik, som framtas inom SCB, ingår i programmet utan även sammanställningar från andra myndigheter, t.ex. livsmedelsverket, konsumentverket och jordbruksverket.

12.37 Grossistförbundet Svensk handel: Vi tillstyrker att SCB:s arbete med ett livsmedelspolitiskt program fullföljs, i synnerhet om det resulterar i en livsmedelsstatistisk årsbok, gärna med Jordbruksekonomiska meddelanden som förebild.

12.38 Kooperativa förbundet anser liksom utredaren att det vore fördelaktigt om statistik om livsmedelskedjans olika led samlas i ett särskilt program. Sannolikt behövs inte för detta så mycket nytt statistiskt underlag samlas in. Samordningen mellan olika statliga statistikproducenter bör kunna förbättras så att olika uppgifter ej redovisas och dubbelarbete undviks.

13 Styrning av den statliga statistiken inom livsmedelsområdet

13.1 Statens jordbruksverk anser det väsentligt att användarna får ett större inflytande över vilken statistik som tas fram. Genom ett ökat beställarsvar kan man i större utsträckning än nu koppla statistiken till användarnas behov. Enligt SJV:s uppfattning bör huvudanvändaren av statistiken också ha beställarsvaret för statistiken samt tilldelas resurser för att tillgodose behoven.

I sammanhanget är det viktigt att skilja mellan de administrativa behoven och de behov som finns för ren statistikproduktion. Kostnaderna för att klara de administrativa behoven bör enligt SJV täckas av medel som tillförs för stöd och därmed bör också uppdragsgivaren avgöra vilka uppgifter som krävs.

13.4 Statistiska centralbyrån: I avvaktan på förslag från den pågående utredningen om den statliga statistikens styrning, finansiering och samordning m.m. tar SCB inte nu ställning till de alternativ som diskuteras i rubricerade kapitel av betänkandet.

13.5 Statens pris- och konkurrensverk instämmer i att användarna av statistiken bör få ett ökat inflytande över statistikproduktionen. Utredaren föreslår två alternativ där i det ena fallet statens jordbruksverk, i det andra fallet LES, ges beställarsvar för statistiken inom livsmedelsområdet. Enligt SPK:s mening är på kort sikt LES genom sitt mer helomspännande verksamhetsområde att föredra framför jordbruksverket vars verksamhetsområde endast innefattar delar av livsmedelskedjan.

SPK instämmer samtidigt med utredaren i att en mer långsiktig lösning av den nuvarande statistikproduktionen och organisationen av denna är beroende av såväl statistikstyrningsutredningens förslag som den internationella utvecklingen inom jordbruks- och livsmedelspolitiken. Även inhemska förhållanden, t.ex. situationen efter genomförandet av den livsmedelspolitiska reformen, bör enligt SPK ha påverkan. Det kan därför vara lämpligt att LES tilldelas ett temporärt beställarsvar, men att en mer långsiktig lösning samtidigt eftersträvas som samordnar och jämställer statistikproduktionen för samtliga näringsgrenar.

13.9 Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden: I betänkandet har

gjorts en analys av det framtida behovet av statistik inom livsmedelssektorn och omfördelningen av ansvaret för statistikproduktionen mellan staten och berörda näringar. Nämnden delar i princip utredningens uppfattning i dessa frågor. Det bör dock understrykas, som också gjorts i betänkandet, att det ännu inte är möjligt att fullt ut överblicka det statistikbehov inom sektorn som kan komma att finnas efter Sveriges eventuella medlemskap i EG. Ej heller går det att förutse vad ett GATT-avtal som omfattar jordbrukssektorn kan få för betydelse för statistikens uppläggning och omfattning. Härav följer också att ansvarsfördelningen mellan staten och berörda näringar för statistikproduktionen kan påverkas, eftersom staten bör ansvara för den statistik som krävs i anledning av internationella åtaganden.

I anledning av vad utredningen anfört om styrningen av den statliga statistiken inom livsmedelssektorn vill samarbetsnämnden anmäla att den är beredd — om så befinns lämpligt — att handha beställaransvaret för denna statistik.

13.20 Statskontoret: — — — Statens jordbruksverk (SJV) skall verka för en positiv utveckling av de areella näringarna i enlighet med den nya livsmedelspolitiken. I detta ansvar bör också ingå att tillsammans med andra berörda myndigheter följa upp effekterna av denna politik. Med detta ansvar är det, enligt statskontorets mening, rimligt att SJV ges möjligheter att som direkt beställare påverka den offentliga statistik som produceras inom livsmedelssektorn. — — —

Statskontoret tillstyrker [alternativet] att SJV ges beställaransvaret. Statskontoret ställer sig däremot tveksamt till tanken, i detta alternativ, att SJV skall inhämta synpunkter från övriga myndigheter och organisationer inom ramen för LES. Statskontoret anser att det inte i första hand är synpunkter, frikopplade från ett ekonomiskt ansvar, som bör inhämtas utan att de myndigheter och organisationer som vill ha en viss statistik producerad, primärt bör ange detta i form av konkreta beställningar och att dessa kan samordnas genom SJV. — — —

13.21 Riksrevisionsverket: Utredaren synes utgå från att SCB skall vara huvudansvarig för statistikproduktionen inom jordbrukssektorn. RRV å sin sida menar att den myndighet eller motsvarande som ansvarar för statistikens inriktning och innehåll själv bör kunna välja producent.

RRV har i rapporten Statlig statistik — produktion, styrning och roller (1988:1424) granskat effektiviteten i den statliga statistikproduktionen. RRV föreslår i sin revision en decentralisering av ansvaret för statistikens innehåll och inriktning från SCB till myndigheter inom olika samhällssektorer. Därmed ges incitament till löpande omprövning och användaranpassning av statistiken. Några särskilda kartläggningar och behovsbedömningar av statistiken inom olika sektorer torde inte behövas vid en sådan styrning av statistikproduktionen.

RRV menar vidare att en myndighet inte skall erhålla särskilda medel för statistikproduktion. Statistiken bör i stället jämföras med och värderas mot andra medel en myndighet har för att uppnå verksamhetens mål. Utöver den statistik som tas fram på initiativ av olika myndigheter kan det

finnas behov av övergripande s.k. basstatistik. Särskilda medel måste ställas till förfogande för produktion av sådan statistik.

Prop. 1991/92:96
Bilaga 5

13.39 Lantbrukarnas riksförbund vill starkt framhålla vikten av att beställaransvaret placeras på ett sådant sätt att olika statistikanvändare regelmässigt ges möjlighet att delta i ställningstagandena rörande statistikens utformning. Mot denna bakgrund förordar LRF att betällaransvaret ges till den livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden (LES).

Proposition	3	
Propositionens huvudsakliga innehåll	3	
Utdrag ur protokoll vid regeringsammanträde den 5 mars 1992	4	
1 Inledning	4	
1.1 Utredningar m. m.	4	
1.2 Uruguayrundan i GATT	5	
2 Omställningen inom jordbruket	7	
2.1 Åkermarken	7	
2.2 Exportbidrag för kött	9	
3 Stödet till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige	9	
3.1 Allmänna utgångspunkter	9	
3.2 Stödformer	13	
3.3 Stödet till jordbruket budgetåret 1992/93	16	
3.4 Stödet till livsmedelsindustrin budgetåret 1992/93	18	
4 Utjämningsystemet för mejeriprodukter	19	
5 Statistiken inom livsmedelssektorn	21	
5.1 Allmänna utgångspunkter	21	
5.2 Jordbruksstatistik	22	
5.3 Statistik över livsmedelsindustrin, livsmedelshandeln och konsumtionen	29	
5.4 En samlad statistikproduktion för hela livsmedelssektorn	33	
5.5 Styrning av den statliga statistiken inom livsmedelssektorn	34	
5.6 Ekonomiska resurser	34	
6 Vissa rennäringsfrågor	36	
6.1 Pristillägg på renkött	36	
6.2 Ersättning för viltskador	38	
7 Hemställan	38	
8 Anslagsfrågor för budgetåret 1992/93	39	
9 Beslut	41	
Bilaga 1	Delbetänkande (Ds 1991: 80) av arbetsgruppen för översyn av stödet till jordbruket i norra Sverige	42
Bilaga 2	Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (Ds 1991: 80) Jordbruket i norra Sverige	63
Bilaga 3	Stödet till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige 1992/93	89
Underbilaga 1	Norrlandsmodellen (för mjölkföretag)	98
Bilaga 4	Sammanfattning av betänkandet (SOU 1991: 99) av utredningen om utredning av statistikbehovet inom livsmedelssektorn	102
Bilaga 5	Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1991: 99) Statistiken inom livsmedelssektorn – förslag till förändringar	113

